

A landscape photograph showing a grassy field in the foreground, a line of bare trees in the middle ground, and a pale sky above. The trees are mostly without leaves, suggesting a late autumn or winter setting. The overall tone is quiet and somewhat somber.

3

De
Kronieken
van de
Westhoek

Ivan Vanherpe

3 De Kronieken van de Westhoek

Ivan Vanherpe

De Kronieken van de Westhoek
deel 3

Ivan Vanherpe
De Kronieken van de Westhoek

© 2014, Ivan Vanherpe
info@dekroniekenvandewesthoek.be

ISBN 9789492022028
NUR 680

Alle rechten voorbehouden.
Omslagfoto: Bryan Vanherpe

Inhoudstabel

HET IEPERS STRAFRECHT	23
IEPER: ÉÉN VAN DE VIJF GOEDE STEDEN VAN VLAANDEREN	25
DE MACHT VAN DE BALJUW.....	26
DE SCHEPENEN VAN DE STAD VORMEN DE JURY	27
VIJF INWONERS KIEZEN DE EERSTE VIJF SCHEPENEN	28
EEN BEHOORLIJK ERELOON VOOR DE SCHEPENEN	29
HET PRINCIPE VAN DE JAARLIJKE HERBENOEMING	30
PEYSMAEKERS, DE STRAATHOEKWERKERS V/D MIDDELEEUWEN	30
HET BREKEN VAN DE BELOFTE AAN DE PEYSMAEKER.....	31
OVERSPEL, KETTERIJ EN ZELFMOORD IN DE MIDDELEEUWEN	32
MAJESTEITSSCHENNIS IN 1362	33
BEDEVAART NAAR ROCAMADOUR	34
EEN IEPERSE KEURE VAN 1302.....	34
DE BERECHTING VAN DE GEESTELIJKE MISDADIGERS.....	35
DE JURIDISCHE BEVOEGDHEDEN VAN DE STAD IEPER	36
VLUCHTENDE MISDADIGERS ZOEKEN HUN HEIL IN DE KERKEN	37
ASIELRECHT IN DE MIDDELEEUWSE KERKEN	38
DE BEVOEGDHEID VAN DE SCHEPENBANK.....	39
DE MACHT VAN DE IEPERSE SCHEPENEN	39
DE OERWETTEN VAN DE GERMAANSE VOLKEREN	40
DE AANKLACHT MOETEN VAN HET SLACHTOFFER ZELF KOMEN	41
IN DE ARCHIEVEN VAN IEPER.....	41
ALS DE GEKWETSTE GEEN GETUIGEN HEEFT.....	42
DE MISDADIGERS VERSCHIJNEN VOOR DE VIERSCHAER	43
ALS DE BETICHTE OP HETERDAAD WORDT BETRAPT.....	44
DE EED IS BELANGRIJK IN DE RECHTSPRAAK VAN TOEN.....	45
DE BALJUW DOET DE BETICHTE DOOR FOLTERING BEKENNEN.....	45
UITEINDELIJK WORDT HET VONNIS GEVELD	46
DE VIERSCHAER ZETELT OP WOENSDAG EN VRIJDAG.....	47
EEN ONTAARDE MOEDER HEEFT HAAR KIND LEVEND BEGRAVEN	48
GEEN LANGDURIGE GEVANGENISSTRAFFEN	49
EEN GROTE VARIATIE AAN STRAFFEN	50

MOORD WORDT BESTRAFT MET VERBANNING OF DE DOODSTRAF....	51
HELERS WORDEN IDENTIEK GESTRAFT ALS DIEVEN	51
HET OOG OM OOG EN TAND VOOR TAND PRINCIPE.....	52
DE VERBANNING IS EEN MEEDOGENLOZE STRAF	53
MANNEN WORDEN VERBANNEN OP HUN HOOFD.....	54
BRANDMERKEN EN TENTOONSTELLEN VAN DE SCHULDIGEN.....	55
BEDEVAARTSTRAFFEN IN DE MIDDELEEUWEN	56
DE STRAF VAN DE LADDER	57
DE 14DE EEUW VAN NIEUWPOORT	61
HET SOCIALE WEEFSEL VAN NIEUWPOORT	63
DE HEFFINGEN VAN DE LANDSCOUT.....	63
LANGS DE NOORDKANT VAN NIEUWPOORT.....	64
DE STADSPOLDER EN DE LENSPODER.....	65
DE INDIJING VAN DE POLDERS AAN HET OUDE VLOEDGAT.....	66
DE AANLEGPLAATS VAN DE NIEUWE IJDE.....	67
BROEKBURG EN TER DUINEN.....	67
LOMBARDSIJDE, TEN NOORDEN VAN NIEUWPOORT	68
TOLLENAAR PIETER VAN DEN LEENE.....	69
DE BOEC VANDEN HOFSTEDEN LANDE VANDER NIEUWERPOORT	70
DE HANE WITKINS BRUGGHE	70
DE STADSPOLDER WORDT OMSCHREVEN ALS HET ‘IJDEL LANT’	71
DE CANTORS VAN SINT-LAUWEREINS	72
DE SPELLEPLEKKE	73
DE 500 BEWONERS VAN NIEUWE IJDE.....	73
DE GEWONE MENSEN HEBBEN GEEN FAMILIENAAM.....	74
DE MOLEN BIJ SINTE LAURENSKERCHOVE	75
VIS MOET GEGARANDEERD VERS BLIJVEN IN DE MIDDELEEUWEN.....	75
SYMOEN VAN DEN UTLATE VOERT DE TOON IN NIEUWPOORT.....	76
ER WONEN ONGEVEER 7.000 INWONERS IN NIEUWPOORT.....	77
31 NIEUWPOORTSE BOEREN BEZITTEN ELK MINSTENS 14 ARE.....	77
STRAATLOPERS EN BEDELAARS TELLEN NIET MEE.....	78
ROBRECHT VAN CASSEL EN DE NIEUWPOORTENAARS	79
NIEUWPOORT ONDERWERPT ZICH AAN ROBRECHT VAN CASSEL	80
BUURSTAD VEURNE VERLIEST ZIJN STADSRECHTEN IN 1328	81
NA DE DRAMATISCHE GEBEURTENISSEN VAN 1328.....	82
DE BEVAARBAARHEID VAN HET WATER NAAR IEPER EN BRUGGE.....	83

DE WATERINGHE ENTRE BRUGES ET NOEFPORT	83
DE VARSCHEN EN DE ZOUTE DUERE VAN NIEUWENDAMME	84
IEPER HELPT NIEUWPOORT BIJ ZIJN CRUCIALE BAGGERWERKEN	84
NIEUWPOORT DEELT MEE IN DE WATERMALAISE.....	85
DE AANMANING VAN LODEWIJK VAN NEVERS ZET KWAAD BLOED	86
NIEUWPOORT KRIJGT IN 1340 DE BANVLOEK VAN DE KERK	87
DE FORSE DEVALUATIE VAN LODEWIJK VAN MALE	88
1349: DE PEST EN DE FLAGELLANTEN IN NIEUWPOORT	88
1350: EEN GESCHIL MET VEURNE-AMBACHT.....	89
HET GEBRUIK VAN EEN ARVELIKEN WEGHE	90
DE TERECHTSTELLING MET HET WIEL	91
EEN BELASTING VAN 2 PENNINGEN PER STOOP WIJN.....	92
IEPERSE JAARBOEKEN 1301-1322	95
WILLEM VAN DENDERMONDE ARRIVEERT IN IEPER.....	97
GWIJDE, DE ZON VAN DE OUDE WILLEM VAN DAMPIERRE	98
DE DOCHTER VAN PHILIP LE BEL	98
DE GRAAF VAN ST.-POL	99
EEN WAPENSTILSTAND VOOR TWEE JAAR.....	100
GRAAF GWIJDE IN HET GEVANGENHUIS	101
DE GRAAF VAN ST.-POL WORDT GOUVERNEUR IN VLAANDEREN....	101
PIETER DE KONINK GING TOT DAMME EN NAAR SLUIS	102
MEN SLOEG DE FRANSSEN DOOD ALS KIEKENS.....	103
VLAANDEREN DE LEEUW, WAT WAALS IS, VALS IS.....	104
MET 24.000 FRANSE LEGERPAARDEN NAAR VLAANDEREN	104
1302: DE VLAMINGEN TREKKEN MASSAAL NAAR KORTRIJK.....	105
1302: DE 21STE MAARTE TE 7 UREN	106
DE KASTELEIN VAN LENS.....	106
4000 VERGULDE SPOREN BLIJVEN ACHTER OP HET SLAGVELD	107
DIE VAN HOLLAND ZONDEN VOLK NAAR DEN BRIEL.....	108
DE SLAG OP DE PEVELENBERG	109
DE RANCUNEUZE JOHANNA VAN NAVARA	109
DE IEPERLINGEN VERTREKKEN ALLEMAAL IN HET GROEN GEKLEED ..	110
DE GRAAF DAMPIERRE KOMT NA LANGE TIJD NAAR HUIS	111
DE SCHADELIJKE VREDE WERD MET DREIGEMENTEN VERSTOTEN	112
DE BURGERIJ IS FURIEUSELIJK NAAR HET STADHUIS GETROKKEN	112
DE ZWANEN VAN ELVERDINGE IN DE BLOEIMAAND VAN 1306	113

DE UITROEING VAN DE IEPERSE TEMPELIERS IN 1307	114
HET GEJAMMER VAN DE STERVENDE BROEDERS.....	115
ZE LATEN DE NOVICE ALLEEN OP HET ZOLDERKEN	115
DE VLUCHT NAAR ONZE-LIEVE-VROUWE TE BRIELEN	116
ROBRECHT VAN BETHUNE IN ZIJN ZAELHOF	117
164 DODEN TIJDENS DE KOUDE KERSTNACHT VAN 1312	118
DE HONGERSNOOD VAN 1316.....	119
DE ONNOZELE LODEWIJK VAN NEVERS.....	120
HET VERRAAD VAN ROBRECHT VAN CASSEL	120
DE SLIMME KASTELEIN VAN RUPELMONDE.....	121
ROBRECHT VAN BETHUNE GEPLAAGD DOOR HET FLERECIJN	122
DE KERELS VAN ZANNEKIN	125
DE DAMPIERRES ZIJN DEFINITIEF DOOR DE MAND GEVALLEN	127
DE MISERA PAX.....	127
DE MOORDPOGING VAN ROBRECHT VAN CASSEL.....	128
DE HOOFDROLSPELERS VAN HET DRAMA STERVEN IN 1322.....	129
DE DOOD VAN ROBRECHT VAN BETHUNE IN 1322.....	130
EEN FRANSGEZINDE GRAAF EN ZIJN FRANSE ADVOCATEN.....	131
JAN VAN NAMEN WORDT WATERBALJUW VAN LAMMINGSVLIET ...	131
DE KERELS VAN HET KERLINGALAND.....	132
1316: 2794 LIJKEN OPGERAAPT IN DE IEPERSE STRATEN	133
JAN VAN NAMEN VLIEGT IN 1323 IN EEN BRUGSE CEL	134
DE POINTINGEN VOELEN AAN ALS EEN VERSCHRIKKING	135
NIKOLAAS ZANNEKIN VAN LAMPERNISSE.....	135
NIKOLAAS ZANNEKIN: EEN WAAGHALS ZONDER WEERGA.....	136
DE GRAAF KOMT IN 1324 IJLINGS TERUG.....	137
OOK BRUGGE ONTSNAPT NIET AAN DE VOLKSWOEDE	138
ROBRECHT VAN CASSEL STUURT SOLDATEN NAAR OUDENBURG	139
DE BRUGGELINGEN KRIJGEN AMNESTIE VOOR HUN RAID OP SLUIS .	139
DE ZOMER VAN 1324 BRENGT ALLERMINST RUST	140
DE COMPAGNIE VAN DE MEUTE	141
FILIPS VAN AXEL IS DE RUWAARD VAN DIENST	142
1324: DE DREIGENDE AVERSIE TEGEN HET BLAUW BLOED	143
ZOUDEN ZE ONS KERELS DURVEN OPHANGEN?	144
HET ONTZAG VAN DE MENSEN VOOR NIKOLAAS ZANNEKIN	144
HET HEIR VAN GERARD JANSZONE	145

NIEUWPOORT SLUIT ZICH AAN BIJ HET LEGER VAN ZANNEKIN	146
DE AANVAL OP IEPER IS VERRE VAN EVIDENT	147
HET VOLKSLEGER VAN RATGHEER WORDT NEERGESLAGEN	148
WILLEM DE DEKEN WORDT DE NIEUWE VOOGD VAN BRUGGE.....	149
HET SCHEIDSGERECHT VAN TER DUINEN IN 1325	149
WAASTEN 10 JUNI: ÉÉN EN ANDER WORDT IN SCENE GEZET.....	150
DE ZES BRUGSE ONDERHANDELAARS REIZEN NAAR KORTRIJK.....	151
DE KORTRIJKSE METTEN VAN 1325	152
OPSTAND IN KORTRIJK.....	152
DE GRAAF LIGT VASTGEBONDEN OP EEN BOERENKAR	153
IEPER STAAT ALLEEN TEGEN DE TROEPEN VAN ZANNEKIN	154
DE SITUATIE IS GRONDIG GEKEERD IN VLAANDEREN.....	154
DE CLASH OP DE CASSELBERG	157
DE ONGEMAKKELIJKE POSITIE VAN ROBRECHT.....	159
GEEN ONDERHANDELINGEN: DE STRIJD GAAT VERDER	159
DE GRAAF BLIJFT GEVANGEN IN BRUGGE	160
KAREL DE SCHONE IS DE SITUATIE IN VLAANDEREN SPUGGZAT	161
DE BRUGGELINGEN LATEN DE GRAAF ZO MAAR ONTSNAPPEN	162
DE WINTER VAN 1325 IS IN HET VOORDEEL VAN GENT.....	162
DE NERVOSITEIT STIJGT IN DE WESTHOEK	163
IEPER STUURT 51 EXTRA BOOGSCHUTTERS NAAR NIEUWPOORT	164
DE VLAMINGEN WORDEN WEER EENS GEROLD IN ARQUES	164
DE LEEUW VREEST DE LELIE NIET	165
JACOB PEYT, DE GRANIETEN BOK VAN SINT-WINOKSBERGEN.....	166
HET MOORDEN EN PLUNDEREN GAAT DOOR TOT IN 1327.....	167
DE EERSTE MOOIE DAGEN VAN HET JAAR 1328	168
DE DOOD VAN KAREL DE SCHONE IN 1328	169
FILIPS VAN VALOIS WORDT DE NIEUWE KONING	170
REIMS 1328: DE KRONING VAN FILIPS VAN VALOIS.....	170
HET FRANSE RIDDERLEGER VAN 1328 TELT 170 BANIEREN	171
WILLEM DE DEKEN GAAT NOG EEN KEER NAAR ENGELAND	172
DE FRANSE MILITAIRE STRATEGIE VAN 1328	173
DE KRIJGSTOESTAND VAN DE VLAMINGEN OOGT BEDENKELIJK	173
17 AUGUSTUS 1328: HET FRANSE LEGER KOMT OP GANG.....	174
ROBRECHT WORDT AANGESTELD ALS BRANDMEESTER.....	174
HOOG BOVENAAN DE 173 METER HOGE CASSELBERG	175

HET PLAN VAN ZANNEKIN IS DAT EEN EEN DURVER.....	176
DE UITBRAAK VAN DE TROEPEN VAN ZANNEKIN	177
HET VLAAMS LEGER GERAAKT OMSINGELD.....	177
NIKOLAAS ZANNEKIN SNEUVELT IN DE STRIJD	178
DE VLAMINGEN WORDEN IN DE PAN GEHAKT	179
3185 WESTHOEKMANNEN STERVEN OP ENKELE UREN TIJD	179
DE LIJST VAN DE 3185 GESNEUVELDEN	180
WAT STAAT ER VLAANDEREN NU TE WACHTEN?.....	181
WILLEM DE DEKEN ZOEKT WANHOPIG EEN UITWEG.....	182
OP 7 SEPTEMBER 1328 VALT HET DOEK OVER IEPER.....	182
WILLEM VAN DER STOVE NEEMT HET ROER OVER IN BRUGGE	183
1700 GIJZELAARS WORDEN AAN FRANKRIJK UITGELEVERD.....	184
TERREUR IN VEURNE	187
DE OUDE HANDSCHRIFTEN VAN VEURNE EN VEURNAMBACHT	189
EDMOND RONSE IS BEST KRITISCH	189
VEURNE-AMBACHT VOELT DE POLITIEKE MALAISE IN 1296	190
GWIJDE PROBEERT DE HARTEN TERUG TE WINNEN	191
WALRAM KOMT NAAR HET WESTLAND	191
BROEKBURG, WATTEN EN BERGEN GEVEN ZICH OVER.....	192
MOORD IN DE KERK VAN HARINGE	193
JOHANNES, DE ABT VAN TER DUINEN IS EEN ECHTE LELIAARD	193
HET VERRAAD VAN REYFIN	194
HORROR IN VEURNE	195
DE BURCHT VAN VEURNE WORDT IN BRAND GESTOKEN	196
DE POORTERS VAN VEURNE SPELEN OP VEILIG	196
RAOUL DE NESLE WORDT KONSTABEL VAN VLAANDEREN	197
TERUG NAAR HET VEURNE VAN HET JAAR 1300	198
EEN NOOIT GEZIENE HETZE TEGEN DE LELIAARDS	199
USTAES SPORKIN EN ZIJN VEURNENAARS	200
GWIJDE STERFT OP TACHTIGJARIGE LEEFTIJD	200
SIMOEN UTELAETE, USTAES LAUWAERT EN JAN BASTAERT	201
IN 1313 BEGINT VLAANDEREN WEER TE ONTSTEKEN	202
IN 1315 REGENT HET 10 MAANDEN AAN EEN STUK.....	202
HET HANZEVERDRAG TUSSEN VEURNE EN VEURNAMBACHT.....	203
DE KEURBROEDERS VAN VEURNE-AMBACHT	204
IN 1324 ONTSTAAT ER BEROERING IN HET BRUGSE	205

ZANNEKIN GAAT ZICH VERPOPPEN IN VEURNE.....	205
ZANNEKIN, DE CHÉ GUEVARA VAN ZIJN TIJD	206
1324: DE NOODGEDWONGEN TERUGKEER NAAR VLAANDEREN	207
IS DIT HUN BESCHERMER ROBRECHT VAN CASSEL?	207
DRIE GEWAPENDE LEGEREN ZULLEN DUINKERKE AANVALLEN	208
ZANNEKIN TREKT NU NAAR POPERINGE	209
DE ZES EDELMANNEN WORDEN TE BRUGGE IN STUKKEN GEKAPT ...	209
JACOB PEYT VAN SINT-WINOKSBERGEN	210
WINNOCK DE FIERE.....	211
DE LELIAARDGEZINDE IEPERLINGEN	212
VIJFHONDERD VLAMINGEN WORDEN TER DOOD VEROORDEELD	212
DUIZENDEN VLAAMSE PANDSMANNEN VERTREKKEN ALS BORG	213
DE MUREN ROND DE OOSTPOORT	214
VEURNE MOET AFDOKKEN, AFDOKKEN EN NOG EENS AFDOKKEN....	214
ER KOMT UITEINDELIJK EEN AKKOORD OP 3 AUGUSTUS 1334	215
ROBERT VAN 'T WESTKWARTIER.....	219
ROBRECHT VAN BETHUNE EN GWIJDE VAN DAMPIERRE	221
WIE IS DIE VAN CASSEL NU EIGENLIJK?	221
HET VOORGESLACHT VAN ROBRECHT VAN CASSEL	222
HEEL DE GRAFELIJKE FAMILIE ZIT VAST IN FRANKRIJK.....	223
DE VLAAMSGEZINDE OPVOEDING VAN ROBRECHT VAN CASSEL	224
GWIJDE VAN DAMPIERRE KOMT NOG EEN LAATSTE KEER TERUG	225
DE LODEN HITTE OP DE PEVELENBERG	225
DE TRUCS VAN FILIPS DE SCHONE	226
DE ONDERHANDELINGEN VAN ATHIS-SUR-ORGE	227
ROBRECHT VAN CASSEL TREKT NAAR ITALIË.....	228
ROBERTO DI CASALE.....	229
LODEWIJK VAN NEVERS VLUCHT NAAR VLAANDEREN	229
ROBRECHT VAN BETHUNE EN FILIPS DE SCHONE	230
DE VERDACHTE ROL VAN BROER LODEWIJK VAN NEVERS	231
LODEWIJK DE RUZIEMAKER	232
DE PAIRS VAN FRANKRIJK VERKLAREN VLAANDEREN ONGELDIG.....	233
RIJSEL, DOUAI EN BETHUNE BLIJVEN DEFINITIEF BIJ FRANKRIJK.....	233
1318: VAN CASSEL NAAR CASSEL.....	234
PAUS JOHANNES 22 VERVLOEKT DE VLAMINGEN	235
DE KASSELRIJEN VAN HET WESTKWARTIER	236

HET COMLOT VAN ROBRECHT TEGEN LODEWIJK.....	236
DE VERZOENING VAN PASEN 1322	237
DRIE KANDIDATEN WILLEN ROBRECHT VAN BETHUNE OPVOLGEN ..	238
ROBRECHT VAN CASSEL LAAT JAN BONIN VERMOORDEN	239
ROBRECHT TROUWT MET MATHILDE VAN BRETAGNE	240
INVAL IN LAMMINGSVLIET	241
TERWAEL: HET BUITENVERBLIJF VAN ROBRECHT VAN CASSEL.....	242
DE VLAAMSE MENSEN ZIJN CHAGRIJNIG EN MISTEVREDEN	242
DE MOORD OP DE 6 BRUGSE ONDERHANDELAARS IN ZUYDCOOTE .	243
ROBRECHT SLAAT OP DE VLUCHT NAAR DUINKERKE.....	243
1324: BURGEROORLOG IN HET WESTKWARTIER.....	244
DE GRAAF VERDENKT ROBRECHT VAN EEN SAMENZWERING	245
ROBRECHT WORDT PLOTS RUWAARD VAN VLAANDEREN	246
DE BRUGSE TWIJFEL SLUIMERT OOK BIJ ROBRECHT VAN CASSEL	246
ROBRECHT VAN CASSEL KEERT ZIJN KAR IN MAART 1326.....	247
YOLANDE VAN CASSEL WORDT GEBOREN IN 1326	248
DE GRONDEN VAN ELVERDINGE EN VLAMERTINGE.....	249
MET FILIPS VAN VALOIS KOMEN ER GROTE VERANDERINGEN.....	249
23 AUGUSTUS 1328: ROBRECHT VERBRANDT ZIJN VLAAMSE ZIEL..	250
DE TIJD VAN VERGELDING IS AANGEBROKEN	251
YOLANT VAN CASSEL IS EEN DOORSLAG VAN HAAR VADER	252
DE WULLEWERKERS VAN DE WESTHOEK	255
IEPER EN ZIJN LAKENHANDEL	257
HET VOLLEN VAN DE WOL	257
1310-1323: HET UITGRAVEN VAN DE VIJVER TE DIKKEBUS.....	258
IEPER BEHOORT IN 1325 TOT DE ABSOLUTE TOP.....	259
OOK POPERINGE EN LANGEMARK ZIJN ACTIEF MET HUN TEXTIEL ...	260
DE EXPORT VAN LAKENS NAAR HET RUSSISCHE NOVGOROD	260
OOK LANGEMARK IS EEN SUCCESVOL LAKENSTADJE.....	261
DE LAKENLOODJES ZIJN DE MERKNAMEN VAN DIE TIJD	262
DE GROTE STEDEN HALEN HUN SLAG THUIS	263
DE MACHT VAN GENT, IEPER EN BRUGGE	263
BARSTEN IN DE VERSTANDHOUDING MET DE GRAAF	264
DE WEERSTAND VAN ZANNEKIN IS GROTER DAN VERWACHT.....	265
HET TABOE VAN DE KAARDTOESTELLEN	266
WILLEM VAN MOORSLEDE WERPT ZICH OP ALS HOOFDMAN.....	266

DE DUBBELE AGENDA VAN WILLEM VAN MOORSLEDE	267
SEPTEMBER 1326: DE DRIESTE IEPERLINGEN BEREIKEN DE LEIE	268
MET EEN BURGEROORLOG IN ZICHT	269
DE IEPERSE STEENWERPERS VERHUIZEN NAAR POPERINGE	269
WILLEM VAN MOORSLEDE PRAAT MET JACOB PEYT	270
DE ILLEGALE LAKENHANDEL IN BELLE EN NIEUWERKE	271
DE ABT VAN SINT-BERTINUS IS WOEDEND OP DE IEPERLINGEN	271
BLOEDWRAAK EN VETES TUSSEN DIE VAN IEPER & POPERINGE	272
DE ACTIE TEGEN DE POPERINGSE LELIAARDS	273
HET PROCES TEGEN DE IEPERLINGEN	274
DE GRAAF BLIJFT KOP VAN JUT VOOR DE OPSTANDELINGEN	275
DE IEPERSE RAID OP LANGEMARK BEGINT OP 17 MAART 1328	275
DE HEILIGSCHENNIS VAN HET SPINNEWIEL	276
DE IEPERSE BEUL IS OPNIEUW VAN DE PARTIJ	277
DE ZWANENZANG VAN DE IEPERLINGEN IS INGEZET	278
EEN KLACHT VAN DE ABT VAN SINT-BERTINUS	278
DE PRODUCTIE VAN DE LAKENS IS GEHALVEERD OP 10 JAAR TIJD	279
DE ZWARE STORM VAN 24 NOVEMBER 1334	280
ARTEVELDE ZORGT VOOR WOL	281
DIE VAN POPERINGE HEBBEN MEEGEZEULD MET DE GRAAF	282
EEN NIEUWE HEREVAART TEGEN LANGEMARK	282
DE RODE KAPROENEN VAN WILLEM DE VOS	283
DE TERM 'KEIKOPPEN' SLAAT TERECHT OP DE POPERINGENAARS ...	284
DE ENGELSE BARON VAN STAFFORD WORDT INGESCHAKELD	285
OP 13 MEI 1344 BARST DE BOM	285
DE AANVAL OP HET KASTEEL VAN RENINGELST	286
DE STRAFFEN VOOR DE POPERINGENAARS ZIJN NIET MIN	287
DE ENE INSPECTIE NA DE ANDERE	288
LEVEN & DOOD VAN JACOPPE ARTEVELDE	291
ARTEVELDE, DE MYTHE EN DE MAN	293
VLAANDEREN: HET 'TERRA INCOGNITA' VOOR DE JONGE GRAAF	294
DE WESTHOEKSE KERELS ZIJN GEEN LAMMETJES	294
ROBRECHT VAN CASSEL KRABBELT ACHTERUIT	295
DE GRIJPGRAGE FEODALE SYSTEMEN	296
WE MAKEN KENNIS MET JACOB VAN ARTEVELDE	296
DE PAARDENSTALLEN VAN VADER WILLEM VAN ARTEVELDE	297

DE FRANSGEZINDEN SCHUIJMEN DE GENTSE STRATEN AF.....	298
DE WELBESPRAAKTE ARTEVELDE	299
HET WOLEMBARGO TEISTERT DE VLAAMSE STEDEN.....	300
DE BIJZONDERE STATUS VAN ZEGER VAN KORTRIJK	300
ZEGER VAN KORTRIJK WORDT IN DE KERKERS GEGOOID.....	301
JACOPPE ARTEVELDE KOMT STILAAAN IN BEELD	302
DE BEZIELENDE TOESPRAAK VAN JACOPPE	303
WOL, WERK EN NEUTRALITEIT	303
GILLIS VAN COUDEBROUCK SLUIT ZICH AAN BIJ ARTEVELDE	304
DE ONDERHANDELINGEN SLEPEN 23 DAGEN AAN	305
DE WOLHUIZEN VULLEN ZICH WEER.....	305
IN GENT ROEPT KLOKKE ROELAND STORM	306
JACOPPE ZET DE EDELEN IN HUN HEMD.....	307
EDWARD III VAN WINDSOR PLANTAGENET	307
FILIPS VI VAN VALOIS, KONING VAN FRANKRIJK	308
HET WESTLAND VOELT NATTIGHEID	309
DE KRACHTLIJNEN VAN HET NIEUWE VLAANDEREN.....	310
25 AUGUSTUS 1339: BERAADSLAGING IN BRUGGE.....	310
DE NATTE DROOM VAN JACOB VAN ARTEVELDE	311
DE ENGELSEN TREKKEN ZICH TERUG OP 28 OKTOBER.....	312
JAN DE COSTER, DE BROER VAN KATELIJNE	312
HET VLAAMS-BRABANTSE AKKOORD VAN 3 DECEMBER 1339	313
JACOPPE ARTEVELDE HEEFT HET SPEL GENIAAL GESPEELD.....	313
KONING EDWARD III REIST NAAR GENT	315
JACOB EN EDWARD LEREN ELKAAR PAS NU KENNEN.....	316
DE VLAAMSE STEDEN WIJKEN VAN GEEN VIN	316
DE ENGELSE VLOOT ZEGEVIERT AAN HET ZWIN.....	317
FILIPS VAN ARTEVELDE WORDT GEBOREN OP 18 JULI 1340.....	318
HET BELEG VAN DOORNIK BEGINT OP 31 JULI 1340	319
BINNEN DE MUREN VAN HET IMPOSANTE DOORNIK	319
AAN DIE PAELN VAN VLAENDREN	320
EEN PERSOONLIJKE APOTHEOSE VOOR JACOPPE ARTEVELDE	321
HET BELEG VAN DOORNIK HEEFT HANDENVOL GELD GEKOST.....	321
DE INTRESTEN VAN DE LOMBARDISCHE BANKIERS LOPEN OP.....	322
1341: PAUS BENEDICTUS VINDT DE VLAMINGEN LASTPOSTEN.....	323
DE TERUGKEER VAN DE ENGELSE WOL HEEFT EEN KEERZIJDE	324
HET VERLIES VAN DE FRANSE GRAANSTAPEL	324

EDWARD III BESEFT DE MOEILIJKE SITUATIE VAN ARTEVELDE.....	325
1342: DE BESPREKINGEN GAAN DOOR IN VALENCIJN	326
DE WOL BLIJFT EEN TEER ONDERWERP IN VLAANDEREN	327
DE WEVERIJ HEEFT TE MAKEN MET DUMPINGPRAKTIJKEN.....	327
JAN VAN STEENBEKE WORDT LID VAN 'MINES HEEREN RAAD'	328
ARTEVELDE KRIJGT AF TE REKENEN MET HEVIGE OPPOSITIE	329
JACOPPE TREKT NAAR HET KASTEEL VAN GERAARD DE DUIVEL	330
IEPER EN BRUGGE SCHIETEN JACOPPE TE HULP	330
IN 1343 BREEKT EEN NOOIT GEZIENE CRISIS UIT.....	331
DE PERIODE VAN INTERNATIONAAL SUCCES LIJKT VOORBIJ	332
JACOPPE KRIJGT PROBLEMEN MET DE RADICALE LINKERVLEUGEL....	333
DE OUDE MONSTERS VAN VOOR 1336 ZIJN TERUG.....	334
1344: DE ECONOMISCHE WETTEN TELLEN OOK NU	335
EEN BLOEDIGE CONFRONTATIE TUSSEN IEPER EN POPERINGE	335
1344: GESCHILLEN IN KORTRIJK, DIKSMUIDE EN HET WESTLAND...	336
GEERAARD DENIJS IS VERGROEID MET ZIJN WEVERS	337
DE POLITIEKE BLUNDER VAN JACOPPE ARTEVELDE.....	338
DENIJS HEEFT ARTEVELDE VERDRONGEN VAN HET BESTUUR	338
GENT 2 MEI 1345: KWADE MAANDAG.....	339
NA KWADE MAANDAG VOLGT GOEDE DISENDACH	340
DE ENGELSEN ONTSCHEPEN OP 5 JULI 1345 TE SLUIS	340
HET NIEUWE PLAN VAN JACOPPE EN EDWARD III.....	341
DE MOORD OP JACOPPE ARTEVELDE	342
GEERAARD DENIJS BETAALDE BLOEDGELD VOOR DE MOORD.....	343
DE DEAL TUSSEN ARTEVELDE EN DE ENGELSEN	343
DE ARGUMENTATIE VAN GESCHIEDSCHRIJVER FROISSART.....	344
JACOB VAN ARTEVELDE STERFT MEERDERE KEREN	345
WAS ARTEVELDE EEN NORS MAN?	346
ZOON FILIPS BEZORGT ZIJN VADER ENORME IMAGOSCHADE	347
DE ONTHULLING VAN JACOPPE'S STANDBEELD IN 1869.....	348
JACOPPE ARTEVELDE: DE EERSTE VLAAMSE STAATSMAN.....	348
DE BURGERS VAN KALES	351
'LES BOURGEOIS DE CALAIS' VAN 1890	353
PHILIPPE VAN VALOIS, DE GEVONDEN KONING	353
DE VLAMINGEN WORDEN VERPLETTERD OP DE CASSELBERG	354
DE KOPPIGHEID EN HET VERZET VAN DE VLAMINGEN	355

DE STRIJD OM DE FRANSE KROON.....	356
AMIENS 1329: DE AFLEGGING VAN MANSCHAP	357
DE RUPSENPLAAG VAN 1329	357
ROBRECHT VAN ARTESIË	358
DE STRIJD OM ARTESIË	359
DE PAIRS MOETEN OORDELEN OVER ROBERT D'ARTOIS.....	360
DE VOODOO-PRAKTIJKEN VAN ROBERT D'ARTOIS.....	361
DE GRAAF BOYCOT DE ENGELSEN IN VLAANDEREN	362
HAKEN EN OGEN IN HET GRAAFSCHAP GUÎNES	363
DE INVLOEDRIJKE BURGER JACOB VAN ARTEVELDE.....	364
DE STRATEGISCHE LIGGING VAN KALES.....	364
DE MISLUKTE INVASIE VAN CADZAND	365
ENGELAND VERKLAART DE OORLOG AAN FRANKRIJK.....	366
DE GENTENAARS DRAGEN HUN ARTEVELDE OP HANDEN	367
DE SERGEANTEN VAN ARTEVELDE	368
VLAANDEREN IS VOOR ENGELAND DE POORT TOT FRANKRIJK	369
DE DIEFSTAL VAN DE KORTRIJKSE VEESTAPEL	370
WALLART DE LA CROIX, DE MAN VAN DE WESTHOEK.....	370
DE RIJSELNAARS NEMEN TWEE ENGELSE GRAVEN GEVANGEN	371
DE VLOOT VAN KALES WORDT GEMOBILISEERD	372
JUNI 1340: DE FRANSE VLOOT STOOMT OP NAAR SLUIS.....	373
DE ENGELSE VLOOT VAART DE HAVEN VAN ORWELL UIT	374
DE ENGELSE OVERMACHT OP DE NOORDZEE IS VEEL TE GROOT	375
DE ENGELSEN REKENEN AF MET DE BANGE FRANSSEN	376
DE MISREKENING VAN ROBERT VAN ARTOIS.....	376
1341: DE OPVOLGINGSSTRIJD OM BRETAGNE BREEKT LOS	377
JOHANNA DE KLEINDOCHTER VAN GRAAF BETHUNE.....	378
DE GRAAF VAN MONTFORT VERSCHIJNT VOOR DE 12 PAIRS	379
JOHANNA VAN VLAANDEREN BEZET HENNEBONT	380
DE ENGELSE HULP IS GEARRIVEERD IN HENNEBONT.....	381
KALES IS DE MOOIESTE POORT TOT FRANKRIJK	381
WINTER 1343: DE WAPENSTILSTAND VAN MALESTROIT	382
GOBIN AGACE TOONT DE WEG DOORHEEN DE SOMME	383
DE GRAANHUIZEN VAN NORMANDIË IN 1346	384
1346: DE KALESAANSE MILITIES WORDEN OPGEROEPEN	384
DE BURGERMILITIES ZIJN ONDERWEG NAAR ABBEVILLE	385
ABBEVILLE 1346: DE FRANSSEN WORDEN IN MOOTJES GEHAKT.....	386

DE SLAG VAN CRÉCY VAN 1346 KONDIGT ZICH AAN	387
26 AUGUSTUS 1346: DE VELDSLAGE VAN CRÉCY-EN-PONTHIEU	388
DE OVERLEVENDEN VAN CRÉCY SIJPELEN BINNEN TE KALES.....	389
DE ENGELSEN ZIJN NU OP KOMST NAAR KALES.....	390
WELKE BEPROEVINGEN STAAN ER DE KALASANEN TE WACHTEN? ...	391
EDWARD III EN ZIJN ZOON, DE ZWARTE PRINS BIEDEN ZICH AAN	391
HET BELEG VAN KALES	395
DE ENGELSEN STAAN AAN DE VOET VAN KALES	397
AAN DE KANT VAN DE DUINEN IS KALES ONBESCHERMD	397
DE BOUW VAN VILLENEUVE-LA-HARDIE	398
DE ONNODIGE MONDEN WORDEN UIT DE STAD GEGOOID	399
DE MAATREGELEN ZIJN HARTVERSCHEUREND.....	400
1700 OVERBODIGE MONDEN WORDEN WEGGESTUURD UIT KALES.	401
DE SCHOTSE KONING KRIJGT STEUN VAN PHILIPPE VAN VALOIS	402
DE ENGELSE OVERWINNING OP NEVILLE'S CROSS	403
FILIPPA VAN HENEGOUWEN; DE KONINGIN MET PIT	403
GUINES EN ARDRES WORDEN DOOR ENGELSEN GEPLUNDERD	404
DOOR DE SNEEUW VAN KALES NAAR TERWAAN	405
DE POORTEN VAN TERWAAN STAAN WAGENWIJD OPEN	406
ARNOLD VAN AUDREHEN WORDT GEWOND IN TERWAAN.....	407
TERUGKEER DOOR DE SNEEUW.....	407
EEN NIEUW ENGELS FORT AAN DE MOND VAN KALES.....	408
LODEWIJK MOET TROUWEN MET DE ENGELSE ISABELLE	409
DE STENEN BALLEN VLIEGEN OVER DE MUREN VAN KALES	410
KALES ZIT AAN DE LIMieten VAN HET MOGELIJKE	410
DE NOODKREET VAN DE KALASANEN WORDT ONDERSCHEPT	411
DE VERLOVING VAN LODEWIJK VAN MALE	412
LODEWIJK DENKT ER HET ZIJNE VAN EN ZWIJGT.....	413
LODEWIJK VAN MALE GAAT OP JACHT.....	414
DE FRANSE ORIFLAMME WORDT BOVENGEHAALD	415
DIERENHUIDEN ZIJN HET ENIG OVERGEBLEVEN VOEDSEL	416
DE FRANSE KONING IS OP KOMST NAAR SANGATTES	417
DE DOORNIKZANEN VALLen HET ENGELSE FORT AAN	417
HET SUCCES VAN DE DOORNIKZANEN WEKT JALOEZIE OP	418
DE NAÏVITEIT VAN PHILIPPE VAN VALOIS	419
EDWARD LACHT DE VOORSTELLEN VAN PHILIPPE VAN VALOIS WEG	420

PRATEN ZAL DE HONGER NIET WEGNEMEN.....	421
HET FRANSE LEGER DRUIPT AF. KALES IS VERLOREN!	422
STERVEN IS HET ENIGE WAT DE KALESANEN NOG KUNNEN DOEN ...	422
HET MEDELIJDEN VAN WALTER DE MANNY.....	423
ZES PROMINENTEN BIEDEN ZICH AAN BIJ KONING EDWARD	424
OP BLOTE VOETEN EN MET DE STROP ROND DE HALS	425
WIE VOELT ZICH GEROEPEN OM ZIJN LEVEN OP TE OFFEREN?	426
ZES DIKKE STROPPEN WORDEN ROND HUN HALS GELEGD	427
DE GIJZELAARS WORDEN NAAR VILLENEUVE-LA-HARDIE GELEID	428
WELK TRIEST LOT STAAT DE ZES KALESANEN NU TE WACHTEN?	428
LAAT ZE ALLES ZES ONTHOOFDEN, BRIEST EDWARD III	429
DE KONING LAAT ZICH VERMURWEN DOOR ZIJN VROUW FILIPPA ...	430
DE KALESANEN ZIJN VRIJ, HET BELEG IS AFGELOPEN.....	430
DE MANNY WORDT DE NIEUWE BEVELHEBBER OVER KALES.....	431
KALES WORDT VOOR LANGE TIJD ENGELS GRONDGEBIED	432
ONUITGEGEVEN IEPERSE HANDVESTEN	435
LAMBIN EN DE ONUITGEGEVEN HANDVESTEN	437
DE IEPERLINGEN MOGEN IN 1166 TOL HEFFEN TOT SCHIPSTAELE...	438
1202: ONTSCHAKING EN GEWELD OP VROUWSPERSONEN	439
1225: EEN VERDRAG MET DE BROEDERS VAN DE TEMPEL	440
1227: FERRAND VAN PORTUGAL EN DE IEPERLINGEN	440
DE WATERMOLEN VAN BRIELEN IN 1235	441
EEN WEKELIJKE MIS IN DE KAPEL VAN DE LAZERNIJ.....	442
1247: ER MAG GEEN BANVLOEK WORDEN UITGESPROKEN	443
1256: DE VERKOOP VAN DE TWEE WATERMOLENS.....	444
1269: STENEN KRUISEN AAN DE GRENZEN VAN IEPER	445
1269: DE STICHTING VAN HET PREDIKHERENKLOOSTER.....	446
1278: HET GASTHUIS VAN SINT-JAN WORDT OPGERICHT.....	447
1284: EEN DAGELIJKE MIS IN SINT-PIETERS	447
1290: DE GOEDEREN TE NOORD- EN ZUIDSCHOTE	448
DE VIJVER VAN ZILLEBEKE WORDT GEGRAVEN IN 1295	449
MOEDWILLIGHEDEN EN BLOEDSTORTINGEN	450
1301: AFSTAND VAN DE RECHTEN IN DE WIJK KASTRATA.....	451
1304: DE VERVANGING VAN DE VERMOORDE SCHEPENEN	452
DE ABDIS VAN HET KLOOSTER SINT-CLARE TE LANGEMARK	453
1307: EEN BOETE VAN 8.100 PARIJSE PONDEN	453

1311: EEN CADEAU VAN DE ENGELSE KONING	454
1313: DE KAPELAAN VAN SINT-MAARTEN	455
1319: DE HERSTELLING VAN DE BRUG BIJ STEENSTRAETE	456
1320: DE VIJVER VAN DIKKEBUS MAG GEGRAVEN WORDEN	457
1328: EINDELIJK VERGIFFENIS VOOR DE IEPERLINGEN	458
297 BANNELINGEN MOGEN TERUGKEREN VAN DE SOMME.....	459
1335: EIGEN BEGRAAFPLAATSEN VOOR DE IEPERSE GODSHUIZEN ..	460
1338: TOL OP DE VAART TUSSEN IEPER EN NIEUWPOORT	461
DE AANKOOP VAN 3500 ZAKKEN ENGELSE WOL.....	462
1348: SAMENZWERINGEN EN BEROERTEN IN IEPER	463
1359: DE INWONERS VAN COMEN.....	464
1361: NOG MAAR EENS GENADE VOOR DE IEPERLINGEN	465
 IEPERSE JAARBOEKEN 1324-1380	 469
 LODEWIJK VAN NEVERS VERTREKT IN 1324 NAAR PARIJS	471
DIE VAN BRUGGE WAREN ZEER GESTOORD OP JAN VAN NAMEN ...	471
DE GRAAF LODEWIJK VERTEERT MEER ALS ZIJN INKOMEN.....	472
ZANNEKIN DEED DE POORTEN VAN DE STAD IEPER AFBREKEN	473
WAAR DE STADSPOORTEN OOI STONDEN, STAAN NU DE KRUISEN .	474
BRANDSTICHTING IN DE VOORGEBOCHTEN VAN KORTRIJK	474
DIE VAN BRUGGE VERTREKKEN NAAR KORTRIJK MET 5.000 MAN ..	475
DE GRAAF WERD VOOR DE KRUIDHALLE GELEGD.....	476
DE BRUGGELINGEN WILLEN GENT EN OUDENAARDE BESTORMEN ..	477
WILLEM RADTGHEER EN ZIJN KAPITEINS	478
DE SLAG VAN CASSEL KONDIGT ZICH AAN.....	478
ZEGER JANSZONE VLUCHT NAAR ZEELAND.....	479
LODEWIJK WORDT GEBOREN IN HET KASTEEL VAN MALE	480
IN 1330 KOMT ER EEN NIEUWE KRAAN AAN DE LEET	481
JACOB VAN ARTEVELDE	482
DE BOUW VAN DE IEPERSE CONCIERGERIE IN 1342	483
1344: DE VERVOLGING VAN POPERINGE	483
DE BELEGERING VAN CALAIS IN 1346	484
DE FRANSEN SLAAN UITEINDELIJK OP DE VLUCHT IN 1346.....	484
GILLIS RIJPEGHERST, DE KAPITEIN VAN DE GENTSE WEVERS	485
WAT EEN GEKRIJS EN GEHUIL DAT DAAR GEHOORD WERD	486
DE UITEINDELIJKE OVERGAVE VAN CALAIS IN 1346	487
KARDINALEN PROBEREN FRANKRIJK & ENGELAND TE VERZOENEN..	488

LODEWIJK VAN MALE SLOEG HET EERSTE GOUDEGELD IN 1349.....	488
HET VERHAAL VAN BAKKERIN JANNEKE SCHOENWIJNK.....	490
HET WEDERVAREN VAN RICHARDUS MESDAG EN ZIJN SOPHIA.....	491
EEN VALSE BESCHULDIGING VAN KERKDIEVERIE	492
OLIVIER STEENLANDT EN CLAYES BENTEN VAN IEPER.....	493
EEN GROTE OPROER IN IEPER OP 10 SEPTEMBER 1366	494
LODEWIJK VAN MALE LAAT ZIJN VROUW DICHTMETSELEN.....	495
DE ZESJARIGE OORLOG TUSSEN DIE VAN BRUGGE EN GENT	496
DE AANSTELLING VAN DE DEKEN EN DE HOOFDMANNEN.....	496
1380: EEN ZWAAR CONFLICT TUSSEN IEPER EN GENT	497
JACOB VAN DER BERST, DE DEKEN VAN DE WEVERS	498
DE GENTSE JAREN VAN VEURNAMBACHT	501
DE JAERBOEKEN VAN VEURNE EN VEURNAMBACHT	503
DE MENSEN LOPEN NERVEUS ROND.....	503
JACOB VAN ARTEVELDE WORDT DE NIEUWE GOUVERNEUR	504
OP 25 APRIL 1338 STAAT LODEWIJK VAN NEVERS IN VEURNE.....	505
DE GRAAF KRIJGT NIET EENS DE TIJD OM ZICH AAN TE KLEDEN	506
DIE VAN VEURNE ZIJN WEER EENS DE PINEUT.....	507
DE BULLE VAN 1340 Slaat ze in de ban van de kerk	507
ROBRECHT VAN ARTESIË MAAKT DE VEURNENAARS WAT WIJS.....	508
DE IEPERLINGEN ZIJN GEEN PARTIJ VOOR DE FRANSSEN	509
HET GAAT ER ONGEMEEN FEL AAN TOE.....	510
DE WESTHOEKERS ZIJN WOEST OP ROBRECHT VAN ARTESIË	510
1342: VAN DER PALE RUZIET MET HET STADSBESTUUR	511
VEURNAMBACHT EN DE VLAAMSE LAKENWEVERIJ	511
IN DE MEIMAAND VAN HET JAAR 1344	512
24 JULI 1345: DE DOOD VAN DE GOUVERNEUR.....	513
DE WRAAKOEFENING IN VEURNE BRENGT WEINIG BAAT	514
DE JONGE LODEWIJK VAN MALE POETST DE PLAAT.....	514
ABT LAMBRECHT HEEFT DE GRAAF GEHOLPEN BIJ ZIJN VLUCHT	515
DE CLASH AAN DE STEENSTRAETEBRUG BIJ ZUIDSCHOTE	516
1349: DISCUSSIES ROND DE VEURNSE POINTINGEN.....	517
1351: EEN PROBLEEM TUSSEN VEURNE EN BERGEN	518
1346: BLOEDSTORTINGE IN DE PROCHIE VAN VLAMERTINGE	519
DE VERDEEL-EN-HEERS-STRATEGIE VAN LODEWIJK VAN MALE	520
VEURNE ZIT VERVEELD MET DIE TWEE PAUSEN	521

DE GRAAF HOUDT WEL VAN DE VROUWTJES	522
1380: DE HINDERLAAG VAN WOUMEN	522
1500 VEURNSE JONGENS TREKKEN MEE MET DE GRAAF	523
1382: DE REUS VAN VEURNAMBACHT	524
FILIPS VAN ARTEVELDE RUKT OP NAAR BRUGGE	525
1382: DE GENTENAARS VALLen BRUGGE BINNEN.....	526
DE WETHOUDERS MOETEN ARTEVELDE HUN TROUW ZWEREN.....	527
3000 VLAMINGEN WORDEN GEDOOD OP 10 NOVEMBER 1382	527
HET IS BETER OM DE FRANSEN TE VRIEND TE HOUDEN.....	528
20.000 DODEN BIJ DE SLAG VAN WESTROZEBEKE.....	529
DE BISSCHOP VAN NORWICH IS ONDERWEG NAAR VLAANDEREN ...	530
LODEWIJK DE HAZE, DE BASTAARDZOOM VAN DE GRAAF.....	531
DE ENGELSE OORLOG TEGEN DE CLEMENTIJNEN	532
9000 MANNEN WORDEN AFGEMAAKT BIJ DUINKERKE	532
EEN VERBIJSTERENDE RAID DOOR DE STAD VAN VEURNE.....	533
DE VERMOEIDE ENGELSEN DRUIPEN AF RICHTING NOORDZEE	534
HET FRANSE LEGER ZIT DE GEWELDENAARS OP DE HIELEN	535
VEURNAMBACHT DEELT NOG MAAR EENS IN DE BROKKEN	536
FILIPS DE STOUTE WORDT DE NIEUWE STERKE MAN.....	536
200.000 DODEN OP ZEVEN JAAR TIJD	537

Het lepers Strafrecht

Ieper: één van de vijf goede steden van Vlaanderen

Ieper wordt in de 13de en de 14de eeuw gerekend tot één van de vijf goede steden van Vlaanderen. 'Une de nos 5 bonnes villes', zoals de hertogen haar plegen te noemen. De stad is op rechterlijk gebied toonaangevend in het graafschap waar ze de scepter zwaait over de omliggende steden en gemeenten. Ik bevind me meteen in het gezelschap van een laatstejaarsstudent aan de KUL. In het gezegende jaar 1928. Ergens in de gloednieuwe uitschuifrekken van het Iepers stadsarchief, stuit ik op de thesis 'Het Schepengerecht te Yperen met betrekking op de strafrechterlyke jurisdictie gedurende de 14e eeuw' van een zekere A. Heylen. Ik weet verdorie niet of de auteur nu mannelijk of vrouwelijk is. Is het nu Ann of André? Of Albert? Met die vraag in het achterhoofd, beland ik in het oude Ieper. Ann is vermoedelijk al een tijd overleden wanneer ik haar sierlijk handschrift voor het eerst van op mijn pc bekijk. Ieper dus. Een mythische stad al lang voor het uitbreken van de eerste wereldoorlog. Het Ieperse recht baseert zich in de middeleeuwen vrij specifiek op het oude Germaanse recht dat meegebracht werd door de vroegere Germanen die ooit Vlaanderen zijn komen bevolken.

Kerkelijke invloeden hebben het traditionele recht ietwat verchristelijkt maar in essentie blijft de Ieperse rechtspraak door en door Germaans. We gaan terug naar het begin van de jaren 1300. De komende eeuw zal het strafrecht zo goed als ongewijzigd blijven. Pas na die periode zullen de Bourgondische hertogen een eerste bres slaan in dat origineel strafrecht. Maar de veranderingen zullen niet zonder slag of stoot plaats vinden. In Vlaanderen en in Lotharingen zijn er in de 14de eeuw vooralsnog een niet te overzien reeks jurisdicties die elk binnen hun eigen rechtsgebied hun willetje toepassen. Het ontstaan van de gemeenten en steden zorgt voor een omwenteling in de eeuwenlang bestaande maatschappelijke, zeg maar feodale, toestand. De steden danken hun ontwikkeling deels aan de kruistochten die de feodaliteit als bevers en muskusratten ondermijnen en ondergraven. De uitbundige bloei van handel en nijverheid doet de rest. Al snel vormen de steden stevige eilanden tussen de rondom liggende feodale bezittingen. Naast de rechtbanken van de kerk en van de leenheren, ontstaan er in elk van die eilanden een nieuwe schepenbank die in de

volksmond ‘vierschaer’ wordt genoemd. De vierschaer is een gemeentelijke en vorstelijke rechtbank onder het voorzitterschap van een baljuw die ook wel genoemd als amman of meyer. Het is de baljuw die de heer vertegenwoordigt in het geding.

De macht van de baljuw

De schepenen zelf worden verkozen onder de burgers. Aan het hoofd van de schepenen staat de baljuw. Hij vertegenwoordigt de graaf van Vlaanderen. Al bij al is het een pril democratisch gebeuren. Het zijn de verkozenen van het volk, die als rechters van de graaf, en op zijn specifieke vraag ter vierschaere vergaderen en er vonnissen vellen over hun medeburgers. De schepenen en de baljuw voeren debatten en zorgen voor de uitvoering van elk vonnis. Het is een oude Frankische gewoonte dat de schepenen oordelen over burgers die hun gelijken zijn. De vertegenwoordiger van de vorst zorgt met zijn actief voorzitterschap en het leiden van de debatten voor de nauwe afhankelijkheid van de steden ten opzichte van de graaf. De baljuw is de vertegenwoordiger van de ‘seigneuriale’ macht bij het stedelijk gerecht. In de keure van Gent van 1176 staat zijn functie omschreven als ‘quem comes loco suo ad justiciam tenendam instituit’. De baljuw is verantwoordelijk voor de nauwe band die er dient te bestaan tussen de gemeente en de centraliserende vorst. Het zijn de schepenen die verbinding maken met het volk. De baljuw staat echter pal als wachter van ‘s heeren prerogatieven’. De macht van de baljuw strekt zich uit over een dubbel gebied. Naast zijn functie als politieofficier, is hij voorzitter van het gerecht. Als politieofficier moet hij ingaan op alle klachten die bij hem worden geuit. In de jaren 1100 en 1200 kan de baljuw pas ingrijpen als er effectief klacht wordt ingediend en is zijn rol eerder afwachtend. Gaandeweg wordt zijn rol ingrijpend. Bij elk misdrijf of overtreding van de wetten, kan de baljuw op eigen initiatief de daders opsporen, klachten neerleggen en de daders in hechtenis nemen in afwachting dat ze voor de vierschaer beoordeeld zullen worden.

De schepenen van de stad vormen de jury

Als hoofd van de rechtbank zit hij het gemeentetribunaal voor. Hij legt de zitdagen vast. Hij roept de schepenen bijeen. Samen zetelen ze in de vierschaer. De voorzitter leidt de debatten en neemt alle initiatieven. Na de debatten zou normaliter de uitspraak moeten volgen. Geen enkel vonnis is echter mogelijk zolang de baljuw niet 'van den rechte maant'. 'Il a le droit de semoncer les échevins!'. Het komt er op neer dat de baljuw eerst zijn eigen besluiten trekt en beslist welke straf er moet worden toegekend aan de beschuldigde. Daarna ondervraagt hij de schepenen, één voor één. Elke schepen wordt bij naam en voornaam gevraagd of de beschuldigde wel of niet 'plichtig' is. Het gaat er bijzonder formeel aan toe. Zonder die nominale ondervraging van de baljuw, kan er onmogelijk een uitspraak volgen. Het biedt de baljuw de kans om de werking van de vierschaer te stremmen. Maar hij kan de uitspraak echter niet blijven uitstellen. Bij het kwaadwillig rekken van processen kunnen de schepenen zich wenden tot de graaf en hem vragen om de baljuw te wraken. Ze hebben dus het recht om in geval van mistoestanden de afzetting van de magistraat te eisen. De baljuw wordt in zijn werk bijgestaan door een onderbaljuw en een schout die gemachtigd zijn om zijn bevoegdheden over te nemen indien de baljuw zelf afwezig is. Ze zijn de middeleeuwse substituten van de procureur des konings van vandaag. De vorstelijke magistraat, de baljuw, heeft eveneens verscheidene medewerkers, 'varlets' ter beschikking. Ze assisteren hem bij het opsporen en het in hechtenis nemen van de misdadigers. De zogezegde 'jury', zijn de schepenen van de stad. Hun aantal verschilt van stad tot stad. De meeste steden bezitten 7 schepenen. Sommige steden hebben 12 schepenen. Middeleeuwse grootstad Ieper heeft 13 schepenen in functie. De 13 zetelen samen met de baljuw en de voogd in de vierschaer. In principe zouden het de schepenen moeten zijn die moeten oordelen over hun medeburger, maar de baljuw, het openbaar ministerie, is zo dominant dat bevoegdheidsconflicten regelmatig de kop op steken. Aanvankelijk worden de Ieperse schepenen benoemd door de graaf zelf. In een 12de eeuwse keure van Filips van den Elzas staat geschreven: 'quant aucuns eschevins muert, uns autres doit estre fais par election le conte ne nus aultres'. Het lijkt er op dat de functie van schepen een levenslang ambt is en dat de vervanging enkel aan de orde komt bij het overlijden van de schepen.

Vijf inwoners kiezen de eerste vijf schepenen

Uit allerhande geschriften van de 11de en 12de eeuw leren we dat de meeste schepenambten in het graafschap overgaan van vader op zoon. Het is een kastesysteem waarbij de machtsposities in de respectieve steden erfelijk geregeld worden. In Ieper is het niet anders. Het blijkt een gevaarlijke toestand: de macht van de schepenen stijgt jaar na jaar. Uiteindelijk wordt die haast onbeperkt en aarzelen de Ieperse schepenen niet om ook te zagen aan de poten van de grafelijke stoel. Het streven naar een onafhankelijke macht binnen de grenzen van de stad ontwikkelt zich gaandeweg in de Vlaamse steden Ieper, Gent, Brugge, enzoverder. De politieke kaste van de lokale schepenen, ons kent ons, leidt zoals zo vaak het geval is, tot machtsmisbruik. Het draait uit op tirannie en verdrukking van het volk. Met verloop van tijd gaan een reeks ongenueanceerde maatregelen van de schepenen, zorgen voor revolutionaire gedachten bij de pauperende bevolking. Uiteindelijk zullen er ook meerdere keren gewelddadige opstanden uitbreken die zich vooral viseren op de machtskliek van de schepenen. De graven van Vlaanderen begrijpen dat er verandering zal moeten aangebracht aan deze lokale structuren en mistoestanden. En natuurlijk zijn hun pogingen er op gericht om een einde te maken aan de ondermijning van hun gezag binnen de Vlaamse stadsmuren. De erfelijkheid van het schepenambt staat volgens de Vlaamse graven trouwens de ontwikkeling van de handel en nijverheid in de weg. De poorters van Vlaanderen krijgen van de graaf regelmatig nieuwe vrijheden (privileges) toegekend die de intentie hebben om een einde te maken aan de willekeur en de verdrukking van de aristocratie ten opzichte van het gewone volk. Eén van die privileges zal uiteindelijk vastleggen hoe de schepenen zullen worden verkozen vanuit de bevolking van de stad. Ieper is de eerste Vlaamse stad die de aanstelling van haar schepenen (rechters) ziet veranderen. In het jaar 1209 (de dinsdag na Sint-Pietersdag) geeft Filips van den Elzas, regent van Vlaanderen en Henegouwen, aan de stad Ieper het recht om zelf hun schepenen te kiezen. De ambtstermijn wordt teruggeschroefd tot één jaar. Er wordt een systeem opgelegd, een werkwijze, om de jaarlijkse benoeming op een georganiseerde manier uit te voeren.

Een behoorlijk ereloon voor de schepenen

Vijf van de voornaamste inwoners kiezen de eerste vijf schepenen. Het zijn die vijf schepenen die dan een keuze maken over de aanstelling van de acht resterende schepenen. Het nieuwe systeem, dat kan je zo zien, is natuurlijk nog steeds niet echt democratisch te noemen want het blijven de vijf belangrijkste inwoners van de stad die aan de touwtjes blijven trekken. Toch wordt de procedure eveneens ingevoerd in Gent (1212), Douai (1228), en in Brugge en Damme in het jaar 1241. In 1228 wordt het systeem ietwat aangepast door het gravenkoppel Johanna van Constantinopel en Ferrand van Portugal. Het lijkt er op dat de nieuwe manier van schepenenbenoeming een groot voordeel biedt aan de poorters van de steden. De vorst staat immers zijn benoemingsbevoegdheid af aan de burgers; 'burgensibus et communitati'. Het betekent een hele toenadering tot het volk. Maar al bij al blijft de invloed van de mensen op de verkiezingen vrij beperkt. Zeg maar zo goed als nihil. De tussenkomst van het volk bij de schepenvervkiezing blijft inderdaad beperkt tot één enkele actie: het kiezen van de vijf mannen die op hun beurt de schepenen zullen aanduiden. Bij de volgende schepenvervkiezing is het aan de aftredende schepenen om de eerste vijf nieuwe schepenen aan te duiden. De rol van de poorters is dus al meteen en volledig uitgespeeld. Het laat zich raden dat het bestuur van de steden vrijwel onmiddellijk degradeert tot een zuiver kastesysteem, een aristocratische bedoening. In principe kan iedere Ieperse poorter schepen worden. Geen enkele sociale klasse wordt uitgesloten. Maar de patriciërs, met dank aan het kiessysteem, zorgen er wel voor dat zij aan de postjes blijven. Volksprotest en omwentelingen zullen er aan het begin van de 14de eeuw, en niet alleen in Ieper, een einde aan maken. Het kan er echter op lijken dat de band tussen de steden en de graaf losser aan het worden is. Maar dat is enkel schijn. Het gerecht vormt een heuse navelstreng tussen de graven en de steden. De graaf voert, een voor de schepenen attractieve politiek, om hen op die manier ook aan hem te binden en ze van hun onderdanigheid te verzekeren.

Het principe van de jaarlijkse herbenoeming

Als er een twist ontstaat rond de jurisdictie van de schepenen, dan zal de graaf meestal de partij kiezen van de gemeente. De schepenen van hun kant willen zich wel onafhankelijk opstellen maar zitten geprangd tussen het kat-en-muisspel van de jaarlijkse hervkiezing. En we mogen ook niet vergeten dat de baljuw, als plaatsvervanger van de graaf, nauwlettend de soevereine rechten controleert en garandeert. Het principe van de jaarlijkse herbenoeming wordt door de latere graven herhaaldelijk aangevallen. Zelfs de Franse koning Filips de Schone wil er in 1301 een einde aan maken met zijn eis om de eerste zes schepenen te laten verkiezen door 3 aftredende schepenen en 3 afgevaardigden van het Franse hof. De Guldensporenslag met de gekende faliekante gevolgen voor de Fransen, gooit roet in het eten van dit nieuw systeem. Hoe worden de schepenen eigenlijk vergoed voor hun diensten? Terwijl de stedelijke ambtenaren door de stad worden bezoldigd, krijgen de schepenen eigenlijk geen eigen wedde. De stadsrekeningen reppen geen enkel woord over betalingen aan welke schepen dan ook. Oefenen ze dan hun functie *pro deo* uit? De gemeente schenkt aan de schepenen in functie winter- en zomerkleding, lakens, wijn, huisgerief, verbruiksartikelen, kruiden om hun harde en vaak ondankbare taken enigszins te compenseren. Het zijn 'douceurs', cadeaus die de ondankbare taken verzachten. De 'douceurs' zijn zeker niet te versmaden maar de schepenen hebben natuurlijk nog andere bronnen van inkomsten. Ze strijken immers een deel van de boeten op die worden toegepast in de rechtbank. Ze zullen dus wel beschikken over een behoorlijk ereloon.

Peysmaekers, de straathoekwerkers v/d middeleeuwen

Naast de schepenen en de baljuw is er natuurlijk de aanwezigheid van de voogd. In onze moderne tijden zouden we hem nu als 'burgemeester' betitelen. Welke rol speelt hij in de Ieperse vierschae? De voogd heeft het recht om, in samenspraak met de baljuw en in naam van de stad, opsporingen en achtervolgingen te organiseren en verdachten in hechtenis te nemen. Als hij dat echter op eigen houtje doet, loopt hij het risico dat de baljuw de

verantwoordelijkheid van zich afschuift. Zo staat er eens geschreven ‘...up ’t welke de hoochbaillu verantwoorde dat hij was ghedaen hechten bi mijn heeren voogd ende schepenen ende niet bij den heere’. De voogd dient na te gaan of er geen klachten lopen tegen de baljuw of zijn team. De vergadering van de vierschaer begint telkens met de vraag of de beklaagden bezwaren hebben ten opzichte van de baljuw. Terwijl de functie van de voogd in de vierschaer vrij beperkt blijft, is deze van de klerk wel heel specifiek en bijzonder. Onontbeerlijk. Zijn aanwezigheid als griffier is essentieel. Hij houdt orde in de stadsregisters en hij functioneert als de archivaris van de gemeente. Hij heeft een gedetailleerde kennis van het strafrecht, want telkens de schepenen enige ervaring beginnen op te doen, worden ze vervangen door nieuwe mensen die vrijwel geen kennis hebben voor wat betreft de geldende ‘costuymen en wetten’. De klerk, de secretaris, is een persoon die tot en met vergroeid is met de rechtbank en met de voorbije decennia van uitgesproken vonnissen. Hij vormt als het ware een persoonlijk strafwetboek middenin de rechtbank van de Ieperse middeleeuwen. Een bijzondere rol blijkt ook weggelegd voor de ‘peysmaekers’. Het zijn verzoeningsagenten, paiseurs, paisiers, paisanters en bij woordverbastering ‘besanders’ genoemd. De peysmaekers moeten er al geweest zijn helemaal vanaf het begin. Filips van den Elzas maakt er al melding van in 1171. De peysmaekers worden vanaf die periode al gekozen door en dikwijls tussen de schepenen. Ze worden belast met de handhaving van de orde en het bewaren van de vrede tussen de burgers. Een beetje zoals we de straathoekwerkers kennen in onze nieuwe tijden. Hun rol bestaat er in om vetes op te lossen tussen families en te werken aan verzoeningsprocedures.

Het breken van de belofte aan de peysmaeker

De actie van de peysmaeker heeft vooral een preventief karakter om privéoorlogen te voorkomen. Als er een twist ontstaat tussen twee burgers, of tussen een burger en een vreemdeling, dan moeten deze zich komen aanbieden bij de peysmaeker en hem plechtig beloven in het vervolg de vrede te bewaren. Het breken van deze belofte aan de peysmaeker, zo zal later blijken, heeft zware gevolgen voor wie deze verdragsschennis pleegt. Zelfs de doodstraf behoort tot de mogelijkheden. Het dient er ook bij

gezegd te worden dat de benadeelde het recht heeft om, na de procedure bij de peysmaeker, de dader te laten vervolgen door de vierschaer. Er bestaan in de middeleeuwen 3 soorten rechtbanken. Alle drie hebben ze een verschillende bevoegdheid gaande van het laaggerecht, via het middengerecht naar het hooggerecht. We hebben te doen met het hooggerecht als de ‘hangman zijn executiën doet met den vyere, swaerde, putte, quartieringhe, rad, spriete, galghe, slepinghe, nijpinghe, afsnijdinghe, kortooren, doorstekinghe, uytdrooginghe, geesselinghe, schavoteringhe en diergelycke naar de costumen en de usantiën van den lande’. In de stadsarchieven van Bergen bevindt zich een Cartularium die verdere details geeft over de indeling van het gerecht: ‘Haulte justice est esconer ou prendre bouillir, ardoir, enfouir, flastrir, copper membres, banir et troeve de vaissiaulse d’els’. ‘Moyenne justice est ce dont eschevins jugent et tonnieux’. ‘Basse justice et d’entrées et d’issues d’iretaiges’. Elke Vlaamse gemeente of stad bezit het privilege van rechtspleging. De meeste hebben een vrij beperkte rechtsmacht. Enkel Brugge, Gent, Rijssel, Douai en Valenciennes hebben hun eigen hooggerecht. Net zoals in Ieper dat zijn eigen ‘jusgladii’ organiseert. En, geloof me, het is geen pretje als je voor de Ieperse vierschaer moet verschijnen met één van de zwaarwichtige misdrijven op je kerfstok!

Overspel, ketterij en zelfmoord in de middeleeuwen

Misdaden zoals overspel, bloedschande en woeker zijn meestal een zaak van de kerkelijke rechtbank. Dit is niet het geval in Ieper. Zo vinden we in de Ieperse annalen het volgende terug over woeker: ‘Merkedy XV jour de juillet. Pierre Boele bannis sept ans hors le pays de Flandres sour le gibet pour ce qu il a esté pourtra trois foyes de prester a usures et ce par l’ entretat de le ville’. En er staat verder: ‘et ce par l’estatut de le ville, ofwel contre le keure’ wat er op wijst dat de stedelijke keure al de straffen voorzien heeft tegen de woekeraars. Overspel. Het aantal gevallen van overspel is hoog: ‘... Marie Appenkuts bannie IIJ ans cour de fosse IIJ lieus de le ville ou le conté s’ estent pour ce qu elle a detenu aveucq lui manant j homme qui a femme espousée’. Of: ‘L’ an mil CCC et XX Pierre le Buc banis VII ans pour qu il a emmené et detenu le femme et l’ avoir d’un aultre homme contre le volonte de celui’. Ketterij. De Ieperse schepenbank is in de 14de eeuw bevoegd om

ketters te veroordelen. De voorbeelden zijn schaars, maar ze bestaan. Het moet gezegd dat de beschuldigde van ketterij zich eerst dient te verantwoorden tegenover de ‘inquisiteurs’ van de kerk die al dan niet moeten bepalen of het hier over een geval van ketterij gaat. Is het antwoord positief dan wordt de beschuldigde doorgewezen naar de stedelijke vierschaer. De schuldige is immers niet alleen in strijd met de kerk maar eveneens in opstand tegen de staat. Zo lezen we in 1377: ‘Pool le Haestighe fouillon, convaincu de hérésie par devant les inquisiteurs commis de la sainte Eglise ét par eaulx rendu aultre au seigneur et jugés, fuars sour le marquiet d’ Yppre’. De schepenen zijn ook bevoegd in voorkomende gevallen van zelfmoord die in de middeleeuwen gaandeweg geklasseerd wordt onder ‘goddelijke majesteitsschennis’, ingaand tegen elke goddelijke rechtspraak. Zo vinden we in de oude Ieperse geschriften nog een tekst terug betreffende de zelfmoord van de Brielenaar Jehans Bagelun; ‘Mémoire que Jehans Bagelun....qui se meismes avoit strangulé et pendu en sa maison au Briel sour le terre du Temple fu justiciet au Temple le XXJ jour de fevrier’.

Majesteitsschennis in 1362

Rechtstreekse beledigingen aan het adres van God, de heilige maagd of de heilige kerk zijn taboe. Ook hier velt de vierschaer verschillende vonnissen. Een zekere Meulin Heerbrecht wordt aan de schandpaal gebonden en vervolgens met afgekorte tong voor zeven jaar in verbanning weggestuurd: ‘pour les despiteuses inhonestes et innaturèlez parolez blas fèmes qu il dist sour notre Seigneur Jhesu Crist et de la glorieuse benoite Vierge Marie’. De poorter Eloy Mazin wordt voor 7 jaar verbannen ‘de destourbir le ville des parolles qui dist au contraire de sainte eglise...’. Menselijke Majesteitsschennis. Persoonlijke beledigingen van Ieperse ambtenaren worden door de schepensbank eveneens bestraft. Dat geldt niet alleen voor beledigingen aan het adres van de ambtenaren maar evengoed van vertegenwoordigers van het stedelijk gerecht, zoals de baljuw, de schout of hun medewerkers. Beledigingen geuit tegen rechtstreekse vertegenwoordigers van de graaf, worden in ieder geval beschouwd als majesteitsschennis en vallen onder de bevoegdheid van de Ieperse vierschaer. In 1362 ondergaat een zekere Franskin Brand de doodstraf omdat hij in Dordrecht en in Middelbourgh had beraadslaagd met bannelingen;

‘...ou il avoient conseil pour prendre et emprisonner monseigneur de Flandres et par force d’armes entrer ou pays...’. Het betreft hier natuurlijk een regelrechte samenzwering tegen de graaf van Vlaanderen. ‘Waultier Ademare ets jugiés en le volonté du Seigneur de perdre le puing pour ce qu’il mist main au seigneur vilainement’. Met de baljuw wordt inderdaad niet gelachen! Zo bijvoorbeeld deze verbanning van liefst 3 jaar: ‘Elyaes le Vos ets banis IJ ans hors le pays de Flandres sour sa tieste pour ce qu’il contredist au seigneur d’aler en prison en disant il ne fu mie sez arresterre’. Ganin Strye wordt voor één jaar verbannen omdat hij ‘onbescheedichede dede up den scoutheeden zijn officie doende’.

Bedevaart naar Rocamadour

Lambert Reubinst waagt het om te willen wegllopen uit van handen van de knechten van de baljuw; ‘..dit de faire un pèlerinage a Notre Dame de Rochemadoul ... pour che qu’il se pena de faire escaper hors des mains des varlès du dit bailliu un estraingue homme le quel il avoient prijs’. Beeld u eens in: te voet heen en terug van Ieper naar het zuid-Franse Rocamadour. Een voettocht van 1600 km. De Ieperling Pools Scadelin wordt verbannen ‘dit un an hors le ville sour etre banit un an s’il rentrast pour les horribles mos qu’il dist sour un eschevin’.

Een Ieperse keure van 1302

Het Ieperse recht wordt toegepast op de burgers en allen die ouder zijn dan 15 jaar en die zich al dan niet toevallig op Iepers grondgebied bevinden. Het magistratuur laat niet na van op te treden tegenover vreemden die op één of andere manieren eigen burgers verongelijken. Bij het lezen van de oude vonnissen valt het trouwens op dat de Ieperlingen zachter worden behandeld dat vreemden. Een Keure van 1302 afkomstig van Jan van Namen, de zoon van Gwijde van Dampierre, bevat een frappante passage in dit verband. Er wordt een duidelijke grens getrokken tussen de inwoners ervan en de buitenlieden, de vreemden. In de keure wordt aan de burgers van de stad Ieper een specifiek recht toegekend ten opzichte van niet-burgers. De schepenen en de burgers van Ieper krijgen het recht het huis van een niet-burger te

slopen in geval van slagen, kwetsuren of doodslag toegebracht aan een burger. De stad bemoeit zich uitermate met wat haar burgers op andere plekken uitspoken en met de misdrijven die ze op 'den vreemde' begaan. Telkens opnieuw moet de burger zich achteraf aanmelden bij het Ieperse gerecht. In de gevallen dat Ieperlingen een misdrijf plegen in 'den vreemde' en daar ook opgepakt worden, dan worden ze ter plekke berecht. Maar het Ieperse magistratuur houdt er heel sterk aan dat ook zij kunnen oordelen in de gevallen die buiten hun rechtsgebied vallen. In 1383 komt het zelf tot een conflict met baljuws uit andere Vlaamse steden die Ieperse burgers voor hun gerecht willen dagen. Er mogen in den vreemde geen goederen worden aangeslagen van Ieperse burgers als die een misdaad hebben begaan vooraleer het vonnis is geveld.

De berechting van de geestelijke misdadigers

Slechts één uitzondering beperkt de macht van de Ieperse schepenenbank: die van het privilege van de geestelijkheid. Wanneer een geestelijke een misdrijf heeft gepleegd. Het is natuurlijk allemaal geestelijkheid die de klok slaat in de middeleeuwen. Als een geestelijke een misdaad begaat, wordt hij door de schepenen bij de geestelijke rechtbank aangeklaagd. In geval van aanhouding van een geestelijke, eist de geestelijke overheid dat de misdadiger uitgeleverd wordt aan het kerkelijk gerecht. De Ieperse schepenenbank gaat meestal in op de vraag tot uitlevering. Echter niet in gevallen waarbij de geestelijke misdadigers geen uiterlijke tekenen draagt van hun waardigheid. Geen habijt en tonsuur, geen kaalgeschoren kruin; 'wien verantwoord was dat men den vorseiden ghevangene niet hilt voerclere ende dat mennehem niet telivereren zoude want hij niet sculdich ware te zayerne der vrijheid van clergie vermits dat hij gehuwed was ende ghevangen was zonder habijt ende zonder tonsure, ende dat daenof de kenesse toebehorde der leker justice ende nemen el'.

In de meeste gevallen wordt er hoe dan ook toch gevonnist door de schepenen. De geestelijke eist wel zijn rechten op maar de vierschaer spreekt als het ware een voorwaardelijke straf uit en voegt er in die specifieke gevallen een clause aan toe: 'zoo hij niet behoorde tot de geestelijkheid'. 'Mil CCC XXIII. Hannin le Baenst est banni de cel fait comme il a fait sour France le Bets, li

ditz Hannin est deffendu par le court de Terrewane et on obey'. 'Pael Kiekin, s'il n estoit clers est banis a tousjours hors le conté de Flandres de le mort Wouter Voghelin'. Meestal buigen de schepenen het hoofd voor het geestelijk gerecht. Maar met de tijd groeien de frustraties bij het Ieperse gerecht. Meer en meer geestelijke misdadigers vechten en moorden. Steeds vaker worden de poorters door geestelijken verstoord zonder dat de schepenen er een poot aan mogen uitsteken. Vooral het feit dat dergelijke geestelijke misdadigers na hun misdrijven in het bezit blijven van hun burgerrechten, stoot de schepenbank voor de borst. In de archieven vinden we merkwaardige gevallen van rechtspleging waarbij de betichte uitdrukkelijk wordt gevraagd om te kiezen tussen zijn privilege van de geestelijkheid of zijn burgerrecht. Als de beklaagde kiest voor zijn geestelijk privilege dan wordt hij door de vierschaer onmiddellijk 'ontpoortert 't eeuwigheden' en moet hij zijn 'issuerecht' betalen.

De juridische bevoegdheden van de stad Ieper

De geestelijken komen er trouwens ook zo maar niet van af met een dubbelzinnig antwoord. Op een bepaald ogenblik in de geschiedenis beledigt een geestelijke misdadiger de klerk van de vierschaer. De vraag wordt gesteld; 'pour le quel il se tenait, ou pour bourgeois ou pour clerc'. De beklaagde denkt slim te zijn en antwoordt: 'Tant comme je serai clerc je me tiens pour clerc et se je nestoye mie clerc je me tieng pour bourgeois'. Daarop wordt hij ontpoorterd en moet hij een tiende betalen als issuerecht op zijn goederen. Op het einde van de 14de en in het begin van de 15de eeuw gaan de schepenen nog verder. Naast het verlies van het burgerrecht krijgen de geestelijken aanvullende straffen. Meestal zijn het boetes of gevangenisstraffen. De grootste straf, de verbanning, wordt echter nog steeds opgeheven. 'MIIICXX. Joorkin Speye, filius Jans, boete IX lb par. jeghens Lammekin de Ryket omdat hij ne vreesde met verbodene wapene.....ende dezelve Joorkin deffendeerde hem als clerc van den banne van VI jaren. Ende stappans scepenen nijsdene in VJ roeden meurs, ten proseffite van der stede....'. 'Casin Strye zoude men een jaer ghebannen hebben.....ne maer hij was bi den gheesteliken...Ende naerdien was hij bi scepenen ghenuyt te treckene binnen zonneschijne in de vanghenesse twee warf XI daghen'.

Over welke gebieden strekt de bevoegdheid van de Ieperse schepenenbank zich eigenlijk uit? Volgens de keure van 1171 strekt die zich uit over het hele grondgebied, inbegrepen ‘dedans les banlieues de la ville d’Ypre, le crois sainte Godelief devers Mesines, dedens le crois saint Winnoc devers Courtray, dedens le crois saint Johan devers Dickemue et dedens le crois del Upstal’. Het is dus duidelijk dat die juridische bevoegdheden zich verder uitstrekken dan de stad en zijn buitenwijken. De hele nabije omgeving valt onder de Ieperse jurisdictie. Er liggen in de streek natuurlijk een aantal heerlijkheden en domeinen waar een ander recht wordt toegepast. Ofwel is het een domaniaal gerecht ofwel zijn het abdijen die onder controle staan van Terwanen. In de 13de eeuw komen die ‘eilanden’ stilaan onder de bevoegdheid van de Ieperse vierschaer te staan. Daar zorgen opeenvolgende keuren van de graven van Vlaanderen voor.

Vluchtende misdadigers zoeken hun heil in de kerken

Zo staan graaf Thomas en gravin Johanna in 1241, voor wat het hun persoonlijk domein betreft hun rechten af; ‘qui vulgo dicitur upstal’. In 1259 wordt de vrijheid ‘Ketelquat’ door gravin Margaretha onderworpen aan de Ieperse jurisdictie. In 1270 volgt ‘Hoveland’ en wat later eveneens ‘les terres du temple’. Ook de jurisdictie van de abdijen komt al vroeg in de handen van de schepenen. Eén van hun bijzonderste bezittingen, ‘le comté de St. Martin en ville’ wordt al in 1281 onder de voogdij van de vierschaer gebracht. De grenzen zijn al duidelijk aanwezig in de 14de eeuw. De eilanden zijn door de stad opgeslorpt en blijven enkel bestaan als herinnering van hun onafhankelijkheid. De schepenen houden in die eeuw dan niet enkel hun vergaderingen van de vierschaer in Ieper maar ook in de vernoemde domeinen om daar hun vonnissen te vellen. Nu kunnen we ons dat moeilijk voorstellen. Maar in die tijd kunnen vluchtende misdadigers hun heil en veiligheid zoeken in kerken en op kerkhoven. Deze plaatsen bezitten het asielrecht, een privilege die natuurlijk alles te maken heeft met de almacht van de kerk. Veel misdadigers maken gebruik van dat asielrecht om voorarrest te vermijden. ‘Ende daaromme’ vertelt één van de vonnissen; ‘pleghen al de gone die ’t enen fete gmeist hebben te truckenen in keerken tot de bane gnaamt es, ende os hij gnaamt es, moghen d’ andren gaen vrij. Exemple van

Fransen den Grisen ende zine ghesellen die van der doot van Boudene den Ruusse laghen j jaer welmaer in kerken omme dat de rechte bane noch toe niet gnoomt was'. Het blijkt echter dat het principe van het asielrecht in de kerken doorbroken wordt als de gepleegde misdaden echt niet door de beugel kunnen; 'gemerct de horribelhede ende uteneimentheide van de faite'.

Asielrecht in de middeleeuwse kerken

Een zekere Coppin Slyngher heeft, na een eerdere twist, zijn vijand gedood ondanks de wederzijdse afspraak tegenover de peysmaekers. De moordenaar vlucht de kerk binnen; '...up 't welke de vorseide baillie delibereirde dat hem 't fait zo groot dochte ende zo horribel dat men den vorseiden Coppin sculdich ware te haelne uter kerke ende te justicierne... De vorseide baillu troc s' achternoens ten Predicaren daer de vorseide Coppin in ghetrocken was omme refuge ende haedde ne derute.' In 1339 neemt de kerkelijke overheid trouwens zelf het initiatief om het asielrecht in de kerken aan te passen. Maar de 'modificationes' werken echter belemmerend voor de magistraten. De kerkelijke overheid moet nu zelf beslissen of de feiten voldoende zwaarwichtig zijn om het asielrecht te doorbreken. Het is duidelijk dat de aanpassingen van het asielrecht de zaken alleen maar complexer maken. Zo zien we dat drie mannen die een moord hebben gepleegd naar de St. Jacobskerk zijn gevlucht. Ze worden er echter zonder toelating uitgehaald 'pour le horribilité du fait'. De kerkelijke overheid laat dit niet zo maar gebeuren en het voorval wordt in de volgende vierschaer besproken. Het is deze keer de schout die de rechtbank voorziet. De teksten vermelden 'pour ce que le bailliu et sous-bailliu furent excumenchiet par le cour de Terrewane pour cause de l'offense qu'il avoient fait a l'eglise'. De baljuw en zijn assistent worden dus door het kerkelijk hof van Terwaan in de ban van de kerk geslagen. De baljuw zal van dan af aan trouwens veel voorzichtiger zijn en de verantwoordelijkheid van zo'n daden op de rug van de schepenen proberen te schuiven. Zij moeten hem eerst de toestemming geven om op te treden binnen de kerken van de stad, 'ende zeide dat hij ne gerne uter kerke halen zoude mids dat scepenen haer assent der toe daden ghemerckt dat haer portre ware.'.

De bevoegdheid van de schepenbank

De bevoegdheid van de Ieperse schepenbank gaat nog een stuk verder dan de vastgelegde grenzen van de stad en omgeving. Ook de gemeenten in het rond de stad vallen onrechtstreeks onder de bevoegdheid van de vierschaer. Ieper is de moederstad, chef de sens, van de ondergeschikte rechtbanken. De kleinere gemeenten die in het bezit zijn van een schepenbank moeten oordelen over hun medeburgers. Maar vaak ontbreekt het aan kwaliteit. De mensen in de schepenbank zijn niet geleerd. Ze trekken van het veld of van hun weefgetouw naar de zittingen van de rechtbank. Er bestaat wel goede wil maar de kennis van zaken in rechtspraak ontbreekt meestal. Ze worden dan ook regelmatig in verlegenheid gebracht op vragen van de baljuw. Zo bijvoorbeeld de schepenen van Roeselare die verklaren ‘wij scepenen ghenaeft zijnde wij en waren niet zo vroet omme ute te ghevene ’t ontpluure van den orconden die wij ghehoort hadden’. De schepenen van de buitengemeenten hebben inderdaad nood aan een competente raadsman die ze vinden in hun moederstad waar het tribunaal meestal gestoffeerd is met bevoegde lieden en rechtsgeleerden die op de hoogte zijn van het strafrecht. Negen gemeenten hebben Ieper als moederstad. Het zijn Bailloeil, Estaires, La Gorgue, Messines, Seigneurie de Rollegheem, Roeselaere, Warneton, Saint Omer en Saint Dizier.

De macht van de Ieperse schepenen

Zelfs in de gevallen waarbij de schepenen van de 9 gemeenten zich ‘vroed’ achten om een vonnis te vellen kan de beschuldigde zich beroepen om de rechtsgeleerdheid van de moederstad in te roepen. Zulk beroep wordt toegestaan; ‘hier up de scepenen worden ghemaent hemleiden ute haren rade commende, cam de vorseide Boudin ende beriep ’t goede vonesse dat scepenen in hare mont hadde, te haren hoofde ’t Ypre, daer zij goede vonesse pleghen te haelne zo wanneer dat zij beroepen zijn’. Dit beroep zal trouwens in de 15de eeuw door de Bourgondische hertogen worden afgeschaft. De macht van de Ieperse schepenen is tot aan het midden van de 15de eeuw bepaald indrukwekkend te noemen. Zetelend in de vierschaer kunnen ze, zonder beroepsmogelijkheden van de beoordeelden, vonnissen vellen.

Een grote variatie aan straffen

Pierre Biesebound vliegt voor 15 dagen in de bak omdat hij in zijn huis met teerlingen liet spelen. Wie de tegenpartij aanvalt wanneer die in de handen is van de peysmaekers riskeert ook voor 15 dagen te worden opgesloten. Een individu die de prijs van de vis wat te hoog vindt en denkt iets van die prijs af te doen door de straatventer een pak slaag te verkopen, krijgt dezelfde straf. Voor het slecht uitoefenen van een stadsambt of voor het bevuilen van de straten worden gevangenisstraffen van een week of minder uitgedeeld. Ook wanbetalers van stadsbelastingen worden met celstraffen getraakteerd: ‘.... IJ jours et IJ nuits pour ce qu il ont esté désobeinans de payer leur taille...’. De gevangenen krijgen toezicht van een opzichter die wekelijks nagaat hoe de gevangenen behandeld worden. Voor schulden en civiele zaken mogen de gevangen niet in de ‘ijzeren’ of ‘blocken’ worden gelegd. Misdadigers worden in ijzers en boeien geslagen ‘bij zulcker maniere dat hij ze niet en quetyze noch en myncke in hun beenen noch andere leden..’. In de 12de eeuw wordt de doodstraf nog regelmatig toegepast bij roof, verkrachting en doodslag. Ook het verleiden van minderjarige meisjes wordt mogelijk zo bestraft. In de 14de eeuw wordt voor dat laatste meestal overgegaan tot verbanning. Maar zelfs ondanks de zachtere rechtspraak wordt de doodstraf nog altijd vrij consequent toegepast en worden er zelfs nog gevallen aan toegevoegd. Zo is ketterij eveneens een reden om de doodstraf te krijgen. De basisgedachte bij de schepenen blijft: de schuldige moet onschadelijk gemaakt worden. De doodstraf of de verbanning zijn de enige alternatieven om dit te realiseren. Bij een zware aanslag tegen de veiligheid van stad en land, zijn de magistraten onverbiddelijk. In 1362 wordt een samenzwearer tegen de graaf en de baljuw op de Ieperse markt terechtgesteld. Tijdens een volksofstand van datzelfde jaar wordt de baljuw uit één van de ramen van het belfort geduwd. De dader wordt terechtgesteld. In 1381 is er een opstand van de rode kaproenen. Ze worden voor eeuwig verbannen, de aanvoerder wordt terechtgesteld ‘de ce qu il avoit este kievetaïn des rouge capprons vers Dickemue...ainsi qu il mes ne confessa’.

Moord wordt bestraft met verbanning of de doodstraf

Oproerlingen hebben het al wel eens gemunt op de magistraten zelf; ‘justiciet de le gibet....de faire emeute et conspiration pur venir au pont du jour a la porte de le ville tuer des ischerenieters, venir a le marchiet et wainguiet le bezand et emprisonner la loi’. In de 13de en 14de eeuw is de kerk onverbiddelijk tegenover ketters. De rechtbank van de inquisitie, samengesteld door de pauselijke afgevaardigde, speelt het hard om alle ketterijen uit te roeien. Ze gaat proactief op zoek naar mogelijke ketters omdat die de veiligheid van de staat in gevaar brengen. Als de betichte schuldig bevonden wordt, levert de kerkelijke rechtbank die uit aan de wereldlijke rechter die de doodstraf toepast. In Ieper valt het al met al nog mee met ketters in de 13de en 14de eeuw. Pas met de komst van het protestantisme in de 16de eeuw zal de ketterij over heel Vlaanderen woekeren. De ketters worden door het vuur ter dood gebracht. ‘1377. Pool le Haestigghe, foulloin, convaincis de hérésie, pardevant les inquisiteurs commis de la sainte Eglise et par eaulx rendu oultre au seigneur et jugés fuars sour le marquet d’Yppre’. Het befaamde Ieperse laken is voorzien van een officieel kwaliteitslabel: een zegel. Wie het aandurft om die zegels te vervalsen veroorzaakt ‘schâ en schande’ aan stad en volk. De schepenen verbannen de dader. Tijdelijk of zelfs definitief. Als iemand het aandurft om drie jaar of langer zijn heil te zoeken in valse zegels, dan wordt hij ter dood verwezen. Ook verraad wordt in Ieper met de dood bestraft. Beschuldiging van moord leidt ofwel naar verbanning ofwel naar de doodstraf. Moorden begaan op de openbare weg worden met de dood bestraft. Als het plegen van doodslag een stempel van afschuw en afgrijzen draagt, wordt de schuldige ook tot de doodstraf verwezen. Zo eist de baljuw de doodstraf door vuur en vlam van een ontaarde moeder die haar pasgeboren kind levend heeft begraven.

Helers worden identiek gestraft als dieven

Personen die zich schuldig maken aan roof en diefstal worden onmiddellijk met de dood bestraft. Op voorwaarde dat er geen twijfel bestaat rond hun schuld, ‘sans contrainte de paine et de fers’. Als er geen 100% zekerheid bestaat, wordt de doodstraf vervangen door verbanning. Als er geen twijfel is, wordt de dader

gehalsrecht en soms geradbraakt. Zo ook in 1363: ‘...furent justiet Andries le Medem et Thiri Capon de l’espee et de le rave de rober sour chemin’. Helers worden op dezelfde manier berecht als dieven. Het principe ‘de heler is zo goed als de steler’ wordt consequent toegepast. Zo wordt Andrieux Brunel gehalsrecht en wordt Chris van Menine opgeknoopt omdat hij gestolen voorwerpen gekocht en verkocht heeft. Ook een zelfmoordenaar krijgt postuum de doodstraf: hij wordt onthoofd. ‘Memoire que Jehan Bagehin qui se meisines avoit strangulé et pendu en sa maison au Briel fu justieret au temple le XXJ jour de fevrier. Brandstichters worden voor eeuwig verbannen. Wie het op de hele stad heeft gemunt, ondergaat de doodstraf. De straffen op verkrachting zijn de voorbije eeuwen ietwat lichter geworden maar speciale omstandigheden kunnen de misdaad wel erger maken dan die al is. Personen die elkaar helpen bij een verkrachting lopen de doodstraf of. Er is een geval waar twee Ieperse poorters ’s nachts een huis binnendringen, een gehuwde vrouw meesleuren tot aan de Halle en één van hen beiden haar daarna verkracht. De persoon die meegeholpen heeft aan de ontvoering en verkrachting wordt door de Ieperse schepenen tot de dood veroordeeld. Er bestaan een aantal varianten op de uitvoering van de doodstraf. Na de uitspraak van de schepenen, geeft de baljuw de opdracht aan de beul en zijn beulsknechten om de straf uit te voeren. Een ‘roeper’ kondigt de voorziene uitvoering in het openbaar aan. In Ieper wordt de opknoping, de dood door het zwaard, het vuur, de ketel, het radbraken en het begraven toegepast. De opknoping en meer bepaald de galg, zien er schrikwekkend uit in onze middeleeuwse stad. Veel bannelingen lopen de straf op bij hun onwettige terugkeer naar de stad. Ook voor veel misdaden wordt de ‘galghe’ gebruikt om de schuldige te straffen. Na de uitvoering blijven de opgeknoopte lijken een tijdje hangen. Tot afschrik van jong en oud. De minst pijnlijke variatie wordt het meest toegepast: de halsrechting.

Het oog om oog en tand voor tand principe

De radbraking van zijn kant is een echte folterstraf. De ledematen van het slachtoffer worden uitgerokken en gebroken. Er moeten echt verzwarende omstandigheden bestaan om de radbreking te moeten ondergaan! De ongelukkigen doorstaan de ijselijkste pijnen

voor ze de dood vinden. Brandstichters krijgen van hetzelfde laken een pak: het vuur. Soms wordt een misdadiger in een ketel kokend water gedompeld. Levend begraven worden! Een ijzingwekkende dood. De misdadiger wordt letterlijk in de grond geplant en bedolven tot aan zijn hals. Dan blijft het afwachten tot de dood. Sterven van honger en dorst maar ook vaak van het krankzinnig afgrijzen van wat er nog te wachten staat. Hoe is het mogelijk dat er zulke straffen kunnen worden toegepast in een eeuw waar de invloed van de kerk op de maatschappij op haar hoogtepunt is? Ondanks de toenemende verfijndheid van de rechtspraak blijft het voor het stadsbestuur cruciaal om met barbaarse strengheid de orde in de maatschappij te bewaren. Het 'oog om oog, tand voor tand' principe wordt ook toegepast bij de verminking van daders. In de 14de eeuw worden in Ieper voorbeelden teruggevonden van vuistafhouwing, tongverkorting, amputatie van oren of ogen.

De verbanning is een meedogenloze straf

Waultier Ademare wordt veroordeeld tot het afhouden van zijn vuist nadat hij de baljuw heeft aangevallen: 'il est jugiés en le volenté du seigneur de perdre le puing pour ce qu'il mist main au seigneur vilainement...'. De baljuw veroordeelt een onterecht teruggekeerde banneling als volgt 'zijne vuist afhouden, daernaer onthoofden ende den lichaeme legghen up een wiel'. Godslasteraars worden meestal gestraft met verbanning maar krijgen ook een symbolische straf; de tongverkorting. In 1375 'Meulin Keerbrecht est jugiet d' acourtir le langhe et est bannis VII ans pour les despiteuses parolez blasfèines qu'il dist sour notre Seigneur Jhesus Crist et de le glorieuse Vierge Marie'. Filips van den Elzas maakt uitvoerig gewag van de verbanning in zijn keure van 1171. De straf is inderdaad eeuwenoud, afkomstig van het Germaanse recht die van de misdadiger een 'outlaw' maakt. Het is voor de schepenen en bestuurders een gemakkelijke straf, het 'nimby', not in my back yard, syndroom van de middeleeuwen. Het probleem wordt simpelweg op een ander gestuurd. De Ieperse archieven puilen uit van de verbanningen. De verbanning is natuurlijk menselijker dan de doodstraf. Toch is het een meedogenloze straf. Ongelukkigen worden weggejaagd van hun geliefde geboortegrond, hun vaderland. Burgers worden weggejaagd van hun thuis, hun veilige samenleving. Ze worden

verstoken van de veiligheid van een gemeenschap. Verbanning betekent een ramp voor de slachtoffers. Wanhopig en moederziel alleen weggestuurd worden naar onbekende oorden. Tijdens de 14de eeuw heerst er dikwijls een slechte sfeer in Ieper. Er is maar één middel om hier wat aan te doen: de slechte elementen verwijderen uit de stad en het graafschap. De magistraten bepalen het type verbanning en hoelang die zal duren. Soms is het 'uten lande van Vlaenderen'. Soms 'IJ milen van der poort als verre als de gravelijcheide strect. Soms 'hors le ville trois lieues loin de le ville'. Vaak 'hors de le ville d' Ypres'. Naast de verbanning wordt er telkens een voorwaardelijke straf bijgevoegd, een sanctie die de uitspraak kracht moet bijzetten en moet verzekeren dat de bannelingen terug zullen keren voor het einde van de opgelegde termijn. De doodstraf is meestal de stok achter de deur.

Mannen worden verbannen op hun hoofd

Mannen worden verbannen op hun hoofd, op de galg, op het rad of soms op de ketel (sour le caudron) of op de put. Die laatste bestraffing, de levende begraving, wordt altijd toegepast op vrouwen. Soms wordt bedreigd met amputatie van lichaamsdelen of met een verdubbeling van de straf. En dan bestaat er nog het risico om voor eeuwig verbannen te worden. En toch is de drang naar het vaderland zo sterk dat bannelingen niettemin terugkeren naar hun roots en hun straf riskeren. De zwaarste bestraffing is de verbanning voor altijd. Daarnaast worden in Ieper verbanningen uitgesproken tussen de 1 en de 10 jaar. Soms ook van onbepaalde tijd of van enkele dagen. Iemand die zijn schulden niet kan betalen en niet als gevangene opgeëist is door de schuldenaar, wordt voor onbepaalde termijn verbannen. Zolang hij zijn schulden niet heeft betaald kan hij niet terugkeren. Slechte gesprekken, 'male antise', en laster worden veroordeeld naargelang de slechtheid van het gevoerde gesprek. Middeleeuwse roddelaars, zoals een zekere Joris de le Soetesteide, worden verbannen voor zeven jaar '...de horrible antise en lieu privé'. Te Ieper schijnen de vrouwen een voorliefde te koesteren voor zulke gesprekken. Ze worden niet gespaard: 'Kalle de Dickemue, Kalle Coene, caseure est bannie trois ans hors le ville....de male conversacion et antise, sur leurs oreilles'. Zoals we kunnen zien, riskeren de dames om hun oren te verliezen als ze voortijdig terugkeren naar de stad. Het tarief voor Goddelijke

majesteitsschennis en herhaaldelijk woekeren, bedraagt gewoonlijk 7 jaar verbanning. Het zedelijk peil in de 14de eeuw staat in Vlaanderen en in Ieper op een laag pitje. Er worden veel straffen uitgesproken voor ontucht. Eén, drie, vier, zeven jaar verbanning. Het bederf verspreidt zich over de hele stad via een reeks van slechte herbergen en bordelen. Er wordt ook streng opgetreden, tot 10 jaar verbanning, tegen de poorters die opstand prediken en de rust verstoren. Willame le Hoyeopere wordt verbannen voor drie jaar omdat hij gewogen heeft met valse gewichten en dan komt hij er nog goed van af.

Brandmerken en tentoonstellen van de schuldigen

Landloperij. ‘Hommes non profitables’. Om verlost te zijn van hele bendes individu’s die alleen maar last betekenen voor de stad en in niets hun voordeel aanbrengen, verbannen de Ieperse schepenen de landlopers voor jaren uit het graafschap. Er moeten tamelijk veel van die niet gegeerde gasten geweest zijn als we de veroordelingen nakijken. Soms worden ze met 14 tegelijk verbannen; ‘ilz furent bannis VI ans hors le pays de Flandres, chacun sour sa tieste, d’estre moins proffitable en le ville’. Het spelen van niet toegelaten spelletjes, vooral met de teerlingen, wordt bij het eerste vergrijp bestraft met een boete die al dan niet gepaard gaat met een verbanning van 40 dagen uit de stad. Als ze hervallen, wordt de verbanning verhoogd tot één jaar of meer. Te oordelen naar het groot aantal veroordelingen kunnen we gerust besluiten dat Ieper een onvervalst speelhol is. En of het allemaal nog niet volstaat, ondergaan veroordeelden nog aanvullende straffen. Boetes, ambtsverlies. In bepaalde gevallen worden ze gebrandmerkt of zelfs tentoongesteld. Het valt voor dat de bannelingen voor hun vertrek onder water worden gedompeld of publiekelijk verminkt worden. Geleidelijk aan doet ook de verplichting tot strafbedevaart zijn ingang. De gevolgen van dergelijke verbanning zijn verschrikkelijk. Iedereen mag bannelingen doden, niemand mag hen herbergen, zijn vrouw is weduwe, zijn kinderen zijn wezen. Alleen het bos blijft over als schuilplek. De banneling is wetteloos, ex lex. Hij staat buiten de wet, een outlaw. Hij bestaat niet voor de wet. Iedereen mag hem aanvallen, kwetsen. Niemand mag hem helpen voor dat zijn verbanning is afgelopen. Eens de verbanning voorbij is, kunnen

ze, met geld, hun burgerrechten terugkopen. Vaak zijn de mensen ‘moegetjood’ en komen ze vol heimwee naar hun thuis terug. Als ze gesnapt worden door het gerecht, zijn ze echter de klos. De talrijke bannelingen ‘op hun hoofd’ worden direct overgeleverd aan de baljuw. De Ieperse magistraten spelen het hard. De uitvoering van de straf is primordiaal: zelfs in de gevallen waar de onwettigen door poorters worden gedood, eisen de magistraten de uitvoering van het vonnis op het dode lichaam.

Bedevaartstraffen in de middeleeuwen

In sommige gevallen wordt de verbanning door de schepenen ingetrokken. Als bijvoorbeeld de openstaande schulden betaald zijn. De graaf vernietigt persoonlijk jaarlijks enkele verbanningen. En ook de nieuwe bisschop kan gratie verlenen; ‘..ute gratie ende niet van rechte’. De schepenen kunnen ook bedevaartstraffen uitspreken. Naar Schotland, Gallicië, Marseille, Napels, Rocomadour, Rome, Tours, of binnen Vlaanderen. Als de schuldige verplicht wordt om op bedevaart te trekken, moet hij zich op een afgesproken tijdstip melden voor het vertrek. Doet hij dit niet, dan wordt hij verbannen. Bij de terugkeer van de opgelegde bedevaart dient hij bewijsbrieven meebrengen die staven dat hij zijn straf heeft volbracht. Bedevaarten opgelegd door de wereldlijke macht, kunnen trouwens meestal afgekocht worden ‘sour âine de IIIJ lb. de gros’. Het middeleeuwse strafrecht wordt in grote mate geschraagd door de boete als straf. Filips van den Elzas legt de hoogte van de boetes vast in zijn keure van 1171. Zware overtredingen worden beboet met 60 pond. Minder erge vergrijpen kosten 60 sous. De rest zweeft ergens tussen beide bedragen. Iemand verwonden resulteert in een boete van 40 pond. Iedereen die Ieper binnenkomt met een zwaard of verboden wapens krijgt een boete van 60 sous. De opbrengst van de boetes wordt onder 4 partijen verdeeld. Het grootste deel gaat naar de graaf die dat als zijn feodaal recht beschouwt. Een belangrijk deel van de boetes gaat naar de schepenen die op die manier vergoed worden voor de uitoefening van hun ambt. De rest wordt verdeeld door de stad en door de benadeelde partijen. We komen trouwens regelmatig voorbeelden tegen van opgelegde boetes die moeten betaald worden aan de kerk. In de 14de eeuw is er in Ieper regelmatig sprake van onterende straffen, de ereboete en de straf

van de ladder. Maar we zien ook brandmerking, onderwaterdompeling en de schandpaal opduiken. Bij een ereboete moet de schuldige zich voor de vierschaere begeven en er openlijk en blootshoofds vergiffenis vragen aan diegenen die hij beledigd heeft.

De straf van de ladder

De straf van de ladder gaat altijd gepaard met verbanning. De gestrafte wordt een tijd aan een ladder gebonden en tentoongesteld vooraleer hij in ballingschap moet vertrekken; 'Jehan le Bake, Arnoud de Jonckere furent jugiet de mettre en l' eschelle à le 1Je heure diner et la ester J heure...'. Goddelijke majesteitsschennis wordt in alle gevallen bestraft met verbanning en tentoonstelling op de ladder. Ook poging tot moord en valsheid voor het gerecht worden op die manier bestraft. Zo heeft een vrouw getracht om haar buurvrouw te vergiftigen. Pannenkoeken gebakken en er gif aan toegevoegd. Ze laat op een brief uitschijnen dat de pannenkoeken een geschenk zijn van een vriend en laat die bij haar buurvrouw afleveren. De misdadige vrouw wordt veroordeeld tot zeven jaar verbanning en de straf van de ladder. Tijdens haar tentoonstelling worden een pannenkoek en de fameuze brief aan haar hals opgehangen; 'et luy estant en l' eschelle on mist un tourteel et une lettre à son col'. Een van de meest eerberovende straffen, de brandmerking, wordt ook hier toegepast in de 14de eeuw. De gebrandmerkte misdadiger zal voor de rest van zijn leven spot en afschuw van klein en groot moeten ondergaan. De laatste straf die we behandelen, is die van de huissloping. Het is een gemeentelijke straf bij uitstek. De schepenen hebben de keuze tussen verbranding (arsin) of sloping (abattes). De straf heeft een specifiek karakter: het is de wraak van de Ieperse burgers tegen vreemden die de gemeente hebben beledigd. Een wettelijke gemeenschappelijke wraak op een wel erg doortastende manier. Wanneer een vreemdeling zonder reden een Ieperse burger aanvalt, kwetst of doodt, dan wordt nagegaan of de man een huis bezit binnen de Kasselrij van Ieper. Indien dit het geval is, trekken de baljuw, de voogd en de schepenen en de mensen van de gemeente met wapens en banier de stad uit naar het huis van de dader. De baljuw roept met luide stem; 'par mon et par sourmon une fié, autre, et tierce'. Als de dader naar buiten komt, wordt hij

gevangen genomen en berecht. Komt er niemand naar buiten, dan steken de baljuw of de mensen (het is hun burgerrecht om dat te doen) zonder pardon het vuur aan de woonst.

De 14de Eeuw van Nieuwpoort

Het sociale weefsel van Nieuwpoort

Het oppakken van graaf Gwijde en zijn twee zonen te Parijs, leidt de Vlamingen rechtstreeks naar een militaire confrontatie aan de Groeningebeeck, waar de Nieuwpoortenaars zich verenigen onder de banier van Eustaes Sporkin van Veurne. De Vlaamse zege in Kortrijk brengt echter helemaal geen vrede voor de mensen. De vijandelijkheden tussen Fransen en Vlamingen gaan onverstoord verder tot in 1305. Robrecht van Bethune en zijn broer verkopen ‘ten langen leste’ de ziel van Vlaanderen om toch maar opnieuw de macht te kunnen bekleden in hun graafschap. De voorwaarden voor hun terugkeer en het aanstellen van Robrecht als nieuwe graaf, zijn exorbitant en vernederend. Vooral de overeengekomen lasten en boetes, betekenen een kaakslag voor het volk. Robrecht doet wat hij kan om zijn volk de voorwaarden van zijn verdrag te laten naleven. Hij krijgt weinig gehoor. Uiteindelijk slaagt hij er tijdens het jaar 1306 in om de stad Nieuwpoort te overhalen om zich met lange tanden bij het verdrag neer te leggen. Maar het volk mort en de koning dreigt met represailles als er geen algemene aanvaarding komt van het verdrag van 1305. De impact van het verdrag op het sociale weefsel van Vlaanderen en dat van Nieuwpoort is ernstig. Oude vetes komen opnieuw tot leven. Nieuwe botsingen breken uit. De posities van de baljuw en de hoogbaljuw komen onder druk te staan. In Veurne wordt baljuw Filips van Axpoele op 4 maand tijd geconfronteerd met 80 gevallen van ‘mellée, core en callenge’. De boetes lopen op tot 10 pond per misdrijf. In 1306 loopt het aantal daden van verzet en rebellie verder op. De nieuw aangestelde baljuw Sohier van Ham krijgt te maken met 100 gevallen van ‘core’ en 194 van ‘mellée’. Er is zelfs sprake van een volksopstand wanneer woedende Nieuwpoortenaars een aantal aangehouden stadsgenoten willen bevrijden tijdens hun overbrenging naar de vierschaar.

De heffingen van de landscout

Ook in 1307 gaat het er even woelig aan toe. Het stadsbestuur probeert de sociale onrust te onderdrukken door een algemeen verbod op dobbelen en een nachtklok uit te vaardigen. Op goede vrijdag, ‘crois aourée’, 24 maart 1307, grijpt de graaf in. Er komt

een speciale verordening die bepaalt dat elke vorm van samenzwering of vredebreuk niet enkel maar financieel zal beboet worden. Nu is er sprake van het verlies van 'lijf en goed'. De sociale onrust blijft echter maar aanslepen. Volgens de rekeningen van de nieuwe Veurnse hoogbaljuw Gossin de Lauwe, is er tussen 14 januari en 25 oktober 1308 sprake van 50 overtredingen tegen de keuren en 113 wegens 'mellée'. Vooral de familie Vardeboud laat zich opmerken. Dit heeft vermoedelijk alles te maken met de verbeurdverklaring van de eigendommen van Salomon Vardeboud in 1305. In 1309 trekt koning Filips de Schone de afgevaardigden van de gemeentenaren mee in bad voor een nieuw verdrag waarbij de financiële voorwaarden enigszins worden verzacht. Maar die compensaties blijken onvoldoende om de gemoederen tot rust te brengen. De misnoegdheid en de haat tegenover de Fransen woekert verder. De heffingen op de kap van iedereen die werkt en bezit, zijn een doorn in het oog. Er is de jaarlijkse heffing van de landscout in opdracht van de graaf. De Veurnse hoogbaljuw Boudewijn Reyfin, de beruchte verrader van de Vlamingen in Bulskamp in 1297, draagt in de periode voordien de verantwoordelijkheid om die te innen. Hij wordt bijgestaan door de tollenaar Henri de la Court. Er is sprake van een reeks van tolleren en van een grondcijs. En zo kom ik weer geruisloos terecht in het boek 'De vroegste geschiedenis van Nieuwpoort' dat schrijver Roger Degryse schreef in het jaar 1987.

Langs de noordkant van Nieuwpoort

De tollenaar voert de nodige kadastrale metingen uit om de percelen perfect in kaart te brengen. De kosten van elk kadastraal onderzoek worden in rekening gebracht, maar mogen finaal in mindering gebracht worden wanneer de grondcijs betaald wordt. Het gevaar voor een nieuwe oorlog is ondertussen enigszins geweken. Voorlopig toch. De mensen kunnen wat vrijer ademen. In Nieuwpoort maakt men van de gelegenheid gebruik om aan opbouwend werk te denken. Er is al sprake van de aanwinsten van nieuwe grondgebieden in 1310. De drang naar groter en wijder, die al in het Nieuwpoortse bloed terug te vinden was in de 13de eeuw, manifesteert zich opnieuw. De hele stad is rond 1300 al volledig volgestouwd en bebouwd. Dus is de noodzaak naar nieuwe gronden een belangrijke bezorgdheid voor de Vlaamse havenstad

die met alle mogelijk middelen het hoog tempo van de snel groeiende lakenstad Ieper probeert aan te houden. Langs de noordkant van de stad ligt er een streep onbebouwde grond. Op vandaag kunnen we die situeren tussen de spoorweg naar Nieuwpoort-Bad en de Havenstraat. Het stuk braakliggende polderland is eigenlijk de opgevlude bedding van de Onie, de vroegere bedding van de Ijzer. Je weet wel: de Onie die ooit de naam gaf aan (O)Niepoort. De grond is eigendom van Jan van Namen, de man onder wie de Vlamingen nog gestreden hebben in Groeninge. Hij maakt er geen probleem van om het stuk grond van zowat 17 hectare te verkopen voor de prijs van 977 Parijse ponden. In die tijd spreekt men over 25 pond parisis per gemet. Met een aanvullende rente van 4 denieren per gemet die jaarlijks moet betaald worden op Sint-Jansdag. De verkoopakte wordt ondertekend in 1310. Robrecht van Bethune, de graaf van Vlaanderen geeft er op 28 januari 1311 zijn goedkeuring aan.

De Stadspolder en de Lenspolder

De grond wordt stilaan bekend als de ‘Stadspolder’ die zich onderscheidt van de westelijk gelegen ‘Lenspolder’, welke eigendom is van Jan Van Belle. De stad krijgt de toelating de aanslibbingen buiten de polder te gebruiken om de dijken te versterken, zolang er maar geen schade toegebracht wordt aan de dijk van de polder van Jan van Belle. De Stadspolder is ter hoogte van de Kokstraat begrensd door een gracht, de ‘Dilf’, die gebruik maakt van een sluissysteem om het overtallige water naar de Ijzerhaven te lozen. De aankoop van de Stadspolder door Nieuwpoort leidt tot moeilijkheden met de slokken van Sint-Walburga in Veurne die menen rechten te kunnen laten gelden op de tienden van het hele gebied. De stad Nieuwpoort is natuurlijk een andere mening toegedaan. Het is het begin van een geschil dat zal aanslepen tot 4 juli 1662. Driehonderdvijftig jaar. Ten westen van de Stadspolder, noordelijk van de duinen, tussen de kreken van Groenendijk, het vroegere Vloedgat, en de haven, ligt dus de Bellepolder. Het gebied dat Nieuwpoort met Oostduinkerke verbindt, wordt rond 1307 ingelijfd bij de stad Nieuwpoort. In 1300 is de polder van enkele honderden hectaren nog het eigendom van Zeger van Belle die het geërfd heeft van zijn vader Boudewijn van Belle. Zowel vader als zoon, hebben het geschopt

tot maarschalk van Vlaanderen en hebben dank zij hun militaire loopbaan een belangrijke status verworven in het graafschap. Hun status zorgt voor een vrijstelling van cijnzen op hun polderland in Nieuwpoort. Ondanks het feit dat de Bellepolder nu tot Nieuwpoort behoort, blijft de familie van Belle wel degelijk eigenaar ervan. Het gebied en de omringende duinen zullen trouwens geleidelijk aan uitgroeien tot de 'Polderduinen'. In 1314 is Jan (Jehanne van Bellen), de zoon van Zeger van Belle, de bezitter van het gebied dat 119 achterlenen omvat.

De indijking van de polders aan het oude Vloedgat

Op 18 mei 1320, wordt er nog een nieuw gebied toegevoegd aan Nieuwpoort. Een streep grond van 18 hectare (40 gemeten), dankzij de dijkwerken gewonnen in de bedding van de IJzer tussen Nieuwendamme en de zee. De grond moest eigenlijk toebehoren aan Isabella van Gistel, maar die had op 4 januari 1294 afgezien van haar eigendomsrechten. De gronden tussen Nieuwpoort en Lombardie zijn aanvankelijk trouwens niet als bouwgrond bestemd. De grafelijke aanwezigheid is nooit veraf in Nieuwpoort. Na de indijking van de polders aan het oude Vloedgat is er een duinengebied ontstaan ter hoogte van de Nieuwe Ijde. Een domein dat eigendom is van de graaf. De weiden worden door zijn ontvanger in pacht gegeven om er runderen op te kweken. De pachters worden verplicht om een heffing te betalen op de uitbating van hun veehouderij. De 'pasturage des biestes de le Nieuwe Hede es dunes' brengt rond 1295 jaarlijks een goede 11 Parijse ponden op. In het jaar 1300 bedraagt de pacht prijs 8 ponden. Die prijs blijft trouwens aangehouden wanneer de illustere Brugse volksheld en beenhouwer Jan Breidel de weide gaat pachten. De geschiedenisboekjes vertellen natuurlijk niet dat Jan Breidel een slechte betaler is. En toch is dat het geval. De Bruggeling pacht de weiden tussen 1302 en 1306, maar blijft zijn jaarlijkse pacht van 8 ponden elk jaar opnieuw schuldig. In 1307 blijkt hij nog een openstaande pacht rekening te bezitten van 30 pond. Ook de pachters die de 'pasturage' na hem huren, blijken hun pachtgelden niet op de voorziene betaaldatum vereffend te hebben. Er zal trouwens een einde komen aan die verpachting van de 'pasturage' als Ryquart le Reude het gebruiksrecht krijgt voor zijn hele leven.

De aanlegplaats van de Nieuwe Ijde

Waar ligt de aanlegplaats van de Nieuwe Ijde precies? Rond het jaar 1900 zullen archeologen op de restanten stoten van een middeleeuws vissersdorp waar het vol ligt met spelwerkersspelden. De plek ten noorden van Oostduinkerke staat sindsdien bekend als de Spelleplekke. De Spelleplekke bevindt zich aan de rand van een brede zee-inham, de resten van de monding van de oude Ijzer, waar zich rond 1300 het vrij dynamische haventje van de Nieuwe Ijde (Yde) situeert. Nog geen eeuw later zal de geul dichtslibben en zal Nieuwe Ijde letterlijk en figuurlijk onder het zand van de tijd worden begraven. Dicht bij de noordoostelijke kant van Nieuwpoort, doemen de Duinenabdij en het nonnenklooster van Broekburg op. We vinden ze allebei aan de linkeroever van de Ijzer waar ze met instemming van de graaf nieuw land hebben kunnen veroveren op het water. Het ‘moenche huus’, of monnikenhuis ligt vlakbij de oostsluis, een plek die grenst aan de Nieuwlandpolder, die eigendom is van de abdij van Broekburg. De monniken van Ter Duinen zijn er in 1246 al in geslaagd om zowat 11 hectare in te polderen. Het is op diezelfde nieuwe grond dat ze hun abdij hebben gebouwd. De nonnen van Broekburg hebben tegelijkertijd gewerkt aan de inpoldering van de schorren in de Ijzermonding. Dicht bij de ‘Fresdick’, de verse dijk, die hun nieuw gewonnen gebieden afbakt. Die grond heeft zo zijn betekenis voor Nieuwpoort zelf. Dat blijkt in 1272 als de nonnen een deal sluiten met Nieuwpoort en met gravin Johanna van Constantinopel. Ze verwerven alle rechten op de nieuw gewonnen gronden en staan in ruil hiervoor hun eigendomsclaim betreffende de duin van Sandeshoved af. In realiteit betekent het dat de oude schapenweide waarop Nieuwpoort is gebouwd nu eindelijk eigendom wordt van de stad.

Broekburg en Ter Duinen

Broekburg en Ter Duinen gaan trouwens, met het jaar 1300 in het verschieft, beter en beter samenwerken. En dat is niet altijd naar de zin van Nieuwpoort zelf. Vooral het feit dat er nieuwe dijken gebouwd worden zonder instemming van Nieuwpoort, stuit op

hevig verzet. Ze krijgen de graaf zover om op 4 januari 1294 een bouwverbod te laten ondertekenen. Maar op enkele decennia tijd zijn de nijvere geestelijken er wel in geslaagd om een poldergebied van nagenoeg 320 hectare in de Ijzermonding te exploiteren. De Grootnoordnieuwlandpolder waar het dorpje Sint-Joris een eigen parochie vormt. Naast de Sint-Niklaasabdij van Veurne is de grote speler in het buitengebied van Nieuwpoort en Veurne natuurlijk de abt van Ter Duinen. Het bezit van de Duinenabdij is indrukwekkend. De 'Grote Hemme' en het 'Noordhof' aan weerszijden van de Venepe. De landbouwexploitaties Allaertshuizen, 'Uthoven' in Wulpen, de 'Grote Bogaerde' in Koksijde, verschillende hoven in de Moeren en de 'Ammanswalle' te Oostduinkerke. Nieuwpoort vormt als het ware een privé enclave te midden het uitgestrekte land van de geestelijken dat zowat het hele West-kwartier inneemt. Ook de monniken van Sint-Niklaas zijn goed bedeed met onder andere grote stukken schorreland aan de rechteroever van de Ijzer en bijvoorbeeld een landgoed van ongeveer 160 hectare in Alveringem, dat uitgebaat worden door de 'Fockewerve' boerderij.

Lombardsijde, ten noorden van Nieuwpoort

Bij Lombardsijde aan het noorden van Nieuwpoort zien we de Hemmepolder, de polders van 'Lombardie' en de Bamburgpolder met dito hoeve. Allemaal eigendom van de Sint-Pietersabdij van Oudenburg. In het begin van de 14de eeuw zorgt diezelfde abdij trouwens voor de bouw van een nieuwe havendijk tussen Nieuwendamme en Lombardsijde, welke grote invloed zal uitoefenen op de bevaarbaarheid van de Ijzer. De schepenen van de stad Nieuwpoort beseffen natuurlijk het belang van de nieuw ontstane infrastructuur rond de Ijzer en de Ijzermonding en gaan hele stukken nog onbedijkte schorren huren van de Sint-Pietersabdij. Ze hopen zo zelf een actief havenbeleid te kunnen voeren. Ondanks de slechte tijden laten de Nieuwpoortenaars het hoofd dus niet hangen. Sinds 1297 heeft de hoop op verdere groei en voorspoed nochtans een gevoelige knauw gekregen. Maar de mensen geven het niet zo maar op. De grafelijke bekrachtiging van de belangrijke Tolkeure van 1315 komt trouwens midden in het troebele politieke vaarwater tussen Frankrijk en Vlaanderen. Een aantal factoren zitten uitstekend: de relatie met het grafelijk hof is

excellent, met de nieuw aangeworven Stadspolder is er weer ruimte om te bouwen. De mensen hopen nu nog alleen op vrede om hun verwachtingen te verwezenlijken.

Tollenaar Pieter Van den Leene

Oorlog, onrust en onzekerheid blijven echter constant aanwezig tijdens een lange periode die aansleept tot na 1328. En dan spreken we nog niet over de situatie op zee. De Engelsen staan erg vijandig tegen de Fransen en weten niet of de Vlaamse schepen op zee wel te vertrouwen zijn. Tot slot is Vlaanderen niet meer dan een provincie, een leengebied, van het dekselse Franse koninkrijk. Sinds het vredesverdrag van Athis-sur-Orge van 1305, is Vlaanderen weer officieel onderworpen aan Frankrijk. Dus zijn de Vlamingen naar de letter eigenlijk vijanden van de Engelsen. Dat het merendeel van de Vlamingen de Fransen hartstochtig verfoeit, doet eigenlijk niet echt ter zake. Er is wel sprake van een reeks pogingen om het vertrouwen tussen de Engelsen en de Vlamingen te herstellen. Maar echt geslaagd kan je die per slot van rekening eigenlijk niet noemen. De lasten die aan Frankrijk moeten betaald worden, komen stilaan ook aan de oppervlakte in Nieuwpoort. Ze komen bovenop de bestaande tollën en grondcijnzen. Tollenaar Pieter Van den Leene komt in opdracht van de graaf van Vlaanderen naar Nieuwerijde en Lombardie en begint in 1313 aan het opstellen van een lijst van bebouwde percelen waar er in de toekomst belastingen zullen op geheven worden. Hij krijgt voor zijn werk een jaarloon van 20 Parijse ponden en de ambtelijke eindverantwoordelijkheid voor de uitbating van de tol in Nieuwpoort. De landscout die nu al in functie is, moet trouwens ook verantwoording afleggen tegenover Van den Leene. Hij wordt in zijn kadastrale taak bijgestaan door de schepenen van Nieuwpoort. 'De boec vanden hofsteden Lande vander Nieuwerpoort' is nog voor de Vasten van 1314 afgewerkt. Het is al met al een merkwaardig document dat ons veel inzichten biedt hoe Nieuwpoort er eigenlijk precies uitziet in die middeleeuwse periode. Het kadaster bevat 45 kadastrale eenheden. Het zijn door straten of hoeken afgebakende vierkante eenheden die de naam 'paerc' (park) dragen.

De Boec vanden hofsteden Lande vander Nieuwerpoort

De straten rond de parken zijn meestal kaarsrecht en lopen van zuid naar noord. Precies zoals die op vandaag lopen. Van west naar oost is er sprake van de ‘grote crusstraete’ die alle noord-zuid straten van de stad doorsnijdt. Anno 2012 is dit de Langestraat. Parallel, zowel zuidelijk als noordelijk van de grote crusstraete zien we nog een aantal dwarsstraten die zo verrukkelijk mooi ‘duerstraetkins’ worden genoemd. Slechts één van die duerstraetkins is (deels) immuun gebleken tegen de tanden van de tijd; de Ankerstraat die loopt tussen de Astridlaan en de Arsenaalstraat. Alle andere oost-west straatjes zijn geleidelijk aan verdwenen. Volgebouwd en ingelijfd bij aanpalende eigendommen. In 1914, zeshonderd jaar na de opmetingen, zal er nog sprake zijn van één van die duerstraetkins. Namelijk het Sint-Antonestraatje aan de noordkant van de stad, dat de Oostendestraat verbindt met de Valkestraat. Na de eerste wereldoorlog zullen alle gronden in het noorden van Nieuwpoort opgeëist worden om het Kaaiplein te kunnen verbreden. De voorste percelen van de woningen die op vandaag uitgeven op de Kaai, herinneren ons aan die middeleeuwse duerstraetkins.

De hane witkins brugghe

De rechte noordzuidelijke straten bestaan wel nog op vandaag. De Marktstraat, de Hoogstraat en de Kokstraat maken al in 1314 deel uit van de kom van Nieuwpoort. Het oostkwartier en het westkwartier zijn in de middeleeuwen totaal anders dan op vandaag. Er is totaal geen sprake van rechte straten hier. Om het oostkwartier te bereiken moeten de mensen over de ‘hane witkins brugghe’, de plek waar zich nu het kruispunt van de Arsenaalstraat met de Willem de Rooilaan situeert. Van de ‘hane witkins brugghe’ loopt het verder naar de Sint-Lauwereinskerk waar anno 2012 nog steeds de illustere Duivetoren herinnert aan die middeleeuwse kerk. Sint-Lauwerijns is in 1314 een levendig en bruisend centrum. Vol volk. Een wirwar van steegjes en straatjes in alle mogelijke richtingen. Doorsneden door kanalen en vaarten allerhande. Aan water is hier geen tekort. Daar getuigen de steeds maar terugkerende termen zoals ‘brugghe’, ‘waterghanc’, ‘gracht’ en

‘sluis’ ons aan. We vinden er het ‘sinte laurens straetkine’, de ‘relmesbrugghe’ en de ‘St Laurensbrugghe’. De kriskras aangelegde steegjes zijn het werk van de oudste generaties Nieuwpoortenaars en dateren nog van veel vroegere datum dan de perfect aangelegde en kaarsrechte straten in de kom van de stad. Ze doen me wat aan de groezelige steegjes van Brugge denken. Alles wat ten westen ligt van de ‘clikerstraete’ (nu de Astridlaan) behoort tot het West-kwartier. Ook het West-kwartier toont diezelfde kenmerken. Lukraak gebouwde huisjes, steegjes alom. Simpel charmant. Zonder plan en zonder vooruitzicht. Maar hier is er geen sprake van water. Het West-kwartier staat gelijk met het ‘busschaerds’ bosland. Er is zelfs sprake van een park en van duinen die ons nu nog herinnerd worden door de Parklaan en het Leopold II Park. De meeste steegjes worden nooit bij naam genoemd. Het doet een beetje denken aan grootsteden zoals de miljoenenstad Tokio waar straatnamen geen deel uitmaken van adressen en de plek van een woning letterlijk wordt omschreven in de context van straatjes en steegjes en binnenpleintjes. Aan de westkant van Nieuwpoort is er in die hele wirwar enkel sprake van de ‘willem quintinstraete’ en van de ‘sinte hilde straete’. De clikerstraete loopt in die tijd tot aan de hedendaagse Langestraat. Alles ten noorden van de Langestraat wordt ‘ijdel lant’ genoemd, de Stadspolder, die gekocht werd van Jan van Namen met de bedoeling om hier de stad verder uit te breiden.

De stadspolder wordt omschreven als het ‘ijdel lant’

De beschrijving ‘ijdel lant’ toont in elk geval aan dat de Nieuwpoortenaars er aanvankelijk aan dachten om dat polderland eerst als landbouwgrond te gebruiken in afwachting van er huizen op te bouwen. Maar met de desastreuze decennia van geweld en armoede, zal het uiteindelijk nog duren tot in 1328 vooraleer er zal begonnen worden met de uitvoering van de bouwplannen. In ‘de boec vanden hofsteden Lande vander Nieuwerpoort’ van 1314 staan de gebouwen van de graaf en van de staat niet opgelijst. Ze zijn immers vrijgesteld van belastingen. Hetzelfde geldt voor de parochiekerken. Toch is er sprake van de Burg en van kerken als die gebruikt worden om de exacte ligging van bepaalde eigendommen beter te specificeren. De Burg ligt op het ‘burchland’ tussen de ‘burchstraete’ (nu de Potterstraat) en de

Willem de Roolaan. De sectie van de Willem de Roolaan, tussen Stella Maris en de Onze-Lieve-Vrouwkerk, draagt de naam 'oude sciptal' en is vermoedelijk een losplaats voor schepen. Er is dus vermoedelijk ook sprake van een 'nieuwe sciptal', in 1314 bekend als de 'Dam', de Kaai die zich op vandaag tegenover de Vismijn situeert.

De cantors van Sint-Lauwereins

Het kerkhof van St.-Lauwerijns is belast op rekening van de stad. De pastorie met zijn afzonderlijk belaste oost- en westvleugel, is voor rekening van de parochiale geestelijkheid. We zien hier trouwens ook één van de grootste gebouwen van Nieuwpoort opduiken. De 'Presbitie' is soort hotel, een residentie waar priesters verblijven. Ze fungeren als zangers, 'cantors' om de kerkelijke plechtigheden van St.-Lauwereins op te luisteren en assisteren de Veurnse monniken van St.-Niklaas bij hun parochiediensten. Waarschijnlijk dient de Presbitie eveneens als een soort school waar priesters middelbaar onderwijs organiseren. De taken op de Presbitie vallen in elk geval op de schouders van de stad. In 1314 horen we ook van andere commerciële gebouwen. Her en der verspreide schuren en het 'Tanhuus' in het West-kwartier. Een werk- en handelsplaats voor de leerlooiers. De 'hanghe', de galg, in de Schipstraat en 'tghizelhuus', de gevangenis, in de Langestraat. Er is ook sprake van vier markten. De Vismarkt, de Pottemarkt en de 'Zwinemarct' liggen westelijk van de Burg waar zich nu het college en het aanpalend marktplein bevinden. Het hedendaags marktplein staat trouwens in 1314 volgestouwd met woningen. De Vis- Potte en Zwinemarkt worden in openlucht gehouden en zijn bereikbaar via de huidige Marktstraat en de Kerkstraat die toen omschreven wordt als de 'Marckstraete'. De vierde markt is de Houtmarkt en is in elk geval geen openluchtmarkt. Integendeel. De Houtmarkt behoort tot de grootste gebouwen van Nieuwpoort. Met de scheepswerven in de buurt is de vraag naar hout natuurlijk vanzelfsprekend. De handelsplaats bevindt zich ergens tussen de Duivetoren en Stella Maris. Er is in 'de boec vanden hofsteden Lande vander Nieuwerpoort' van 1314 geen sprake van de Halle. Dat kan ook moeilijk, want die werd zo'n 15 jaar geleden tijdens de doortocht van de Franse gewelddenaars in brand gestoken. Net zoals de Onze-Lieve-Vrouwkerk en haar Presbitie. De Halle die

diende als markt, stadhuis, openbare vergaderplaats en als gerechtshof, zal pas in 1329 heropgebouwd worden. Tot slot is er ook sprake van het 'thuis van voerne ambacht' in het oostkwartier. Hier zullen ongetwijfeld een aantal bestuurlijke functies van Veurne-Ambacht plaatsvinden.

De Spelleplekke

En dan zijn er de boerderijen, de 'hofsteiden, die verwiessen ende die noit te brieve waren, als me mat mijns heren arvachtigheide'. 170 erven die de stedelijke agglomeratie zo goed als omsingelen. Bij het kerkhof van Sint-Lauwereins, de puinen van de Onze-Lieve-Vrouwekerk en de 'veste'. Vlakbij de polder van Jan van Namen is er sprake van een kleinere 'steide polder' of 'polderkin' en de 'dwersstrate' met een vierkant park van 60 hofsteden of erven. Het totale plaatje toont circa 1.440 particuliere percelen en 70 die eigendom zijn van instellingen. Naast een aantal niet geregistreerde percelen, komt het totaal op ongeveer 1.680 stuks die goed zijn voor een landgebruik van 45 hectaren. Ze resulteren in een jaarlijkse 'onroerende heffing' van 130 Parijse ponden. Latere kadastrale metingen uit 1861 zullen aantonen dat de Nieuwpoortse agglomeratie tussen 1314 en 1861 amper in omvang zal wijzigen. In het kadaster van 1314 vinden we ook interessante wetenswaardigheden over de Spelleplekke, aan de inham van Nieuwe Ijde bij Oostduinkerke, die op ongeveer 5 km verwijderd is van de stad van Nieuwpoort. De Nieuwe Ijde telt 140 percelen, over een totaal van een kleine 3 hectare grond. De woningen aan de Spelleplekke liggen her en der in de duinen verspreid en zijn door zandweggetjes met elkaar verbonden. Er is ook sprake van een 'Visschershuus', een soort centrum voor de vissers. Er staat een molen en een soort parochiaal centrum, het huis van de 'kercke van der Hijde' dat ook als 'huus van der steide' geboekstaafd blijft. Hier zwaait de pastoor, de 'pape Eustaes van Ansinghem' de plak.

De 500 bewoners van Nieuwe Ijde

De circa 500 bewoners van het sterk geïsoleerde Nieuwe Ijde hangen natuurlijk in grote mate af van het werk dat ze vinden in

zowel Nieuwpoort als Veurne. De vier hoofdwegen van en naar de Spelleplekke zijn niet zonder belang. Er is de 'mene wech besuden an de galghe toter Nieuwerpoort', de 'winterwech', een gemene weg 'zuut te Veurne waert' en de 'kerckwech'. Die kerkweg loopt trouwens landinwaarts en dient 'om te oesterne', om zich te bevoorraden. Rond 1357 zal de bevolking nog de toelating krijgen om een tot dan toe betwiste 'voetwech' richting Nieuwpoort te mogen gebruiken. Het wegeltje verbindt de Nieuwe Ijde met het gebied 'benoorden der galghen' te Nieuwpoort. Vlakbij de Nieuwe Ijde zien we vanaf 1296 ook de 'kete des dunes' opduiken. Het gaat hier waarschijnlijk om een zoutziederij, een zoutkeetinstallatie die dient om zout te winnen uit het Noordzeewater. Het gebouw wordt door de grafelijke ontvanger vrij regelmatig in pachtgebruik aangeboden aan geïnteresseerde partijen. Het aantal gegadigden om de 'kete des dunes' te huren, wijst op een winstgevend handelje hier in de duinen en dicht bij de zee.

De gewone mensen hebben geen familienaam

In de middeleeuwen hebben de gewone mensen eigenlijk nog geen familienaam. Ze staan bekend met het beroep dat ze uitoefenen of met de plaats waar ze vandaan komen. En eigenlijk is het wel eens leuk om die beroepen en die plaatsnamen te bestuderen. Ze vertellen veel over wie en wat in dat begin van die 14de eeuw. Naast de beroepen die we op vandaag nog steeds zien, vallen volgende opmerkelijke beroepen op: schuiteman, koolman, mandenmaker, huidvetter, karreman, zager, wevelaar, bierman, baardemaker, schorreman, valkenier, handschoenmaker, ketelboer, verwer, tegelaar, schipboeter, vierboeter, beteman, beursmaker, zwartvager, schildknecht, schaver, koker, kuiper, deringdelver, reper, pitteman, wapenmaker, kaasstekker, boterman, markman, loper, duinheer, schipwerker, aleman en houtbreker. Nostalgisch toch? Of de plaatsen waar ze vandaan komen. Van Zeeland Handzame, Leiden, Reninge, Schore, Ramskapelle, Oudenburg, Broekkerke, Hondschote, Kortrijk, Duinkerke, Pollinkhove, Gijvelde, Diksmuide, Ichtegem, Hazebroek, Ophove, Roesdamme, Leisele, Dieppe, Biervliet, Nederland, Brugge, Fortem, Scheepsdale, Broekburg, Brabant, Utrecht, Gent, Zuidkote, Booitshoeke, Boezinge, Sint-Omaars, Berkel, Torhout, Sluis, Leffinge, Westouter, Eke, Wulpen. En ook namen zoals 'de wael'

daar dood gebleven. Men zegt ook dat er wel 4.000 Fransen in de slag zijn gebleven. Deze voornoemde heren meenden de koning die voor Rijsel lag, de volgende dag te gaan bevechten. Het welk hen belet werd want de graaf van St.-Pol, oom van de koningin, kwam te hulp met veel volk. Daar werd andermaal zeer gevochten, dood blijvend veel treffelijke heren en ridders. Maar de Fransen werden meester van het slagveld en veroverden Veurne, Nieuwpoort, Bergen en Diksmuide. Ondertussen was het meer dan de 12de week dat de koning voor Rijsel lag. Robrecht, commandant van de stad, hoorde dat West-Vlaanderen verloren was en dat hij van nergens nog hulp te verwachten had, en ook in het besef dat de levensmiddelen in Rijsel begonnen te ontbreken, verzocht de koning om een wapenstilstand voor acht dagen om zich te beraden over een eventuele overgave van de stad. De koning stemde in met het verzoek van Robrecht.

Een wapenstilstand voor twee jaar

Ondertussen zond Robrecht een vraag om bijstand naar zijn vader Gwijde tot Gent, de welke orders gaf om Rijsel over te geven, met behoud van lijf en goed. Het welke geschiedde op de 8ste dag. De koning beroofde de stad Rijsel en heel het land van Douai tot Ieper, Kortrijk en Roeselare. Men verbrandde huizen, kerken, hospitalen, kloosters en dorpen, onteerde vrouwen, dochters en religieuzen, smeten al dood die hen ontmoetten of tegenstand boden. Zo is hij gekomen naar Brugge. Ze zijn hem tegemoet gegaan waarbij een wapenstilstand van twee jaar werd afgesloten voor graaf Gwijde en die van Gent. De koning hield voor zich Brugge, Kortrijk, Rijsel met de Kasselrij en trok naar Parijs. Tijdens de wapenstilstand zond de koning zijn broer de hertog Karel van Valois naar Brugge om te regeren over Vlaanderen en om met volle autoriteit te doen en te laten wat hij nuttig achtte. Hij werd er zeer eerlijk ontvangen. Hij veinsde hun zeer goedgunstig te zijn en dat hij een goede vrede tussen hen en de koning zou bevorderen. Die van Brugge vergezelden hem naar Gent waar de graaf Gwijde met zijn kinderen verbleef en waar hij hem zeer vriendelijk ontving en onderhandelde over vrede. De hertog van Valois beloofde aan de graaf dat hij en 50 van zijn edellieden naar Parijs zou kunnen trekken om met zijn broer de koning te spreken over een favorabele vrede en zo opnieuw gratie te ontvangen. De graaf deed

het, maar werd bedrogen en verraden want als hij met zijn edellieden aankwam in Parijs, werd hij met al zijn volk naar verschillende gevangenissen weggeleid, want de koning Philip, die in grote gramschap ontstoken was, wilde hen niet zien noch horen spreken.

Graaf Gwijde in het gevangenhuis

Hij gaf opdracht om graaf Gwijde naar Compiègne te sturen, in het gevangenhuis en de ander heren naar verscheidene steden van Frankrijk met een streng gebod om over hen te waken. Deze, nu allen gevangen en van elkaar gescheiden, zodat ze geen communicatie meer met elkaar konden hebben, vooral door het verzoek van de koningin, die een grote haat droeg tegen de Vlamingen omdat haar grootvader en twee van haar ooms in Vlaanderen ooit opgesteld en onthoofd werden op een rad ergens aan de zee kant. Karel van Valois al die dingen ziende, deed groot devoir aan zijn broer de koning en aan de raad om alles tot een vrede te bevorderen, te kennen gevende hoe eerlijk hij eerder in Vlaanderen was ontvangen en dat ze gekomen waren bij de koning met de bedoeling om een voetval te maken en hun te stellen in de vriendschap van de koning en met alle werken die hij deed, maar hij kon de koningin niet bewegen: ze verwierp al zijn voorstellen met grote passie. Ja, het was haar leed dat de graaf Gwijde met allebei zijn zonen en de andere heren in gevangenissen buiten Parijs waren gezonden, want ze had ze liever zien hangen aan Parijse galgen.

De graaf van St.-Pol wordt gouverneur in Vlaanderen

Karel van Valois, nu niet verder kunnende, heeft het zich erg gespeten omdat hij zijn ridderschap aan de graaf Gwijde had beloofd om deze vrede uit te voeren en hij is uit schaamte vertrokken van Parijs naar Italië waar hij in dienst is getreden van de paus Bonifatius. De graaf Gwijde met al de zijnen bleef in de gevangenis en bezat niets meer. De koning Philip le Bel bezat nu heel Vlaanderen en visiteerde al de steden. Hij kwam met zijn koningin tot Ieper en tot Brugge, maar daar gekomen zijnde, speet het haar dat zij er, net als in Gent, vrouwvolk zag dat zo treffelijk

versierd en gekleed was. In gramschap ontstoken zei ze: 'ik meende de enige koningin te zijn van Frankrijk. Ik zie er hier wel 600. Me dunkt dat die Vlamingen die in onze gevangenissen zitten in Frankrijk allemaal prinsen zijn, want hun vrouwen zijn gekleed als koninginnen en prinsessen'. Nota: ze hadden zich met zijn allen zo treffelijk opgezet om de koning en koningin te ontvangen. De koning nu Vlaanderen doorgereisd te hebben, is terug naar Parijs vertrokken en heeft de oom van zijn koningin, met name Jacob, graaf van St. Pol aangesteld als gouverneur-generaal van Vlaanderen met het bevel al deze landen in vrede en goedentierelijk te regeren. Hij werd na korte tijd een tirannieke gouverneur die grote overlast bezorgde aan de gemeenten. Hij ordonneerde dat alle ambachtslieden de vierde penning moesten betalen en eiste dat ook van alle kooplieden in hun koophandel zo dat die Vlaanderen ontvluchtten. Bovendien ordonneerde hij pointingen en settingen en gabelen waar het volk helemaal niet onderuit kon. Wie die lasten niet kon geven en daartegen murmurde, deed hij hangen of onthoofden. De 3 steden van Vlaanderen protesteerden tegen deze tirannie en stuurden gedeputeerden naar Parijs tot de koning om zich daar te beklagen.

Pieter de Konink ging tot Damme en naar Sluis

Waarop de koning gebod aan Jacob, graaf van St. Pol, zijn gouverneur, dat hij die van Vlaanderen opnieuw van hun privileges zou laten genieten die hij hen had afgenomen. Maar omdat hij daarna meer en meer de gemeente onderdrukte, duurde het omtrent de twee jaren tot eerst die van Brugge en daarna die van geheel Vlaanderen zich verzetten tegen zijn ordonnantiën en zijn schattingen niet langer en meer wilden betalen. De graaf van St. Pol, te Kortrijk verblijvende, kwam naar Brugge met de intentie van de principaalste vleeshouwers en wollewevers te doen onthoofden als rebellen tegen de koning. Pieter de Konink, een wijze en vooruitziende man, kort van postuur en van goed beleid, hebbende maar één oog, was dan deken van de wollewevers, die hem achteraf wegens zijn vroomheid tot ridder gemaakt hebben. De komst van de graaf van St. Pol vernemende, vertrok Pieter de Konink uit Brugge en ging naar Aardenburg (Harburg) met een menigte ambachtslieden wel gewapend. Als ook van het gelijke deed Jean Breydel de vleeshouwer. Hij ging tot Damme en naar

Sluis en daarna naar Harburg, bij hem hebbende alle soorten van ambachtslieden. Het was alle dage feestdag want niemand en wilde werken en zij en wilden aan de dienaars van Jacob van St. Pol noch spijs noch drank verkopen en als men op het einde van de week kwam in de huizen om de 1/4de penning van hun werk, vond men daar geen mans meer thuis. Dit stoorde de graaf van St. Pol zeer dat hij deed tot Kortrijk gereed maken tonnen met koorden en stroppen om daarmee de principaalste ambachtslieden te doen ophangen aan de vensters van hun opperzolders.

Men sloeg de Fransen dood als kiekens

Een Engelse schildknaap die van Jacob van St. Pol zeer bemind was, liet dit weten aan de waardin waar hij woonde die zei dat ze het stillekens te kennen zou geven aan de wevers en vleeshouwers. Jacob van St. Pol komende tot Brugge met zijn vaten en koorden, juist op de donderdag van de kruisweg, vond de meeste ambachtslieden gevlucht naar Sluis, Aardenburg en tot Damme. Ze waren allen vergaderd bij Pieter de Konink en Jan Breydel en besloten van des anderendaags 's morgens voor het rijzen van de zon hun te bevinden voor de Sint-Kruiskerk buiten Brugge, wel voorzien van wapens en dat zij zich zouden verdelen in twee scharen en dat Pieter de Konink met de ene schare zou komen al de Kruispoorte en marcheren tot aan de markt en van daar tot aan de Vrijdagmarkt, met het krijgswoord (mot d' ordre) 'schild en vriend wat Waal is, is vals slaat al dood'. Die dit niet en kon zeggen, moesten ze zonder genade doodslaan. Jean Breydel kwam ter Speypoorte binnen met de andere schare en trok naar Snaekaers brugge waar de graaf van St. Pol gelogeed was. Met zijn andere troepen was hij wel boven de 4.000 mannen sterk die alsdan van de Bruggelingen 'snaekers' genoemd werden en ook deze naam behouden hebben. Gelijk Jan Breydel stillekens zijn vrienden ontboden had aan de Speypoorte, was zijn volk toegenomen tot 6.000 mannen. Hij zond enige honderden mannen naar de brouwerij van St. Catherine bij de Gentse poorte om dat geen Fransen en zouden ontvluchten om daar dood te slaan. 't Smorgens ten 3 uren, kwam Jean Breydel met zijn volk aan de herberg bij Snaekaers brugge waar die Walen en Fransen gelogeed waren, roepende 'schild en vriend' en zo voorts hun krijgswoord, het welke een grote ontsteltenis bracht onder de Fransen, zo

onverwacht liggende nog in hun slaap, zo dat men ze doodsloeg als kiekens.

Vlaanderen de Leeuw, wat Waals is, vals is

Jean Breydel trok naar de Karniers brugge, roepende ‘Vlaanderen de leeuw, al die goede Vlamingen zijn, volgen mij, al dat Waal is, is vals, slaat al dood’. Komende naar het Gistelhof in de Vlamingstraat naar de markt waar Pieter de Konink zich ophield, trokken ze samen langs de Steenstraat naar de Vrijdagmarkt waar ook veel Walen en Fransen in de herberg gelogeerd waren en sloegen hen ook al dood zonder iemand te vangen. Jacob van St. Pol deed van benauwdheid kapelaankleren aan, trok met zijn paard achter de kerk van St. Clara naar de vesten omtrent de Smedepoorte, waar hij met zijn paard door de vesten zwom in groot gevaar van zijn leven want zijn principaalste lijfknecht is bij hem verdronken. Op welke vrijdag binnen Brugge verslagen waren meer dan 5.000 Walen en Fransen en des anderendaags wezende zaterdag waren van zijn volk verslagen tot Gent wel 2.000. Dit geschiedde in 1302. Jacob van St. Pol zo ontkomen zijnde, kwam te Parijs en kloeg aan de koning en aan zijn nicht de koningin op zijn schoonst. In die tijd hadden de Sarazijnen twee Christen steden ingenomen, te weten Majorca en Melidien en die twee koningen waren te Parijs gekomen om bijstand en hulp.

Met 24.000 Franse legerpaarden naar Vlaanderen

De paus had ook gezonden aan de allerchristelijkste koning van Frankrijk, dat hij zou willen de Christelijke prinsen verzamelen om wederom de koninkrijken te helpen, waarop de koning schreef aan alle Christelijke prinsen, potentaten en ridders, dat zij zouden willen komen vergaderen tegen Sint-Jansdag tot Parijs en omtrent Sint-Pietersdag te vertrekken tegen de Sarazijnen. Daar vergaderde een menigte van edelheren, graven en prinsen elk met hun volk, te weten uit Duitsland, Engeland, Schotland, Holland, Gelderland, etcetera en alle andere natiën. Al deze menigte van volk vergaderd zijnde, zo recommendeerde de koningin dat Robrecht, graaf van Artois en Jacob van St. Pol, haar oom beter zouden trekken naar Vlaanderen en van daar te schepen te gaan, vermits het zomer was.

Ze zouden lichter te schepe reizen als over het land en zouden in Vlaanderen alle gereedschap vinden tot de reis naar de Sarazijnen. Maar zij beval aan haar oom dat men alle zeugen (dat waren de vrouwen) hun borsten zou afsnijden en dat men alle hun varkens (hun kinderen) zou doorsplijten en alle mannen die ze honden noemde, zonder genade zou vermoorden. Ze wilde Vlaanderen vernietigen en door het vuur laten vergaan. Binnen deze tijd verscheen Jan, graaf van Namen, Willem van Gullik, de proost van Aken en de jonge Gwijde om bijstand te doen aan Vlaanderen want zonder hun komst ware het teniet gedaan. De koning Philip le Bel beval aan de graaf Robrecht van Artois om naar Sluis te gaan. Men zou daar zenden alle schepen en galleien van Normandië en Bretagne bij de Vlaamse schepen. Hij maakte zijn oom Robrecht generaal van de ganse armee en ze trokken naar Vlaanderen met 24.000 paarden. Tot Rijsel komende, zei Robrecht tegen die twee verdreven koningen: 'Ik vrees dat de Vlamingen, die erger zijn dan de Sarazijnen, ons de doortocht naar Sluis zullen willen beletten. We moeten hun te niet doen en verdelgen. Wij zullen er God zo'n grote dienst mee doen want het zijn versteende Christenen.'

1302: de Vlamingen trekken massaal naar Kortrijk

Die van Brugge verstaande de aankomst van deze grote macht tot Rijsel met de bedoeling van met de voornaamste koningen naar Brugge te komen en Vlaanderen te ruïneren, geboden aan die van Gent en Ieper dat zij zouden trekken naar Kortrijk om er weerstand te bieden tegen de Fransen. Gwijde van Vlaanderen, Jan van Namen, Willem van Gullik en de heer Jan van Renesse zouden hun kapiteins zijn. Die van Gent en wilden niet komen maar Jan Borluut trok uit Gent en kreeg onder hem, zo vrienden als andere, en die van Ieper zouden aan de graaf leveren een groep mannen ter hulpe van het beleg van Kortrijk. Anno 1302, op de 12de maart, vertrokken uit Ieper 1.500 burgers, allemaal in het rood gekleed dat men de zelve buiten anderen zouden kennen, met standaard, vaandel, trommels, tombalen en trompetten, ten dienste van de graaf van Vlaanderen, Gwijde van Dampierre en onder het beleid van de heer Jan, graaf van Namen. Met dit al zo kwamen de Fransen op met een grote menigte volk van verscheidene natiën. Die van Brugge trokken met die van de Vrije. Met Gwijde en

andere heren, en Jan van Renesse met zijn 5.000 mannen, waren de Vlamingen omtrent de 7.000. Maar helaas, wat mocht dat maken tegen 36 grote prins en heren met 33.000 mannen te paard om de Vlamingen te bevechten? Gwijde van Vlaanderen, Jan van Namen, Willem van Gullik en Jan van Renesse zijnde allen tot Kortrijk gekomen, lieten daar hun paarden en ordonneerden dat die van Ieper zouden letten op de gouverneur van Lens die op dat moment binnen het kasteel van Kortrijk was met zijn volk, dat zij er niet buiten zouden komen.

1302: de 21ste maarte te 7 uren

Gwijde met 6.000 mannen benevens Jan Borluuts volk deden veel grote en diepe putten graven tussen Kortrijk en het klooster van Groeninge en dekten die af met groene meyen en grasvodden en zij gingen allen in een grasbilk aan de zuid- en noordzijde, wel bedolven. Gwijde en Jan van Renesse zeiden tot hun volk: 'lieve vrienden, denk aan uw vrouw en kinderen. Neem goede moed, vecht vroom zodat wij ons lang mogen behouden. De victorie komt van God alleen en niet door de menigte van volk. Tracht altijd de paarden te treffen want eens 't paard verslagen is, is de man verloren. Dat men niemand en spare maar van de paarden vallende moet men die allemaal dood slaan, niemand gevangen nemen noch plunderen, noch niemand en laten vluchten, maar men zal hun terstond dood slaan'. Dit was de 21ste juli te 7 uren. Als zij zagen dat de Vlamingen in zo een klein getale kwamen, wilden ze hun terstond bespringen, maar kort daarna kwam er een grote smoor op te rijzen dat zij malkanderen nauwelijks konden zien. Robrecht, graaf van Atrecht, met de twee koningen maakten de eerste aanval met 8.000 mannen en de graaf van Henegouwen maakte de andere ook met 8.000 mannen. De derde schare was Jacob van St. Pol wederom met 8.000 mannen zo dat zij verdeeld waren in 24.000.

De kastelein van Lens

Jacob van St. Pol wende zijn paard en was graag de eerste geweest om de prijs over deze weinige Vlamingen te behalen. Zo zijn ze kloekmoedig aangekomen. De Vlamingen die ziende veinsden zich

te retireren alsof ze wilden vluchten. De paarden, vol aankomend, verwarden zich in de meyen en zagen de putten niet en vielen daar in. De ene op de andere, malkander versmachtend wel tot 4.000 edelmannen. Dan kwamen de Vlamingen aan met hun lansen en doorstaken mensen en paarden en de smoor maakte het allemaal zo duister dat zij elkander niet en konden kennen en sloegen op malkanderen zo dat er van de drie scharen meer dan 15.000 van de treffelijkste edeldom dood bleven als ook hun paarden en uitgelezen volk. De graaf van St. Pol, bemerkende dat deze drie heerkrachten meest al versmacht lagen in de putten die de Vlamingen gemaakt hadden en dat al hun vaandels geveld waren en dat hij alleen die van Vlaanderen zag wapperen, vluchtte met 5.000 mannen naar Rijsel maar ze werden door de Vlamingen gevolgd tot voor de poorten en ze hebben nog meer dan 2.000 van deze vluchtelingen verslagen. De kastelein van Lens, de welke in het kasteel van Kortrijk lag, meende dat de Vlamingen allemaal verslagen waren. Hij kwam met 1.000 van zijn volk uit het kasteel, maar ze werden allen door die van Ieper verslagen zo dat van deze grote macht van volk waarmee ze hadden getracht om Vlaanderen te niet te doen, er geen 3.000 mannen overgebleven zijn om naar Parijs de mare te doen.

4000 vergulde sporen blijven achter op het slagveld

De hoeveelheid wapens en buit die hier gevonden waren tussen Groeninge, Kortrijk en Rijsel was onbeschrijfelijk, want daar bleven twee koningen, hertogen, graven met 33 in het getal en daar toe wel 4.000 vergulde sporen die in de kerk van Groeninge opgehangen zijn en hun lichamen in dezelfde kerk begraven zijn en de andere die men niet en kenden, werden begraven in grote putten. Men schat over de 11.000 edelen en 10.000 onedelen die dood gebleven zijn. De Vlamingen de victorie bekomende hebben, trokken met de jonge Gwijde naar Rijsel, Douai en het hele land door. Men bracht hen alom de sleutels. Het klagen en jammeren dat door heel Frankrijk weerklonk wegens het groot verlies van al hun buit mag eenieder considereren. Op de 24ste juli kwamen de 1.500 Ieperlingen in grote vreugde en onbeschadigd terug in hun stad. Ze hebben malkanderen bijgestaan gelijk broeders, zoals ze beloofd hadden voor hun vertrek. Ze hebben hun belofte van getrouwheid vernieuwd waar uit gevolgd is een broederschap of

gilde van de handboog voor de patroon St. Sebastien. De koning Philip ziende dat hij nog luttel edelmannen had om zich te wreken om deze nederlaag, beval door heel Frankrijk dat alle ambachtslieden de wapenen zouden oppakken en naar Parijs zouden komen. Er is zo een ontallijke menigte gekomen en de koning is zelf in persoon met deze macht gekomen tot Vitry om Vlaanderen deze maal wel te destrueren. Die van Vlaanderen vernamen dat de koning kwam met zulk een menigte van volk en dat hij zijn tenten en paviljoenen opsloeg omtrent Douai.

Die van Holland zonden volk naar Den Briel

Maar Jan van Namen, Gwijde en Willem van Gullik, met alles wat ze konden bezitten, trokken op naar de koning om hem te weerstaan. De koning ziende de Vlamingen er aankwamen, zo wel gewapend en voorzien, besloot om zich terug te trekken omdat zijn volk, hoewel in grote menigte, al met al zeer slecht bewapend en voorzien was. De Vlamingen die dit bemerkten zijn hen gevolgd, nemende al hun tenten, bagage, proviand van brood, vlees en wijn. Maar nu het herfstseizoen verschenen was en de winter aanstaande, werd alles gestaakt. De Vlamingen zijn victorieuselijk naar huis gekomen. Die van Holland en Zeeland deden Vlaanderen veel verdriet aan om dat hun graaf bij Kortrijk verslagen was. De jonge Gwijde dit ziende, trok met veel volk naar Walcheren en ruïneerde sommige dorpen. Die van Holland hadden volk gezonden naar den Briel want zij kenden de macht van de jonge Gwijde dankzij hun spionnen. Ze kwamen wel met 6.000 om hem te bespringen maar Gwijde met Jan van Renesse en hun volk trokken hun tegen en versloegen de Hollanders. Dit geschiedde anno 1303. De koning van Frankrijk dit verstaande, zond zijn galleien met volk van Rouen te hulp naar de Zuiderzee. Gwijde, dit vernemende, kwam met veel volk naar de Zuiderzee waar zeer gevochten werd. Daar bleven veel Hollanders en Zeelanders met veel gevangenen. Gwijde de victorie bekomen hebbende, is met zijn buit naar Vlaanderen teruggekeerd, maar de Franse galleien zijn hem tegemoet gevaren en hebben hem met al de zijnen gevangen genomen en naar Parijs gevoerd.

De slag op de Pevelenberg

De koning was hierover zeer verblijd en deed de jonge Gwijde gevangen leggen in het kasteel. Hij deed andermaal zijn volk samenbrengen en trok opnieuw met grote macht naar Vlaanderen. Hij kwam te Mons in Pevele en sloeg daar zijn tenten en paviljoenen op. Philip van Chieti, plaatsvervangende graaf van Vlaanderen, horende dat zijn broer Gwijde gevangen was, kwam naar Vlaanderen om het land te regeren en verzamelde veel volk met zijn neef Willem van Gullik. Ze trokken naar Mons in 't Pevél om de koning te bevechten, alwaar zeer gevochten was en daar werden wel 400 Vlamingen met de edele heer Willem van Gullik dood gebleven en over de 800 Fransen. De koning vluchtte naar Hesdin. Philip van Vlaanderen trok naar Artois, Atrecht en Arie, rovende en verbrandende het hele land. De koning ontbood de hertog van Bourgondië en Savoye bij zich te Parijs. Aangekomen bij de koning en de koningin, beklagden de hertogen zich tot het uiterste over de grote wreedheid die ze wilden gebruiken tegen de graaf Gwijde en die van Vlaanderen. Te meer omdat de koningin graag gezien had dat men de graaf met al zijn edelen die ze gevangen gezet hadden, zouden opgehangen worden. Daarom zei de hertog van Bourgondië: 'het heeft God beliefd u de nederlaag te zenden. Om deze grote onrechtvaardigheid wordt Frankrijk terecht geplaagd om de grote zonden en wreedheid van uw koningin welke de edele maagd Philippa heeft laten vergiften en de 30 kameniers heeft laten wurgen en de andere edele heren heeft doen ophangen'.

De rancuneuze Johanna van Navara

Hij haalde nog aan dat zij haar oom, de graaf van St. Pol, aangeraden had om alle goede poorters van Brugge op hun zolders te laten ophangen en alle verdere dreigementen aan de Vlaamse vrouwspersonen en hun kinderen, waarvoor de graaf van St. Pol uiteindelijk zijn verdiende straf van de dood in de bataille voor Kortrijk als loon ontvangen had. 'Moest mijn majesteit de koning met zijn troepen en die van Gwijde samengebleven zijn om de Sarazijnen te bevechten, dan zouden we er geen van deze natie meer terugvinden!'. Deze woorden die de hertog van Bourgondië zo stoutmoedig uitsprak, verstoorden de koning en de koningin. Op diezelfde dag kwam de tijding dat de graaf Philip het hele land

van Artois verderfde. De koning beval daardoor andermaal dat allen die wapens konden dragen met hem te velde moesten trekken om Vlaanderen te bederven. Met hem kwam de hertog van Bourgondië meer om vrede te maken als om te vechten. Die van Vlaanderen dit verstaande, verzochten hun graaf Philip dat hij Rijsel wilde bewaren en dat Jan van Namen over Vlaanderen zou regeren. En als de koning zijn tenten zou neerslaan, dat men allen die stok of wapen konden dragen, zou ontbieden om weerstand te bieden tegen die koning. De koning voor Rijsel komende, vroeg doorgang waarop de graaf Philip hem antwoordde: 'Belieft zijne majesteit met 10 van zijn volk binnen te komen en dat zij hem zouden ontvangen volgens zijn kwaliteit'. Dit heeft de koning zeer kwalijk genomen en hij sloeg terstond zijn tenten op voor de stad. De volgende dag kwam Jan van Namen met zijn Vlamingen aan de andere kant van de stad Rijsel waar hij ook zijn tenten opsloeg die allemaal bedekt waren met rood scharlaken. De koning die dit zag was verwonderd en zei 'me dunkt het dat het hier Vlamingen regent', en hierop vertrok hij naar Parijs.

De Ieperlingen vertrekken allemaal in het groen gekleed

De 27ste maart heeft de gemeente van de stad Ieper de heren Pieter Paelding en Rogier van Loo gedeputeerd om naar Gent te gaan bij de graaf Gwijde en zijn zoon Willem die door het bevel van de koning en op hun woord van eer uit de gevangenis waren gekomen in de hoop om de Vlamingen tot de vrede te kunnen bewegen. Maar alles bleef zonder resultaat, want de gedeputeerden die daar van de andere steden vergaderd waren, zeiden eenparig om geen accijnzen te willen betalen gelijk de koning hun had gelast. De graaf Gwijde en zijn zoon die deze resolutie aanhoorden, zijn daarna volgens hun woord terug vertrokken naar hun gevangenis. Op de 11de april, zo trok een groot deel Ieperlingen, allen in het groen gekleed zodat men ze zou buiten andere zou herkennen, naar Sint-Omaars. Ze namen en verbrandden het kasteel van Arke. Bij hun vertrek van Arke werden ze betrap door 800 ruiters die de Ieperlingen aanvielen. Ze waren genoodzaakt om op de vlucht te slaan, hierbij achterlatende 600 van hun medegezellen. De rest kwam naar huis en volgde het voorbeeld van de broeders van de handboog, makende van de resterende groep een broederschap of

een gilde met de heilige Barbara als patroonheilige. Op deze tijd kwamen de hertogen van Bourgondië en van Savoye met de andere raadsheren binnen Ieper. Het was tijd om te spreken van vrede te maken, dat men de graaf Gwijde met alle andere gevangenen op vrije voeten zou zetten omdat zij niets misdaan en hadden. De hertog van Bourgondië zei: 'Ik zal ontbieden onze neef Jan van Namen met zijn broer Philip' hetwelke de koning toestond. De ontbodenen kwamen terstond en men vroeg ze of ze de vrede begeerden. Ze antwoordden dat zij nooit anders geprobeerd hadden dat zij hun vrijheden en privileges verdedigd hadden en zich verweerd hadden tegen het groot ongelijk van de koning en dat zij hun edelen en burgers uit de gevangenissen wilden bevrijd zien.

De graaf Dampierre komt na lange tijd naar huis

Hierop brak de koning zijn leger op en trok hij naar Doornik waar de vrede gesloten werd. Volgens één van de punten moest de koning de graaf Gwijde van Dampierre met zijn kinderen en alle gevangen prinses loslaten, welke allemaal op vrije voeten naar Vlaanderen teruggekeerd zijn. Het is te verwonderen dat van al deze heren die daar nu twee jaren gevangen waren, niet één aldaar is gestorven. Als de graaf Gwijde wederkwam in Vlaanderen met zijn edelen was daar een grote vreugde als ook over de vrede. Als de graaf Dampierre nu enige tijd thuis was gekomen, door zijn grote ouderdom werd hij ziekelijk zo dat hij een jaar daarna is komen te sterven op de 12de maart 1304. Hij werd begraven bij de gravin, zijn moeder Margaretha in het klooster van Flines. Hij was de 23ste graaf van Vlaanderen. Daarna arriveerde binnen Ieper Robrecht van Bethune de 24ste graaf van Vlaanderen dewelke deed aan het volk kenbaar maken de vrede die hij met de koning gemaakt had. Te weten tot zijn vrijlating en die van zijn broers er een groot rantsoen moest betaald worden en daarenboven tot de diensten aan de koning 600 mannen zich moesten aanbieden om te leveren aan de koning. 4.000 Bruggelingen zijn om dezelfde reden vertrokken en werden naar het goedgevallen van de koning gestraft. 2.000 onder hen werden overzees gestuurd om te vechten tegen de ongelovigen in het Heilig Land en 2.000 werden verbannen op zee.

De schadelijke vrede werd met dreigementen verstoten

Zo lang als het hem belijft dat zij verder op de kosten van het land, alle versterkingen van de steden Ieper, Brugge, Gent, Rijsel en Douai moesten afbreken en nooit meer heropbouwen en nog andere boeten en reparatieën (herstelbetalingen), de welke overal nog meer murmuratie veroorzaakte. Dan hebben die van Gent hun burggraaf met de voorschepen gezonden naar de graaf Robrecht om samen met de gedeputeerden van de andere steden van Vlaanderen te trekken naar Parijs bij de koning om de vredeartikelen die hij met de graaf Robrecht had gemaakt, te bevestigen zoals het in Rijsel afgesproken was met het zegel van de koning. De schadelijke vrede die er nu aangeboden was, werd met grote dreigementen verstoten zo dat ze genoodzaakt waren om vruchteloos naar huis terug te keren. De 12de juni hebben de gemeenten andermaal, door toedoen van de graaf, hun belangrijkste gedeputeerden naar Parijs gezonden om de vrede te confirmeren en te onderhandelen waardoor de artikelen een weinig veranderd en verzacht werden en de vrede enigszins werd afgesproken. De 29ste november wezende St. Andries avond, is binnen Ieper een schromelijke moord gebeurd door het bloedig en ongenadig doodsmijten van de 9 heren van de wet. De enkele oorzaak daarvan was dat de burgerij zich zeer vastelijk lieten vorenstaan dat de heren van de wet van Ieper Fransgezind waren en dat het magistraat de oorzaak er van was dat er in april laatstleden meer dan 600 Ieperlingen door de Fransen verraden en doodgesmeten waren. Om daar over wraak te nemen is er een burgerlijke oproer opgestaan.

De burgerij is furieuselijk naar het stadhuis getrokken

De burgerij wel wetende dat de heren van de wet vergaderd waren, zo zijn ze bijeen verzameld en furieuselijk naar het stadhuis gelopen waar zij met geweld de schepenkamer openbraken welke in die tijd op de eerste verdieping was van de hallentoren. En nu binnen zijnde, begonnen ze eenparig te verwijten aan de heren het verlies van hun medeburgers na het verbranden van het kasteel van Harine in het laatste gevecht bij Arke en hebben overluid geroepen: 'Smijt dood! Smijt dood al die lelie gezind zijn', en

aanstands hebben ze ongenadig de 9 volgende heren doodgesmeten, te weten Andries Vanacker, voorschepen, Michiel Paelding, Franciscus de Beer, Michiel Vellemaeker, Jan Copsen, Jacob Baerdonk, Jan Peper, Barthelomeus Marin en Michiel van Loo, welke dode lichamen ze buiten de vensters gesmeten hebben, vallende voor de hallentoren onder de vaute. Deze 9 heren werden zijdelings de kleine kerkdeure van St. Maertens begraven nevens malkaar, behalve de voorschepen in 't midden boven welke lijken naderhand een grafschrift gegraveerd is op 9 blauwe zerkstenen die door de langheid van de tijd zijn verdwenen. Voor hun zielenrust werd nog eeuwen lang een jaargetijde gehouden en op elke 29ste september werd een kandelaar met brandende kaars op elk graf geplaatst, wanneer de heren van het magistraat ten offer gingen en er telkens drie maal 'komt offert mijne heren over die heren die eertijds heren waren' geroepen werd. De 2de december van 't zelfde jaar werd de wet vernieuwd door de raadgeving van enkele burgers deze volgende 9 heren: Aernould van Marke, voorschepen, Aendries Paelding, Philip van Hove, Thomas van Loo, Pieter Peper, Michiel de Vynck, Rogier Gostin, etcetera.

De zwanen van Elverdinge in de bloeimaand van 1306

Anno 1304, de 22ste van de louwmaand waren in de stad bevonden 72 burgers schuldig in de dood van de bovenvermelde schepenen de welke alle ter dood veroordeeld zijn geweest ter ordonnantie van het gemene land met toestemming van de graaf Gwijde, na verscheidene tormenten geleden te hebben. Op de 23ste maart werd in de kerk van St.-Maerten een uitvaart gedaan ter gedachtenis van de graaf Gwijde van Dampierre die de 12de maart overleden is en begraven werd in de abdij van Flines, oud 80 jaren. De 22ste mei trok Jan van Maninge, overste van het magistraat met een groot getal Ieperlingen in de slag tegen de Fransen bij Mont de Paulue tussen Rijsel en Douai, waar ze grote lof en eer hebben behaald door hun merkelijke en bijzondere daden.

Anno 1306 in de bloeimaand is er binnen Ieper een edel paar getrouwd welke in het kasteel van Elverdinge gevierd hebben hun bruiloftfeest. 's Anderendaags na het noenmaal zijn de genodigden op de wal met hun schuit gaan varen. In die wal waren er twee grote zwanen. Terwijl de bruiloftgasten daar met hun schuit

laveerden, is er een vreemde oude zwaan in het water bij de andere twee zwanen gevlogen. Aanstonds begonnen ze al te samen te vechten. De bruiloftgasten dit ziende, zijn fluks pijlen en bogen gaan halen en door dit middel hebben zij dan die vreemde zwaan dood geschoten. Deze nu geschoten zijnde en op het land liggende, werd er aan de kokkin geordonneerd deze spoedig te pluimen. Deze bemerkte dat de zwaan een zeer schone gouden halsband aan had onder haar pluimen de welke twee duimen breed en zeer dik was waar op de volgende woorden gegraveerd waren in het Latijn: 'Dit halssieraad is aangedaan geweest door Lodovicus de 6de koning van Frankrijk ten tijde van de dood van Karel de Goede binnen Ieper ten jare 1127'. Het was wanneer dat Lodovicus de 6de met zijn leger binnen Ieper overnachtte om naar Brugge te vertrekken om er de dood van Karel de Goede te wreken, waaruit men kan oordelen dat die zwaan meer dan 180 jaar oud was, mits het juist 180 jaren geleden was volgens het opschrift van de halsband.

De uitroeiing van de leperse tempeliers in 1307

Anno 1307 werd door het Franse gouvernement de uitroeiing der Tempeliers algemeenlijk besloten en om dit vonnis zo gemakkelijk mogelijk te kunnen uitvoeren, werden naar alle plaatsen waar dat er zich dusdanige gezelschappen bevonden, geheime bevelen tot de autoriteiten gezonden, door welke aan deze uitdrukkelijk bevolen werd om op één en dezelfde dag deze alle zonder uitzondering om te brengen. Hoort nu hoe dit in de stad Ieper is uitgevoerd geweest. Op zekere dag wanneer nu alle de broeders zonder iets te vermoeden zich tot de rust begaven, werd naar gewoonte aan een novice bevolen van wel toe te zien of alle ingangen van het klooster wel gesloten waren, het welke deze volbrengende eindelijk zich aan de sprinkeldeur recht op de tempeldeur gevende bevond. Met verwondering zag hij die vanzelf opengaan en een bende zwerende soldaten regelrecht het klooster optrekken al morrende, vloekende en in dreigementen uitbarstende. Deze novice, verbaasd en met schrik bevangen, ziende dat zij de deur insloegen, ging zich aanstonds verbergen op een verwijderd zolderke nevens een kamer waar twee buitengewone kokkinnen sliepen, welke die dag allerhande spijzen, gebak van wafels, taarten en veel andere lekkernij voor deze kloostergasten zeer kunstig en smakelijk

hadden toebereid, waarmee deze hartelijk het buiksken opgetimmerd hadden zonder te vermoeden dat het helaas het laatste maal zou zijn.

Het gejammer van de stervende broeders

De krijgslieden braken met een verschrikkelijk gedruis binnen in het klooster. Met het zwaard in de handen en met een afzichtelijke wreedheid brachten ze de ene tempelier na de andere om hals. Het jammerlijk gekerm van de ongelukkige slachtoffers was afgrijselijk en doorkliefde het hart van de met doodschrik bevangen novice die, bedenkende dat het hem om het leven ging, oordeelde dat het voor hem het beste zou zijn om zich stil en verdoken te houden totdat de slachting op zijn einde zou lopen. Maar ondertussen gaven angst en vrees wel duizend maal de doodssteek aan de arme man. Het gejammer van de stervende broeders vermengde zich met het barbaars getier van de slachters welke met een afgrijselijk gevloek de smeebeden van hun ongelukkige slachtoffers weghoonden. Het bitter gejammer van de tempeliers die, nadat ze de armen en benen gebroken werden en daarna botweg buiten de ramen werden gegooid om daar door de zich beneden bevindende beulen finaal afgemaakt te worden, doorboorde het hart van onze bevende verstekeling. Sommige broeders wilden zich alsnog door de vlucht redden, maar ze werden hiervoor met nog meer wreedheid van de buiten staande krijgsmannen om hals gebracht en onder de voeten van de paarden verpletterd. Het hele klooster was door de ruitery omsingeld en het gebouw werd verder doorzocht, een zoektocht naar verdere slachtoffers om hun onverzadigbare woede te koelen. Zo kwamen ze uiteindelijk in de kamer waar de twee kokkinnen lagen te slapen.

Ze laten de novice alleen op het zolderken

Deze ontdekt hebbende, begonnen ze met hun zwaarden te zwaaien en ze sloegen de ene dood. De andere kokkin werd grotendeels gewond, was van haar zelf gevallen en werd voor dood achtergelaten. Maar nu haar krachten enigszins teruggekeerd waren, kon ze de pijn niet verdragen en begon ze jammerlijk te schreien en te zuchten, op welk gejammer de moordenaars

teruggekeerd zijn. Ze zijn haar met nieuwe wreedheid op het lijf gevallen en na haar op de dertelijkste wijze mishandeld te hebben, hebben ze haar van het leven beroofd. Ze doorzochten vruchteloos alle schuilhoeken en bergplaatsen. Met het blote zwaard in de hand, de dood voor zich uitdragend, merkten ze dat er geen slachtoffers aan hun woede ontsnapt waren. Geen spoor van compassie als ze de ongelukkige tempelbroeders zo deerlijk in hun bloed zagen liggen. Nu gingen ze het eten en drinken te keer, hun geest in de dartelheid van de wijn versmorend, schreeuwend en tierend dat men het van verre hoorde, tot dat ze ten lange leste door de dronkenschap overwonnen werden en finaal overvallen werden door de slaap. Om 4 uur, bij het krieken van de morgen, zijn ze wakker geworden en zijn ze met het openen van de stadspoorten uit de stad vertrokken. Allerhande kostbaarheden van goud en zilverwerk meedragend. Nu de tempeliers vermoord waren, kwam er een ander detachement het klooster bezetten. Bijna duizend burgers omringelden de wegen omtrent het klooster maar het was hun verboden op zekere distantie te naderen. 's Morgens ten 10 uren werden al de gedode Tempeliers weggehaald en op het kerkhof van de Heilige Kruiskerk begraven. In de namiddag kwamen enige commissarissen in het klooster om alles op te schrijven aangaande de meubels, zo van zilver, koper, tinwerk, lijnwaad, zelfs al hetgeen wat er in het klooster te vinden was om naderhand publiekelijk te verkopen. Na goed notitie genomen te hebben zijn de commissarissen vertrokken met al de sleutels van de kamers van het gewezen klooster. Ze lieten de novice van de tempeliers alleen in zijn schuilplaats op het zolderke.

De vlucht naar Onze-Lieve-Vrouwe te Brielen

Dan is de novice gevlucht bij de donkere avond. Zich verkleedende in de kleedsels van een der vermoorde kokkinen trok hij naar de voorstad van Onze-Lieve-Vrouwe te Brielen waar hij een nacht had die daar woonde met haar oude vader. Daar gekomen zijnde, klopte hij op de deur. De nicht, opgestaande zijnde en twijfelend of het iemand van haar vrienden of kennissen mocht zijn, wilde de deur niet openen, maar de vluchteling smeekte haar met dringende woorden, verzekerende dat hij haar geliefde kozijn was en dat zij niets moest vrezen. Vervolgens waagde ze het om de deur te openen. Hoe groot was haar verbaasdheid als zij voor haar kozijn

een vrouwspersoon zag staan. ‘Goede God’, riep ze, ‘wie mag dat zijn en wat doet gij hier?’ ‘Ach lieve nichte, laat mij toch binnen, ik ben uw kozijn’. Ze verwonderde zich dat hij nog leefde om reden dat de Fransen alle tempeliers vermoord hadden. Hij vertelde haar al wat hij doorstaan had, hoe hij gevlucht was en tot zijn geluk verborgen was gebleven en dat de moordenaars hem niet en hadden kunnen vinden. Hij bleef enkele dagen bij zijn nicht wonen in vrouwkleedsels en begaf zich naar Brugge waar hij enige jaren gewoond heeft en hij is wederom naar Ieper gekeerd bij zijn nicht wiens vader ondertussen reeds overleden was. Ze hebben verzwegen dat ze vrienden waren en te samen getrouwd hebbende, hebben ze zeer deugdelijk geleefd. Maar nooit hebben ze iemand kenbaar gemaakt dat hij broeder tempelier was geweest uit vrees dat daar enig kwaad zou van voortkomen. Het verhaal van de geschiedenis van de moord op de tempeliers is gevonden geweest lange tijd na de dood van de voorgehouden novice. De heer Thomas de Raeye, die de kronieken van Ieper heeft geschreven, zegt dat de bewuste novice getrouwd is met zijn nicht omtrent de 25 jaren en dat hij begraven is geweest in den ouderdom van 80 jaren op het Sint-Michielskerkhof buiten de Mesenpoort de 15de van de wijnmaand en dat hij drie zonen en twee dochters heeft achtergelaten.

Robrecht van Bethune in zijn Zaelhof

Anno 1309, de 13de juli kwam binnen Ieper de prinses van Engeland in het gezelschap van 64 edelmannen en veel edele vrouwen. Ze was gelogeed bij onze graaf Robrecht van Bethune op zijn kasteel genaamd het Zaelhof. Ze bleef drie dagen en wandelde rond de stad om die zelf te bezichtigen en vertrok daarna naar Parijs bij de koning waar ze van de Franse edeldom wel onthaald was en met tournois spelen en veel andere rariteiten onderhouden was. Onder ander verwonderde zij zich dat er binnen Parijs zo veel duizend mensen waren, wonende met malkanderen zo vele menagien in een huis en dat er zo veel kerken en kloosters waren.

Anno 1310, de graaf van Bethune jeunde aan de gemeente van Ieper veel schone ordonnantiën aangaande de lakenweverij. Hij

vernieuwde de wet en benoemde Arnout van Marke, Robert Vroude, Boudewijn Ruygevoet, etcetera.

Anno 1312, de 27ste, was er in de stad en op andere plaatsen onder het gemeen een groot oproer en murmuratie tegen de graaf Robrecht de Bethune en zijn zoon de graaf van Nevers waarvoor de gedeputeerden van het land naar de koning van Frankrijk trokken en waar ze de graaf van Nevers hebben beschuldigd van enige samenzwering tegenover het land. Maar aangezien dat de graaf van Nevers alleen in deze daad beschuldigd werd gevonden, zo werd hij gevangen en naar Parijs geleid en daarna is hij ontvlucht uit vrees van straffe waardoor hij door de edelen en het gemeen van het land onwaardig verklaard geweest werd om te regeren over het graafschap van Vlaanderen.

164 doden tijdens de koude kerstnacht van 1312

De 24e december, kerstnacht, was het een uitnemende koude het welke zulks nooit geweest is geweest en dat er alleen al binnen Ieper bevonden werden 164 mensen dood van de koude.

Anno 1313, de 16de mei, vertrok de graaf Robrecht van Bethune uit Ieper met een grote macht naar de stad Rijsel om die te belegeren, maar vernemende de komst van Karel, de graaf van Valois die naar hem toe kwam met een leger, zo heeft hij Rijsel verlaten en is hij andermaal in de stad Ieper gekomen die hij deed versterken. Dan maakten ze een wapenstilstand voor één jaar. De 15de augustus werd de wet vernieuwd en aangesteld Andries Paelding, Jacob Belle, Pieter Peper, etcetera.

Anno 1314 stierf de koning van Frankrijk Philip le Bel subiet zonder berecht te zijn. Lodewijk zijn oudste zoon werd koning gekroond in zijn plaats en genaamd Lodewijk Hului. Kort daarna stierf Joanna de Navarre, weduwe van Philip le Bel. Deze wrede koningin welke door haar adviezen en wraakgierigheid haar koning Vlaanderen deed haten. In het eerste jaar van zijn regering kwam Lodewijk Hului met drie heerkrachten naar Vlaanderen om het te vernielen. De graaf Robrecht deed aan de koning vragen waarom hij de vrede kwam breken. De koning antwoordde dat Vlaanderen sinds de vrede ten achteren was om jaarlijks 10.000 ponden parisis

te betalen en dat hij om deze reden Rijsel en Douai met hun Kasselrijen als borg zou aanslaan. De graaf welke niets anders dan vriendschap begeerde, zegde dat hij volveerdig was hem manschap te doen volgens de conventie. Maar de koning, beïnvloed door zijn slechte raad, wilde de achterstellingen van 10 jaar hebben samen met de twee steden Rijsel en Douai.

De hongersnood van 1316

Daarom vielen ze ook van alle kanten Vlaanderen binnen, waar door er veel buitenlieden vluchtten in de stad uit vrees voor de koning Lodewijk die vergezeld van zijn broers Philip en Charles en de graven Karel van Valois en Louis de Vreux, zijn ooms, die met een grote macht gekomen zijn in Vlaanderen bij Kortrijk. Maar door het menigvuldig water dat dagelijks in de Leie viel, en konden zij niet overkomen waar tegen de graaf Robrecht met alle kracht de koning resisteerde voor Kortrijk en hem zo versloeg dat hij bij nachte de vlucht nam naar Parijs, achterlatende paviljoenen, bagage en levensmiddelen. De koning te Parijs komende, deed uit zijn rijk verbannen alle Vlamingen, zowel geestelijke als wereldlijke, geen uitzonderingen. Ja, zijn gramschap was zo groot dat hij deed verbranden alle de Vlaamse manufacturen van lakens die in Vlaanderen gegeven waren de 18de oktober van dit jaar.

Anno 1316 was er een grote hongersnood veroorzaakt door de langdurige regens van het voorbije jaar. Een zak tarwe werd nu verkocht tegen de prijs 42 ponden lopende geld. De bedelaars stierven van de honger terwijl zij om aalmoezen vroegen aan de kerkdeuren en niemand hen kon helpen. De werklieden die naar hun werk gingen, vielen ter aarde van de flauwte en met zag de straten bestrooid met uitgehongerde dode lichamen en het grote aantal lijken gaf een grote stank vrij dat daar een zware ziekte op volgde. De ziekte spaarde bijna niemand zodat diegenen die de hongersnood hadden overleefd, nu sneuvelde door de pest. Men zag dagelijks 60, 70 of 80 doden de stad uitvoeren, mensen die, sommigen 6 dagen, anderen 4, anderen 2 en ook enkelen nauwelijks een half uur en leefden nadat de brand van de pest bij hen was toegeslagen.

De onnozele Lodewijk van Nevers

Anno 1320 als Robrecht van Bethune regeerde en woonde binnen Ieper, daar waren grote troebelen onenigheden en jaloezie opgerezen onder zijn twee zonen, rakende het graafschap van Vlaanderen waar door Robrecht van Cassel middelen zocht om de leiding over dit graafschap te kunnen overnemen. Te meer dat zijn vader 80 jaar oud was en het hem veel leed deed dat hij van het graafschap ontzegd was, waarop hij valselijk het grafelijk zegel van zijn vader stal. Daarna ontbood hij zijn broer Lodewijk naar Ieper om bij zijn vader te komen. Aangekomen in de Zael van 's gravenshof, welke nu het Zaelhof is, vroeg Lodewijk hoe het met de heer zijn vader ging. En Robrecht zei: 'Onze heer vader rust nu en heeft mij deze brief doen maken en opdracht gegeven dat gij deze heimelijk moet brengen naar de kasteelheer van Rupelmonde, hem zeggende dat hij de beschreven orders aanstonds zou uitvoeren.' De onnozele Lodewijk van Nevers is bij nacht aangekomen tot Rupelmonde, in de sneeuw en in de koude, zeggende 'kastelein, ik kom van mijn vaders wege haastig naar u toegezonden met deze brief welke gij aanstonds moet uitvoeren.' De kastelein was ten zeerste verbijsterd met wat hij las in de brief: 'geluk en groet zij u. Weet kastelein dat om zekere conspiratie die onze Lodewijk in Frankrijk begaan heeft tegen ons en tegen onze landen, zo zend ik u hem omdat ge hem heimelijk zou onthoofden.

Het verraad van Robrecht van Cassel

'Vertoeft het niet bij lijf en goed wel uit te werken en die bij hem zijn, zend ze tot mijn zoon Robertus. Nu blijft in vrede en volbreng wel ons slotvonnis, zo zult gij ons getrouw zijn'. De kastelein voorzichtig op de inhoud van de brief lettende, vroeg hem of het lang geleden was dat Lodewijk nog gesproken had met zijn vader en of hij niet op de hoogte was van de inhoud van zijn brief. Hij zei van neen en dat het wel 10 weken geleden was dat hij nog met zijn vader had gesproken, maar dat hij de brief van zijn broer had ontvangen omdat zijn vader nog aan het rusten was. 'Het was mijn broer die mij bevolen heeft om u deze brief in de naam van mijn vader aan u te overhandigen.' Dan zei de kastelein: 'hetgeen in die brief staat, zal ik noch om goed, noch om leven uitvoeren. Neem de brief, waardige prins, en wees niet bevreesd,

maar lees hem. Ik geloof nooit dat uw vader deze brief heeft doen zegelen.’ Lodewijk, de brief lezende, was zeer ontsteld. De kastelein zei voorts: ‘Blijf bij mij in dit kasteel en wees blijmoedig. Ik zal zelf, als de winter voorbij is, bij de graaf Robrecht, uw vader, gaan.’

Binnen deze tijd stierf koning Philip tot grote droefheid van die van Vlaanderen, want de jonge Lodewijk had de dochter van de koning getrouwd, die de oudste was en na de dood van de koning nu graaf van Poitou was. De graaf de la Marche, koning van Frankrijk, ontbood in alle vriendschap dat de graaf Robrecht zou willen komen naar Reims in de Champagne, waarop de graaf zich om zijn hoge ouderdom verontschuldigde. Hij stuurde zijn zoon Robrecht van Cassel in zijn plaats, want zijn oudste zoon Lodewijk lag nog te Rupelmonde in zijn gevangenis. Robrecht, bij de koning komende, deed het zijn vaders excusie ter oorzaak van zijn 80-jarige ouderdom. In deze onderhandeling bediende hij het officie van zijn vader als graaf van Vlaanderen.

De slimme kastelein van Rupelmonde

Ondertussen kwam de kastelein van Rupelmonde bij de graaf Robrecht. Onder andere reden van kavelinge, bracht hij het onderwerp van de door de graaf gezegelde brief die zijn zoon Lodewijk hem de voorbije winter had overhandigd. De graaf Robrecht van Bethune die de brief las, verklaarde: ‘Het is mijn zegel, maar van die brief weet in het minste niet’. Na alles onderzocht te hebben, is bevonden alle valsheid, hoe dat Robrecht van Cassel, zijn jongste zoon er op stond om graaf van Vlaanderen te worden na de dood van zijn vader en dat hij deze brief had doen maken en zegelen met het gestolen zegel van zijn vader. Lodewijk werd terstond ontslagen uit zijn gevangenis en ging zijn bedevaart volbrengen naar de heilige moeder Gods van ’s Hertogenbosch en Aardenburg, precies zoals hij beloofd had tijdens zijn gevangenschap. De pelgrimatie voldaan hebbende, is hij daarna bij zijn vader gekomen tot Ieper, welke zeer verblijd was om zijn zoon terug te zien. Kort daarna, trok hij met goedkeuring van zijn vader, naar Parijs bij de koning Karel le Bel die de oom van het wijf van zijn zoon was. De graaf Lodewijk, daar enige tijd geweest zijnde uit schaamte en schande door wat zijn broer Robrecht hem had

aangedaan, wilde niet meer terugkeren naar Vlaanderen en ontbood zijn zoon met zijn huisvrouw om te Parijs te blijven wonen, en daar elf weken gewoond hebbende, werd hij ziek.

Robrecht van Bethune geplaagd door het flerecijn

Na ontvangen hebben de H.H.-berechting, is hij overleden in het jaar 1321, de 6de van de hooimaand en aldaar begraven in de kerk van de Freren Mineurs, nalatend twee kinderen; Lodewijk van Nevers en Margaretha welke daarna trouwde met de graaf van Monfort. De graaf van Bethune, Robrecht, verstaan hebbende de dood van zijn oudste zoon Lodewijk, was zeer bedroefd en deed uitvoeren een solemnele uitvaart tot Kortrijk in de tegenwoordigheid van alle edelen, prelaten en andere geestelijken. De graaf Robrecht van Bethune, zeer gekweld zijnde van het flerecijn (jicht) is zeer ziek geworden, ontving de H.H. sacramenten en stierf, versierd met rechtvaardigheid in het oordeel, medelijden met de armen en andere deugdelijke werken de 17de september anno 1322 en ligt begraven in het koor van de Sint-Maartenskerk tot Ieper. Na hem is geworden graaf van Vlaanderen, het kind van zijn kind, genaamd Lodewijk, vermits de voorwaarde daar van gemaakt was van de koning Philip als hij zijn dochter in huwelijk gaf. Anno 1322, na de dood van Robrecht van Bethune, werden uit Ieper, Brugge en Gent gedeputeerden gezonden naar Parijs om Lodewijk van Nevers te gaan halen als 25ste graaf van Vlaanderen in de plaats van zijn grootvader. In Ieper komende heeft hij alsdan een wet uitgegeven dat de bastaards, naast wettelijke erfgenamen, mogen meedelen van de goederen van de afgestorven ouders, met de bevestiging van het vorig gebruik van die goederen. Hij heeft daarenboven geordonneerd dat er in het bestrek van drie mijlen rondom de stad Ieper, geen lakenweverijen en mogen opgericht worden, op verbeurdverklaring van getouwen, de lakenen, het garen en alles wat tot de weverie dient.

Al is dit laatste natuurlijk amper of zelfs helemaal niet te zien aan de politieke oppervlakte. De graaf volgt de zaken van uit het nabijgelegen Ieper waar hij een strijdkracht van 400 gewapende mannen heeft geconcentreerd. De zenuwen staan er zeer gespannen. In mei komt het binnen de lakenstad tot een oproer tussen het gemeen en de patriciërs, maar de situatie wordt hersteld. De fameuze zitting van 11 juni, waarbij de klachten zullen onderzocht, loopt af op een sisser. Janszone, Zannekin en hun gewapende aanhang staan rumoerig te wachten op de raadsheren. Maar die sturen hun kat uit angst voor het geweld van de boeren. Dat is natuurlijk wat de kronieken en de geschiedenisboeken laten uitschijnen. Maar er is in die dagen veel meer aan de hand dan angst voor het volk! Heeft de adel stokken in de wielen gestoken zodat de zitting niet kan doorgaan? In een brief aan de koning van Frankrijk van december 1325 schrijft Robrecht van Cassel dat er op 9 juni 1325 te Waasten een aanslag op zijn leven beraamd werd. Oude Franse kronieken beweren dat het notabene de graaf zelf is, die achter de aanslag op zijn oom zit. Lodewijk van Nevers beschuldigt Robrecht van Cassel van verraad en wil hem op 9 juni laten ombrengen.

Waasten 10 juni: één en ander wordt in scene gezet

Robrecht wordt tijdig gewaarschuwd van de dreigende aanslag en kan zich uit de voeten maken door te vluchten naar zijn kasteel in Nieppe. Het lijkt er echter sterk op dat er zich een ander voorval heeft voorgedaan om te vermijden dat er op 11 juni 1325 een uitspraak zal gevelde worden. Jan van Namen en enkele edelen uit zijn entourage bezetten op 9 en 10 juni de weg tussen Ieper en Waasten. De weg die Robrecht van Cassel dient te nemen om naar Ter Duinen te reizen. Er wordt een dreigende aanslag tegen de burggraaf van Duinkerke in scene gezet die Robrecht laat vrezen voor zijn persoonlijke veiligheid. Dat is uiteindelijk de ware reden waarom hij naar Nieppe trekt in plaats van naar die gevaarlijke zitting bij de rechtbank aan de Noordzee. Het voorval in Waasten is niet minder dan een staatsgreep van de edelen. Er valt zo veel te verliezen voor het gegoede volk, dat het maar beter is om dat scheidsrecht te gaan boycotten. Op 9 juni 1325 slagen de steden Gent en Ieper er in onder andere om de burggraven van Dendermonde Nevele, Kortrijk en Rupelmonde, als nauwste

samenwerkers van de graaf, te laten benoemen om samen met de raad van Vlaanderen het bestuur in handen te nemen. Het komt er op neer dat Robrecht van Cassel de autoriteit over Vlaanderen kwijtspeelt. Met het verdwijnen van Robrecht halen de edelen een dubbelslag binnen: ze nemen de macht opnieuw in handen over Vlaanderen en ze voorkomen eventueel erg nefaste uitspraken daar in Ter Duinen. Alles is weer eens beslist boven de hoofden van het gewone volk. De situatie is eigenlijk absurd. Het volk neemt de regio over en tijdens de onderhandelingen die daar op volgen, verdelen de heren doodleuk de postjes die in hen feite niet eens toebehoren.

De zes Brugse onderhandelaars reizen naar Kortrijk

Op 11 juni 1325 dienen de hoofdmannen met hun gewapende aanhang zich dus aan in Ter Duinen. Ze zijn benieuwd naar de uitspraak. Zullen de edelen gestraft worden? Maar de scheidsrechters dienen zich zoals bekend niet aan. Er komt geen uitspraak. Het volk is razend en teleurgesteld omdat het zich opnieuw in de luren heeft laten leggen. Het geweld barst los. De strijd begint opnieuw. Een escalatie die hardnekkiger en wreder is dan ooit tevoren! De graaf verblijft op 11 juni nog altijd in Ieper. Maar het wordt warm onder zijn voeten. Met het opnieuw uitbreken van het volksgeweld in het Westland, acht hij het raadzaam om zich terug te trekken. De milities van het volk hebben hun strijdposities opnieuw ingenomen en Zannekin bewaakt Ieper nauwgezet. De graaf, zijn 400 ridders, en de pas aangestelde raadsheren, kiezen het zekere voor het onzekere en vluchten in de vroege morgen van 13 juni 1325 alvast naar Kortrijk. Vanuit Kortrijk kan hij zich in geval van nood nog steeds terugplooiën op Gent. De snelheid waarmee de opstandelingen opnieuw hun posities hebben ingenomen, laat vermoeden dat ze natuurlijk wantrouwig stonden tegenover het al dan niet doorgaan van de zitting van de rechtbank en de bizarre gevolgen van een eventuele uitspraak. Ze beschikken natuurlijk over een goed georganiseerd strijdplan dat op 11 juni vrijwel onmiddellijk ten uitvoer wordt gebracht. Het volgende punt op hun agenda is het veroveren van het strategische Kortrijk. Op 12 juni reizen 6 Brugse onderhandelaars naar Kortrijk in een poging het Kortrijkse gemeen te laten aansluiten bij de revolutie. De houding van de

Kortrijkzanen is in die dagen niet zo agressief tegenover de adel en de graaf. De graaf treft bij zijn aankomst die onderhandelaars die aan het proberen zijn om verder de poten onder zijn stoel af te zagen. Hij zet de zes gevangen.

De Kortrijkse Metten van 1325

Als de Bruggelingen vernemen dat hun kompanen in een Kortrijkse cel zitten, breekt er opnieuw hevig geweld uit. Het geprovoceerde volksleger van 5.000 textielarbeiders en ambachtslieden van alle slag en soort rukt, onder leiding van Thomas Danckaert, van volder Jan van den Driessche en van makelaar Claikin de Deken, op naar Kortrijk om hun collega's te bevrijden en de laffe graaf mores te leren. De medestanders van de graaf slaan aan het panikeren als ze vernemen dat de woeste Bruggelingen uit zijn op hun vel. Ze zijn dan ook flink in de minderheid tegen het reusachtige leger dat op hen afkomt. Kortrijk is in gevaar! Ze komen op het dwaze idee om de voorgeborchten aan de noordelijke buitenzijde van de stad, aan de overkant van de Leie, in brand te steken. Zo goed als alle huizen zijn in die tijd gebouwd in hout. En er staat die dag een flukse noordenwind. En midden in de zomer staat alles sowieso al kurkdroog. Heel Overleie brandt binnen de kortste tijd als een fakkel. Het vuur rukt op naar de binnenstad van Kortrijk waar de graaf de zes Bruggelingen in een wagen laat opsluiten en probeert weg te geraken uit de brandende, gensterende en rokende stad. Het volk van Kortrijk is woedend om die smerige ondermaatse brandstichting in hun stad. En als ze dan nog vaststellen dat ze aan hun lot worden overgelaten en de graaf op de vlucht slaat, slaan de stoppen bij de Kortrijkzanen helemaal door. De hel breekt los. Een losgebroken apocalyptische stad is tot het ergste in staat. Ze storten zich met vol geweld op de aanhang van de graaf die wanhopig probeert zich een weg te banen door de smalle straatjes van de stad.

Opstand in Kortrijk

Iedereen vecht. Mannen, vrouwen, kinderen. Ze vallen de graaf en zijn aanhang aan met groot geschreeuw. Ze zijn waanzinnig omdat

ze zo ongenadig aan het vuur zijn overgeleverd. Ze doden zonder genade, zonder er over na te denken. Paarden en ridders moeten er aan geloven. Huisraad wordt door de ramen gegooid om de uitwegen voor de ruiters te barricaderen. En dan luiden de stormklokken en stroomt een voorpost van gewapende Brugse ambachtslieden de stadspoorten binnen. Na 23 jaar is Kortrijk opnieuw het toneel van een heuse slag tussen de Klauwaards en de Leliaards. Er volgt een slachting waarbij de heren van Veurne, Dendermonde en Nevele gedood worden. Er vallen massaal burgerslachtoffers te betreuren. Vrouwen en kinderen sterven in het barbaarse geweld. Wat niet voor mogelijkheid gehouden werd, gebeurt alsnog: de graaf, hij wou vluchten naar Frankrijk, valt in handen van het verzet en wordt met enkele van zijn getrouwen gevangen gezet. Jan van Namen wordt gewond tijdens de aanval en kan zich via de Rijselse poort ternauwernood redden uit het verwoeste Kortrijk. Hij is niet aan zijn eerste ontsnappingstruc toe. De Henegouwse graaf slaat op de vlucht naar Doornik en slaat alarm bij het Franse hof. De Bruggelingen hadden zich verwacht aan een vijandelijk onthaal bij de Kortrijkse bevolking. Maar ze worden er op 20 juni 1325 als echte volkshelden en 'beleders' van de stad ontvangen. De gevangenen graaf wordt overgedragen. Lodewijk zal worden overgebracht naar Brugge. Hij vraagt de opstandelingen om zijn medewerkers mee te krijgen, maar hier botst hij op een ferm 'njet' van de teleurgestelde en verbijsterde bevolking. Minstens veertien getrouwen worden voor de ogen van de graaf op een gruwelijke manier ter dood gebracht. Onder hen zien we Robrecht van Saemslacht, de leermeester van de graaf. Maar ook Jan van Verrières, de burggraaf van Rupelmonde en Boudewijn van Zegerscapelle ondergaan hun wrede lot. Allen worden geradbraakt en op beestachtige manier verminkt. De verminkte lichamen betekenen voor de Kortrijkzananen en de Bruggelingen de dood van de feodaliteit. Symbolischer kan het niet.

De graaf ligt vastgebonden op een boerenkar

Lodewijk van Nevers zelf ligt hier machteloos en eerloos vastgebonden op een boerenkar. 'Zie hem liggen op enkele bundels stro.' De grafelijke nietsnut wordt met een zotskap op zijn hoofd aan zijn volk getoond. Zijn gemenen, lijfeigenen, vrijen en

de ‘strontboeren’ zingen vol sarcasme hun spotlied over de ‘Kerels van Vlaanderen’: ‘Si souden die KaereIn hangen!’

Ieper staat alleen tegen de troepen van Zannekin

Stevig vastgebonden op het kleinste paardje dat men in en rond Kortrijk heeft kunnen vinden, wordt de graaf de stad uitgeleid. Van nabij bewaakt door de Westhoekse Kerels en onder het gejouw en geschreeuw van het volk. De kruisweg van de hoge adellijke heer zal tot in het hart van Brugge worden voortgezet. Zo eindigen de Kortrijkse Metten onder de bittere schaterlach van een volk dat een ogenblik zijn graaf als een slaaf heeft gezien. En ook in Brugge worden een aantal graafsgesinden op dezelfde manier gelycht. De gevolgen van de gebeurtenissen in Kortrijk zijn duidelijk: het volk heeft (met hulp van een deel achtergebleven Bruggelingen) de macht overgenomen in het stadsbestuur. De voornaamste verbindingsweg tussen Frankrijk en Gent is nu ter hoogte van Kortrijk volledig geblokkeerd. Enkele tijd later zullen de Bruggelingen zich ook meester maken van het kasteel van Helkijn aan de Schelde en snijden zij ook de belangrijkste waterverbindingen tussen Gent en Frankrijk af. Een navenant gevolg van de onverwachte gevangenneming van de graaf en de overheersing van Kortrijk is natuurlijk dat Ieper nu moederziel alleen achterblijft tegen de Veurne-Ambachters van Nikolaas Zannekin. De Ieperse patriciërs hebben al vernomen wat er zich in Kortrijk heeft afgespeeld en kiezen het zekere voor het onzekere: het hazenpad! Er is dus ook nauwelijks sprake van verweer als Zannekin de stad aanvalt en binnentrekt. Hij wordt er op 25 juni geestdriftig ontvangen. Het gemeen neemt meteen het roer over in de lakenstad.

De situatie is grondig gekeerd in Vlaanderen

De komst van Zannekin zorgt voor een opmerkelijke innovatie in Ieper. Het eeuwenoude centrum van de stad is al eeuwen ommuurd. Binnen deze omwalling leven de rijke lui. Het gegoede volk. De textielactiviteit van de stad is letterlijk uit zijn voegen gebarsten. En dat kan met best letterlijk nemen, want vele tienduizenden volders, textielarbeiders, ververs allerhande, leven in

het omvangrijke buitengebied. Aan de onbeschermden buitenkant van de Ieperse stadsmuren. Brielen. Sint-Michiels. St.-Jan, St.-Kruis. De gewezen tempelgebieden. De Ieperse ambachtslieden zijn in hoge mate bezorgd dat hun werklieden verplicht zijn te wonen in dat onbeschermden buitengebied en halen Zannekin over de brug om de poorten en versterkingen van het oude stadsgedeelte weg te halen en te verplaatsen aan de buitenkant van 'suburbs'. Er wordt meteen begonnen met de bouw van een stevige ringmuur met een lengte die meerdere kilometers moet bedragen. De 'uterste vesten' worden voorzien van 9 nagelnieuwe stadspoorten. In dit Ieperse bolwerk concentreert Zannekin zijn strategische aanwezigheid in de Westhoek, de achtertuin van het vijandelijke Frankrijk. De situatie is grondig gekeerd in Vlaanderen.

De Clash op de Casselberg

De ongemakkelijke positie van Robrecht

De situatie is grondig gekeerd in Vlaanderen. Maar de hoofdrolspelers zijn helemaal niet van het toneel verdwenen. Integendeel! Jan van Namen is na zijn nipte ontsnapping uit het brandende Kortrijk opnieuw beland in Gent waar hij het verzet in handen neemt van de grafelijke troepen. Hij laat zich door de Franse koning installeren als ruwaard over Vlaanderen en hij stuurt meteen aan op een oorlog met Brugge. Zoveel is duidelijk. Maar in Brugge worden de zaken helemaal anders gespeeld! De andere hoofdrolspeler is natuurlijk de onvoorspelbare Robrecht van Cassel die zich nu natuurlijk, na zijn door de edelen gedwongen ontslag als scheidsrechter in Ter Duinen, positioneert als vriend van de ambachten. De Bruggelingen snappen meteen dat ze de autoriteit van Robrecht van Cassel heel goed kunnen gebruiken. Tot slot stroomt het grafelijke bloed van zijn voorouders door zijn aderen. De Bruggelingen beschouwen de aanstelling van de Waal Jan van Namen als ruwaard door de Franse koning als een onvervalste provocatie. Ze verplichten de gevangen Lodewijk van Nevers om zijn oom Robrecht van Cassel aan te stellen als officiële ruwaard van Vlaanderen. De ene Dampierre wordt uitgespeeld tegenover de andere. Robrecht zal Vlaanderen voortaan Vlaanderen besturen volgens de adviezen en de regels van de Bruggelingen. Robrecht van Cassel bevindt zich meteen in een ongemakkelijke positie. Jan van Namen plooit zich terug op Karel de Schone en het Franse parlement. Het wordt een juridisch steekspel om de wettelijke macht over Vlaanderen te verkrijgen.

Geen onderhandelingen: de strijd gaat verder

Robrecht van Cassel ziet zich in een hoogst oncomfortabele rol gedwongen waarbij hij zijn vroegere medestander nu zelf moet bekampen. Hij ruikt natuurlijk de kans om zelf het graafschap in handen te nemen. Maar een aanval op Gent zou vermetel zijn. Onverstandig. De Fransen van hun kant willen onderhandelingen starten om Lodewijk van Nevers vrij te krijgen. Maar de Vlamingen hebben zo hun bekomst van de reeks onderhandelingen uit het recente verleden waarbij de Franse leenheer altijd het laken naar zich toe wist te trekken. Nee nee:

liever geen verlamdende onderhandelingen. De strijd moet worden verder gezet op het land. Hun land. Een rechtstreekse aanval op Gent wordt dus uitgesloten. Maar er is nog veel ander werk te doen. Waarom zouden de Bruggelingen de Gentenaars zelf niet laten beslissen om zich aan te sluiten bij het nieuwe Vlaanderen? Er volgen intense contacten tussen de ambachtslieden van Brugge en die van Gent, maar die brengen geen zoden aan de dijk.

De graaf blijft gevangen in Brugge

Een militaire actie dringt zich hoe dan ook op. Het komt er op neer dat de ambachtslieden die aanvankelijk met elkaar praten, in realiteit al beseffen dat ze de wapens tegen elkaar zullen opnemen. De opstandelingen besluiten om Gent verder van de buitenwereld af te sluiten en te omsingelen. Het kasteel van Petegem bij Oudenaarde wordt veroverd. Op 15 juli 1325 valt Deinze na een massale veldslag in handen van de Bruggelingen. De aanval op Oudenaarde mislukt. Aardenburg valt en hier worden de beschermende stadsmuren afgebroken. Van hieruit zullen de patriciërs nooit ofte nimmer nog militaire acties uitvoeren. De Franse overheid maakt zich van langs om meer bezorgd om het lot van de gevangen Lodewijk van Nevers. Een eerste vraag tot onderhandelen, werd door de Bruggelingen categoriek van de hand gewezen. Nu Deinze in hun handen is gevallen, waagt de Franse koning opnieuw zijn kans. De Brugse opstandelingen ruiken deze keer wel mogelijkheden en stellen een deal voor: Gent moet zich aansluiten bij Brugge en dan zal de graaf binnen de 15 dagen worden vrijgelaten. We zijn augustus 1325. De partijen trekken naar huis en hoopt dat de vrede er zit aan te komen. De graaf blijft natuurlijk gevangen. De Bruggelingen zijn zegezeeker en die geestdrift heeft zo zijn impact op de mentaliteit van de Gentse wevers die natuurlijk niet gelukkig zijn dat het bestuur van hun stad zich haaks opstelt tegenover de mening van het volk. Half augustus moet de schepenbank van Gent worden vernieuwd en de wevers doen er alles aan om hun positie in het schepencollege te versterken. De ambachtslieden en de arbeiders bundelen hun krachten in één volkspartij.

Karel de Schone is de situatie in Vlaanderen spuugzat

Die volkspartij stuurt een brief naar de (Brugse) Robrecht van Cassel met het verzoek een commissaris te sturen die de hervierkiezing van het schepencollege moet begeleiden. Een verzoek sturen naar de vijandige ruwaard is natuurlijk een provocatie 'pur sang'! En de Gentenaars betitelen Robrecht van Cassel in hun brief dan nog als hun gouverneur en ruwaard. Jan van Namen kan er allermist om lachen. Hij gooit een deel van de wevers de stad uit. In plaats van vrede, verziekt de situatie in Gent op een dramatische wijze. De tweespalt tussen de Gentse burgerij, die graaf Lodewijk onmiddellijk vrij wil zien komen, en de gewone mensen die dat helemaal niet wensen, noopt de eersten om hulp te zoeken bij de Franse koning om deze onhoudbare situatie te ontmynen. De onderhandelingen zijn nog niet eens opgestart als Robrecht van Cassel de vijandelijkheden heropent op Oudenaarde, Gent en Aalst. De maand augustus is nog niet eens voorbij. Het bastion Gent is een geïsoleerd eiland midden in vijandelijk gebied. In september worden er opnieuw enkele duizenden Brugsgezinde wevers van verraad beschuldigd, uit de stad Gent verjaagd, en voor eeuwig verbannen. Ze sluiten zich natuurlijk onmiddellijk aan bij de Bruggelingen. Jan van Namen staat zelf aan het hoofd van de Gentse militie met de hoofdmannen Hektor Vilain en Seger van Kortrijk aan zijn zijde. De situatie lijkt onhoudbaar en het lijkt er sterk op dat Gent nog tijdens de maand oktober het onderspit zal moeten delven. Karel de Schone is de situatie in Vlaanderen ondertussen spuugzat. De maat is vol met het aanvallen, vermoorden en gevangen nemen van graafsgesinden. Wie de graaf schade berokkent, is een vijand van de Franse kroon en dient bestraft. Robrecht van Cassel kan op geen sympathie meer rekenen en wordt voor het Franse parlement gedaagd om zich te verantwoorden voor zijn aandeel in de majestéitsschennis van de voorbije maanden. De baljuw van Amiens brengt de boodschap van de koning tot bij de verbouweweerde Robrecht van Cassel die zich beperkt tot een schriftelijk antwoord en voor de rest de eis om naar Parijs te reizen naast zich neerlegt.

De Bruggelingen laten de graaf zo maar ontsnappen

Het koninklijk offensief gaat verder. Jan van Namen wordt door de koning benoemd tot officiële ruwaard van Vlaanderen. De baljuw van Vermandois verschijnt aan de Brugse muren met een bevelschrift tot vrijlating van de graaf. Het volk is woedend dat de koning blijkbaar niet eens de moeite meer wil doen om met hen te onderhandelen. Op 4 november worden de Vlamingen in de ban van de kerk geslagen. Een typisch middeleeuws wapen om het volk koest te houden. Kerk en staat zijn één pot nat als het hen uitkomt. Inderdaad, de koning van Frankrijk oefent zelf de kerkelijke macht uit als hij Vlaanderen met een interdict en met excommunicatie bestraft. De bisschoppen van Doornik en Terwaan spreken het interdict uit en omschrijven de Brugse bevolking als ‘wilde beesten geheel en al beroofd van verstand’. De goederen van Robrecht van Cassel in Frankrijk worden in beslag genomen en het wordt de Vlamingen verboden om nog handel te drijven met wie dan ook in Frankrijk. De winter staat voor de deur. De situatie in Gent blijft aanslepen. De ene Bruggeling verwijt de andere omdat hij niet meer naar de mis mag en omdat hij geen commerce meer kan doen. De troepen modderen maar wat aan. De illegale ruwaard Robrecht van Cassel voelt zich slecht in zijn vel. Zijn zelfvertrouwen is verzoek. Hij wankelt. Die Brugse twijfel zie je meteen in de onverwachte vrijlating van de graaf. Simpel van geest zijn ze daar in Brugge als ze de graaf op het Heilig Bloed laten zweren om geen wraak te nemen op hen en om alle bestuursdaden van Robrecht van Cassel te officialiseren. Op 1 december 1325 laten ze, na veel gepalaver en onder zware druk van de belangrijke gematigde hoofdman en Brugse priester Pieter van Sinnebeke, graaf Lodewijk van Nevers en een groep medestanders als vrije mannen vertrekken. Nog voor het einde van diezelfde decembermaand zal de graaf er bij de Franse koning er op aansturen om bloedig wraak te nemen. Dat kon het kleinste kind eigenlijk al voorspellen op 30 november.

De winter van 1325 is in het voordeel van Gent

En ook in Gent is de situatie hachelijk. De winter speelt natuurlijk in hun voordeel. Van zodra het begint te vriezen, wordt het beleg stopgezet. De Gentenaars maken er gebruik van om hun

stadsmuren te versterken en hun verdediging te optimaliseren. De strijdkracht wordt uitgebreid. Eén en ander leidt tot een groot gebrek aan financiële middelen. Dankzij de borgstelling van de Franse koning kan het stadsbestuur in die periode meer dan 6.000 ponden lenen aan de Lombardische gieren van bankiers. En de winter doorkomen. De Gentse milities zijn opnieuw bijgesteld, de middelen zijn aanwezig en de stad wordt, dank zij de wintertoestand, niet in een wurggreep gehouden. De tijd is rijp om aanvallen te organiseren op de buitengebieden van Gent. De troepen van Zeger van Kortrijk, de heer van Drongen, en zijn collega Hektor Vilain slagen er in om de regio ten noorden, de Vier Ambachten, opnieuw in handen te krijgen. 800 opstandelingen worden in de pan gehakt. Een poging van de opstandelingen om Assenede te heroveren, loopt af op een sisser en met de dood van hoofdman Walter Ratgheer. Janszone, Beukels en Bonin kunnen ternauwernood ontkomen tijdens een chaotische ontsnapping. Ook het land van Waas en de vesting van Dendermonde komen weer in handen van de Gentenaars. De represaillemaatregelen tegenover allen die meegewerkt hebben met de opstandelingen zijn hallucinant. Alle bezittingen van Robrecht van Cassel in de streek worden met de grond gelijk gemaakt.

De nervositeit stijgt in de Westhoek

Het wegvallen van de handelsactiviteit met Frankrijk is natuurlijk een drama voor de Vlaamse steden. Het verbod om nog naar de kerk te gaan en dan nog die onverwachte nederlaag tegen de Gentenaars vallen zwaar bij de opstandelingen. Die van Brugge zijn in elk geval erg verdeeld. In de zuidelijke Westhoek blijven de revolutionairen even categoriek. Het uitgeroepen interdict verscherpt zelf nog de opstand. 'Die wereld van Parijs en Avignon is ziekelijk. Koning en paus roepen de banvloek uit over de naastige boeren die dit land van vader op zoon met harde arbeid veroverden op de zee. En nu gaan die Franse moordenaars ons nog maar eens onder de vloek van de hemel verwijzen?' Vooral in de Kasselrij van Sint-Winoksbergen komt het tot hevige uitbarstingen van volksgeweld. Ook in Ieper stelt men zich zeer negatief op tegenover de Franse pogingen tot parlementaire inmenging in hun bestuurszaken. Ondertussen houdt Karel de Schone al van november 1325 een leger klaar in de regio Artesië.

De soldaten bevinden zich in de streek van Rijsel en Sint-Omaars en wachten al maanden op het bevel om het afvallige Vlaanderen binnen te vallen en de opstandelingen mores te leren. Robrecht van Cassel blijft getrouw aan zijn imago van windhaan. Onder druk van zijn zuster, de dame van Coucy, en van Jan van Namen, bezwijkt hij en onderwerpt hij zich aan de Franse koning. Hij trekt zich terug in zijn kasteel te Nieppe. Op 1 februari 1326 wordt het menens voor het Franse leger. Onderhandelen met de opstandelingen beschouwt de koning als taboe. Er komt binnenkort een militaire actie om Lodewijk van Nevers weer stevig in het zadel te helpen. De nervositeit in de Westhoek stijgt.

Ieper stuurt 51 extra boogschutters naar Nieuwpoort

De archieven van de stad Veurne worden veiligheidshalve overgebracht naar de abdij van Ter Duinen. Er zijn al enkele weken 51 extra Ieperse boogschutters te vinden in Nieuwpoort. De militaire dreiging wordt echter voorlopig niet in de praktijk omgezet. De winter blijft aanslepen en de Fransen zitten ook nog verveeld met een dreigende oorlog met Engeland. Het favoriete speeltje van de Franse koningen wordt weer in gang gezet: zaai tweedracht en twijfel in de Vlaamse steden en maak van die verdeeldheid gebruik om de touwtjes weer in handen te nemen. Een eerste splijtzwam komt er op 4 februari 1326 als de graaf de bestaande voorrechten van Brugge, Ieper en het Brugse Vrije bevestigt. Op voorwaarde echter dat er geen strijd geleverd wordt tegen die van Gent en Oudenaarde. Alle beslissingen van de gewezen ruwaard Robrecht van Cassel worden geannuleerd. Enkel de beslissingen van de officiële ruwaard Jan van Namen blijven geldig.

De Vlamingen worden weer eens gerold in Arques

‘De moeite waard om te onderhandelen’, menen de gematigde Vlamingen. Voor een groot deel van het gewone volk is al die Franse tralala onbespreekbaar. De splijtzwam woekert door Vlaanderen. Het is wel duidelijk dat de sfeer in de steden onder druk van de weggefallen handel noodgedwongen gematigd geworden is. Dat kan vastgesteld worden in de jaarlijkse

hervverkiezingen van de diverse stadsbesturen. De clan van de gematigde Vlamingen stuurt de Ieperling Jan van Belle in opdracht van ‘den ymenen lande van Vlaendre’ naar Parijs om overleg te plegen. Er wordt een datum en een plek afgesproken om de onderhandelingen te starten. De gesprekken zullen in de loop van maart 1326 doorgaan in Arques, een stadje in de onmiddellijke omgeving van Sint-Omaars. Enkel de officiële mandatarissen zijn welkom. Om u een idee te geven: van Brugge worden bijvoorbeeld 40 gematigde ambachtslieden en poorters uitgenodigd. Naast het schepencollege en de voogd wel te verstaan. De hoofdmannen van de revolutionairen worden volkomen genegeerd. Einde maart komt de vrede van Arques tot stand. Er is sprake van een milde veroordeling van de opstandelingen: het verplicht stichten van een klooster, het vergoeden van de kosten aan de kerk, een bedevaart naar het zuiden voor 300 Bruggelingen en Kortrijkzanen. De verplichte eedaflegging aan de graaf en elke tien jaar aan de Franse koning. Daarbij komen nog fikse boetes van 100.000 Doornikse ponden aan de graaf en 200.000 ponden aan de Franse koning. In ruil zullen de gevangenen worden vrijgelaten en zal iedereen weer in het bezit van zijn goederen worden gesteld. De verbannen Gentenaars blijven verbannen. De sacramenten mogen weer worden toegediend: het interdict is van de baan. En er mag weer handel gedreven worden met Franse klanten. De gewone Vlaamse man is nog maar eens gerold. Frankrijk heeft het hele graafschap Vlaanderen ter dood veroordeeld.

De leeuw vreest de lelie niet

Het verdrag van Arques is een regelrecht dictaat van de Franse koning over Vlaanderen. De overeenkomst wordt door de gematigde Vlaamse ‘vrede-met-Frankrijk-tot-elke-prijs’ aanhangers ondertekend. Het dictaat draagt duidelijk de stempel van de koning. Hij zal er persoonlijk er op toezien dat die gerespecteerd wordt. Hij stuurt daarvoor een aantal mandatarissen naar Vlaanderen. De graaf zelf is er eigenlijk niet echt gerust in en stelt zijn terugkeer alvast uit tot september. Pas dan dient Lodewijk van Nevers zich weer aan als graaf van Vlaanderen. Het bevestigt voor de zoveelste keer de stelling van de Westhoekbevolking dat de Fransgezinde burgers en de edelen keer op keer misdaden mogen begaan en toch telkens opnieuw in het zadel worden geholpen. De

werkmán is zoals steeds de pineut. Voor hen is er dan ook in de verste verte geen sprake van een vrede. De hoofdmannen van de revolutie blijven op post. De graaf en de koning hebben het laatste nog niet gezien van het verbijsterde volk! Het dictaat van Arques heeft de deur van de vrede voorgoed dicht gedaan! 'De leeuw vreest de lelie niet'. De kenspreuk van Pieter de Coninck indachtig, wordt het gebrul van de Brugse arbeiders, de vissers en de boeren aan de zeezijde steeds merkbaarder. Georganiseerde bendes gaan opnieuw op zoek naar alles wat ruikt naar Leliaards. Het 'popularium genus hominum naturaliter brutale' bezondigt zich aan extreme gewelddaden. Hondschote, Rexpoede, Killem, Oostkappel zijn in diezelfde zomer en herfst al het toneel van dat revolutionair geweld. Elke landbouwer die wil meewerken aan die verdomde vrede van Arques, krijgt aanvallen en plunderingen te verwerken van de opstandelingen. De Kasselrijen van Sint-Winoksbergen Duinkerke en Broekburg worden geterroriseerd door de bendes van Jacob Peyt en Jan van der Brugghe.

Jacob Peyt, de granieten bok van Sint-Winoksbergen

Wie is die Jacob Peyt? De kronieken omschrijven hem als 'een vrouwenzot, een heiden, een duivel zonder consciëntie en een onbeschoft heerschapp'. Maar hij is tezelfdertijd de tweede ziel van Zannekin en van zijn volk. Peyt is 'de granieten bok van Sint-Winoksbergen, Sint-Omaars en Cassel' Hij heeft radicaal gebroken met de kerk en met alle Franse nonsens. Priesters hebben het bij hem totaal verkorven: 'er zou maar één geestelijke mogen bestaan op aarde, ééntje die opgeknoopt is.' Hij is een opstandeling van de zuiverste soort die er niet eens aan denkt om zijn tienden neer te leggen voor de afkortingen van Athis-sur-Orge. Jacob Peyt gaat regelmatig zwaar over de schreef, maar hij inspireert hoe dan ook het brute volk van Veurne-Ambacht. Hij is helemaal niet wars van heiligschennis. Iets wat helemaal niet van die tijd is. Het is daarom niet verwonderlijk dat Jacob Peyt nauwelijks geduld wordt binnen de muren van Brugge. Hij laat effectief geen gelegenheid voorbijgaan om herrie te schoppen tegen de zagezegde verraders van 1302 en tegen de nieuwbakken ridder Jan Breydel. Peyt vreest geen enkele Brugse zot. Hij is op korte tijd het symbool van een radicale groep geworden. Peyts geest doorkruist Brugge en crasht onophoudelijk met oude waarden en met de zeden van de nieuwe

hoogwaardigheidsbekleders. Maar Brugge blijft hem voorlopig tolereren. Met lange tanden. Hij kan de stad erg belangrijke diensten bewijzen in zijn streven naar onafhankelijkheid van de Franse leenheer. Over het hele Westland is er al vlug sprake van gewapende bendes die door niets ontziende hoofdmannen worden geleid. Elk stadje of elke regio heeft zijn eigen hoofdmann. In Ieper wordt de bende geleid door Willem van Moorslede. De Westhoek staat in rep en roer. Drieste volksbendes plunderen de woningen en eigendommen van diegenen die hulp verlenen aan de baljuws die werken aan de uitwerking van de vrede van Arques.

Het moorden en plunderen gaat door tot in 1327

Alle graafsgezinden worden onverbiddelijk aangepakt. De streek moet en zal gezuiverd worden van alles wat ook maar ruikt naar blauw bloed of lelies! Ook de kerk en de priesters krijgen het zwaar te verduren omwille van hun steun aan het gegoede volk en hun medewerking aan dat verdomde interdict. De radicalisering valt niet te ontkennen. Dat kan men perfect vaststellen op lichtmis, 2 februari, bij de jaarlijkse herverkiezingen van het Brugse stadsbestuur waar de allerminst gematigde ex-voogd Willem de Deken opnieuw aantreedt als schepen. Aanvankelijk is het nog rustig in Brugge waar de graaf opnieuw zijn intrek heeft genomen. Maar de rebellie van het Westland bereikt de stad Brugge in maart 1327. Het moorden en plunderen breidt zich gaandeweg opnieuw uit tot het hele westelijke gebied van het graafschap. Vlaanderen distantieert zich wel enigszins van het al te brute geweld van de ondertussen overleden Peyt. Jacob Peyt wordt in augustus 1327 vermoord in de buurt van Hondschote. Hij kreeg tot eenieders verbazing een kerkelijke begrafenis in Coudekerke. Brugge laat een onderzoek instellen naar de daders van de moord. Maar één en ander zal wel met valse schijn te maken hebben. De dood van deze rebelse en voor velen ‘crapuleuze’ Jacob Peyt is uiteindelijk voor veel gematigden een goede zaak. De moord kan dan ook wel een afrekening vanuit die richting geweest zijn. Ondertussen gaan de inningen en de pointingen van de koninklijke ontvangers hun gewone gang. Belastingen, taksen, boetes. Afdokken. Het volk mort tegen de edelen, de magistraten, de pointers en de ontvangers. Opnieuw wordt een ideale ‘fond’ gelegd voor de

opstand van het volk. De onrust van 1324-1325 gist opnieuw volop in de Vlaamse steden.

De eerste mooie dagen van het jaar 1328

De hoofdrolspelers van toen komen weer in beeld als de grafelijke baljuws worden verjaagd. De hoofdmannen nemen opnieuw het roer in handen. De kastelen en woningen van de edelen worden opnieuw aangevallen en geplunderd. De welgestelden maken zich uit de voeten of bundelen hun krachten tegen de meute. Nog nooit is de onvrede zo onmiskenbaar geweest in Vlaanderen! De revolutie toont zijn scherpste kantjes bij een reeks van vergeldingsacties van de volkspartij tegen allen die zich gematigd opstellen. Graafsgezinden in onder andere Ieper, Aardenburg, Gistel, Cassel en Poperinge worden bijzonder bloedig aangepakt. De bezittingen van de graaf worden vernield en aangeslagen. Het is een tijd van eindeloze afrekeningen en terechtstellingen. Het geweld houdt de hele winter van 1327 en het voorjaar van 1328 aan. Vlaanderen gaat van de ene terreurdaad naar de andere. Bij het aanbreken van de eerste mooie dagen van 1328 stabiliseert de toestand in het Vlaamse land. Het lijkt er sterk op dat de stad Brugge psychologisch de macht gegrepen heeft over Vlaanderen. In de kuststreek blijft het erg woelig, maar voor de rest lijkt Brugge meester geworden te zijn over de situatie. De opperste leiding van Brugge negeert resoluut de uitvoering van het verdrag van Arques. Er worden geen boetes meer betaald. En er is zeker geen sprake meer van het afbreken van stadsmuren wat mee in het Franse eisenpakket zat. De Franse munt wordt geweerd en dat heeft zo zijn gevolgen voor de textielhandel. Zonder er veel woorden aan vuil te hebben gemaakt, strekt de macht van Brugge zich nu uit over het Vrije, het Westland, de streken van Ieper en Kortrijk, de Vier Ambachten, het land van Waas. Zeg maar over heel Vlaanderen met uitzondering van de stad Gent. In de nieuwe Vlaamse orde is er geen plaats voorzien voor de Leliaards of voor de rijke poorters. Hun goederen worden aangeslagen. De opbrengsten van de verkoop worden gebruikt voor de financiering van het leger. Het eeuwenoude feodale systeem wordt onder de zoden van de tijd begraven.

De dood van Karel de Schone in 1328

Ook de graaf heeft niets meer in de pap te brokken. Zijn situatie wordt uitzichtlozer met de dag. De schade aan zijn kastelen in Wijnendale en in Male is niet te overzien. In Brugge heeft de opperste leiding hem aan de kant geschoven en in Gent is zijn autoriteit ook al niet veel soeps. Lodewijk van Nevers besluit om zich als ‘chevalier du Lys’ terug te trekken naar Frankrijk. Hij vertrouwt het bestuur over Vlaanderen toe aan Gent. Hij vraagt zijn koning om dwingende maatregelen te nemen. Maar op 1 februari van het jaar 1328 is er plots geen koning meer. De ziekelijke Franse koning Karel de Schone is overleden. Er zijn geen mannelijke Capetingers voorhanden die de troon kunnen opvolgen. Het geslacht stond als sinds 987 met Hugo Capet op de troon in Frankrijk. Als de Franse koning overlijdt, is hij was 34 jaar. Zijn vrouw is in verwachting en het kind wordt verwacht in april. Er bestaat nog geen echo om te bepalen of de toekomstige baby al dan niet van het mannelijk geslacht zal zijn. In afwachting van de geboorte en de wetenschap of er al dan niet een mannelijke troonopvolger zit aan te komen, wordt Filips van Valois door het Franse parlement voorlopig aangesteld als regent. Hij is een neef van de illustere Filips de Schone maar ook verwant met het Engelse hof. De regent probeert de onderhandelingen die de overleden Franse koning aan het voeren was met de Vlaamse gemeenten, verder te zetten. Maar de situatie tussen het nurkse Vlaanderen en zijn leenheer Frankrijk zit muurvast. Enkel een veldslag tussen de partijen lijkt een uitsluitsel te kunnen brengen. De baby blijkt een meisje te zijn. Volgens de recent aangepaste Salische wet, kunnen de Franse baroenen regent Filips van Valois op 29 mei 1328 uitroepen tot Filips VI van Frankrijk. De omwisseling van dynastie zal in de kortste tijd leiden naar grote moeilijkheden tussen Frankrijk en Engeland. De opperste leiding van Brugge is de voorbije decennia steeds in nauw contact gebleven met de hoogste niveaus van hun belangrijke handelspartner Engeland. Het voorbije jaar zijn die contacten nog opgedreven, want de situatie tussen Frankrijk en Vlaanderen is zo fragiel, dat een verbond met Engeland zeker geen overbodige luxe is.

Filips van Valois wordt de nieuwe koning

In het voorjaar van 1328 stelt aan delegatieleider Willem de Deken zelf voor aan de Engelse koning om de titel van ‘Koning van Frankrijk’ aan te nemen, zodat Vlaanderen hem zou kunnen erkennen als hun hoogste leenheer. Eigenlijk is het erg leep gezien van de Vlamingen, want de 16-jarige Edward III is zelf kandidaat om Karel de Schone op te volgen als Franse monarch. Vlaanderen trekt dus volop de kaart van de Engelse kandidatuur. Het snijdt natuurlijk in eigen vel als het Franse parlement hun eigen Filips van Valois kiest. Nu krijgen de Vlamingen natuurlijk te doen met een nieuwe Franse koning die hen vijandig gezind is. Hoe dan ook, de beginperiode van de honderdjarige oorlog tussen Frankrijk en Engeland is aangebroken. Met als inzet de zeggenschap over heel West-Europa! De conservatieve Franse feodale heren bekijken de toestand in Vlaanderen met argwaan. De onrust en het bloedige geweld van de voorbije decennia in hun noordelijke leengebieden, hebben een nieuwe orde geschapen waar geen plaats meer is voor de rechten van de adel of de gilden. Vanuit het volk is er eindelijk een democratisch getint zelfbestuur ontstaan dat zijn tijd ver voorop is. Vlaanderen ligt zwaar op de maag in Frankrijk. De Franse gemeenten zelf, van Parijs tot Normandië, kijken op naar de zelfverklaarde vrijheid van hun noorderburen. De Franse edelen maken zich terecht bezorgd dat de situatie in Vlaanderen dreigt te escaleren binnen hun eigen Frankrijk. Er moet absoluut gereageerd worden op die woelige en vervelende onderdanen.

Reims 1328: de kroning van Filips van Valois

Er moet een voorbeeldige straf worden opgelegd aan het brutale Vlaamse gepeupel. De Vlamingen moeten voor eens en altijd het zwijgen worden opgelegd. Het is notabene de paus van Avignon zelf die de grote aanstoker is van een militaire actie tegen de Vlamingen. De rebellie van de Vlamingen blokkeert blijkbaar de organisatie van nieuwe kruistochten. Johannes de 22ste is de menner en de ophitser die er bij de Franse koning op aandringt om een strafexpeditie te ondernemen tegen het opstandige Vlaanderen. De intense haat van de Franse gezagsdragers ten overstaan van de Vlaamse volksbeweging wordt van langs om duidelijker. Er wordt

besloten om de Vlamingen een lesje te leren. Ze hebben oorlog gevraagd en ze zullen die ook krijgen!

Reims. 29 mei 1328. Filips van Valois (35) wordt tijdens een plechtigheid in de kathedraal tot ridder geslagen en gezalfd tot officiële koning van Frankrijk. Ook Lodewijk van Nevers is, vergezeld van tachtig Leliaardse edellieden, aanwezig als Pair van Frankrijk en als belangrijkste leenman van het rijk. Wanneer hij opgeroepen wordt om als 'graaf van Vlaanderen' het zwaard aan te bieden aan de nieuwe koning, blijft hij zitten en negeert hij tot drie keer de oproep van de wapenheraut. 'Waarom zou ik hierop antwoorden Monseigneur' beweert de graaf: 'Waar is mijn gezag over Vlaanderen gebleven? De burgers van Brugge, Ieper, Poperinge en Cassel hebben me uit hun gebied verdreven. Er blijft nog nauwelijks Gent over waar ik me durf te vertonen!' Het zit een verbitterde Lodewijk van Nevers nog steeds erg hoog dat hij op de meest brutale manier als nar werd behandeld tijdens de Kortrijkse Metten. Dat het zijn schuld was, komt niet bij hem op. 'Het graafschap staat niet meer aan de zijde van de graven van Vlaanderen. Het houdt het bij barbarendom, anarchie en ketterij.' 'De Vlamingen zijn erger dan honden en Turken.' Daarom weigert Nevers het koninklijk zwaard in de stoet te dragen. Tachtig Vlaamse edellieden protesteren met hem tegen de voortdurende smaad van een barbaars volk. De koning van Frankrijk heeft als leenheer de plicht zijn leenman te beschermen, vooral tegen dit gemeen muitend volk.

Het Franse ridderleger van 1328 telt 170 banieren

Volgens de kronieken wordt bij deze gebeurtenis definitief de beslissing genomen om Vlaanderen binnen te vallen. De nieuwe koning zweert op het Heilig Olie die hem koning heeft gemaakt, dat hij niet zal terugkeren naar Parijs vooraleer Lodewijk van Nevers weer zal beschikken over een vredig Vlaanderen. De Franse adel wordt nog voor het einde van juli gedagvaard te Atrecht om er zijn diensten aan de koning te komen bewijzen. Op 12 juni 1328 spreken de aartsbisschop van Reims en de bisschoppen van Doornik en Terwaan opnieuw het interdict uit over Vlaanderen. De magistraat en de inwoners van Brugge, Ieper en alle opstandige steden en Kasselrijen worden op vraag van

koning Filips VI van Valois in één beweging geëxcommuniceerd. Het Franse ridderleger, het telt 170 banieren en dat is beduidend omvangrijker dan dat van 1302, wordt in gereedheid gebracht en zal op 31 juli verzamelen te Arras. Eén van de eersten die zich aansluit bij het leger van de koning is onze Robrecht van Cassel die hiermee zijn onherroepelijke trouw aan de nieuwe koning bewijst. Hij is en blijft een niet te vertrouwen persoon. De koning neemt trouwens persoonlijk het voortouw in het opzetten van zijn troepen. De baljuws van alle Franse steden krijgen de dwingende opdracht om alle beschikbare leenmannen en achterleenmannen tegen de Vlamingen in het gelid te brengen.

Willem de Deken gaat nog een keer naar Engeland

Het gaat er heel minutieus aan toe bij de voorbereiding. Er wordt niets aan het toeval overgelaten om een scenario zoals dat van Kortrijk 26 jaar geleden te vermijden. Alle noodzakelijke levensmiddelen en krijgsbehoeften worden naar noord-Frankrijk versast. Grote voorraden aan koren, haver, erwten, bonen, koeien, schapen, varkens, wijn, azijn, zout en kaarsen worden bijeengebracht in de steden St.Omaars, Rijsel en Doornik. Zesentwintig baljuws uit de diverse Franse steden, verzamelen het indrukwekkende bedrag van 229.000 Doornikse ponden. Een bedrag dat op vandaag ongetwijfeld enkele miljarden euro zou zijn. Naast een landleger houdt de koning rekening met een aanval over zee en wordt een Franse vloot in staat van verdediging gesteld. De Fransen sturen ondertussen regeringscommissarissen naar de Vlaamse steden met de vraag zich onherroepelijk te onderwerpen aan het Franse gezag en de regels te respecteren. De aankomende oorlog en de pertinente houding van Filips van Valois zorgen opnieuw voor erg verdeelde gevoelens in Vlaanderen. De gematigde Vlamingen dringen er op aan om in te gaan op de Franse voorstellen. Maar dit keer staan de radicalen sterker in hun schoenen dan 2 jaar geleden. Het komt hier en daar tot opstanden, maar zowat in alle Vlaamse steden worden nieuwe hoofdmannen aangesteld die de revolutie moeten verder zetten. Alleen de stad Diksmuide vormt een uitzondering: hier komen de gematigden aan zet. Willem de Deken trekt nog een laatste keer naar het Engelse hof. Samen met Clais van Leke, Lieven Utenbroucke en Jan Museconingh proberen ze de Engelse koning ertoe te bewegen om

de Vlamingen militair bij te staan. De abten van de Vlaamse abdijen, onder wie die van Ter Duinen, zijn verschrikt voor de dramatische gevolgen van een veldslag tegen Frankrijk en proberen de Franse autoriteiten met vredelievende smeekbrieven te laten afzien van de komende veldslag. Tevergeefs.

De Franse militaire strategie van 1328

De Franse strategie lijkt er in te bestaan om de Vlamingen aan te vallen op twee verschillende fronten. Filips van Valois zal aanvallen vanuit het zuiden terwijl Jan van Namen de Gentenaars vanuit het oosten zal bedreigen. Zo worden de Vlamingen verplicht om hun strijdkrachten op te splitsen. Milities uit de regio's Ieper en Kortrijk bewaken de zuidelijke invalswegen in Rijsel en het Westland. Ter hoogte van Cassel wordt de weg tussen Sint-Omaars en Ieper door de Vlamingen geblokkeerd. De Bruggelingen bewaken de regio van Doornik en houden een oogje op het nog steeds onbetrouwbare Gent.

De krijgstoestand van de Vlamingen oogt bedenkelijk

De krijgstoestand en de tactiek van de Vlamingen is bedenkelijk. De sterfte onder de beschikbare mannen de voorbije jaren en de gereserveerde houding van de gematigde Vlamingen zorgen er voor dat het aantal manschappen zeker niet aan de hoge kant moet geschat worden. En terwijl de Fransen een massale geconcentreerde aanval plannen, verdelen de Vlaamse hoofdmannen zich in veel te veel eenheden. Daartegenover staan ongetwijfeld gedrilde mannen die perfect zullen uitvoeren wat hun legendarische hoofdmannen Janszone en Zannekin hen zullen opdragen. Maar zal dit voldoende zijn om een Frans leger van dergelijk kaliber te weerstaan? De komende oorlog is van uitzonderlijk belang voor de kersverse Franse koning. Een kruistocht tegen Vlaanderen! Bij een overwinning kan hij zijn gezag over het heroplevende ridderschap bevestigen. Het zal een harde strijd worden tegen die opstandige Vlamingen. Een nederlaag zal hem met zekerheid zijn kroon kosten en zal meteen een breuk betekenen voor de pas geïnstalleerde Valois-dynastie. Het is meteen duidelijk waarom Filips zo gestructureerd en georganiseerd te werk gaat bij het samenstellen van zijn strijdkrachten. Hij heeft

gewoonweg te veel te verliezen als ‘de grote oorlog’ verkeerd afloopt.

17 augustus 1328: het Franse leger komt op gang

Dinsdag 9 augustus 1328. De laatste Henegouwse divisie heeft zich zonet vervoegd bij de rest. Het Franse leger wordt marswaardig bevonden. De volgende dag begint de opmars naar Vlaanderen. Via Etrun gaat het naar de heerweg die Atrecht met Terwaan verbindt. Ter hoogte van Houdain slaan de Fransen op vrijdag de 12de hun legerkamp op over een breedte van 9 km. Het kamp van Houdain ligt perfect centraal tussen Rijsel en Sint-Omaars. Het blijft koffiedik kijken voor de Vlamingen voor welke richting het vijandelijk leger uiteindelijk zal kiezen. Schijnmanoeuvres en militaire mistgordijnen: van hieruit vertrekt Robrecht van Cassel met 200 gevluchte edelen en patriciërs naar Sint-Omaars om er hun garnizoen te organiseren. Lodewijk van Nevers en Jan van Namen vertrekken naar Rijsel. Het is duidelijk te zien dat enkel de Franse koning de lakens uitdeelt. Het kamp verlegt zich tot bij Bethune. De Vlamingen die de troepenbewegingen nauwkeurig bespioneren, vermoeden dat de Fransen zullen oprukken naar het noordwesten. Inderdaad. Een trip van 13 km brengt het leger naar de abdij van Ham, richting Sint-Omaars. Hier sluiten zich 600 Doornikse voetknechten aan bij het Franse leger. Rond 17 augustus is het duidelijk geworden. De Fransen zullen Vlaanderen binnenvallen via Sint-Omaars. Ze zullen de Aa oversteken en opstomen naar de Casselberg. Het staat nu vast. De boeren en de ambachtslieden van de zuidelijke Westhoek zullen de eerste schokken moeten opvangen. De manschappen van Veurne-Ambacht, Sint-Winoksbergen, Poperinge, Broekburg, Belle en Cassel staan onder leiding van Nikolaas Zannekin. Het Westhoekleger is zowat 7.000 à 8.000 man sterk. Latere kronieken spreken van 20.000 man en zelfs meer.

Robrecht wordt aangesteld als brandmeester

De Brugse aanvoerder Willem de Deken coördineert de operaties. Hij stuurt versterking in de vorm van ambachtslieden en een honderdtal boogschutters naar de troepen van Zannekin. Ook de

Ustaes Sporkin en zijn Veurnenaars

Ustaes Sporkin en zijn Veurnenaars hebben dapper gevochten voor de Vlaamse vrijheid en worden met lof overladen. Jan van Namen die gouverneur, ruwaard, van Vlaanderen is geworden, slaat Sporkin tot ridder en stelt hem aan als de nieuwe hoogbaljuw van Veurne. De voormalige hoogbaljuw Boudewijn Reyfin blijft veiligheidshalve op Frans grondgebied want in Veurne heeft hij het definitief verkorven. De gebeurtenissen stapelen zich werkelijk op in de herfst van 1302. Gent, Rijsel en Douai komen weer in Vlaamse handen. Waar mogelijk worden de Fransen verdreven. Maar nog voor het aanbreken van de winter staat Filips de Schone al opnieuw aan de Vlaamse grenzen met een krijgsmacht van 80.000 verse krachten. De belegering van Douai wordt aangevat maar opgebroken door de invallende winter. Tijdens de winterperiode verblijven de duizenden Franse soldaten in de steden en gemeenten rond de grensstreek. Hier en daar worden er zowel door de Vlamingen als door de Fransen speldenprikken uitgedeeld en komt het tot gewelddadige confrontaties. Méér dan zomaar speldenprikken zelfs! Bij St.-Omer komt het tot een flink uit de kluiten gewassen veldslag van Veurnenaars en andere Vlamingen tegen Franse militie. Ter hoogte van de nieuwe dijk van Blendecque (Blendecques) worden 3.000 Vlamingen door Franse ruiters om het leven gebracht. Het Vlaamse leger dat zich in het voorjaar van 1303 aandient, is reusachtig. De Vlaamse strijdkrachten lopen Artois en Terwaan onder de voet. Het beleg van Doornik wordt door de Fransen via onderhandelingen geneutraliseerd. Vergeet niet dat ze nog steeds onze graaf en zijn zoon in verzekerde bewaring houden. Doornik vrij is Gwijde vrij. Zo kan je het stellen.

Gwijde sterft op tachtigjarige leeftijd

Gwijde van Dampierre trekt enkele keren naar zijn kasteel in Wijnendale en dan terug naar zijn Franse hechtenis en probeert ondertussen te onderhandelen over vrede en de voorwaarden die er mogelijk aan verbonden kunnen worden. Gwijde sterft op tachtigjarige leeftijd in maart 1305. In de jaarboeken van Veurne wordt er beweerd dat de graaf al op het einde van 1304 op Frans grondgebied is gestorven. In zijn gevangenis te Compiègne.

Midden tijdens zware schermutselingen tussen Franse en Vlaamse legers en vooral tijdens de voor de Fransen echt cruciale onderhandelingen. De Vlamingen lijken op dat moment niet te beseffen dat zij in wezen de sterkste partij zijn. Maar Filips de Schone en zijn juristen zijn sluw als geen ander en proberen via onderhandelingen het maximum uit te brand te slepen. De Veurnse stelling dat ze de dood van Gwijde verborgen houden om die onderhandelingen niet te verstoren, kan dus mogelijk wel enige steek houden. Het is immers onvoorspelbaar hoe de Vlaamse patriotten zouden reageren op de plotse dood van hun graaf? Mogelijk wil de Franse monarch geen enkel risico nemen en houdt hij de dood van de oude graaf inderdaad verzwegen. Robrecht en Willem, de twee gevangen zonen van Gwijde, nemen de onderhandelingen over en komen in 1305 tot een vergelijk. En wat voor één! Robrecht van Bethune wordt aangesteld als graaf van Vlaanderen en volgt hiermee zijn vader op. Ook Willem en de gevangen zittende Vlaamse adeldom mogen terugkeren naar hun heimat in Vlaanderen. Ondertussen wordt er gewerkt aan het finaliseren van een pact tussen de Fransen en de Vlamingen. De voorwaarden die opgelegd worden aan de Vlamingen blijken een farce.

Simoen Uteleaete, Ustaes Lauwaert en Jan Bastaert

De met geweld dreigende Fransen versus de Vlamingen die het niet zien zitten om de geëiste belachelijke financiële offers te brengen om zo hun vrijheid af te kopen. De potentiële toegevingen zorgen voor grote commotie en verdeeldheid in Vlaanderen. Het steekspel houdt aan tot in 1309. Er worden nieuwe, zachtere, maatregelen aangekondigd. Begin mei 1309 reizen de gedeputeerden van de Vlaamse steden en Kasselrij naar Parijs om het ultieme vredesverdrag te ondertekenen. Voor Veurne en de Kasselrij van Veurne trekken Simoen Uteleaete, ridder Ustaes Lauwaert en Jan Bastaert naar Parijs. De akten die ze terugbrengen naar Veurne zijn voorzien van de koninklijke en grafelijke zegels. De inhoud ervan blijkt onhoudbaar voor de mensen van Veurne en omstreken. Onhoudbaar trouwens voor de modale man en vrouw in het hele graafschap van Vlaanderen. Het zaad van een nieuwe rebellie tegen Frankrijk is al opnieuw aan het kiemen.

In 1313 begint Vlaanderen weer te ontsteken

In 1313 is het inderdaad weer van dat. Zoals Pauwel Heindericx het zo volks schrijft, begint de oorlog tussen de koning van Frankrijk en de graaf van Vlaanderen weer te 'ontsteken'. Rijsel, Douai en Bethune zijn in 1309 Frans grondgebied geworden. Robrecht van Bethune is er natuurlijk zelf schuldig aan, maar hij wil de situatie alsnog omkeren en opnieuw die gebieden inlijven bij Vlaanderen. In West-Vlaanderen zijn ze beducht voor een nieuwe Franse inval en wordt het volk in allerijl gemobiliseerd om post te gaan vatten bij de Nieuwe Dijk en aan de rivier de Aa. Die Nieuwe Dijk, de fossa Boloniana, werd trouwens in 1053 gegraven in opdracht van graaf Boudewijn V. Het 26km lange kanaal verbindt de Leie met de Aa en werd oorspronkelijk aangelegd om het Frans- en Vlaamstalig gedeelte van Vlaanderen van elkaar te scheiden. Hier aan de Nieuwe Dijk, proberen de Vlamingen te verhinderen dat de Fransen het water oversteken en binnendringen op Vlaams grondgebied. 1100 gewapende mannen uit de Kasselrij van Veurne staan opnieuw onder het roer van hun hoogbaljuw Ustaes Sportkin en enkele andere bevelhebbers. Door toedoen van de paus wordt uiteindelijk een wapenstilstand afgesloten voor de periode van één jaar. In 1315 is de situatie nog geen sikkepit veranderd. De graaf verzamelt opnieuw zijn oorlogsvolk en trekt op met de bedoeling om de stad Rijsel te belegeren. Maar die plannen veranderen als blijkt dat er een Frans leger onderweg is om het grondgebied van het graafschap binnen te vallen. Er wordt nu postgevat aan de Leie.

In 1315 regent het 10 maanden aan een stuk

Ook de mannen van Veurne en van de Kasselrijen van West-Vlaanderen nemen opnieuw hun posten in aan de Nieuwe Dijk. Maar deze keer helpt er geen lievemoderen aan. De Fransen steken met geweld het kanaal over. Ze verjagen en doden iedere krijger die hun de doorgang wil beletten. Na een kort beleg wordt het kasteel van Cassel ingenomen. Het West-kwartier wordt nu onder de voet gelopen. Veel gebouwen worden beroofd en door het vuur vernietigd. Het merendeel van de inwoners slaat met

hebben en houden op de vlucht. Ze trekken naar het Vrije of in het Bloote waar ze bescherming zoeken achter de Lovaart. Hier breken ze alle bruggen af om te vermijden dat de Franse woestelingen hun landen verder kunnen binnendringen. De Franse divisie aan de Leie begint met de belegering van Kortrijk. Maar de regen steekt hier een stokje voor. In 1315 regent het 10 maanden aan één stuk. De Fransen breken hun offensief op en trekken zich noodgedwongen terug. De vruchten van de aarde zoals het graan en andere gewassen rotten op de velden voor ze de kans krijgen om te rijpen. De mensen beleven een onvoorstelbare periode van hongersnood, armoede en ellende. Niemand heeft ooit dergelijke miserabele toestanden meegemaakt. Van etenswaren is er amper sprake en als die aangeboden worden, zijn ze gewoonweg onbetaalbaar. Een zak graan van 75 kilo, een rasier, kost maar liefst 42 Parijse ponden. Een fortuin voor het volk dat in die schrijnende armoede moet zien te overleven. De mensen dolen langs de velden en in de bossen op zoek naar knollen en kruiden. Meestal grote vuiligheid die dan op zijn beurt zorgt voor kwade ziekten en pest. 'Is dit een straf van God?' vragen ze zich af.

Het Hanzeverdrag tussen Veurne en Veurnambacht

Het is natuurlijk erg vrijblijvend om in enkele regels tekst die vele maanden vol ellende te omschrijven. Geschiedschrijving en geschiedenis springen direct naar 1316, naar Frankrijk, waar er na het overlijden van Filips de Schone en zijn opvolger Lodewijk de Woelzieke, blijkbaar sprake is van een meer gematigd beleid. De Fransen komen af met minder strikte voorwaarden voor de Vlamingen als voorwaarde voor een vredesakkoord. Die stuiten aanvankelijk op een weigering in Vlaanderen met als gevolg dat de Fransen troepen sturen naar St.-Omer en alweer vernietigende raids uitvoeren in het West-kwartier. De graaf en zijn volk komen bijeen in Poperinge en ze dringen er dan toch op aan om een wapenstilstand af te sluiten die zal duren tot Sinksen van 1317. Hopelijk kunnen ze ondertussen tot vrede komen. Maar op pinksterdag van dat jaar blijkt er amper sprake geweest van onderhandelingen. De Vlamingen gaan niet akkoord met de voorwaarden die de Fransen blijven stellen. Na wat vijandelijkheden besluiten de partijen om er nog een jaartje wapenstilstand aan te breien. In het jaar 1318 wordt er een

Hanzeverdrag afgesloten tussen de poorters van de stad Veurne en het buitenvolk van de Kasselrij van Veurne. Het is hoog tijd dat de vele geschillen rond pointingen en rechten worden bijgelegd. Vooral het issurecht, een belasting die ontpoorterende burgers moeten betalen aan de stad waarvan zij ooit poorter waren, zorgt voor veel discussie en ongenoegen bij die van Veurne-Ambacht. Er is sprake van ontpoortering als de poorters de stad verlaten om bijvoorbeeld te trouwen met een niet-poorter.

De keurbroeders van Veurne-Ambacht

Maar dat geldt evengoed als ze voor een of ander misdrijf uit de stad verbannen worden. Dat issurecht komt er op neer dat er taksen moeten betaald worden bij elke vorm van ontpoortering. Ook niet-poorters die erven van poorters, dienen op deze erfenis het issurecht te betalen. De arbeiders, keurbroeders, van Veurne-Ambacht en van de stad zelf krijgen door het Hanzeverdrag van december 1318 volledige vrijstelling van het betalen van issurechten bij huwelijk of bij sterfte. De poorters met eigendommen in de Kasselrij krijgen de toelating om drie keer per jaar op hun domeinen te gaan wonen. Drie periodes van veertig dagen: in maart om te zaaien, als de oogst moeten worden binnen gehaald en om het land te bewerken in de herfst. Als ze er langer wonen, worden ze geacht om dezelfde taksen te betalen als iedereen in Veurne-Ambacht. Buiten de vastgelegde seizoenen mogen de poorters wel enkele kortverblijven van enkele dagen regelen om controle uit te oefenen op hun ondergeschikten ter plekke. In 1322 wordt de puber Lodewijk van Nevers (Lowys van Crecy) de nieuwe graaf in opvolging van de overleden Robrecht van Bethune. Maar eigenlijk zijn het zijn volksvreemde adviseurs die de touwtjes in handen hebben in Vlaanderen. De hofhouding van Lodewijk heeft de allures als die van een koning. ‘Aldus verteerde ende verdede hij meer als zijn domeinen opbrochten.’ De buitensporige kosten van zijn luxueuze entourage worden afgewenteld op de kap van de Vlamingen. De jaarboeken van Veurne beperken zich tot een kort relaas van de feiten. Als de staten van Vlaanderen hem aanraden om zijn hofhouding af te slanken en iets te doen aan de buitensporige verkwistingen, besluit de graaf zich terug te trekken op zijn domein in zijn geboorteplaats

Crécy. Ze komen overeen om te zorgen voor een gegarandeerd jaarlijks inkomen voor Lodewijk van Nevers.

In 1324 ontstaat er beroering in het Brugse

De Franse koning en de graaf nemen een aantal maatregelen, die niet naar de zin zijn van de mensen van Brugge en het Brugse Vrije. Het komt tot een open conflict als de Bruggelingen Jan van Namen, een vertrouweling van de graaf, gevangen zetten. In 1323 worden de branden geblust na een inderhaaste terugkeer van Lodewijk naar zijn graafschap. Beetje bij beetje stijgt het ongenoegen bij het volk. De taksen die de mensen moeten afdoeken ten gevolge van een reeks faliekante onderhandelingen van hun grafelijk bestuur hangen als een zwaard van Damocles boven ieders hoofden. De hoge kostprijs om de vrede met Frankrijk te mogen behouden is hallucinant. Komt daarbij nog de manier waarop die opgeëist wordt van het volk. Een reeks brutale magistraten, pointers, setters en ontvangers, allemaal rijke lui die aan de bron zitten, gaan alsmaar drierter te werk bij de inning van de taksen. Een elitaire klik die doet aan zelfbediening. De haat van het gewone volk tegenover de Vlaamse adel en dat vuile bureaucratische addergebroed groeit met de dag. In 1324 ontstaat er beroering in het Brugse. Hele groepen arbeiders en boeren lopen het land af op zoek naar rijke lui en naar edelen. Iedereen die weerstand biedt, wordt een kopje kleiner gemaakt. Huizen worden in brand gestoken. De milities van het Noordvrije staan onder leiding van Zeger Janszone, de Oostvrijenaars worden geleid door Lambrecht Bovyn. Het geweld in het noorden van de provincie escaleert. Ook in Veurne en Veurne-Ambacht zijn de mensen ontevreden over de taksen die ze vrijwel dagelijks moeten betalen. In navolging van die van Brugge, beginnen ook hier de samenzweringen tegen de magistraten, pointers en ontvangers. Ze organiseren zich onder de vleugels van de bekwame Nikolaas Zannekin.

Zannekin gaat zich verpoppen in Veurne

In Veurne-Ambacht zijn ze best trots op hun Zannekin met zijn Saksische wortels, Janneken, geboren en getogen in Lampernisse

en een kind van de streek. Langs de vaart in Loo, op één uur stappen van Veurne bestaat het gehucht 't Zandeken. Was dit ooit misschien de thuisbasis waar ooit het Zannekinsheim stond? Enkele jaren geleden is hij om één of andere reden uit de Kasselrij verjaagd. Waarom? Pauwel Heindericx blijft nogal op de vlakke met zijn antwoord. Uitgever Edmond Ronse gaat op zoek naar de werkelijke redenen en belandt in 1322. In dit jaar vindt er een volksopstand plaats in Veurne-Ambacht. Nikolaas Zannekin staat hier dus al aan het hoofd van het gemeen dat strijdt voor het behoud van hun vrijheden. Blijkbaar nam Zannekin het initiatief om zijn volk te bewapenen. In maart van 1323 komt het tot een geforceerd akkoord tussen de gemeente en de graaf. De regeling blijkt niet echt naar de zin te zijn van een verongelijkte Zannekin die er voldoende redenen in ziet om de schepen achter zich te verbranden en zich te gaan verpoppen in de veilige binnenstad van Brugge.

Zannekin, de Ché Guevara van zijn tijd

De populariteit die hij bezat in Veurne-Ambacht, achtervolgt poorter Zannekin tot in Brugge waar hij binnen het jaar al grote ogen gooit bij de werkende klasse. Tijdens zijn terugkeer naar Veurne, wordt hij er ontvangen als de Messias, als een 'Engel van God' schrijven de kronieken. De lieden van Veurne, Veurne-Ambacht, Sint-Winoksbergen, Broekburg, Duinkerke, Belle en Cassel zijn razend enthousiast om hun nieuwe leider. En Zannekin kan zich natuurlijk verkopen als de beste. Veurne voelt zich nauw verbonden met hem. Zijn welbespraaktheid en voorkomen, de wetenschap dat hij gehaat wordt door de Vlaamse adel en zijn persoonlijke opofferingen uit het verleden, maken hem beslist tot de Ché Guevara van zijn tijd. Ondertussen verblijft de graaf al lang op zijn Franse landgoed en laat hij de zaken over aan een zekere heer van Aspremont. Die laat er geen gras over groeien. Zijn bureaucraten beginnen van vooraf aan met de lokale Vlamingen af te persen. De machtige steden Brugge en Gent kunnen de schade binnen hun steden nog enigszins beperken maar op het vlakke land grenst de fiscale afpersing aan het ongelooflijke. Een nest van vreemde ridders overvalt nu systematisch de woonsten en hoes van de landbewoners. Als ze niet krijgen wat ze willen, worden de bewoners ervan koelbloedig gelynacht. Dat de haat en frustratie bij

het volk diep zit, valt eigenlijk niet moeilijk om te begrijpen. Eigenlijk kan je nu nog amper spreken van militievorming. Iedereen doet gewoon mee met Zannekin. Het gemeen kiest volop zijn zijde. Maar ook slecht volk zoals landlopers, straatschenders en crapul alom zien grote mogelijkheden door op te trekken met de bende. Samen voelen ze zich sterk. De huizen van rijke lui worden geplunderd.

1324: de noodgedwongen terugkeer naar Vlaanderen

Alles wat de mensen buit maken, wordt onder elkaar verdeeld. De schrijver blijft toch ietwat karig met verdere details over het wat en waar van de plunderingen. Met kerstmis 1324 komt de graaf noodgedwongen terug naar Vlaanderen. Er wordt gedreigd met grote straffen als de plunderingen niet ophouden en hier en daar bekopen oproerkraaiers hun daden met de dood. In plaats van de oorzaak van de malaise weg te nemen, draait Lodewijk van Nevers nog wat meer in de etterende wonde van de Vlaming. Zijn ongenueanceerde en harde aanpak, geeft het volk nog extra redenen en zuurstof om nog meer verongelijkt te zijn en daarom wraak te nemen.

Is dit hun beschermer Robrecht van Cassel?

Het volksleger van Bovyn, Janszone en Zannekin veroverd nog tijdens de winter de bezette burchten van Oudenburg en Gistel. Zannekin en zijn Veurnse aanhang rukken nu op naar de burg en de versterkte stad van Nieuwpoort waar Robrecht van Cassel, de zoon van Robrecht van Bethune, de plak zwaait. De Nieuwpoortenaars staan natuurlijk aan de zijde van de opstandelingen en denken er nog niet aan om weerstand te bieden. Het ogenblik is aangebroken om een einde te maken aan al die zware lasten en pointingen. Ze geven zich met de glimlach over aan Zannekin en de zijnen. Robrecht van Cassel laat de overgave oogluikend toe. Hij is precies niet de beste vriend met zijn neef Lodewijk van Nevers en zich hier en nu afzetten tegen het volk, lijkt in deze optiek niet het meest verstandige. Wie weet kan hij met de nodige steun van het volk zelf wel graaf van Vlaanderen worden? Hij trekt naar Sint-Winoksbergen en dan naar Duinkerke

waar hij zich volledig distantieert van de voorbije jaren van repressie tegen het gewone volk. Maar ondertussen fronsen de honderden weggevluchte edelen de wenkbrauwen. Is dit hun Robrecht van Cassel. De man die hen moet beschermen en leiden? Is dit de potentiële graaf van Vlaanderen?

Drie gewapende legers zullen Duinkerke aanvallen

Van Cassel kampt met een geloofwaardigheidsprobleem. Zijn autoriteit is aangetast. Zannekin, Janszone en Bovyn hebben het verrassende nieuws van zijn terugtrekking uit Nieuwpoort vernomen en beseffen dat er misschien mogelijkheden bestaan om hem aan hun kant te krijgen en zo het bestuur van Lodewijk van Nevers en zijn klik verder te isoleren. Ze sturen een delegatie van zes voorname personen uit het Brugse Vrije naar Zuidkote, een gemeente centraal gelegen ergens halfweg tussen Veurne en Duinkerke. Het is de bedoeling om onderhandelingen aan te vatten en eventuele mogelijkheden tot samenwerking te bespreken. Op één of ander plekje in deze kronieken, wordt Robrecht van Cassel omschreven als een zeer onbetrouwbaar figuur. De gebeurtenis in Zuidkote is hier een mooi staaltje van. Door zijn vlucht in Nieuwpoort en het zich distantiëren van de adellijke plunderingen van de voorbije weken, is hij een flink stuk van zijn autoriteit kwijt. Hier ruikt hij zijn kans om zich te rehabiliteren en om de heersende twijfel van zijn achterban weg te nemen. Hij wil zijn blazoen oppoetsen met een voorbeeld van leiderschap. De zes onderhandelaars worden de dupe van zijn profileringsdrift. Ze worden op zijn bevel genadeloos om het leven gebracht. Langs de zeekant zijn er 3 gewapende legers op komst om de vesting Duinkerke aan te vallen. De Oostvrijenaars onder het bevel van Zeger Janszone, vormen het eerste leger. Zannekin en alle Veurnenaars bezetten de tweede groep. Het volk van Nieuwpoort maakt deel uit van de derde brigade. De ridders ter plekke beseffen dat ze geen kans maken tegen de overmacht van al dit vijandig gezinde volk. Maar Robrecht van Cassel moet water en vuur verzoenen. Hij moeten zich enerzijds tonen als een waardig leider en anderzijds kan hij moeilijk zijn eigen volk bekampen. Aanvankelijk besluit hij om ostentatief de volkslegers op te wachten buiten zijn eigen vesting van Duinkerke. Tegen de zin van zijn ridderleger. Maar het gevecht is amper aangevat als hij beslist

om zich terug te trekken naar het voorlopig veilige St.-Omer. Hij kan trouwens moeilijk anders als het weinige voetvolk dat hem vergezeld heeft, de zijde kiest van de opstandelingen.

Zannekin trekt nu naar Poperinge

Het weerspannige volk trekt Duinkerke, de thuisstad van Robrecht van Cassel, met het nodige lawaai binnen. Hier heeft de gravenzoon nog vrij recent geleden een kasteel laten optrekken. Zannekin revancheert zich voor de dood van de 6 gezanten en steekt alle eigendommen van de graaf, kasteel inclusief, in brand. Na de verovering van het bastion van Robrecht van Cassel, sluit de bevolking van Sint-Winoksbergen, Cassel, Belle, Torhout, Roeselare en Kortrijk zich aan bij hun nieuwe 'kleine' koning Zannekin. Zannekin trekt nu naar Poperinge en viseert van daaruit één van de laatste bolwerken van de graaf van Nevers: het sterke en machtige Ieper. Maar de Brugse lobby adviseert Zannekin om de confrontatie met Ieper voorlopig niet aan te gaan en om onderhandelingen te starten. Op Palmzondag 24 maart worden de wapens in onderling overleg even terzijde gelegd om na te gaan of er kan onderhandeld worden tussen de rivaliserende partijen. De onderhandelingen zullen doorgaan in de abdij van Ter Duinen in Koksijde. Er moet eerst en vooral een oordeel komen over de wederzijdse misdragingen. Zowel die van de adel als die van de schadelijke reacties van het volk. De uitspraak laat op zich wachten en dat maakt de kerels van Zannekin erg onrustig. Wat is er eigenlijk aan de hand? Er wordt uiteindelijk toch een vonnis aangekondigd dat zal uitgesproken worden op 11 juni 1325.

De zes edelmannen worden te Brugge in stukken gekapt

Zannekin en Janszone zijn met een grote groep rumoerige medestanders afgezakt naar Koksijde. Ze willen nu wel eindelijk eens effectieve straffen zien voor de edelen die zo driest te werk gegaan zijn de voorbije periode. Het vervolg is bekend. Er komt geen uitspraak. Robrecht van Cassel, de man die het oordeel moet vellen, wordt vakkundig van het toneel verwijderd. Ieper komt opnieuw in het vizier. Lodewijk van Nevers die er verblijft, voelt

de hete grond onder zijn voeten en vlucht met 400 ridders naar Kortrijk. Het verhaal van de inname van Ieper en van de volksfurie tijdens en na de Kortrijkse Metten, staat uitvoerig neergepend in 'De Kerels van Zannekin' in de 'Kronieken van de Westhoek'. Kort: de graaf wordt door uitzinnige Kortrijkzanen en Bruggelingen gevangen genomen en vastgezet in een Brugse gevangenis. Wydoot De Craene en Wydoot De Visch zijn twee edelmannen en gewezen schepenen uit de Kasselrij Veurne die aan de zijde staan van de graaf en die met de 400 ridders het idiote plan hebben opgevat om Kortrijk in brand te steken. Ze bekopen hun actie met het leven. De jaarboeken van Veurne preciseren de aankomst van de gevangen graaf met zes edelmannen in Brugge. De zes worden in het bijzijn van de graaf in stukken 'gekap't'. Ondanks zijn smeekbeden aan de Bruggelingen om dat niet te doen. Ondertussen is Zannekin als een held ontvangen door het gemeen van Ieper. De schepenen en de magistraat zijn gevlucht en hun eigendommen worden aangeslagen en verdeeld onder de Ieperlingen. Zannekin geeft de achtergestelde bevolking van de Ieperse voorgeborchten eindelijk iets waar ze al decennia lang om vragen: de vestingen die hen scheiden met de binnenstad worden afgebroken en verplaatst naar de buitenzijde van de voorgeborchten. Dank zij Nikolaas Zannekin zijn ze nu voor het eerst echte Ieperlingen geworden.

Jacob Peyt van Sint-Winoksbergen

De volgende drie jaar beleven de Vlamingen verwarrende jaren die uiteindelijk leiden naar een veldslag tussen een almachtig Frans leger en het leger van Zannekin op de Casselberg in 1328. De hele Vlaamse legerleiding, Zannekin inbegrepen, heeft de nodige boter op het hoofd voor de dramatische nederlaag en de dood van vele duizenden Vlaamse vaders en kinderen. Kort na 1325 leren we trouwens een zekere Jacob Peyt kennen. Het volk dat meezeult met Zannekin, is natuurlijk niet allemaal goedaardig. In de gemeente van (Sint-Winoks)Bergen leeft er een oproerige, goddeloze en bloeddorstige man die niet aarzelt om te doden als iemand ook maar enige affectie toont met de rijke burgerij. Hij schopt het, dank zij zijn steun aan Zannekin, tot leider van Sint-Winoksbergen. In die functie koestert hij een ongekende haat tegen alles wat ook maar ruikt naar geloof, clerus en geestelijkheid.

Vooral priesters werken op hem in als een rode lap op een stier. Hij schuimt met een bende gemene en tot op de tanden gewapende crapuuls, het Westland af op zoek naar elke priester die ze ook maar kunnen vinden. Een ongeziene razzia tegen het katholiek geloof. Hij laat ze ophangen en dood slaan. Overal slaan de pastoors op de vlucht voor Peyt. Een priester in Hondschote wordt door Jacob Peyt persoonlijk doodgeslagen. Een feit waarvoor hij zelf nogal over opschept tegen de zijnen. Zijn geweld en zijn fanatieke haat lopen zodanig de spuigaten uit, dat het volk van Veurne-Ambacht zich tegen hem keert. Althans zo leren ons de geschiedenisboeken.

Winnock de Fiere

Of gaat het hier om een ordinaire afrekening op een medestander die ze liever kwijt zijn dan rijk? Ze nemen in elk geval de wapens op tegen hem om verdere bestialiteiten en wreedheden van die smeerlappen van Sint-Winoksbergen in de toekomst te vrijdelen. Het komt tot een gevecht waarbij Jacob Peyt om het leven wordt gebracht. Zijn aanhang wordt verjaagd. De mensen van Bergen komen achteraf het lijk van hun voorman ophalen en laten het begraven in de kerk van Coudekerke. Drie jaar later zal de bisschop van Terwaan zijn stoffelijke resten laten opgraven. Hij wordt als een ketter tot as verbrand. De ketterij verdwijnt echter niet met de dood van Jacob Peyt. Twee jaar lang krijgt Sint-Winoksbergen een nieuwe leider: de genaamde Winnock De Fiere, die al even onmenselijk is als zijn voorganger en die tijdens de slag op de Casselberg samen met veel van zijn medestanders de dood zal vinden. Edmond Ronse voegt er bij de handschriften van Heindericx een relevante bedenking aan toe. Misschien was De Fiere meer Vlaming dan ketter? Zijn die handschriften niet het gevolg van een eeuwenlange Franse manipulatie om het oude Vlaamse volkswezen en alles wat er aan kon ruiken ongeloofwaardig te maken, te ondermijnen en te vernietigen? Wilden Peyt en De Fiere de dwingelandij van de edelen in Bergen en Bergenambacht stoppen? Is het niet bizar dat het voltallige Sint-Winoksbergen zo maar opnieuw massaal achter Winnock De Fiere ging staan, zoals dat eerder het geval was bij Jacob Peyt? Misschien zijn de beschuldigingen van barbaarse ketterij het bewuste gevolg

van een actie 'beschadiging'. Moedwillig aangebrachte schandvlekken op de zielen van beide Vlamingen en hun volk?

De Leliaardgezinde Ieperlingen

Na de dramatische en desastreuze nederlaag van de Vlamingen in Cassel en de dood van Zannekin en duizenden andere Westhoekers, komt West-Vlaanderen in een heel ander vaarwater terecht. De macht van de nieuwe Franse koning Filips van Valois laat zich snoeihard gelden. Centra als Veurne, Sint-Winoksbergen en andere steden, worden dankzij de tussenkomst van Lambert, de abt van Ter Duinen, nog enigszins ontzien. Maar het zijn vooral de mensen op den buiten, in de Kasselrijen, die kwalijk bezoek krijgen van de Fransen die zowat overal leeggeroofde en platgebrande huizen achterlaten. De Leliaardgezinde Ieperlingen komen de koning tegemoet en geven zich over aan de Fransen. Ze bidden hem om genade en leveren een aantal opstandige leiders uit. Die worden ter plekke opgehangen. Dat is niet naar de zin van de Ieperse wevers die het belachelijk vinden dat hun eigen magistratuur zich overgeeft aan de Fransen. Hun plaats is net als die van allen in Ieper aan de versterkte vestingen die Zannekin heeft laten opbouwen. Waarom zijn ze hier niet zo moedig en dapper als die brave landbouwers in Veurne-Ambacht? Die veel te snelle overgave is niet min en niet meer dan een regelrecht verraad tegenover de Vlaamsgezinde werkende klasse. De pastoor van de Sint-Michielsparochie roept zijn stadsgenoten van uit de preekstoel op om zich te verzetten tegen de Fransen. Maar zijn oproep brengt geen zoden aan de dijk. Meer zelf. Dank zij zijn eigen stadsbestuur, wordt hij als één van de eersten gevisceerd door de vijandelijke legers. Hij verschanst zich met 14 burgers en wil van geen overgave weten. Uiteindelijk steken de Fransen het vuur aan de woning. Ze sterven alle vijftien in de vlammen. Ook in Brugge werpen ze zich aan de voeten van de koning.

Vijfhonderd Vlamingen worden ter dood veroordeeld

De Franse justitie komt op gang. De Franse koning vertrekt naar Frankrijk en geeft graaf Lodewijk van Nevers de opdracht om de schuldigen op te sporen en te berechten. Vijfhonderd Vlamingen

worden ter dood veroordeeld. Veel onder hen wonen in Veurne en zijn Kasselrij. De meesten worden opgehangen. Maar het aantal mensen dat wegens hun sympathie voor Zannekin wordt verbannen, is schrikwekkend. Vergeet niet dat er al duizenden boeren zijn omgekomen in Cassel. De hele regio blijft desolaat en flink uitgedund achter. In Veurne worden er twee personen aangesteld om de goederen en eigendommen van de gestraften te inventariseren en aan te slaan. Een groot deel daarvan keert terug naar de edellieden die schade hebben ondervonden door het volksgeweld. De schrijver vergeet te vermelden dat Robrecht van Cassel en Filips van Valois in grote mate mee profiteren van de inbeslagnames. Op 19 oktober 1328 komt de graaf zelf naar Veurne. Het stadbestuur krijgt de volle laag om hun weerspannigheid en minachting tegenover Frankrijk en het bestuur dat hij zelf vertegenwoordigt in Vlaanderen. Alle privileges en vrijheden worden ingetrokken. En geloof me: dat is een ramp voor gelijk welke stad in de middeleeuwen. Zowel die van Veurne als van de hele Kasselrij worden aangemaand om in een akte hun onderdanigheid en hoogste respect te zweren tegenover hem en de koning. De ‘akte van onderwerping’ ziet er als volgt uit: ‘Wij, burgemeesters, schepenen, raadsleden en de hele gemeenschap van Veurne, laten aan iedereen weten dat we biechten en vergiffenis vragen voor onze misdaden en ons misprijzen ten opzichte van de vredesakkoorden die we met Frankrijk aangingen tijdens het verdrag van Arques. Van hoog naar laag zullen wij ons vrijwillig schikken naar de wensen en wetten van onze gewaardeerde heer Lodewijk, graaf van Vlaanderen en van Nevers.’

Duizenden Vlaamse pandsmannen vertrekken als borg

‘We engageren ons zo veel gijzelaars over te maken als hij zelf wil, en zweren op het evangelie om trouw en gehoorzaam te blijven aan het Franse bestuur’. Het is trouwens een aardige bende gijzelaars die verplicht wordt om te vertrekken naar Frankrijk waar mensen van alle soort en slag in verzekerde hechtenis worden genomen om te voorkomen dat ze het in hun thuisland opnieuw te bont zouden maken. De bronnen hebben het over 900 pandsmannen in Ieper alleen al. Op 17 september worden er in Brugge 500 burgers als gijzelaars weg geleid. De graaf blijft een diep wantrouwen koesteren tegen die van Veurne-Ambacht. Hij

wil absoluut voorkomen dat dergelijke oproer zich in de toekomst nog kan voordoen en geeft opdracht om een citadel te bouwen aan de Oostpoort van Veurne. Een peloton van soldaten zal voortaan vanuit die versterkte burcht controle houden en zo nodig elk oproer in de kiem smoren. Tweehonderd jaar lang, tot aan een nieuw oproer in het jaar 1535, zal dit kasteel bemand blijven.

De muren rond de Oostpoort

Als de muren rond de Oostpoort en de poort zelf, zullen worden afgebroken in 1673, vindt men nog steeds overblijfselen terug die herinneren aan de versterking die Lodewijk van Nevers liet bouwen in 1328 om de Veurnenaars in het grafelijk gareel te houden. In 1332 is de rust terug. In Veurne vernemen ze dat enkele Vlaamse steden hun vrijheden hebben teruggekregen van de graaf omdat ze zich al vier jaar geschikt hebben naar zijn gezag. Ze besluiten om ook hun aanvraag in te dienen. De graaf die ziet dat ze het deze keer goed menen in Veurne, beslist om Veurne en Veurne-Ambacht nieuwe wetten en privileges toe te kennen zo dat justitie en politie weer eigen Veurnse wetten kunnen laten opleggen en respecteren. De nieuwe wet van Veurne beslaat 104 artikelen. Voor de Kasselrij Veurne-Ambacht worden er 137 verschillende wetsartikelen voorzien. De aktes die vergezeld gaan van de nieuwe wetten, verwijzen nog maar eens uitgebreid naar de voorbije burgerlijke ongehoorzaamheid en hebben het ten overvloede over de oprechte goedertierenheid van de graaf om het volk van Veurne ondanks zijn misdragen toch ter wille te zijn met nieuwe privileges. In realiteit zijn de keuren en aktes natuurlijk een exacte kopie van die van de andere Vlaamse steden. Goedertierenheid zegt u? Eerst en vooral laat hij zich fors betalen door de goegemeente. Een zoenoffer om zijn liefde af te kopen. Grote sommen geld die dienen om de kosten te vergoeden die hem berokkend werden.

Veurne moet afdokken, afdokken en nog eens afdokken

De stad Veurne moet 1.000 Parijse ponden in baar geld afdokken en daarboven op een eeuwige rente van 100 pond die moet

vereffend worden op 1 juni van elk jaar. De Kasselrij moeten 12.000 Parijse ponden betalen via een jaarlijkse rente van 1.000 ponden. Voor de stad Lo, die een tijd lang heeft samengespannen met Veurne, bedraagt de vergoeding 300 pond en jaarlijks 20 Parijse ponden. Ook in de rechtspraak eigent Lodewijk van Nevers zich bijzondere privileges toe. Hij zelf zal recht spreken als het gaat over misdaden begaan op geestelijken, wetsdienaars of ambtenaren. Ook rellen, opstoten van geweld en het berokken van schade aan duinen of dijken zal door de graaf bestraft worden. Hij eigent zich trouwens ook het recht toe om, indien hij dit nodig acht, elke beslissing van het schepencollege binnen de acht dagen te herroepen. In het laatste artikel van de nieuwe wet eist Lodewijk dat de ingezetenen van de stad en van de Kasselrij altijd de kant moeten kiezen van de graaf en dat hij hen te allen tijde kan oproepen om de wapens voor hem op te nemen. Hij wijst er in de slotrede trouwens nog eens op dat er al veel Veurne-Ambachters bestraft werden met de dood of met lichamelijke straffen omdat ze het hadden aangedurfd zich vijandig en weerspannig op te stellen tegenover zijn persoon. De grafelijke wetten en vrijheden worden op 1 mei van het jaar 1332 aan de magistratuur van Veurne overhandigd. Ze worden verplicht om die te laten respecteren en jaarlijks een 'akte van aanveerdinge' te laten registreren in de rekenkamer van Rijsel. De handschriften van Pauwel Heindericx vermelden dat de jaarlijkse belasting van 100 ponden die de stad van Veurne moet betalen, nog altijd in zwang is. Die wordt nu elk jaar opnieuw betaald aan de commandeur van Slipe die de som doorsluisst naar de orde van de ridders van Malta (de hospitaalridders die veel van de Tempeliersorde erfden als die in 1307 verboden en opgeheven werd) die ooit die rente geschonken kregen door graaf Lodewijk van Male. Een bedrag dat trouwens een aflossing is voor een lening van 500 pond die hij bij de orde is aangegaan in 1363.

Er komt uiteindelijk een akkoord op 3 augustus 1334

De relatie tussen Veurne, Veurne-Ambacht en de Franse koning verloopt nog altijd stroef in 1334. Er ligt nog altijd een omvangrijke financiële boete op tafel voor de misdaden die begaan werden tijdens en voor de slag van Cassel in 1328. Filips van Valois heeft al verscheidene keren aanmaningen gestuurd naar het Veurnse en geëist dat er afgevaardigden naar Parijs zouden worden

gestuurd om de kwestie af te handelen. Maar keer op keer zoeken de Veurnenaars excuses om niet te moeten betalen. De beschikbare fondsen worden nu al helemaal opgesoupeerd door de terugbetaling van vroegere herstelbetalingen aan de graaf en aan zichzelf. De mensen zijn arm, waar kan trouwens Veurne die immense sommen geld tevoorschijn toveren? De Franse koning is echter niet te vermurwen. Arm of niet. Betalen moeten ze. Als het spel lang genoeg aangesleept heeft, beginnen de dreigementen met straffen. Uiteindelijk stellen de magistraten van Veurne enkele gevolmachtigden aan om ter plekke te gaan onderhandelen met de heren van de Parijse rekenkamer. Ridder Jan van Stavele, de burggraaf van Veurne, Rogier Chonin, lid van de magistratuur van Veurne. Van Veurne-Ambacht worden de magistraten Christiaan Blandelin en Thomas Manin afgevaardigd. Het viertal trekt begin augustus 1334 met lange tanden naar Parijs. Op 3 augustus 1334 komt er uiteindelijk een akkoord uit de bus. De acht parochies van de Kasselrij en de stad Veurne maken zich elk voor zich sterk om 14.000 Parijse ponden te betalen, gespreid over 7 jaar. De eerste afbetaling van 2000 ponden dient te gebeuren op kerstmis van 1334. De Franse ambtenaren handelen trouwens als regelrechte bankiers. Er komt een onderpand op de schuld. De eigendommen van de huidige en toekomstige burgemeester, schepenen en raadsleden dienen als borgstelling van de lening. Het akkoord van 3 augustus 1334 is lange tijd te vinden geweest in de Veurnse stadsarchieven, maar blijkt er in 1853 onvindbaar. Hoe dan ook: de overeengekomen afbetalingen werden nooit ten volle gerespecteerd door het uitbreken van nieuwe oorlogen en verdere weerspannigheden.

Robert van 't Westkwartier

Robrecht van Bethune en Gwijde van Dampierre

Robrecht van Bethune en Gwijde van Dampierre laten zo hun sporen na in de geschiedenis van Vlaanderen. Ondanks hun vaak roekeloos gedrag en hun vaak decadente levensstijl die betaald werd door de hardwerkende Vlaming, laten ze allebei een zweem van eerbied na. Precies alsof zij nu echt die leeuwen van Vlaanderen waren aan wie wij onze Vlaamse identiteit te danken hebben. Met Robrecht van Cassel, de zoon van Robrecht van Bethune, is het net andersom. Tijdens zijn leven kiest hij een aantal keren resoluut de kant van het gewone volk. En toch laat hij een reputatie na als die van een windhaan. Een opportunist die eigenlijk altijd de zijde gekozen heeft van diegenen die de macht in handen hadden. Maar diezelfde Robrecht van Cassel intrigeert en biologieert. Eigenaardig. Natuurlijk moeten we verder met de geschiedenis van de Westhoek. Maar de studie van historicus Edward Le Glay (1785-1863) rond het leven van de gravenzoon, die het ‘comité Flamand de France’ in 1868 laat verschijnen, houdt de belofte in om nu eindelijk eens echt te ontdekken wat de man bezield. Wie was Robrecht van Cassel nu eigenlijk? Le Glay wordt eveneens gefascineerd door de grote invloed die Robrecht van Cassel uitoefent op de illustere gebeurtenissen van de 14de eeuw. De levensloop van de man loopt voor een flink stuk parallel met de met dramatiek beladen Vlaamse ontvoogdingsstrijd voor en na de Guldensporenslag. Hij probeert zich een schets te vormen van het getormenteerde leven van die simpele gravenzoon die zo goed als onterfd wordt door zijn vader die kreunt onder de eisen van de Franse politiek die op zijn beurt wil afrekenen met de al te grote macht van de feodale heren.

Wie is die van Cassel nu eigenlijk?

De enen bewonderen Robrecht van Cassel, de anderen vervloeken hem. Le Glay gaat op zoek bij rasechte Leliaards en luistert bij pure Vlamingen. Veel Vlamingen in Frans-Vlaanderen hebben in de 19de eeuw een confuus beeld van zichzelf en van hun volk. Hoe zouden ze zich dan een concreet beeld kunnen vormen van die van Cassel? Ze vangen de glimp op van de man als een dappere ridder, één van de meest talentvolle prinsen van zijn tijd, nog volop

blijven hangen in de tijden van de leenheren en de vazallen. Le Glay vindt het cruciaal dat hij de man totaal onbevooroordeeld benadert: 'scribitur ad narrandum, non ad propandum'. De Rijselse historicus probeert eerst en vooral orde te scheppen in de chaotische overdaad aan gegevens en gebeurtenissen die zichzelf regelmatig tegenspreken. Er moet gewerkt worden aan een juiste chronologie. En dat is allemaal niet zo eenvoudig. Vroeger werden de jaren niet alleen geteld tussen 1 januari en 31 december, maar ook tussen Pasen en Pasen. En dan is er nog de vaak verwarrende naamgeving van de verschillende 'Robrechts' in het geslacht van de Dampierres die allemaal ook aangesproken worden met 'Robrecht van Vlaanderen'. Of Lodewijk van Nevers die evengoed omschreven wordt als Lodewijk van Crécy. Hoe dan ook; Robrecht, gekend als de heer van Cassel, het leengebied dat hij in 1320 verwerft van zijn vader, kan evengoed aangesproken worden als Robrecht van Vlaanderen of als Robrecht van Nevers. De familie zit vrij complex in elkaar. De naam Robrecht van Vlaanderen en van Nevers geldt trouwens evengoed voor die van zijn vader. Om het leven van Robrecht van Cassel goed te begrijpen, gaan we noodgedwongen terug naar de afkomst van zijn familie.

Het voorgeslacht van Robrecht van Cassel

Gravin Margaretha van Constantinopel huwt met legerbevelhebber Willem van Dampierre afkomstig van een bekende, maar ietwat verarmde adellijke familie uit de Champagnestreek. Ze krijgen samen vier kinderen: Willem (1225), Gwijde (1226), Jan (1230) en Johanna. Als Willem op jonge leeftijd in 1251 sterft, komt Gwijde als wettelijke troonopvolger aan de macht in Vlaanderen. Gwijde trouwt met Mathilde van Bethune en wordt daardoor ook de heer van de heerlijkheden Dendermonde en Bethune. Tijdens het huwelijk van Gwijde en Mathilde wordt Robrecht van Bethune geboren. Als eerste van een hele reeks kinderen. Bij de dood van zijn moeder, erft hij het voogdijschap over Atrecht (Arras), Bethune en Dendermonde en talrijke domeinen in Vlaanderen en Artesië. Vader Gwijde van Dampierre hertrouwt 2 jaar later met Isabella van Luxemburg en wordt daardoor heerser over het graafschap Namen. Robrecht van Bethune zal er tijdens het nieuwe huwelijk van zijn vader nog 11 stiefbroers- en zusters bij krijgen. In

1265 trouwt de 18-jarige Robrecht van Bethune met Blanche, een kleindochter van de Franse koning en de dochter van Karel van Anjou. Ze krijgen in 1269 een zoon die ze Willem noemen. Maar Blanche sterft op het kraambed van Willem. In 1272 hertrouwt Robrecht met de 25-jarige weduwe Yolande van Nevers. Het jaar erop erft Robrecht het graafschap van Nevers en wordt hun zoon Lodewijk geboren. Een stiefbroer dus voor Willem. Rond 1275 komt Robrecht van Cassel ter wereld. Willem, het 11-jarig zoontje van Robrecht en Blanche sterft in 1280 onder verdachte omstandigheden.

Heel de grafelijke familie zit vast in Frankrijk

Bepaalde kronieken insinueren dat het kind omgebracht wordt door zijn stiefmoeder Yolande die absoluut zeker wil zijn dat haar erfdeel zal overgaan op haar eigen kinderen. Robrecht van Cassel heeft 3 jongere zussen. Johanna, de dame van Coucy en St.-Gobain (+1333), Yolande (+1313), getrouwd en 5 kinderen met de heer van Enghien, en Mathilde, (+1328), de dame van Florines. Het is bekend dat Robrecht van Bethune zijn dochters een forse bruidschat schenkt: 36.000 Parijse ponden aan Johanna, 19.000 ponden aan Yolande en 30.000 ponden aan Mathilde. Laatstgenoemde krijgt trouwens op kerstnacht 1317 ook de lenen van Beveren en Elverdinge als erfdeel. De geschiedenis leert ons niets over de jeugd van Robrecht van Cassel. De eerste sporen die we van hem terugvinden, dateren van rond 1300. Hij moet ergens 25 jaar zijn als zijn grootvader in een hinderlaag loopt van Filips de Schone. Gwijde van Dampierre reist naar Parijs om er te onderhandelen over vrede met de Franse koning. In zijn zog reizen zijn dochter Filippina en zijn zonen Robrecht van Bethune en Willem van Dendermonde. Zijn kleinzonen Lodewijk van Nevers en Robrecht van Vlaanderen behoren eveneens tot de Vlaamse delegatie. Ze worden geëscorteerd door een groep Vlaamse ridders waar onder meer Jan van Belle, de heer van Hondschote, deel van uit maakt. Ze worden met zijn allen op verraderlijke manier aangehouden en voor vier jaar geïsoleerd van hun achterban. Filippina zal nooit meer vrijkomen. Vermoedelijk verblijft Robrecht van Cassel de hele tijd in het graafschap Nevers waar hij trouwens in 1304 tot ridder geslagen wordt. Hier is trouwens het besef gegroeid dat hij als zoon van Vlaanderen voorbestemd is om

een actieve rol te spelen bij de turbulente evenementen die zich in zijn thuisland afspelen.

De Vlaamsgezinde opvoeding van Robrecht van Cassel

Robrecht heeft tijdens zijn jeugdjaren een Vlaamsgezinde opvoeding gekregen en hij kent de gebruiken in Vlaanderen tot en met. De man lijkt voorbestemd om één van de leiders te worden van de Vlamingen die hun grondgebied met een energieke hardnekkigheid verdedigen tegen de dominantie van een Franse leenheer die over eindeloze middelen lijkt te beschikken. De controverse tussen Frankrijk en Vlaanderen is al aan de gang sinds 1075 met opflakkerende tussenpozen zoals de strijd van Bovines in 1214. De Fransen kunnen het niet verkroppen dat Vlaanderen stilaan uitgroeit tot het meest welvarende deel van het Frankenland en doen er alles aan om te vermijden dat de Vlaamse provincie zich zou afwijken van het moederland. Ridder Robrecht van Cassel krijgt in 1304 te maken met de intelligentie van de onberekenbare Filips de Schone die op dat moment al twintig jaar de scepter zwaait over Frankrijk. Het is een wrede en koele heerser die niet wars is van smerige spelletjes. Hij misbruikt als géén ander zijn vriendschap met de paus en stelt zich rancuneus en bijzonder kwaadaardig op tegenover iedereen die zich wil meten met zijn macht en rijkdom. De oude graaf Gwijde zal het wel geweten hebben. Hij wordt gevangen gehouden in het Louvre of in Compiègne. Zijn oudste zoon Robrecht van Bethune zit vast in Bourges. Robrecht van Cassel en zijn broer Lodewijk worden onder surveillance geplaatst in de buurt van Nevers. Het gaat er rustig en vreedzaam aan toe. Helemaal anders dan in Vlaanderen waar hun thuisland tussen 1300 en 1304 zowat de meest turbulente periode van zijn bestaan meemaakt en waar de rivaliteit tussen de Leliaards en de Klauwaards hoge toppen scheert. Lodewijk van Nevers is er eigenlijk fijn gerust in. Maar zijn broer Robrecht van Vlaanderen voelt zich wel overbodig en machteloos in dit godverlaten stadje van de Nivernais. Hij is op een leeftijd gekomen om zelf actief deel te nemen, maar moet machteloos toezien hoe zijn vaderland verscheurd wordt, zonder dat hij er ook maar iets kan aan doen. Robrecht wil kost pas kost terugkeren naar Vlaanderen.

maken heeft met koning of graaf. Wat de mensen zich onmogelijk kunnen realiseren, is het feit dat de dood van de Franse koning de aanleiding is voor het aantreden van het geslacht Valois. Op 29 mei 1328 wordt de zeer zelfbewuste Filips van Valois gekroond tot nieuwe koning van Frankrijk en dat zullen de Vlamingen geweten hebben. Tijdens die ceremonie doet Lodewijk van Nevers zijn beklag over de godverdomse rebellen die hem uit Brugge, Ieper, Poperinge, Cassel en het Westkwartier hebben gegoooid. Daar en op die dag in Reims worden grootse militaire plannen gesmeed om nu eens en voorgoed af te rekenen met de Vlaamse agonie. De slag op de Casselberg wordt een bittere dag in de geschiedenis van de Westhoek. Maar laat ons even dieper ingaan op de rol die onze Robert van 't Westkwartier zal spelen in het debacle van Cassel. Terwijl het verzamelen geblazen is voor allen die ook maar een spoor van blauw bloed in de aderen hebben, concentreert de kersverse koning zich op Robrecht van Cassel. Filips van Valois beseft dat die man opnieuw een ernstig obstakel kan vormen als hij zich opnieuw zou engageren voor de Vlamingen. Hij besluit om de dure eden die Robrecht gezworen heeft aan het Franse leenheerschap nu wel eens in de praktijk mogen worden omgezet. De heer van Cassel wordt naar Parijs ontboden waar hij aangesteld wordt als één van de bevelhebbers van het Franse leger dat zich aan het klaarstomen is voor een inval in Vlaanderen.

23 augustus 1328: Robrecht verbrandt zijn Vlaamse ziel

Robrecht aanvaardt zijn opdracht, zweert nog een keer zijn trouw aan de koning en vertrekt met 200 kruisboogschutters naar de Vlaamse grenzen in de buurt van St.-Omer. Hij vertrouwt de zorgen over Terwael toe aan Wouter van Meetkerke. De volgende weken stromen de legers toe in de regio rond Cassel. Daar, binnen de beschermende muren, hoog bovenop de Casselberg, wachten duizenden Vlamingen om de strijd aan te gaan. Op 20 augustus komt koning Filips van Valois in hoogsteigen persoon zijn legers als opperbevelhebber vervoegen. 21 augustus 1328. Op de zondag na O.L.V.-Hemelvaart is de tijd rijp om te gaan vechten. Noem het maar een broedermoord. De vijand van Robrecht van Cassel is zijn eigen Vlaamse volk met wie hij de voorbije decennia wel en wee heeft gedeeld. Hij heeft het onmiskenbaar gevoeld dat hij zal

sneuvelen in de komende strijd en laat zijn testament opstellen. Op dinsdag 23 augustus verbrandt Robrecht van Cassel niet alleen zowat het hele buitengebied van Sint-Winoksbergen, huizen en rijpe oogsten inclusief, maar ook definitief zijn Vlaamse ziel. Mensen van alle soort en slag kijken verbijsterd toe hoe hun meester het aandurft om de hele regio, zijn eigen land notabene, in lichterlaaie te zetten. De daaropvolgende veldslag, de overmoed van Nikolaas Zannekin en de dierste steun van Robrecht aan zijn koning, zorgen voor vele duizenden doden. De cijfers van het aantal slachtoffers lopen uiteen van 6000 tot 20.000 naargelang de bronnen. Het enige relevante cijfer wordt gevonden in de lijst van 3.192 Vlaamse gesneuvelden. Allen met naam, toenaam, woonplaats en beroep. Allen mannen uit de Westhoek en het Westkwartier...

De tijd van vergelding is aangebroken

Na de gewonnen veldslag, rukken de Franse soldaten op naar de streek van Veurne, Sint-Winoksbergen, Grevelingen en al die buitengebieden van maritiem Vlaanderen. Nikolaas, de abt van ter Duinen, werpt zich aan de voeten van Filips van Valois, en vraagt om genade en vooral om de mensen te sparen. Robrecht van Cassel doet hetzelfde. Dank zij zijn meer dan actieve bijdrage aan de Franse prestigeoverwinning, heeft hij redenen van spreken en meer moreel gezag dan ooit voordien op de juiste niveaus van de Franse monarchie. Hij slaagt er in om het leed van de bevolking enigszins te verzachten. De vernietiging van de Vlaamse strijd in Cassel maakt een bruusk einde aan zes jaar rebellie. De tijd van vergelding is aangebroken. Boetes worden uitgedeeld. Eigendommen worden aangeslagen. Vonnissen worden geveld. Alle dorpen en steden in het Westkwartier betalen de tol voor hun weerspannigheid. Koninklijk commissaris Robrecht van Cassel toont zich erg actief in dit proces. Hij heeft er alle belangen bij want Filips van Valois heeft beslist dat van alle aangeslagen goederen er één derde zijn richting uitkomt. De rest wordt verdeeld tussen de graaf en de koning. Robrecht stelt Jan Dellebeke en Jan Palstre aan om overal in zijn Westkwartier de inbeslagleggingen te organiseren. Iedere familie waarvan de man iets te maken heeft met de slag van Cassel, wordt beroofd van zijn eigendommen. De vergelding gaat door zowat het hele najaar van 1328. Met daarnaast de massale onderwerping aan de Franse troon.

Het volk moet door het stof voor de graaf en voor Robrecht van Cassel.

Yolant van Cassel is een doorslag van haar vader

1329. Robrecht is pas 54, maar toch breken zijn laatste levensjaren aan. De diffuse jaren van anarchie en een leven vol wisselende strijd en gekeerde kansen laten hun sporen na op zijn lijf en ziel. Zijn voorouders hebben het lang getrokken, maar Robrecht is een oude man voor zijn tijd. Hij concentreert zich op de ontelbare beleidsdaden uit die periode en op zijn familie. Maar hij kwijnt weg. Zijn prachtige buitengebieden in het Westkwartier lachen hem niet langer toe. Misschien wegen de verbijsterende herinneringen aan onrecht en verkeerde beslissingen op zijn ziel. Zijn hele leven lang is hij voor niets teruggedeinsd. Een rode draad van corruptie, verraad, machtswellust, willekeur, afrekening en moord. De zieke Robrecht van Cassel overlijdt te Waasten tijdens één van de eerste junidagen van het jaar 1331. Hij is 56 geworden en laat twee jonge kinderen na. Zijn weduwe Johanna van Bretagne laat een zwartmarmeren grafsteen bouwen in de abdij van Waasten. Daar wordt hij begraven. Op zijn grafsteen staat te lezen: ‘Chy gist Mons. Robert de Flandre, sire de Cassel, filz du comte Robert, jadis comte de Flandre, qui trespassa l’an 1331, le jour de la Trinité, et luy fist faire cette sépulture Madame Jehenne, aînée fille au duc de Bretagne; priez pour l’ame de ly’. In diezelfde periode sterft ook de andere verrader van het Vlaamse volk; zijn oom Jan van Namen. Robrechts zoontje Jan sterft in 1332 en dat maakt de 7-jarige Yolant tot zijn enige erfgename. Op veertien (in 1338) trouwt ze met Hendrik IV, de Bourgondische graaf van Bar met wie ze twee zonen krijgt. Yolande wordt weduwe op 20-jarige leeftijd. Het is dan al duidelijk dat ze een doorslag is van haar illustere vader: een door- en doorslecht karakter dat zich manifesteert in machtswellust, moord, arrogantie: Yolande de Verschrikkelijke. Ze ontketent de volgende decennia oorlogen, steekt ongegeneerd dorpen in brand, laat onderhandelaars en geestelijken vermoorden. De rijkeluisdochter verbrast de eigendommen van haar vader en drijft het zo ver dat ze een veroordeling oploopt als ze valse munten in omloop brengt. Meer schulden dan geld. Een woedende, maniakale, onhandelbare moeder die zelf niet aarzelt om haar kinderen in de gevangenis te

gooien. Op het einde van haar leven volgt de ultieme vernedering als ze zelf achter de tralies belandt. De beruchte Yolande van Cassel sterft uiteindelijk in haar vaders zo geliefde Niepebossen op 12 december 1395.

De Wullewerkers van de Westhoek

Ieper en zijn lakenhandel

De Kokerulle van 1280 en de moord op de Ieperse schepenen in 1303 hebben zo hun bedenkelijke impact op de Ieperse textielexport. De commerciële malaise wordt nog versterkt door de politieke instabiliteit die zich in het begin van de 14de eeuw afspeelt tussen Frankrijk en Engeland. Vlaanderen, als leengebied van Frankrijk, wordt door de Engelsen frequent gevisieerd. Nog voor 1322 hebben allerhande Engelse boycots er voor gezorgd dat het handelsvolume beduidend naar omlaag is getuimd. Ook de oorlog die de Engelsen uitvechten met de Schotten, beïnvloedt de Vlaamse economie. Ieper is pro Engeland terwijl die van Brugge en het Brugse Vrije zich eerder concentreren op de levering van wapens en voedsel aan Schotland. Gelukkig verbeteren de relaties tussen Schotland en Engeland. Dank zij de tussenkomst van graaf Lodewijk van Nevers kunnen de Ieperse wolhandelaars vanaf juli 1323 opnieuw zakendoen met Engeland. De Ieperlingen concentreren hun import- en exportactiviteiten voornamelijk op Boston en Londen. Boston ligt ongeveer 120 mijl ten noorden van Londen. In het eerste kwart van de 14de eeuw geniet Boston van het voordeel. Hier kunnen de kooplieden kwalitatief hoogstaande wol uit de Midlands aanschaffen. En kunnen ze hun geproduceerde lakens kwijt op de Engelse markt. Zelfs het koninklijk hof is klant van de Ieperse textielbaronnen. De ooit zo succesvolle Engelse jaarmarkten uit de 13de eeuw slabakken echter. De zwerm vreemdelingen die het gewoon was om neer te strijken in Boston vermindert met de dag.

Het vollen van de wol

Gaandeweg verkiezen ze Londen om hun aankopen van zout, graan, lood en textiel te verrichten. Het groeiende internationaal platform van Londen zorgt wel voor grote concurrentie op alle vlakken. Voorlopig is er nog geen probleem om voldoende wol aan te kopen. Het probleem stelt zich bij het teloorgaan van de internationale afzetmarkten. Textiel wordt met de jaren gesofisticeerder en er ontstaan nieuwe tendensen. Mode is van alle tijden. Maar omdat de Ieperlingen niet zelf contact hebben met hun afnemers, zijn ze onwetend over de veranderingen in de

mode. De productiemethodes van de Ieperse textielindustrie blijven ongewijzigd. Cruciale innovatie blijft achterwege en het product wordt duurder met de dag. Verscheidene devaluaties hebben gezorgd voor een muntontwaarding in Vlaanderen en hebben er voor gezorgd dat de loonkosten de hoogte zijn in geschoten. De Ieperse lakens worden stilaan onbetaalbaar voor de gebruikelijke afnemers. Vooral het vollen van de wol is een erg arbeidsintensieve bezigheid. Er is vocht en warmte nodig om de lakens dat specifiek viltig uitzicht te geven en te laten krimpen tot de gewenste afmetingen. Het volproces gebeurt in een soort trog waar de volders uren aan een stuk trappelen om de lakens te impregneren met een mengsel van klei, rotte urine, eiwitten en boter. Daarna worden de lakens verschillende keren gespoeld. Om één laken te produceren zijn er tot 4 mandagen voor nodig. De manier van vollen wordt streng gecontroleerd. Zo moet het laken zigzag gevouwen worden om het in de lengte te laten krimpen.

1310-1323: het uitgraven van de vijver te Dikkebus

Er is heel wat vakmanschap vereist om te voldoen aan de kwaliteitseisen die opgelegd worden door de Ieperse gilden. Er zijn in Ieper ongeveer 1500 weefgetouwen aan het werk in het begin van de 14de eeuw. Maar sociaal economisch is het één miserie. Herstructureren, loongeschillen, conflicten en stakingen zijn zowat de enige rode draad. Voeg daarbij het bedenkelijke management van de Vlaamse graven die er met hun schuldenberg voor zorgen dat het Franse afzetgebied problematisch wordt voor de Vlaamse textielhandelaars. Zo worden in 1309 Ieperse handelaars op de markten van de Champagne door de Italiaanse bankiers gearresteerd wegens de schulden van hun graaf en worden hun waren geconfisqueerd. Na 1302 hebben de ambachten in Ieper veel aan macht gewonnen en spelen ze hun rol in het stadhuis en in het bestuur van de stad. De oorlog met Frankrijk en de depressie van de voorbije jaren hebben de nijverheid ernstig aangetast. Het is tijd om in te grijpen en zo erger te voorkomen. De druk om zaken te veranderen en te sturen zie je duidelijk in de herstructureren die tussen 1309 en 1311 worden begeleid door graaf-Ieperling Robrecht van Bethune. De reglementering en de codering van de Ieperse lakenindustrie doen sterk denken aan CE- en kwaliteitsnormen zoals we die op vandaag kennen. Ook aan de

infrastructuur wordt gewerkt. Op 23 juli 1310 krijgt Ieper de toelating van de graaf om de vijver van Dikkebus te graven die naast Zillebekevijver er voor moet zorgen dat er voldoende water in de stad voor handen is voor het vollen en het verven van de lakens. Dikkebusvijver zal gebruik maken van het water van de kleine Kemmelbeek en uitgegraven worden op grond van de parochies Vlamertinge, Dikkebus en Voormezele. De onteigening van de nodige gronden wordt geregeld door de stad Ieper zelf en neemt zowat 10 jaar in beslag. Pas rond 1323 is de vijver van 36 hectare effectief gerealiseerd.

Ieper behoort in 1325 tot de absolute top

De Ieperlingen verkopen hun lakens in 1312 nog in het Spaanse Aragon. Maar de concurrentie van, vooral lakens uit Brabant, is opvallend. Maar ook de zustersteden Douai en Rijsel laten zich er gelden. In het Poolse Wroclaw strijden Gent en Ieper letterlijk om de lakens. Maar Ieper verliest zijn positie als hoofdleverancier van het gestreepte laken die uiteindelijk uit het assortiment zal verdwijnen en niet langer meer zal worden geproduceerd. Ook de terugloop van het gekleurde laken, de lichte draperie, de standvoortlakens en de saaïen gaat onverminderd verder in zowet alle Ieperse afzetgebieden. Enkel de halflakens, de zware draperie en de hogekwaliteitslakens lijken stand te houden in de moordende concurrentiestrijd. Ieper behoort tot 1325 hoe dan ook tot de absolute top van de Europese lakenproducenten met een jaarproductie van zowat 75.000 lakens. In zowat heel Europa is de verkoop van de goedkopere lichte draperie grotendeels aan het kelderen. In 1340 is er enkel nog sprake van die goedkope stoffen in de regionale handel maar is de export naar de mediterrane markten voorlopig verleden tijd. Veel heeft te maken met de hongersnood die zich tussen 1310 en 1320 over zowat heel Europa verspreidt. In Vlaanderen blijft die periode beperkt tot het jaar 1316. Maar heel Europa, van de Pyreneeën tot aan de Russische steppe, van Schotland tot Italië, kreunt een heel decennium onder de honger en de armoede en de daaruit voortvloeiende pest, de 'Zwarte Dood'. De graanprijs stijgt in die jaren met een factor 20 en het zijn natuurlijk de gewone mensen die het gelag betalen want de hogere klassen kunnen zich die duurdere voedselprijzen natuurlijk wel veroorloven.

Ook Poperinge en Langemark zijn actief met hun textiel

Zowat 10% van de Europese bevolking sterft op enkele jaren tijd door ziekte, honger en armoede. En ook de schapen worden geteisterd door ziektes en plagen. De malaise in de goedkopere lakens is niet ver te zoeken. De klantenkring ervoor is flink uitgedund. Het beschikbare volume aan wol is nu bestemd voor hen die zich wel nog kwaliteitsproducten kunnen permitteren. De duurdere draperie vervangt de goedkopere varianten. Het verdwijnen van de lichtere lakens zoals de stanforts en de saaien raakt vooral de lakenindustrie van het platteland en de kleine dorpen en steden van de Westhoek. Tijdens de 12de en 13de eeuw vonden ze onder meer in Poperinge hun broodwinning in die lichte draperie. Ze beseffen dat de heroriëntatie van de Ieperlingen richting hogere kwaliteit, ook voor hen de enige mogelijkheid is om te overleven. Het is enkel een kwestie van tijd vooraleer de traditionele lakenproductie uit de grote steden Gent, Brugge en Ieper zal geïmiteerd worden door vooral steden uit het zuiden van het graafschap Vlaanderen. We spreken over Poperinge, Langemark, Wervik, Kortrijk, Diksmuide, Komen, Waasten, Menen, Roeselare en later ook over Nieuwkerke en Armentières. Anno 2013 is de namaak van een 'Lacoste' kledingstuk strafbaar. Maar daar vegen ze in de 14de eeuw nog hun voeten aan. De imitatie van de lakens die in de grote centra geproduceerd worden, beperkt zich in de kleine steden enkel tot het zuiver namaken. Alle procedures, gesofisticeerde bewerkingstechnieken en de nauwgezette scholing van de arbeiders worden hier overboord gegooid. Niet geschoolde en dus de goedkoopste arbeiders zijn goed genoeg om de diverse taken uit te voeren. De belastingsdruk, de lonen en de levensduurte liggen in de buitensteden een flink stuk lager dan in het goed georganiseerde Ieper.

De export van lakens naar het Russische Novgorod

En dan is er nog het belang van de wol. In de grote textielcentra zweren ze op het gebruik van de beste Engelse wol. In Poperinge en konsoorten mengen ze de dure Engelse wol met veel

goedkopere Spaanse wolkwaliteiten die ze, dank zij het spinnewiel, machinaal kunnen integreren in hun eindproducten. De tegenstelling tussen de handmatig en ambachtelijk gemaakte 'oude' draperie en de machinaal geproduceerde 'nieuwe' draperie groeit met de dag. Het probleem wordt aangescherpt door de vaststelling dat die van Poperinge uiteindelijk ook tevoorschijn komen met topproducten die zich best kunnen meten met de traditionele textielproducten. Bij het aanbreken van de jaren 1320 zijn de gevolgen op de internationale markten zichtbaar. De alternatieve lakensoorten zijn een flink stuk goedkoper dan de kwaliteitslakens van de traditionele Vlaamse en Brabantse draperie. In Ieper kunnen ze er natuurlijk niet om lachen dat die nagemaakte lakens terrein winnen en zware schade aanbrengen aan het economisch weefsel van hun eigen ambachten. Net buiten de beschermde zone van Ieper, ligt Diksmuide. De stad geldt eveneens als een belangrijke exporteur van vooral exclusieve scharlakens. Diksmuide is hier naast Gent en Douai een belangrijke concurrent voor Ieper. In Novgorod treffen we ook de Diksmuidse textielproducten aan. Maar de stad krijgt eveneens te maken met een veranderende markt en ziet zich net zoals haar buurstad genoodzaakt om zich te differentiëren en over te schakelen op de gesmoute, zware draperie. Een eeuw later zal blijken dat die omschakeling niet zo goed geslaagd zal zijn geweest.

Ook Langemark is een succesvol lakenstadje

En Langemark? In het begin van de 13de eeuw was het een succesvol en dynamisch textielstadje in het zog van de grote buurstad. Export naar Castilië, Novgorod en Riga en zelfs naar Zweden. Toegelaten om handel te drijven met de Duitse Hanze. Met een lakenprivilege geschonken door gravin Margaretha. Het textielstadje profiteert mee van de macht van Ieper. Maar moet die ook ondergaan. Het klooster van de Clarissen verhuist er in 1259 naartoe. Het is de Ieperse baljuw die zeggenschap heeft over de benoeming van de deken van de Langemarkse wevers. In 1296 krijgen ze van graag Gwijde van Dampierre de toelating om hun eigen lakenhalle te bouwen en mogen de Langemarknaars op woensdag een marktdag organiseren. Op elk verkocht stuk laken krijgt de graaf 6 penningen. De *btw avant la lettre*. De economische problemen in de jaren 20, dwingen die van

Langemark tot het gebruik van het spinnewiel om zo goedkopere lakens te kunnen produceren. En dat valt niet in goede aarde bij de Ieperlingen. Op 28 oktober van het jaar 1322 verschijnt er in de stad al een nieuwe verordening met de bedoeling om ‘eschiver toutes malvaistiés et faussetés de draperie’ te weren. De Poperingenaars argumenteren op de Ieperse aanklachten dat de internationale vraag naar zeer ruwe lichte draperie, de zogenaamde ongesmoute draperie, ten gevolge van de hoge kostprijs zo goed als verdwenen is. De transport- en verhandelingskosten naar de verre afzetgebieden wegen niet langer op tegen de goedkope draperieën die overal lokaal worden geproduceerd. Er is wel nog vraag naar ‘ghesmoutte’ kwaliteitsvolle draperie. Wat kunnen ze in Poperinge anders doen dan die internationale tendensen te volgen?

De lakenloodjes zijn de merknamen van die tijd

De namaak vanuit de perifere dorpen en kleinere steden zal dus wel pijn doen aan de drie grote Vlaamse steden. Ook zij hebben noodgedwongen het segment van de goedkope lakens moeten verlaten en hebben resoluut de weg van de dure en exclusieve textielproducten gekozen. Gent, Brugge en Ieper streven elk op zich naar hun eigen specifieke kwaliteitsproducten die allemaal van elkaar verschillen. De types wol, de weefstructuur, afmetingen, productiekwaliteit, afwerking, kleur, stijl en raffinement verschillen van stad tot stad. De merknamen van die tijd zijn lakenloodjes en stadszegels die aangeven dat de producten origineel, authentiek en van hoge kwaliteit zijn. Dank zij die labeling en differentiatie slagen ze er in om zelf hun prijs in de markt te bepalen zodat ze ten minste de transactiekosten van de internationale handel kunnen doorrekenen. Vergelijk het gewoon met de prijssetting van een bedrijf als Apple die zijn iPad toestellen helemaal niet wil positioneren in het bos van de goedkope toestellen. Poperinge en Langemark spelen het spel vernuftig door hun producten te spiegelen aan de iPad en door die in de markt te brengen aan prijzen die enkel wat lager uitvallen dan de originele merkproducten.

De grote steden halen hun slag thuis

In 1322 sterft Robrecht van Bethune en komt zijn 18-jarige kleinzoon Lodewijk van Nevers aan het roer in Vlaanderen. Die opvolging is niet naar de zin van zijn oom Robrecht van Cassel, maar de jonge graaf koopt eigenlijk zijn titel door verregaande beloftes te doen aan de grote Vlaamse steden, die hem in ruil steunen als nieuwe graaf. De beloning voor Ieper is navenant. Ze krijgen het recht dat niemand nog kan aanmeren op de oevers van de Ijzer of van de Ieperlee zonder de toestemming van de graaf en dat er vanaf dat moment enkel nog koopwaar kan geladen en gelost worden in de haven van Ieper. De grote steden krijgen daarnaast nog verregaande privileges om economische controle uit te oefenen op hun hinterland. Hier halen Brugge, Gent en Ieper hun slag thuis in hun lang aanslepend dispuut dat er vooral op gericht is om hun eigen stedelijke nijverheid te beschermen en om de concurrentie met de omliggende stadjes teniet te doen. Dat één en ander delicaat is, bewijst de volksopstand in Ieper, de Kokerulle van 1280, waar Poperingse wevers en hun collega's uit de Westhoek op de kar van enkele Ieperse ontevreden sprongen om in Ieper grote verwoestingen aan te richten. Dank zij die nieuwe keure krijgen de Ieperse gilden nu de mogelijkheid om die voorheen moeilijk aan banden te leggen randindustrie, onder de knoet te krijgen. De vaak gegoede poorters van Ieper, Brugge en Gent bezitten al decennia de macht van het geld. Dat staat in schril contrast met de opeenvolgende graven Gwijde en Robrecht die met hun decadent leven en hun oorlogszucht altijd op zwart zaad kwamen te zitten en dus aanklopten bij de rijke burgerij om financiële steun en manschappen in ruil voor nieuwe voorrechten. De deal met Lodewijk van Nevers breidt gewoonweg een vervolg aan die praktijken.

De macht van Gent, Ieper en Brugge

Het machtsimperialisme van de grote steden, in casu dat van Ieper, is natuurlijk het rechtstreeks gevolg van die financiële sterkte en de grootschaligheid van de stad. Wie niet van Ieper is, zal gaandeweg en meer en meer naar de pijpen moeten dansen voor het grote geld van de steenrijke burgerij. Het lijkt dus een uitgemaakte zaak dat de bevolking van Poperinge, Langemark en alle anderen die situatie

fundamenteel oneerlijk vinden en er tegen in het verzet komen. Kan je hen ongelijk geven? De nieuwe Vlaamse graaf kiest dus opnieuw resoluut voor de bescherming van de textielindustrie van zijn drie grote steden. De grafelijke baljuw en de magistraat van elke stad moeten er op toezien dat zijn wensen worden gerespecteerd. Ieper krijgt zijn lakenprivilege op 28 oktober van het jaar 1322. De druk van de wevers en volders op de magistraat werpt zijn vruchten af. De concurrentie met de 'smalle' steden en het platteland kan voortaan door Ieper zelf gefnuikt worden. De graaf kiest partij voor de stadsdraperie en tegen de ontwikkelende plattelandsdraperie. Het Ieperse privilege vermeldt maar al te duidelijk dat er een halt moet toegeroepen worden aan de productie van slechte en vervalste lakens. Binnen een omtrek van zowat 18 km rond de stad (de driemijlszone) mogen voortaan geen lakens meer geproduceerd worden. Wie lakens weeft, spint, volt of verft krijgt een boete van 50 pond. Alle produceerde lakens worden aangeslagen en verdeeld. De graaf is de meest begunstigde, want hij gaat er met de helft van de opbrengsten van door.

Barsten in de verstandhouding met de graaf

Op vraag van het Ieperse stadsbestuur, verzoekt Lodewijk van Nevers de baljuw om mogelijke overtredingen op te sporen en inspecties uit te voeren. Het is de baljuw die instaat voor de confiscatie van de weefgetouwen, de spinnewielen en de volderskuipen. Hij legt de boetes op. Opvallend is de mogelijkheid van de drie grote steden om bij weigering van hun eigen baljuw, desnoods zelf controles te mogen uitvoeren. Brugge, Gent en Ieper zijn beste maatjes en verlenen elkaar hand- en spandiensten om de inspecties steeds gezamenlijk te laten doorgaan. Er komen al vlug barsten in het huwelijk van de nieuwe graaf met de uitgekookte steden. De aan het Franse hof opgevoede Lodewijk van Nevers is een marionet van de Franse koning die er alles aan zal doen om zo veel mogelijk te profiteren van zijn Vlaams leengebied en elke oppositie of mogelijk militaire opbouw die zich in Vlaanderen potentieel kan voordoen, in de kiem te smoren. Hoe hard de steden bijvoorbeeld ook smeken om hun recent aangelegde versterkingen te mogen behouden, het is allemaal niet van tel voor de koning: in 1323 komt Lodewijk van Nevers met de dwingende opdracht voor onverbidelijke afbraak. Hele groepen

Leliaards die al jaren persona non grata waren bij de Vlamingen, worden door de graaf opnieuw welkom geheten. De taksen en de opgelegde herstelbetalingen van de voorbije oorlogen worden opnieuw van kracht. De hele rebellie van Zannekin, Janszone en de Westhoek is niet veraf te zoeken. De oplaaiende opstanden en de periodes van onderhandelingen gaan crescendo. De verhalen van Robrecht van Cassel en Zannekin getuigen hiervan op andere plekken in de kronieken van de Westhoek.

De weerstand van Zannekin is groter dan verwacht

Ieper staat op de wip. Het stadsbestuur probeert wat het kan om aan de kant van de graaf te blijven, maar veel ambachtslieden hebben het zo niet bekeken. Een groot deel van de Ieperlingen heult mee met de opstandelingen van het Brugse Vrije. Het grafelijk antwoord is kort en bondig: Ieper mag zijn speciale privileges op de buik schrijven. Als de Ieperlingen in januari-februari 1325 de graaf een financiële tussenkomst verlenen van 2.200 pond en hun steun beloven om met hem te strijden tegen de opstandelingen, slagen ze er in de belangrijke oorkonde terug te winnen. De jaren 20 betekenen hoe dan ook een erg woelige periode voor de Westhoek. Economische oorlogen tussen de regio's en de steden in Vlaanderen worden even op het zijplan geschoven. De Poperingenaars worden met rust gelaten door de rijke burgerij die momenteel de touwtjes in handen houdt in buurstad Ieper. Later, in 1373, zullen die van Poperinge met heimwee verwijzen naar die periode waarbij ze 'in goeden paise bi der stede van Ypre paisivel haer brood vinnende met alsuiker draperie als hem alsierde te makene, zonder enighe exceptie, ende elc sijn coopmansceep tote andren halende paisivelike ende rustelike.' De weerstand van Zannekin en zijn kerels is veel groter dan verwacht. Het gewone volk is de situatie zo spuugzat dat de heersende graafsgesinde burgerij buiten gebonjourd wordt in zowat alle steden en dorpen die Vlaanderen rijk is. Zannekin houdt grote kuis in Poperinge, Cassel en Belle en wordt een tijd later door het Ieperse gemeen als grote bevrijder binnengehaald nadat ze eigenhandig de patriciërs uit de stad hebben verjaagd. De ambachtslieden beginnen onmiddellijk met de heropbouw van de 'Uterste Veste' die op bevel van de Franse koning sinds 1316 was afgebroken.

Het taboe van de kaardtoestellen

Terwijl het steekspel tussen Zannekin en kandidaat-graaf Robrecht van Cassel onverminderd verder gezet wordt, proberen de ambachten hun textielhandel draaiende te houden. Een Ieperse bode vertrekt naar verscheidene Duitse steden om de zakenpartners gerust te stellen over de onlusten en proberen ze aan te zetten om naar de stad terug te keren en de zakelijke activiteiten verder te zetten. Zo wordt Pieron Halle op 6 juli 1325 uitbetaald voor zijn trip naar Lendit. De opstandelingenbesturen van Poperinge en Ieper blijven in die periode in nauw contact met elkaar. Eventuele strubbelingen tussen Poperinge en Ieper verdwijnen naar de achtergrond in de herfst van datzelfde jaar, naarmate de dreiging van een Franse inval groter wordt. Het jaar 1326 kan beschouwd worden als een overgangsjaar met als hoogtepunt de vrede van Arques die de Ieperlingen onder andere twee jaar uitstel verleent om hun vestingen af te breken. Tijdens de eerste voorjaarsdagen van 1326 organiseren de Ieperlingen een raid op de 'kaardtoestelen'. Controleur Jan Christiene, vergezeld van Willem van der Heule, Roelant Abrame en hun gezellen 'voeren in de dorpe omme de carden'. Het kaarden, een soort kammen van de warrige wol, is een stap in het productieproces van de wol die het gemakkelijk maakt om de wol achteraf te spinnen. Het kaarden is in die periode een innovatie die het mogelijk maakt om wol van diverse soorten te vermengen en die te camoufleren tot één homogeen product. De grote steden zweren op hun ambachtelijk productiemethodes met enkel de topkwaliteitswol van Engelse herkomst. Het gebruik van kaardapparaten is in Ieper, Gent en Brugge dan ook zeer streng gereguleerd om elke insinuatie te voorkomen dat er toegevingen gedaan worden aan de kwaliteit.

Willem van Moorslede werpt zich op als hoofdman

Op het platteland hebben ze allemaal geen boodschap aan die Ieperse kwaliteitsstandaarden. Ze vermengen zonder probleem Vlaamse, Schotse, Engelse en Spaanse wol. Ze generen zich trouwens niet om de gekaarde wol aan de man te brengen in Ieper zelf. Het is een praktijk waar de Ieperse ambachten van huiveren.

De import van gekaarde wol wordt vanzelfsprekend verboden. Zowel in Gent, Brugge als Ieper wordt niet getolereerd dat de inwoners van te lande zich inlaten met het kaarden. De expedities van 1 maart en van 12 april zijn er op gericht om het kaarden te stoppen. De kaardapparaten en de gekaarde goederen worden in beslag genomen. De opdracht voor de raids komt van de deken van de volders die hiervoor geld krijgt uit de stadskas. Rond 3 mei 1326 grijpen de Ieperlingen nog eens in te Watene waar alle textiel en toebehoren in beslag wordt genomen. Tussen Ieper en Poperinge zijn de relaties nog steeds goed te noemen. De rebellie tegen de Fransen sluimert onderhuids en verbindt ongewild het lot van de steden. Er is sprake van wederzijdse bezoeken met de uitwisseling van wijn als geschenken. Ook met de andere omliggende steden blijven de goede relaties onderhouden. Vooral met Sint-Winoksbergen zijn er regelmatig contacten. De afwezigheid van de graaf werkt de wetteloosheid in de hand. In 1326 heeft de plattelandsbevolking geen last van grafelijke inmenging of controle. Alleen de sterksten hebben het nu voor het zeggen. De economische keure die Lodewijk van Nevers aan Ieper heeft toegestaan, laat de ambachten de mogelijkheid om bij weigering of afwezigheid van de grafelijke baljuw, zelf de controle uit te voeren. De wolmisbruiken op het platteland lopen zodanig de spuigaten uit dat de gezworenen en de schepenen van Ieper besluiten om gebruik te maken van hun rechten. Vooral schepen Willem van Moorslede gaat zich gaandeweg opwerpen als absolute hoofdman van de ambachten. Met het excuus van een grondige aversie tegen alles wat graafsgezind is en dank zij de komst van Zannekin, houdt de Fransgezinde burgerij zich op de achtergrond in Ieper en laat het bestuur noodgedwongen over aan de ambachten. Willem van Moorslede houdt natuurlijk een schizofrene houding aan. Aan de ene kant beroept hij zich op de keure die ze kregen van zijn aartsvijand Lodewijk van Nevers en anderzijds eisen ze alle rechten om zelf de uitvoerders te zijn van die voorrechten.

De dubbele agenda van Willem van Moorslede

De dubbele agenda van Willem van Moorslede is eigenaardig. Enerzijds maakt hij de koppen van zijn eigen volk en van de gewone mensen opstandig tegen alles wat graaf en Frans is en

anderzijds misbruikt hij zijn machtspositie in eigen stad om op te treden tegen mensen op het platteland en de ‘smalle’ steden die eigenlijk aan zijn kant zouden moeten staan, maar die wel door hem opgejaagd worden wegens zogezegde oneerlijke concurrentie. Wat er zich het volgende jaar gaat afspelen, dient dus best allemaal in die context bekeken te worden. De ambachten hebben de macht gegrepen in de republiek Ieper en gaan die voornamelijk gebruiken als protectionistisch wapen. Hun collega’s in Poperinge zijn geen gelijkgezinden maar vijanden! Het opjagen van de buitengebieden wordt snel zichtbaar. Rond 9 augustus 1326 trekken de Ieperse raadsheren en schepenen Jacobe van der Marct, Willem Doidine, Janne van den Clite, Martin den Rasschere, Jacob Willaye en meester Janne der Boerleken vergezeld van 45 man uit alle ambachten naar ter Gorghele (La Gorgue), een dorp aan de Leie, in het achterland van Belle en Hazebrouck.

September 1326: de drieste Ieperlingen bereiken de Leie

Een week later krijgt Belle zelf het bezoek van de opperbaljuw en 20 man. Belle en zijn omliggende dorpen kennen al eeuwen een intensieve lakennijverheid en bezorgen de Ieperlingen mogelijk oneerlijke concurrentie. Ook Wervik krijgt inspectie van de Ieperse schepenen. Onze Willem van Moorslede is er ook van de partij. Samen met Janne den Hont en Christian Cornelise in het gezelschap van 50 ruiters. Eigenlijk is de term inspectie een soort ‘understatement’. Het konvooi bestaat uit 22 paarden die 7 met wapens gevulde karren met zich meetrokken. Overal wordt gezocht naar ambachtslieden die het niet al te nauw nemen met de reglementen en de voorschriften die Ieper hen oplegt. De Ieperse stadsrekeningen geven verhelderende details over de raid naar Wervik. Op 6 september 1326 wordt Willem Witbroode vergoed voor een ‘zelscote’, een soort automatische pijlschietter, die geplet werd onder de wielen van een van de wagens. De weg van Ieper naar Wervik loopt via het heuvelachtige Zandvoorde, waar halt gehouden wordt. ‘2 trompers ende een horenblasere, van trompene te Zantvoorde met de ghemenen van der steide’. Eind september 1326 bereiken de drieste Ieperlingen de Leie. In Komen steken ze de Leie over. Ze schrikken er niet voor terug om iemand te doden. Op het grondgebied van Rijsel wordt een zekere Jacques

Scabaille ontvoerd en onthoofd. Hun tocht naar Wervik, naar Gorghele en naar Belle gaat ongetwijfeld overal gepaard met brandstichting en met verwoestingen.

Met een burgeroorlog in zicht

Met het korten van de dagen verdwijnen de vergeldingstochten wat uit beeld. Buiten een inspectiebezoek van de Ieperse schepenen Jacob van Zillebeke en Willem Noidine aan Langemark, januari 1327, is er weinig geweten. Het elastiekje tussen de opstandelingen en de graafsgezinden wordt ondertussen altijd maar slapper. De mensen in de buitengebieden begrijpen niet dat ze slachtoffers worden van hun Ieperse broeders. Ze zijn toch met zijn allen tegen de Franse repressie? De partijen beschuldigen elkaar van kwade trouw en het breken van beloftes. Met een burgeroorlog in zicht probeert de graaf opnieuw aan de kant te komen van het gewone volk van de buitengebieden. De van de macht verdreven Ieperse patriciërs proberen in het voorjaar van 1327 de graaf te ondersteunen door hem een lening te verschaffen van 800 pond. Maar Willem van Moorslede blijft zeer alert. Tussen 7 februari en 7 maart 1327 worden zowat elke week schepenen, klerken en afgezanten naar Poperinge gestuurd. In de week van 7 maart komt er een nieuwe expeditie naar Langemark. Clais Folkier, Vromoud de Hane, Meus van Paskendale, Gillis Willay, Casin Bollard en 14 knapen reizen met de baljuw en 2 bodes naar Langemark. De volgende maanden is de situatie in de Westhoek gewoonweg chaotisch. De strijd die de ambachten voeren om hun textielhandel te vrijwaren van vermeende oneerlijke concurrentie loopt kras doorheen de gewelddadige meningsverschillen tussen het landvolk, de ambachtslieden, de kerels van de Westhoek en de aanhang van de steenrijke burgerij van het belangrijke Ieper.

De Ieperse steenwerpers verhuizen naar Poperinge

De Ieperse stadsrekeningen en een reeks oorkonden weerspiegelen die chaotische gebeurtenissen van maart en april 1327. Ze doen dat haarscherp. De graaf is in maart op bezoek in Poperinge waar hij het bezoek krijgt van onder andere 6 Ieperse minstrelen. Niet alleen Poperinge wordt geviseerd, ook de dorpen van het

hinterland worden in de gaten gehouden. Op 11 april wordt Hannin Folcarde naar Lo en naar Roesbrugge gestuurd, twee dorpen in de kasselrij Veurne. Lo bevindt zich nog net binnen het Ieperse territorium. Roesbrugge is op 20 km van Ieper gelegen, en valt in theorie buiten de 18km-zone. Maar Willem van Moorslede ziet dat blijkbaar allemaal als één pot nat. De graaf is ondertussen vertrokken uit Poperinge. Die van Ieper hebben blijkbaar gewacht tot na zijn vertrek om actie te ondernemen, want een 'poursuiwant' houdt het doen en laten van Lodewijk nauwkeurig in de gaten. In week van 11 tot 18 april, de graaf 'zelve uten lande wezende', is de tijd rijp om militair in te grijpen in Poperinge. Ieperse timmerlieden, delvers en houwens, beschermd door gewapende militieleden, trekken naar Poperinge en sleuren steenwerpers en tonnen gevuld met pijlen, stenen, ballen en loden kogels met zich mee. Die steenwerpers, grote kruisboogmachines op wielen, noemen ze in die tijd springalen. Vier trompetters zijn van de partij. De militaire interventie van de Ieperlingen in Poperinge duurt zowat één week. De stadsrekeningen hebben het achteraf duidelijk over het terugbrengen van het materiaal in eigen stad en over de financiële kosten van de ingreep.

Willem van Moorslede praat met Jacob Peyt

In diezelfde week vallen de diplomatieke inspanningen op die Willem van Moorslede aangaat met die van Reningelst, Wervik, Noordschote, Voormezele, Mesen, Waasten, Armentières en Halewijn. Ook met de rebellenleider Jacob Peyt is er contact. De tabloids van die dagen vertellen het; 'alle de tijt dat der France Belle ende der Lambrecht Belle ende de goede van der stede van Ypre te beleedene adden; nemaer, als Willem van Morslede, Lamin van der Straet ende andre quadyen, haerliedder hulpers, de goede van der stede van Ypre verdreven adden, onsen geduchten prince daer God de ziele of hebben moete zelve uten lande wezende, so quamen die van Ypre te Poperinghe met hercrachten om de cause van der draperie in jaer XXVII, verbrandden ende versloughen vele goeder lieden van Poperinghe.' De strijd tussen de 'goeden' en de 'kwaden' is er dus effectief één van de graafsgesinde rijke burgerij met de familie Belle als boegbeeld (die lening van 800 pond zal dus wel uit die richting gekomen zijn) en de gewone ambachten onder leiding van Willem van Moorslede en Lamin van

der Straet. De oude tabloids kiezen duidelijk voor de goeden, maar vergeten er toch wel bij te vermelden dat de militaire actie georganiseerd werd vanuit het Ieperse stadhuis en dat alle vergoedingen uit de stadskas werden betaald. Hiervan getuigen de stadsrekeningen tot in de kleinste details. Inderdaad haarscherp. Eind april willen de schepenen van Brugge poolshoogte nemen van de situatie in Poperinge. Het kamp van de Ieperlingen is vermoedelijk opgeslagen tussen Vlamertinge en Poperinge want de Brugse schepenen krijgen hulp van een Ieperse bode die hen de weg naar Poperinge via Elverdinge aanwijst, en dus de regio van Vlamertinge vermijdt.

De illegale lakenhandel in Belle en Nieuwkerke

Met het stadsbestuur van Belle is er die dagen overleg om er de illegale lakenhandel stil te leggen. Tussen 2 en 9 mei 1327 reist controleur Jan Famelse naar een hele reeks dorpjes in de Kasselrij om te verifiëren of er een of andere lakenproductie aan de gang is die ingaat tegen het lakenverbod. Vooral de streek rond Poperinge en Proven wordt sterk in de gaten gehouden door 93 sergeanten en hun manschappen. Het loopt niet zo maar van een leien dakje in de streek van Belle-Ambacht, in Belle, Nieuwkerke, Niepkerke en Steenwerk. De vreemde mengeling van belangen allemaal gedekt onder de lading van een intense haat tegen de Franskiljons, is in realiteit een door de Ieperlingen georkestreerde zuivering. Aan de ene kant vragen ze aan Robrecht van Cassel een einde te stellen aan de rebellie in zijn leengebieden terwijl ze aan de andere kant er alles aan doen om die in stand te houden. Het lijkt er sterk op dat de Ieperlingen er rond 10 mei in geslaagd zijn om in heel Ieper-Ambacht het lakenverbod te doen opleggen. Nu focussen ze zich meer op het Westland. De streek van Sint-Winoksbergen, Veurne, Duinkerke, Grevelingen en nog steeds Belle en Cassel. Ook Oost-Ieper-Ambacht, met onder andere Moorslede, wordt aangepakt.

De abt van Sint-Bertinus is woedend op de Ieperlingen

Het viel te verwachten. Zowel die van Poperinge als die van Langemark, dienen een officiële klacht in bij de graaf van Vlaanderen. Op 29 mei 1327 dagvaardt Lodewijk van Nevers de

Ieperlingen wegens hun brutale en niet gepermitteerde optreden. De Ieperlingen hebben de bezittingen van de abt van de Sint-Bertinusabdij aangevallen en er grote schade aangebracht. Dat ligt echt delicaat want heel de regio van Poperinge is van oudsher eigendom van de abdij van St.-Omer. Ze hebben in hun euvele overmoed kerkelijk goed belaagd en beschadigd. De abt is woedend en wil gerechtigheid. In zijn ogen is dat natuurlijk een kerkelijke straf. Heel de stad Ieper heeft het verdrag van Arques geschonden en dat geeft hem de autoriteit om de kerkelijke hiërarchie aan te sporen om het interdict en de excommunicatie van Ieper uit te spreken. De 'herevaart' tegen Poperinge zorgt voor een bittere nasmaak bij de Ieperlingen. De Ieperse magistraat weert zich als een duivel in een wijwatervat. 'De actie tegen Poperinge was er een van enkele individuen waar de schepenen en het stadsbestuur niets mee te maken hadden. Ieper kan toch niet gestraft worden voor de uitpattingen van enkele woestelingen? Ieper wenst niets liever dan in vrede te leven met zijn bureu.' De Ieperse kant van de medaille vertelt een ander verhaal. Brugge en Ieper zijn tussengekomen om rust te brengen in een intern conflict tussen het stadsbestuur en de inwoners van Poperinge. Maar de Ieperse onderhandelaars werden bruut verjaagd door de erg beledigende en gewelddadige Poperingenaars die hen schandelijk behandelden.

Bloedwraak en vetes tussen die van Ieper & Poperinge

De bloedwraak en de vetes tussen de clans is natuurlijk sinds de gedenkwaardige Kokerulle van 1280 nog altijd viriel aanwezig in de Poperingse keikoppen. De Ieperlingen zijn woedend en briesend teruggekeerd naar hun stad en hebben hun vrienden en familie opgetrommeld om op te trekken tegen die van Poperinge. Zo kwam het tot een zwaar gevecht tussen de Poperingenaars en de Ieperlingen waarbij langs beide zijden verschillende doden te betreuren vielen. De schepenen verdedigden zich en beweren dat de twisten er waren van burgers onderling en dat die in de verste verte niets maken hebben met een aanval van Ieper op Poperinge. Dat van die 'verste verte niets te maken te hebben met die aanval' is natuurlijk flauwe zever. Het stadsbestuur kan misschien wel de kerkelijke gezagsdragers om de tuin leiden. Maar de geschiedenis heeft ook zijn rechten. De stadsrekeningen vermelden tot in de

kleinste details de gruwelijke werkelijkheid dat de Ieperse magistraat en het schepencollege actief meededen met die rellen. Sterker nog: ze hadden de leiding er over. Het papier is duidelijk. Het verhaal van de zogezegde vredesmissie, gevolgd door de beledigingen van de Poperingenaars en de represaillemaatregelen van die van Ieper is een flagrante leugen. De militaire actie op Poperinge was integendeel tot in de kleinste details voorbereid. De herevaart werd eigenhandig gefinancierd door het stadhuis. Het conflict zal wel gedraaid hebben om de terugkeer van enkele Poperingse Leliaards in hun stad die het aan de stok kregen met het schepencollege dat net zoals in Ieper uit ambachtslieden bestond. Wilden die van Brugge en Ieper niet dat de graafsgezinden weer aan de macht zouden komen in Poperinge?

De actie tegen de Poperingse Leliaards

De terugkeer van de graafsgezinden bezorgt de ambachten van Ieper natuurlijk een perfect alibi om schoon schip te maken in Poperinge. De textielinspecties van de voorbije jaren op het platteland konden tot nog toe niet echt uitgevoerd worden in Poperinge en Langemark omdat die vermoedelijk zelf over één of ander eigen grafelijk privilege beschikten waardoor Ieper niet zomaar kon ingrijpen. Het is daarom perfect duidelijk dat de goed geplande aanval op Poperinge er een was 'omme de cause van der draperie' en enkel te maken had met de concurrentie die de Poperingse lakennijverheid aandeed aan het Ieperse lakenmonopolie. De actie tegen de Poperingse Leliaards was er een van de grote steden Brugge en Ieper. Het beschermen van het eigen industrieel systeem was een zuivere Ieperse aangelegenheid. Het zal wel geen toeval geweest zijn dat de Brugse schepenen pas in de nasleep van de grote Ieperse aanval en dan nog via Elverdinge naar Poperinge moesten trekken. Vermoedelijk wilden die van Ieper hun troepenmacht tussen Vlamertinge en Poperinge wat uit het zicht houden van de Bruggelingen om zich nu voortaan weer voor te doen als medebehouders van alle Vlamingen in hun strijd tegen de Franse repressie. Einde mei 1327 beklagen Poperinge en Langemark zich bij de graaf over de repressie van de Ieperlingen. In een oorkonde van 29 mei dagvaardt Lodewijk van Nevers de Ieperlingen om voor hem te verschijnen op dinsdag 2 juni te Oudenaarde. Hij herinnert de Ieperlingen er aan dat de stad

Poperinge en zijn inwoners onder bescherming staan door oude privileges die door zijn voorgangers en hijzelf werden toegekend.

Het proces tegen de Ieperlingen

Hij verbiedt de Ieperlingen om nog verdere aanvallen uit te voeren. Eventuele opmerkingen of zure oprispingen dienen besproken te worden de 2de juni te Oudenaarde en nergens anders. De inwoners van Langemark baseren hun recht om lakens te produceren op een privilege dat ze van gravin Margaretha (1244-1280) hebben gekregen en waar Gwijde van Dampierre nog eens naar gerefereerd heeft op 30 april 1296. Op 8 juni 1327 krijgen de Langemarknaars het gelijk aan hun kant wanneer graaf Lodewijk hun privileges bevestigt. De Ieperse voorrechten om de lakenproductie in hun achtertuin te controleren, mogen voortaan niet meer in Langemark, gezien dat een ‘franque ville de loy’ is. De zaak van Poperinge wordt los behandeld van die van Langemark. De Ieperlingen moeten nogal wat op de kerfstok hebben, want de Poperingse aangelegenheid is slechts de 10de aanklacht voor de Ieperlingen. Eerst worden een hele reeks nauwkeurig omschreven overtredingen van de bepalingen van het verdrag van Arques behandeld. In die bewuste tiende aanklacht worden de Ieperlingen aangeklaagd omdat ze gewapend, met of zonder banieren, zouden zijn uitgereden en ‘festes’ zouden gehouden hebben in gebieden waar ze geen jurisdictie hadden. De graaf verwijst naar de talrijke militaire expedities en inspecties in de periode van januari tot mei 1327. Ze werden allemaal georganiseerd ver buiten het Ieperse rechtsgebied. Langemark, Poperinge, Belle-Ambacht, Wervik, La Gorgue. Wat hadden de Ieperlingen te zoeken aan de Leie? De graaf verwijt de Ieperlingen dat ze de grafelijke banier van Poperinge meegenomen hebben en dat ze ‘goede lieden’ die onder zijn bescherming stonden, hebben vermoord. De grafelijke rechtzaak tegen de Ieperlingen sleept zowat de hele zomer van 1327 aan. De Ieperling Danel Pauline vertegenwoordigt zijn schepenen zo goed en kwaad als het kan. Telkens opnieuw moet hij zorgen voor vrijgeleides voor zijn schepenen zodat ze niet kunnen gearresteerd worden als ze zich op grafelijk territorium begeven.

Het wolembargo teistert de Vlaamse steden

De steden worden geteisterd. De leiders van de steden beseffen dat er zal moeten onderhandeld worden met de Engelsen en met graaf om erger te voorkomen. Met de lente in het land, bereikt de crisis haar hoogtepunt. Dagen, weken en maanden zijn door de wederzijdse onbuigzaamheid, verstreken in eindeloze discussie en rond de pot draaien. Maar nu zijn de getouwen echt stilgevallen. De mondvoorraad is zo goed als op. Een algemene werkloosheid wordt nu gevolgd door het spook van de hongersnood. Vlaanderen is een land van hongerlijders geworden. De beschikbare landbouwgrond in Vlaanderen is ontoereikend om het grote aantal monden te voeren. De Franse graanzolders blijven gesloten. De volderskuipen staan leeg. De graanvoorraad is uitgeput. De mensen zitten door hun laatste spaargeld. Ook het fiere Gent is overgeleverd aan deze noodtoestand. Hier en daar wordt wat werklozensteun uitgedeeld aan de arbeiders, maar de wevers zijn nog altijd kop van jut na hun laatste amokmakerij en mogen op hun kin kloppen. De nering stokt, de arbeidsklasse verpaupert en het stadsbestuur weet er geen raad mee. Hele slierten verhongerde schooiers en bedelaars zoeken tevergeefs hun heil op andere plekken. En ondertussen ronselen Engelse afgezanten om steun voor hun vorst. In mei 1337 sluiten alle Dietse landen (Brabant, Limburg) een bondgenootschap met de Engelsen. Vlaanderen volgt zijn buurlanden voorlopig niet. De meningsverschillen tussen de graaf en de steden rond de aanpak van het embargo groeien met de dag. Terwijl diezelfde Engelsen de bronnen van Vlaanderens welvaart blokkeren, strooien ze met beloftes en toegevingen voor de toekomst.

De bijzondere status van Zeger van Kortrijk

Ondertussen, terwijl de stapelhuizen in Brugge leeg staan, verhuist de Engelse wol al naar Brabant en naar Dordrecht. Lodewijk van Nevers blijft koel en onbewogen met zijn aanpak van de Engelsen en zo groeit de kloof met zijn volk zienderogen. ‘Waarom grijpt de graaf in Godsnaam niet in?’ Engelse afgezanten proberen de gezagsdragers van Gent aan hun kant te krijgen. De meest prominente persoon van Gent is op dat moment de Vlaamse ridder Zeger van Kortrijk, die al geruime tijd de aanvoerder is van

de Gentse milities. Zeger is niet van de minste. Hij zat rond de jaren 1300 vast in een Franse gevangenis en deelde toen zijn lot met graaf Gwijde van Dampierre. In 1328 stond hij in Cassel aan de zijde van de betreurde Zannekin. De Kortrijkzaan geniet van een bijzondere status in Gent. De stadsrekeningen bepalen dat de wijn die geschonken wordt in zijn woning vrij is van belasting. Elk jaar krijgt hij een nieuw uniform om ter processie te gaan. Hij krijgt zijn loon van de Franse koning en zou dus eigenlijk uit diens handen moeten eten, maar hij ziet als geen ander dat Vlaanderen niet kan overleven zonder Engelse wol. Hij neemt zelfs het initiatief om hierover te onderhandelen met John de Thrandeston, de speciale gezant van Edward III. Ongetwijfeld is ook Jacoppe Artevelde betrokken bij die gesprekken. Jacoppe en Zeger zijn vermoedelijk twee handen op één buik. Zeger is op het toppunt van zijn kunnen en roem. Artevelde voelt zich sterk verwant met de standpunten van de krachtige figuur die Zeger van Kortrijk is. Zeger roept het Vlaamse parlement samen in een poging om de situatie te deblokken en hen te informeren over zijn onderhandelingen met de Engelsen.

Zeger van Kortrijk wordt in de kerkers gegooid

De graaf kan er niet om lachen dat er achter zijn rug onderhandelingen gevoerd worden met zijn vijanden. Hij vermoedt een op til zijnde machtsgreep en laat Zeger van Kortrijk in volle vergadering aanhouden. De bijzonder populaire Vlaamse ridder wordt beschuldigd van hoogverraad. Zeger wordt naar het kasteel van Rupelmonde gevoerd en in de kerker gegooid. Wat de graaf blijkbaar niet lijkt te beseffen, is dat de actie van Zeger van Kortrijk al beladen is met de ziel van Jacoppe Artevelde. De Gentenaars bewegen hemel en aarde om hun geliefde 'oppermaarscalc' vrij te krijgen. De demarches hiertoe spelen zich tijdens het hele najaar op zowat alle niveaus af. Maar graaf Lodewijk is niet te vermurwen. Hij blijft resoluut bij zijn standpunt van een radicale opstelling tegen de Engelsen en met het vasthouden van Zeger van Kortrijk. Hij wil een voorbeeld stellen. Ondertussen kruipt en smeekt iedereen om wol. De drie steden gaan heel erg ver om hun goodwill tegenover hun graaf te tonen en bieden zelfs manschappen aan in een wanhoopspoging hem te helpen een vloot van 440 Engelse wolschepen op hun weg naar

Dordrecht te onderscheppen. Maar die poging in Cadzand loopt af op een sisser. Dan maar actie bij de Franse koning Filips van Valois. Er komen nu eindelijk wat toegevingen van de Fransman. Blijkbaar wil de monarch de snel verpauperende Vlamingen te vriend houden want op 15 augustus worden een deel van de meeste gehate boetes kwijtgescholden en wordt de hele Franse woloogst toegezegd aan de noordelijkste provincie van Frankrijk.

Jacoppe Artevelde komt stilaan in beeld

Wat de Vlamingen niet weten, is dat er een prijskaartje hangt aan deze toegevingen. Lodewijk van Nevers zegt toe dat de Vlamingen aan de zijde van de Fransen zullen strijden als de oorlog tegen de Engelsen zal losbreken. De belofte van die hele Franse woloogst blijkt een lachertje. Vooral vergeleken met de 10.000 balen wol die zopas ontglipt zijn naar Dordrecht waar de voorraden zich massaal aan het opstapelen zijn. De paniek in Vlaanderen is nu compleet. De Engelsen voeren hun blokkade verder op zodat naar het einde van 1337 toe geen enkel schip nog kan aanmeren in de Vlaamse havens. De toestand is kritiek. Een reeks van diplomatieke acties levert niets op. De graaf slaagt er zelfs niet in om Franse schepen te laten binnenvaren. Er zit weinig anders op dan het plan van de gevangen Zeger van Kortrijk opnieuw op te rakelen. Het gezag van Lodewijk van Nevers is nu compleet verdwenen. Er moet gepraat worden met de Engelsen. Jacoppe Artevelde komt stilaan in beeld. Hij heeft zich in 1336 en 1337 verscholen achter de brede rug van Zeger van Kortrijk. Nu is hij de centrale pion aan het worden en treedt hij, zelfbewuster met de dag, voor het voetlicht. Hij ziet met lede ogen hoe honderden wevers telkens opnieuw en moedelozer met de dag naar het belfort trekken in de hoop er grondstoffen aan te treffen. Hij voelt en proeft de wanhoop bij de ambachtslieden. De bedelaars, de wanhoop bij de mensen en de hongerige kinderen maken grote indruk. Hoe kan een grote stad zo afhankelijk zijn van één grondstof en zo overgeleverd worden aan de willekeur van elkaar bestrijdende naties? Zo kan het echt niet verder. Vlaanderen kan niet langer een pion zijn in het politieke spel tussen Edward en Filips. Waarom moeten de Vlamingen toch steeds die zinloze trouw zweren aan de Fransen waardoor ze zich de vijandschap van de Engelsen op hun hals halen? Het is tijd dat iemand in

Vlaanderen eens de koe bij de hoorns gaat grijpen en dat de situatie op een realistische manier aangepakt wordt.

De bezielende toespraak van Jacoppe

Vlaanderen moet het recht hebben om zich neutraal op te stellen. Jacoppe Artevelde voelt dat de tijd rijp is om zelf in actie te treden. Zoniet wacht de hongerdood. Hij wordt de 24ste december van het jaar 1337 op de hoogte gebracht van het principeakkoord tussen de Fransen en de Engelsen om geen vijandelijkheden aan te vatten voor de 1ste maart van 1338. Het is nu een kwestie van leven of dood, van enkele maanden geworden, om aan die verdomde Dordrechtse wol te geraken. Maar drie dagen later komen de Gentse afgevaardigden met het nieuws dat alles bij het oude blijft. Filips van Valois en Lodewijk van Nevers willen niet onderhandelen met de Engelsen. De schepenen beseffen dat een algemene revolutie onder het volk nakend is en legt de stad Gent in een soort intern beleg. Een gewapende trance. Het Gentse volk wordt op zondag 28 december 1337 opgetrommeld op het grote plein van de Bijloke. Het is er ijsig koud. Een bitse noordenwind jaagt nu en dan verse sneeuw door de straten. De maat is voll! Zeker 1000 wevers, volders, leerlooiers, schoenbewerkers en ambachtslieden van elke slag of soort negeren de koude en komen luisteren naar wat Artevelde te vertellen heeft. Hier en nu spreekt Jacoppe Artevelde voor de eerste keer het volk toe. Van paniek en agressie is geen sprake. Noch bij de spreker, noch bij het volk. Hij ontpopt zich als een welbespraakt redenaar. Bezielend en enthousiasmerend. Jacoppe brengt het volk in de ban van zijn woorden. Het lijkt er op dat de Gentenaars allemaal al lang weten wat er zal verteld worden. Wat gisteren nog in de groezelige achterkamers van de drankhuizen werd doorverteld, wordt hier nu officieel te berde gebracht. De Gentenaars willen wol, werk en neutraliteit.

Wol, werk en neutraliteit

En dat kunnen ze bereiken door zich volledig te distantiëren van de oorlog tussen Frankrijk en Engeland. Artevelde wil geen breuk met zijn graaf en met van Valois, maar wil wel praten met de

Engelsen. De begeisterende toespraak van Jacoppe Artevelde zorgt voor een ongeziene eensgezindheid bij de Gentenaars. Artevelde heeft hen de weg gewezen die hen zal wegvoeren uit deze ellende. Zijn woorden hebben een diepe indruk gemaakt. De weg naar een nieuwe leiding over de stad wordt in ijltempo voorbereid. Op 3 januari 1338, amper één week na zijn toespraak, wordt een officieel en buitengewoon bestuur van vijf hoofdmannen ingesteld. Het bestaat uit Jacoppe zelf, de lakenhandelaars Willem van Vaernewyck en Gelnoot van Lens, de welgestelde wever Willem van Huse en een zekere Pieter van den Hovene. Ze krijgen allen een staf medewerkers en lijfwachten toegewezen en een salaris van de stad. De kring van medewerkers en lijfwachten rond Artevelde is duidelijk de grootste. Het is duidelijk dat Jacoppe Artevelde de hoogste in rang geworden is. De stedelijke ambtenaren worden deze keer wel gekozen uit alle lagen van de bevolking. Het hoorde al jaren zo te zijn, maar met de komst van Jacoppe, wordt er eindelijk een einde gemaakt aan de discriminatie van de wevers in het stadhuis

Gillis van Coudebrouck sluit zich aan bij Artevelde

Het is knap wat de bezadigde Artevelde heeft onderhandeld de voorbije week! Een nooitgeziene democratie in de middeleeuwen. Aan elk van de vijf hoofdmannen zijn vertegenwoordigers van de diverse gilden verbonden, waardoor het medezeggenschap van het gewone volk in het bestuur van de stad gegarandeerd wordt. De zo lang geviseerde wevers krijgen met onmiddellijke ingang van zaken hun rechten terug en worden voortaan opnieuw beschouwd als eersterangsburgers. Er kondigt zich hoog bezoek af te Gent. Gillis van Coudebrouck, de burgemeester van Brugge, komt tijdens de eerste week van 1338 op visite bij de vijf hoofdmannen. Hij belooft hun onbetwiste leider Jacoppe Artevelde krachtig zijn steun toe. En ook Ieper sluit zich aan de Gentenaars. De verspreide slagorde heeft eensklaps plaats gemaakt voor een eensgezinde politiek waarbij Ieper en Brugge de autoriteit van Jacoppe Artevelde vrijwillig aanvaarden. De nieuwe koers betekent niets anders dan een staatsgreep. Er is geen geweld aan te pas gekomen maar de graaf wordt bij deze alliantie tussen Gent, Brugge en Ieper simpelweg op een zijspoor gezet. De leiding over Vlaanderen ligt nu onmiskenbaar bij hun Artevelde.

De onderhandelingen slepen 23 dagen aan

Graaf Lodewijk doet aanvankelijk alsof zijn neus bloedt en dat de komst van Jacoppe een banale interne Gentse aangelegenheid is. Maar wat er zich in Gent afspeelt, is ook de Engelse koning niet ontgaan. Hij stelt de hertog van Gelder aan om te gaan praten met die van Gent. De noodtoestand wordt uitgeroepen in Gent. Een lijfwacht van 134 mannen waakt ondertussen over de veiligheid van de 5 hoofdmannen. Terwijl begin 1338 de onderhandelingen tussen de Engelsen en die van Gent starten, belegt van Nevers op 15 januari te Eeklo een parlementaire sessie ‘omme der neringhen ende vrieden wille’ met alleen maar de intentie om een pad in de korf te leggen van de Gentenaars en de andere steden opnieuw voor zich te winnen. Terwijl het grafelijke initiatief vastloopt, haalt de vermetele Artevelde wel zijn slag binnen en worden de eerste Engelse voorstellen verwacht bij het parlement van de Vlaamse steden. De hooghartige graaf wil de Gentse hoofdman voor het eerst persoonlijk aan de tand voelen en ontbiedt hem op het Gravenkasteel. ‘Als Jacoppe weerspanning blijft, zal hij hetzelfde lot ondergaan als Zeger’. Maar Jacoppe Artevelde blijft stoïcijns beleefd en vertrekt. De tabloids van die dagen verwijzen naar de bedenkelijke methodes van de grafelijke entourage. Artevelde weet ook wel welk vlees hij in de kuip heeft. In elk geval is hij nog voor 22 januari 1338 uit Gent verdwenen. De onderhandelingen slepen aan. Drieëntwintig dagen lang. De procedureslag van Lodewijk van Nevers zorgt er voor dat alles tergend langzaam evolueert. En ondertussen lijden de mensen honger en liggen de weefgetouwen stil. Maar half februari is het zover. Jacoppe is er in geslaagd het definitief akkoord door het parlement te laten sluizen. Vlaanderen heeft beslist om zich voortaan neutraal op te stellen in het conflict tussen Frankrijk en Engeland. In de eerste dagen van maart komen de zo langverwachte balen wol vanuit Dordrecht eindelijk in de haven van Gent binnen.

De wolhuizen vullen zich weer

De wolhuizen van Gent, Brugge en Ieper vullen zich weer met wol. De crisis der crisissen is afgewend. Samen met de wol komen

ook de hoop en het brood terug. En komt er hopelijk opnieuw tijd en ruimte voor welvaart. Wat een succes voor Artevelde en de zijnen! Maar de onverzoenlijke landsheer Lodewijk van Nevers zint op wraak. Ook de koning van Frankrijk is niet van plan om dit alles over zich heen te laten gaan en de ontrouw van de Vlamingen te accepteren. De Gentse afgevaardigden Jan uten Hove en Symoen Parijs worden ontboden bij Filips van Valois. Diplomatie, bla bla bla, veel mooie woorden. De graaf van zijn kant voert achterhoedegevechten om alsnog het verdrag met de Engelsen niet te moeten ratificeren. Maar wat ze in Gent nog niet weten, is dat de Franse agenda al lang vast ligt: oorlog, repressie en geweld tegen die Gentse smeerlappen. Plots, de Vlaamse onderhandelaars zijn niet eens terug vanuit Parijs, zonder enig voorafgaandelijk signaal, wordt de in Rupelmonde gevangen gezette Zeger van Kortrijk door de Fransen om het leven gebracht. Het oude en zieke boegbeeld van de Gentenaars wordt op 28 maart 1338 in zijn bed onthoofd. Tijdens dezelfde week krijgen de Gentenaars het koninklijk bevel om hun vestingen te slopen en slingert de bisschop van Senlis vanuit Doornik de pauselijke banvloek over de hoofden van de Vlamingen. De reeks van mokerslagen komt hard aan in de Scheldestad waar op dat moment duizenden bezoekers vertoeven voor de jaarmarkt en van plan zijn om hun paasplicht te vervullen.

In Gent roept klokke Roeland storm

Jacoppe Artevelde blijft kalm. De toestand is kritiek, maar overdreven en impulsief reageren zou hem in een staat van wetteloosheid brengen. Het laatste wat hij wil is om zelf vogelvrij verklaard te worden. Kijk maar naar de vermoorde Brugse voogd Willem de Deken en Zeger van Kortrijk. Hij tekent beroep aan bij de kerkelijke hiërarchie en hij toont zich bijzonder sluw door de hulp en de bemiddeling van de graaf in te roepen. Die voelt zich plots weer belangrijk. Het is een handige zet om vooral tijd te winnen. Filips van Valois wil er van zijn kant een machtsdemonstratie van maken. Op 9 april 1338 rukt een Frans legerkorps Doornik binnen, van waaruit het Vlaanderen gaat bedreigen. Het ziet er naar uit dat het doelwit Gent zal zijn. Wat zullen de Gentenaars als puntje bij paaltje komt, anders kunnen dan te capituleren tegenover die Franse overmacht? Het is niet

helemaal duidelijk of het in opdracht is van de graaf, maar tientallen Fransgezinde edelen ondernemen 's anderendaags vanuit hun kamp in Biervliet een offensieve verkenningstocht tot onder de muren van Gent. In Gent roept klokke Roeland storm. In geen tijd staat de stad in rep en roer. De ambachtslieden grijpen de wapens en zoeken de confrontatie op met die arrogante ruiters aan hun stadspoorten. De ruiters rijden weg maar wat ze niet beseffen is dat ze de Gentenaars vanuit hun winterslaap plots wakker gemaakt hebben. Het Gentse vechtersbloed bruist op in één krijshafte roes.

Jacoppe zet de edelen in hun hemd

De ondoorgrondelijke sfinx Jacoppe Artevelde ruikt zijn kansen. Hij ziet het gevaar opduiken vanuit de Schelde en laat, onder andere in Deinze, de bruggen over de Leie en de Schelde opbreken. En ook die Leliaards in hun nest te Biervliet worden aangepakt. Artevelde trekt met een aanzienlijke troepenmacht naar hun burcht die hij na twee dagen belegering inneemt. Jacoppe wil geen wraak en geen bloed aan de handen. De edelen die het zich enkele dagen geleden veroorloofden om de Gentenaars voor hun eigen stadswallen op te jatten, worden in hun hemd naar datzelfde Gent verjaagd. De geestdrift en het jolijt bij zijn mensen bij het zien van de in hun hemd gezette edelen voelt hemels aan! De ogenschijnlijk passieve Artevelde heeft geloerd op een fout van zijn tegenstander en heeft dan fluks en instinctmatig toegeslagen. Ook het aanvankelijk gepaarde Brugge dat daarna 'bi foortse ende ghewelt' bezet was door de grafelijke troepen, wordt ontzet. De graaf en zijn ontredderde aanhangers nemen de wijk naar zijn kasteel te Male. Ze hebben nog maar eens bewezen hoe onbetrouwbaar ze wel zijn. De graaf ziet in dat ieder verder verzet vruchteloos is, en onderwerpt zich aan de wil van Vlaanderen dat zich tijdens de maand juni nu formeel achter de nieuwe Vlaamse politiek schaaft.

Edward III van Windsor Plantagenet

Daar zal de rondreis van Jacoppe Artevelde door heel Vlaanderen wel voor iets tussen zitten. Het is alleen nog kwestie van grote baas

Filips van Valois te overtuigen om hetzelfde te doen. De Vlamingen halen deze keer hun slag wel binnen. De Franse koning ziet in dat een weigering wel eens kan leiden tot een echte, doorgedreven Vlaams-Engelse alliantie en stemt toe in de neutraliteit van Vlaanderen dat nu officieel zijn handelsactiviteiten met Engeland verder mag zetten. Op 23 juli 1338 wordt het kerkelijk interdict opgeheven. De zo gekoesterde Vlaamse neutraliteit is een feit. Ook Edward III laat weten de Vlaamse neutraliteit te erkennen en hij staat de Vlaamse kooplieden toe om nu vrijuit naar Engeland te komen om er de gewenste wol te kopen. Onderhuids blijft de spanning tussen de Fransen enerzijds, en de Engelsen en de Vlamingen anderzijds, natuurlijk om te snijden. De toon van de Engelsen is mild en vriendelijk, maar wat de Fransen schrijven, staat bol van de verwijzingen naar de middeleeuwse eigendomsrechten van Frankrijk over Vlaanderen en hoe zijn Vlaamse vazallen op hun knieën moeten kruipen voor hun opperleerheer. Voeg daarbij nog de decadente en niet te vertrouwen graaf Lodewijk van Nevers die niet de minste scrupules kent om iedere Vlaming die zijn vazallenplicht niet onderhoudt, onder handen te nemen. Een echte verzoening lijkt een illusie. Maar Artevelde blijft bewijzen dat hij een handige staatsman is. Hij is er in geslaagd om zich te positioneren als scheidsrechter tussen de Franse en Engelse kempfanen en gebruikt deze positie natuurlijk om langs beide kanten nieuwe concessies los te weken.

Filips VI van Valois, koning van Frankrijk

Telkens opnieuw laat hij een mogelijke Engels-Vlaamse alliantie doorschemeren om verdere toegevingen af te dwingen van Filips van Valois. Eind november 1338 slaagt hij er in om herstelbetalingen te krijgen voor de Vlaamse kooplieden van wie hun goederen aangeslagen werden gedurende 1336 en 1337. Tot algemene voldoening van Vlaanderen trouwens. Ook de zo gehate verdragen van Athis (1305) en Arques (1326) komen op tafel. De Vlamingen moeten in 1338 nog steeds het fenomenale bedrag van meer dan 300.000 Parijse ponden afdokken aan de Franse kroon. Op de 27ste december van 1338 stipuleren de Gentse stadsrekeningen dat de koning 'gracie dede ende gaf quite den ghemeenen lande dachterstelle van al dat hem tland schuldech

ende tachter was van den zoenengelde van de paisen die voertijds ghemaect waren'. De Franse koning verzaakt nu officieel aan zijn laatste schuldvorderingen. Jacoppe glundert, Filips knarsetandt omdat die balorige onbeschaafde lummels, die 'gens simples, rudes et ignorants' hem zo in de tang houden. Terwijl de Franse koning zijn woede tegenover de Vlamingen amper kan onderdrukken, fleemt Edward III met de 'ses très chiers amis' langs hier en de 'très saiges personnes' langs daar. Het kan allemaal niet op. Maar de Vlamingen mogen niet vergeten dat het slechts een kwestie van tijd is vooraleer de oorlog van de Fransen tegen de Engelsen als een etterbui boven het land zal uitbarsten. Als het nieuwe jaar 1339 aanbreekt, lijkt het er op dat de Fransen militair verder gevorderd staan dan hun Engelse opponenten. Het garnizoen in Doornik is aanzienlijk versterkt en overal in Frans-Vlaanderen worden troepenconcentraties gemeld.

Het Westland voelt nattigheid

Veurne, Ieper, Diksmuide en het hele Westland voelen al nattigheid. De Leliaards hebben zich verzameld in een partizanenleger ter hoogte van St.-Omer waar ze zich langzaam verplaatsen richting Vlaamse grenzen. Sint-Winoksbergen valt in Franse handen en ook Veurne en Diksmuide vallen in Franse handen. Lodewijk van Nevers ziet het graag gebeuren. Vanuit Kortrijk snelt hij naar Diksmuide waar hij de leiding neemt over de Leliaardse krijgsbende. Het kan tellen als oorlogsverklaring. De Franse koning heeft hem het voorbije jaar als een onnozelaar afgezonderd tijdens zijn onderhandelingen met de Vlamingen van Jacoppe Artevelde en de Engelsen. Het moet nu gedaan zijn met die idiote diplomatie. Hij zal nu zelf ingrijpen. Vanuit het bolwerk 'Westhoek', dat hij al een tijdje met zijn propaganda heeft overstelpt, zal hij nu proberen Brugge en Ieper te heroveren en de macht te grijpen. De Bruggelingen beseffen het gevaar en rukken in ijltempo naar Diksmuide dat ze in de nacht van 12 op 13 februari bestormen. De totaal verraste graaf kan maar net op tijd ontzet worden. Hij krijgt niet eens de tijd om zijn harnas aan te trekken en vlucht holderdebolder naar St.-Omer. Een aantal van zijn medestanders worden gedood. De graaf verliest zijn grafelijke zegel tijdens de schermutselingen en dat is uiteindelijk symbolisch voor de landsheer die, weer door eigen dwaasheid, Vlaanderen

moet afstaan aan de verrassend alerte Vlamingen. Nu de graaf weer al eens kop van jut is in Vlaanderen, voert de Engelse koning de diplomatieke druk op bij de Vlaamse steden om officieel toe te treden tot het Engelse kamp.

De krachtlijnen van het nieuwe Vlaanderen

De krachtlijnen van een Vlaanderen, inclusief Bethune, Douai en Rijsel, worden uitgetekend en er is zelfs sprake van een eigen Vlaamse munt. Lodewijk van Nevers kokhalst bij dit idee maar ook de steden gaan niet in op het aantrekkelijke aanbod. De druk op Jacoppe Artevelde moet immens zijn. Maar de tijd is nog niet rijp om definitief te breken met Frankrijk. Ondertussen blijft Edward III ook hengelen naar Duitse steun in zijn conflict met Frankrijk. We mogen hierbij niet vergeten dat het Duitse imperium vlak over de Schelde ligt.

25 augustus 1339: beraadslaging in Brugge

De steden zijn zich van langs om meer bewust dat de oorlog nu nakend is. Op 25 augustus 1339 beraadslagen ze in Brugge ‘omme sorloghen wille dat es van den Ingelscen’. De machtsbasis van Jacoppe Artevelde is tijdens de voorbije zomer alleen maar sterker geworden. De orde en de wet zijn de hele tijd vrijwaard. Het bewijs is geleverd dat Vlaanderen de graaf niet nodig heeft en ook zonder hem bestuurbaar is. Omdat hij het afgebold is tijdens in het voorjaar, zetten de Vlamingen het dik in de verf dat ze zichzelf perfect kunnen beredderen zonder zijn hulp. Je voelt het zo: de vijandigheid tegenover alles wat Frans is neemt hand over hand toe. De alliantie van de Engelsen met die van Brabant en Henegouwen is nu een feit. Het wapengekletter aan de oostelijke grenzen van Vlaanderen neemt grote proporties aan. Iedereen maakt zich klaar voor een veldtocht tegen hun Franse ervvijand. De positie van Lodewijk van Nevers is ondertussen heel delicaat. Hij zou graag terugkeren naar zijn graafschap. Wat kan hij anders doen dan toegeven aan de eisen van de steden om weer enigszins op de voorgrond te kunnen treden in Vlaanderen? Hij mag terugkomen op voorwaarde dat hij instemt met een raad van vijf leden die als het ware samen met hem de Vlaamse regering zullen

vormen. De 'blijde herintrede' van de gefnuikte graaf Lodewijk van Nevers in Gent is een feit. Dat zal de geslepen en scherpzinnige Jacoppe Artevelde ongetwijfeld veel plezier hebben bezorgd.

De natte droom van Jacob van Artevelde

De graaf staat nu volledig onder zijn gezag en zal naar zijn pijpen dansen. Ondertussen wordt het heet aan de oostelijke grenzen van Vlaanderen. Het grootste probleem van het Vlaamse bestuur bestaat er nu in om de mensen rustig te houden en te vermijden dat zij zich samen met die van Brabant en Henegouwen zouden mengen in een inval van Frankrijk. Hoe cynisch is dit alles om vast te stellen dat het nu de graaf zelf is die alles doet wat hij kan om de neutraliteit van Vlaanderen te allen prijze te behouden. Het perspectief om Rijsel, Douai en Bethune terug bij Vlaanderen te krijgen, moet ongetwijfeld een natte droom zijn voor Jacoppe Artevelde. Voor het eerst sinds Robrecht van Bethune die, met zijn bedenkelijke diplomatie en zijn niet te stillen melancholie naar macht over Vlaanderen, bereid was om de Vlaamse kroonjuwelen zo maar af te staan aan opperleenheer Frankrijk, groeit zijn besef dat als er al kansen bestaan om dit ongedaan te maken, het nu zal moeten gebeuren. Lodewijk is nu diegene die bedelt om Vlaamse neutraliteit. De Gentse hoofdman is vooralsnog niet van plan die op te geven. Hij acht zijn tijd gekomen om de Fransen een prijs te doen betalen voor het niet aangaan van een pact met Edward III. Op 21 oktober stuurt hij de graaf naar het legerkamp van Filips van Valois. Simon Parijs, Boudewijn van de Walle en Willem de Boovere vergezellen hem. Tezelfdertijd rukt Artevelde met een sterke troepenmacht demonstratief en uitdagend richting Kortrijk. Het opzet is duidelijk: 'omme wider te gekrighene de paelen van Vlaendren'. Zijn logica is duidelijk. De betreffende gebieden werden enkele decennia geleden ingepalmd als voorlopig pand voor de schulden van Vlaanderen aan Frankrijk. Omdat die schuld nu kwijtgescholden is, dient deze borgstelling niet langer. Jacoppe Artevelde werkt en denkt zeer logisch. Eenmaal de Vlaamse territoriale integriteit hersteld in zijn originele toestand, zal Vlaanderen geen belangen meer hebben om in een anti-Franse coalitie toe te treden. Meer zelfs; dank zij zijn neutraliteit zal het de kwetsbare noorderflank van de Fransen veel beter beveiligen. De redenering van Jacoppe houdt steek. Terwijl de Vlaamse

afgezanten hun diplomatieke inspanningen ter zake doen, daagt Edward de Fransen uit tot een beslissende veldslag en is hij het Franse grondgebied binnengedrongen. Dat Engelse manoeuvre zal een bedenkelijke invloed hebben op de uitkomst van de gebiedsonderhandelingen.

De Engelsen trekken zich terug op 28 oktober

Eind oktober, het gure weer en de winter zijn al volop in aantocht, spelen de Fransen een kat en muis spel met de Engelsen. Die laatsten willen volop de confrontatie aangaan, maar telkens geven de Fransen verstek. De Engelsen rukken steeds verder op, en de Fransen deinzen steeds verder achteruit. Het spelletje duurt net zo lang tot dat de winter de Engelsen dwingt om zich terug te trekken en de lente van volgend jaar af te wachten om af te rekenen met die Fransen. Dank zij zijn ontwijkende strategie heeft Filips van Valois zijn opponent schaakmat gezet en kan hij nu zijn volle aandacht besteden aan de Vlaamse eisen. Valt het te verwonderen dat er een 'njet' volgt? Op 28 oktober vernemen de Vlamingen dat de Engelsen zich aan het terugtrekken zijn. Nog vooraleer de Vlaamse gezanten terug zijn, marcheert het expeditiekorps ter hoogte van Kortrijk opnieuw richting Gent. Al met al een vreemde en onbegrijpelijke beslissing om op dat moment de druk van de ketel te halen en om nu opendeur te houden aan de grens met het verraderlijke Frankrijk. De 30ste oktober is gezant van Nevers onverrichterzake terug in Gent. Vanuit Doornik, Kamerijk en andere grenssteden voeren Franse garnizoenen een reeks van strooptochten uit in de Westhoek, die het zonder de rugdekking van de Engelsen en de Gentenaars, zwaar te verduren krijgt.

Jan de Coster, de broer van Katelijne

Ondertussen zijn er in Calais kapers opgedoken die het gemunt hebben op Vlaamse en Engelse schepen. Het lijkt er op dat Vlaanderen en Engeland wel in elkaars armen worden gedreven. De Franse weigering voor de Vlaamse verzuchtingen, gevolgd door die agressie in de Westhoek en dan die aanvallen op hun beider vloten. En ook Edward heeft zijn lesje geleerd. Er is maar één weg om Frankrijk op de knieën te krijgen. Hij moet te allen

prijze de steun verwerven van het machtige Vlaanderen. Alle indicatoren wijzen onweerstaanbaar in dezelfde richting. Jan de Coster, de broer van Katelijne, de echtgenote van Jacoppe Artevelde, speelt een bijzondere rol in die periode. Na de terugkeer van Lodewijk van Nevers einde oktober 1339, verblijft de Engelse koning in Brabant, meer bepaald in Brussel, waar hij contact opneemt met Jan de Coster. De hele maand november wordt er op hoog niveau onderhandeld tussen zowat alle betrokken partijen. Iedereen onderhandelt met iedereen. Brabant, het Duitse keizerrijk, Vlaanderen, Engeland en Frankrijk spelen allemaal hoog spel. Er wordt van alle kanten aan de Vlaamse kar getrokken. Als december aanbreekt, sijpelen de vertegenwoordigers van de Brabantse en van de Vlaamse steden binnen te Gent. Hertog Jan van Brabant heeft zijn hele hofhouding meegebracht. De hoogste adel is ook van de partij. Zou er een akkoord zijn?

Het Vlaams-Brabantse akkoord van 3 december 1339

Er heerst waarachtig een feeststemming in Gent als op 3 december, in het bijzijn van graaf Lodewijk van Nevers en van Hertog Jan, een plechtig Vlaams-Brabants akkoord wordt afgekondigd. Er is een samenwerkingsakkoord tussen Vlaanderen en Brabant uit de bus gekomen. Een pact dat hoe dan ook tegen Frankrijk is gericht want ze erkennen Edward als legitieme koning van Frankrijk. Er is sprake van vrijhandel, munteenheid, verplichte scheidsrechterlijke beslechting van de geschillen, een solidaire landsverdediging, een gemeenschappelijke bondsraad en vooral een grote lotsverbondenheid tussen de twee gemeenschappen. Ligt hier de echte geboorte van Vlaanderen zoals we het op vandaag kennen?

Jacoppe Artevelde heeft het spel geniaal gespeeld

Wat begonnen was als een tijdelijk spel van de graaf om de Vlamingen op een vals spoor te zetten, wordt nu geniaal uitgespeeld door Jacoppe Artevelde, die de graaf van zijn kant moreel verplicht die enorme ommezwaai te maken. Het is er eentje die kan tellen: de Franskiljon die een pact aangaat tegen zijn eigen achterban en daarmee zijn eigen Franse wortels verloochent. De

altijd bescheiden Jacoppe Artevelde, staat op het akkoord nergens maar dan ook nergens vermeld. Maar zijn inbreng voel je in alles. Het pact verspreidt, hoe je ook draait of keert, de exuberante geuren van de vernuftige Gentse hoofdman. Door de adel mee te betrekken in dit akkoord, is er nu voorgoed een einde gemaakt aan het eeuwenoude feodale stelsel van landeigendom en van het leenheerschap 'tout court'. De gebiedsrechten van de Vlaams-Brabantse unie primeren voortaan op de belangen van de lokale adel en meteen ook op die van de grote steden. Jacoppe Artevelde heeft op 3 december 1339 zeer zeker een belangrijke aanzet gegeven heeft voor de nationale eenmaking van Vlaanderen. Zo lijkt het toch althans. De plechtige afkondiging van het Vlaams-Brabants verdrag tilt Artevelde's prestige en status tot op ongekende hoogten. Zijn volk aanbidt hem. De hoofdman is ook maar een mens: hij koestert en wentelt zich in zijn persoonlijk succes en laat zich deze verheerlijking welgevallen. Het mag trouwens aangestipt worden dat de altijd bescheiden Artevelde, als 'grand seigneur', wel gediend is met de erkenning van zijn leiderschap en dat hij in die machtsfunctie helemaal niet wars is van de luxe en het ietwat decadente leven van de rijke burgerij.

De alliantie is een gouden zaak voor de Engelsen

Paul de Mont heeft gelijk als hij Lodewijk van Nevers een sneer geeft om wat hij in die weken wel of niet aanvangt met deze nieuwe situatie. Een klein kind kan zien dat de nieuwe Vlaams-Brabantse alliantie afstevent op een akkoord met Engeland met de bedoeling om Frankrijk buitenspel te zetten. Hij krijgt volop de kansen om zelf de Franse koning te benaderen en zelf te onderhandelen over de terugkeer van de verloren Vlaamse gebieden. Hij weet goed genoeg dat de modale Vlaming niet echt geïnteresseerd is in de Engelsman, maar alleen zijn wol graag ziet. Met wat overredingskracht en wat toegevingen kan het spel van Jacoppe Artevelde en Edward III in de war gestuurd worden en kan hijzelf opnieuw de grote man worden in Vlaanderen. Wie is er uiteindelijk beter geplaatst dan Lodewijk om Filips van Valois tot toegevingen te dwingen, daar waar het de Gentse hoofdman vooralsnog niet is gelukt. Welk een open kans mist deze dwaze graaf in die verwarrende weken? Er is zelfs sprake van een mogelijk huwelijk van zijn zoon Lodewijk van Male met Isabelle, de dochter van de Engelse koning. Neen. In de plaats daarvan slaat hij op de vlucht. Ongetwijfeld onder zware druk gezet van Filips,

meldt hij zich ziek en reist hij af naar het Franse Mezières en wat later naar Parijs. De overeenkomst van 3 december die hij hielp tot stand komen, wordt niet eens door hem geratificeerd. De Engelsen beseffen ondertussen dat die Vlaams-Brabantse alliantie een gouden zaak kan betekenen in hun strijd tegen onderbuur Frankrijk en proberen alle middelen uit om tot één groot allesomvattend Vlaams-Engels pact te komen. De hele maand december van 1339 door wordt er verder onderhandeld. Ook Willem van Henegouwen meldt zich aan. Het vertrek van de graaf wekt de indruk dat alles nu mogelijk is. De enige die de relatie met de Engelsen kon tegenhouden is van het toneel verdwenen. Artevelde heeft nu werkelijk in alles vrij spel.

Koning Edward III reist naar Gent

Rond de jaarwisseling zweren die van Brabant trouw aan Edward III en treedt Willem van Henegouwen toe tot het Vlaams-Brabants bondgenootschap. De Gentse kopman aarzelt vooralsnog om in zee te gaan met de Engelsen. De paus doet wat hij kan om de Vlaamse steden de les te spellen. Artevelde wordt nooit genoemd maar er wordt vanuit de kerk maar al te ondubbelzinnig gewaarschuwd tegen zijn verderfelijke beleid. Een oorlog zal vreselijk onheil brengen over het land. Het wisselen van meester zal de Vlamingen zuur opbreken. Vanaf 15 januari zitten alle partijen aan tafel te Gent om er de grondslagen van hun bondgenootschap vast te leggen. Er is nu sprake van een economische, een militaire en een politieke overeenkomst. De partijen komen overeen rond een gewaarborgde wolstapel, financiële steun, militaire uitrusting, bescherming tegen de Franse agressie. Het graafschap van Vlaanderen moet opnieuw in zijn oorspronkelijke toestand worden hersteld. Op 26 januari komen koning Edward III en koningin Philippina met een groot gevolg aan te Gent waar op de Vrijdagmarkt het bondgenootschap plechtig wordt afgekondigd. Edward III de Plantagenet laat zich nu officieel tot koning van Frankrijk kronen. De Gentse vrijdagmarkt is rijkelijk versierd voor de grootse plechtigheid. Artevelde, de magistraten en het Gentse volk zweren hun trouw en brengen een uitgebreide leenhulde aan Edward III als nieuwe koning van Frankrijk en Engeland. Daarna zweert Edward met de hand op de Bijbel dat hij de Vlamingen zal beschermen tegen hun vijanden en

dat hun privileges gerespecteerd zullen blijven. De mensen schreeuwen hun goedkeuring uit. Een Gentse kleermaker heeft gezorgd voor een nieuw koninklijk gewaad. Het jaar 1340 wordt voor de nieuwe alliantie het jaar één.

Jacob en Edward leren elkaar pas nu kennen

Jacoppe Artevelde heeft er netjes voor gezorgd dat het engagement van de Engelse koning zodanig groot is, dat er van een terugkeer naar vroegere toestanden geen sprake meer van kan zijn. De strijd tussen de Valois en de Plantagenets voor de Franse kroon heeft zich afgespeeld te Gent. Vlaanderen heeft van nu af aan Edward III als soeverein. De kans dat de paus zal ingrijpen, wordt klein geschat gezien de nieuwe machtsontwikkeling. Achteraf blijkt die inschatting correct. Althans op korte termijn want voor de paus van Avignon blijft zijn boezemvriend Filips van Valois de enige echte koning van Frankrijk. Jacoppe Artevelde en Edward III leren elkaar voor het eerst persoonlijk kennen tijdens het eerste verblijf van de Engelsman in de Sint-Baafsabdij. Na een maand vertrekt het koninklijk gevolg opnieuw naar Engeland. De Vlamingen zijn er niet echt gerust in. Staan ze er niet alleen voor nu de Engelsen vertrokken zijn? De zenuwachtigheid stijgt. Hier en daar ontstaat er oproer. Maar in het voorjaar van 1340 bezegelen de Vlaamse steden Gent, Brugge en Ieper onder ede hun trouw en verbondenheid aan de nieuwe koning. Filips van Valois stelt zich te weer. Hij verbreekt alle handelsbetrekkingen met Vlaanderen en beteugelt elke vorm van smokkelhandel op gewelddadige wijze. De Fransen aarzelen niet om de grensgebieden af te schuimen en vernielingen aan te richten. Het noopt de Westhoekers om zich waakzaam op te stellen en zich militair te verweren. Zo gaat een legertje van Ieperlingen, versterkt met een Engels contingent, Armentières in brand steken maar wordt het later zelf teruggeslagen en in de pan gehakt bij Marquette. Tussen die van Doornik en Oudenaarde komt het ook tot een confrontatie.

De Vlaamse steden wijken van geen vin

In mei komt een leger van 4269 man onder leiding van Jacoppe Artevelde zich moeien en komt het tot een militair treffen aan de

Henegouwse oever van de Schelde. Het komt nog niet tot een open oorlog. Jacoppe Artevelde heeft nog te veel werk aan de winkel om een heuse legermacht op te bouwen. Nu teert hij vooralsnog op stedelijke milities. Maar beide partijen slaan hun kampen op aan weerskanten van de Schelde. De goedkeuring van het Vlaams-Engelse verbond door het Engelse parlement te Westminster in april, wordt nu onmiddellijk gevolgd door een reactie van de Paus te Avignon. De Franse koning heeft sinds het desastreuze verdrag van Athis in 1305 van de paus het recht gekregen om het interdict op te leggen aan Vlaanderen. De rebelse Vlamingen worden dus nog maar eens getrakteerd met de kerkelijke banvloek over hun hoofden: 'un excommuniement si grand et si horrible qu'il n'estoit prestre qui osât célébrer le divin service'. De steden wijken van geen vin, maar de Vlaamse clerus kiest van hoog tot laag de kant van Filips van Valois die zij als de enige Franse koning erkennen. De spanning is te snijden in de straten van Vlaanderen. Edward belooft om Engelse priesters te sturen, maar daar lijkt voorlopig niet veel van in huis te komen. Artevelde van zijn kant, zorgt wel voor een hele prestatie; nog voor de zomer van 1340 is hij er in geslaagd om een legermacht van tienduizenden vrijwilligers op de been te brengen. Samen zullen ze strijd leveren voor hun groot Vlaams ideaal. Op 23 juni 1340 verschijnt een imposante Engelse vloot voor de kust van Blankenberge. De Fransen die de monding van het Zwin bezet houden, wachten voorlopig af en zijn totaal verrast als de Engelsen kiezen voor de aanval. De zeeslag houdt de hele nacht aan en eindigt met een totale vernietiging van de vloot van Valois.

De Engelse vloot zegeviert aan het Zwin

De Fransen die proberen te ontsnappen vallen op de oevers van het Zwin in de handen van de Vlamingen. De Engelse overwinning betekent een bijzonder gelukkige tijding voor Vlaanderen dat het hele voorjaar in grote spanning en zenuwachtigheid heeft gevreesd voor een slechte afloop van de oorlog. Jacoppe feliciteert Edward III met zijn overwinning. Samen smeden ze nu plannen om de zuidelijke grens van de Westhoek open te breken op zoek naar Vlaanderens' verloren grondgebied. De tijd is tijdens de zomermaanden van 1340 rijp om een beslissend offensief op te starten. Edward III krijgt voorrang

op de vorsten van Brabant en Henegouwen om de geallieerde troepen te leiden. In Gent en in Brugge worden de plannen gesmeed voor een beslissende heirvaart tegen Frankrijk. Om ‘die paelen van Vlaendren’. Binnen een kleine week worden er 140.000 man op de been gebracht. Hoeveel zullen er effectief deelnemen aan de veldtochten? Er marcheren zowat 10.000 man mee uit Oost-Vlaanderen. Het laat vermoeden dat de echte militaire slagkracht van Jacoppe Artevelde ergens rond de 70.000 man moet schommelen. De leider enthousiasmeert zijn volk dat niet eens soldij wil om ten strijde te trekken. Heel ongebruikelijk in die dagen. Iedereen strijdt ‘ter eren, ten profite ende ten beaude vander neeringhen, vrieden, wive ende kindre vanden lande van Vlaendren ghemeenlike’.

Filips van Artevelde wordt geboren op 18 juli 1340

De Oost-Vlamingen trekken half juli zo goed als samen met de Engelsen over Oudenaarde richting Doornik. Terwijl we trouwens spreken over ‘wive ende kindre’, schenkt Katelijne de Coster haar man Jacoppe een flinke zoon. Op 18 juli 1340 wordt Filips Artevelde geboren. De Bruggelingen, met de milities van Ieper, Veurne, Poperinge, Cassel en Sint-Winoksbergen, zakken af naar St.-Omer waar zich ook al een korps van Engelse boogschutters bevindt. Hun leider is Robrecht van Artois die er natuurlijk als de kippen bij is om zijn Artesische gebieden te heroveren op de Franse kroon. Op 24 juli 1340 wordt de stad Arques in de as gelegd. De Fransen reageren hierop met een verwoede uitval en botsen op het Vlaamse leger dat zich langs de weg van Arques naar Sint-Omaars heeft ingegraven. De Bruggelingen en de Engelse boogschutters onder leiding van Robrecht van Artois verslaan de hertog van Bourgondië en zetten de achtervolging in op de vluchtende Fransen. Aan de andere zijde van het slagveld laten de troepen van het Vrije, Sint-Winoksbergen en Veurne zich verleiden tot een uitval waardoor de op de linkerflank opgestelde Ieperlingen nu plots dreigen overrompeld te worden door de Fransen. Terwijl Robrecht van Artois onder de muren van St.-Omer een bloedbad aanricht onder de wijkende Fransen, dreigt de totale overvleugeling voor de Ieperlingen. De paniek slaat toe bij die van Ieper, Poperinge, Cassel en Belle. Ze zien geen andere uitkomst dan

halsoverkop hun kamp nabij Arques te verlaten en op de vlucht te slaan.

Het beleg van Doornik begint op 31 juli 1340

De slag doet denken aan die op de Pevelenberg van 1304 waar een deel van de Vlamingen dacht dat de overwinning binnen was terwijl het andere deel al op de vlucht was en berustte in de nederlaag. De Fransen besluiten in 1340 niet verder te jagen op de vluchtende Westhoektroepen, maar zich te focussen op de milities van Robrecht van Artois die er op dat moment nog niet in geslaagd zijn om St.-Omer in te nemen. Bij valavond komt het tot een hevig treffen. De Bruggelingen weten zich wel meester te maken van het slagveld, maar kunnen niet vermijden dat de Fransen zich terugtrekken richting St.-Omer. De Vlamingen besluiten zich terug te plooiën op hun basiskamp dat ze verrassend genoeg leeg en achtergelaten aantreffen. Waarom zijn de West-Vlamingen hier spoorloos verdwenen? De plannen om samen St.-Omer te bestormen, mogen opgeborgen worden. De Bruggelingen zakken nu af naar de streek van Ieper, terwijl Robrecht van Artois en zijn Engelse boogschutters vertrekken naar het Doornikse om er zich op 31 juli 1340 te voegen bij de troepen van Jacoppe Artevelde. De verovering van Doornik is voor de Vlamingen een belangrijke aangelegenheid. De stad is een belangrijke vooruitgeschoven post van de Franse monarchie en herbergt het bisdom dat de scepter zwaait over Vlaanderen. Het beleg vangt aan op diezelfde 31 juli. De Engelsen nemen hun posities in ten zuidwesten van de stad. Ondertussen positioneert Artevelde zijn troepen stroomafwaarts aan beide kanten van de Schelde. Stroomopwaarts doen die van Henegouwen hetzelfde waar ze aan de overkant van de rivier vanaf 11 augustus geassisteerd worden door de troepen van de hertog van Brabant.

Binnen de muren van het imposante Doornik

Binnen de imposante muren van de stad Doornik kazerneert een sterk Frans garnizoen dat de vijandelijke druk goed kan weerstaan. Filips van Valois is op komst met zijn troepen maar lijkt geen haast te maken om Doornik te ontzetten. De aanvallers zullen zichzelf

de das omdoen! De anders zo gevatte Artevelde, krijgt te maken met spanningen en grondige jaloezie tussen de Vlamingen en de Brabanders. De spanningen leiden tot gewelddadige conflicten die zich afspelen tot in de tent van Edward III en zorgen er uiteindelijk voor dat die van Henegouwen het bijzonder gewelddadig afbollen. De Engelsen en de Vlamingen staan er nu alleen voor. Vanuit het zuiden rukken de Fransen van Filips van Valois nu op richting Doornik. Edward laat een beperkte basisomsingeling van Doornik in stand houden, en besluit noodgedwongen om met een hoofdmacht op te trekken tegen de vijand en hen een halt toe te roepen. Op 7 september wordt het Engelse kamp opgeslagen ter hoogte van Bovines. De Fransen verroeren zich niet, daar achter de moerassige oevers van de Marcq, en de Engelsen wagen het niet om hun echt aan te vallen. Het blijft bij schermutselingen. Met de eerste herfstnevels slaat ook de oorlogsmoeheid toe in beide kampen. Het Doornikse kan op dat moment niet bepaald omschreven worden als een lustoord. De belegeraars hebben nagelaten om de ingewanden van hun slachtvee te begraven zodat een walgelijke geur de hele lucht verpest. Binnen de stadsmuren is de situatie goed vergelijkbaar. Door het gebrek aan water zijn alle dieren omgekomen en met de proviand kan hoogstens nog enkele dagen overleefd worden. De totale uithongering dreigt en de milities hunkeren naar hun heimat. De tijd is rijp om te onderhandelen over een wapenstilstand. Dank zij Johanna, de gravin van Henegouwen, en met de steun van paus Benedictus XII komt het tot gesprekken. De Fransen en de Engelsen zouden al blij zijn dat alles bij het oude zou kunnen blijven.

Aan die paelen van Vlaendren

Maar dan leren ze pas echt Jacoppe Artevelde kennen. Hij alleen stelt voorwaarden en kijkt er niet van af. Dagenlang houdt hij een vergelijk tegen. Onbuigbaar en hardnekkig. Wat een verschil met Robrecht van Bethune en zijn vader Gwijde van Dampierre die ooit hun Vlaamse ziel versjacherden aan de Fransman. Op 25 september van het jaar 1340, wordt er te Esplechin uiteindelijk een wapenstilstand afgesproken die in werking zal blijven tot de 24ste juni van 1341. Jacoppe Artevelde heeft met zijn vuist op de groene tafel moeten bonken om voor Vlaenderen aannemelijke

voorwaarden af te dwingen. Als puntje bij paaltje komt, staat hij hier weer alleen en vereenzaamd en blijkbaar zonder bondgenoten. Maar toch geven de feiten hem achteraf gelijk als Lodewijk van Nevers uiteindelijk zelf gaat pleiten bij de Franse koning om de Vlaamse eisen in te willigen. De resultaten van de mislukte militaire operaties zijn zeker niet van dien aard om de Vlamingen enige ambities op eisen te mogen geven. Het staatsmanschap van Jacoppe Artevelde leidt verrassend genoeg tot toegevingen van de Fransen! Aan die 'paelen van Vlaendren' zal de hoofdman moeten verzaken. Hij ziet zelf wel in dat de militaire toestand geen territoriale eisen wettigt. Maar wat hij op politiek vlak uit de brand sleept, is zonder meer indrukwekkend. De Leliaards die aan de zijde van de Fransen hebben gestreden tegen de Vlamingen, blijven verbannen. Net zoals Lodewijk van Nevers die enkel mag terugkeren als zijn onderdanen dat toelaten.

Een persoonlijke apotheose voor Jacoppe Artevelde

Alle bestaande schulden tegenover de Franse schatkist worden kwijtgescholden. En Filips van Valois doet afstand van zijn recht om de Vlamingen eigenhandig te kunnen excommuniceren. De kerkelijke ban wordt opgeheven! De Franse hypotheek die nu al zo lang op het bloed, op het goed en op de ziel van de Vlamingen heeft gewogen, wordt vernietigd. De afrekening wordt notarieel als bindend vastgelegd. Het beleg van Doornik is geëindigd in een persoonlijke apotheose voor Jacoppe Artevelde. Hij is nu op het hoogtepunt van zijn carrière aangekomen. Vanaf nu kan het alleen maar bergaf.

Het beleg van Doornik heeft handenvol geld gekost

Na enkele jaren van hoogspanning is het heroïsch klimaat in Vlaanderen flink afgekoeld. De Vlamingen zijn wat oorlogsmoe. En er komt stilaan sleet op het prestige van de hoofdman. Het beleg van Doornik heeft handenvol geld gekost. Voor Gent alleen al is de kostprijs al opgelopen tot 50.000 pond. Het valt op dat Gent niet meer het centrum van de wereld is, zoals het de voorbije jaren was. Het is er opmerkelijk stiller geworden. De 5de oktober

van het jaar 1341 is de graaf terug in Kortrijk. Hij aanvaardt de verstrengde voorwaarden en belooft het beleid van Jacoppe Artevelde en zijn ruwaard Simon de Mirabello te steunen. De raad 'van minen heere van Vlaendren' treedt weer in voege. Jacoppe laat wel voelen wie de echte baas is. Hij zorgt er voor dat drie van zijn vertrouwelingen, Symoen Thomaes, Thomas van Vaernewijck en Willem de Merseman opgenomen worden in de raad en de graaf zullen chaperonneren. Lodewijk van Nevers slijkt de vernedering. Vijf weken later durft hij het voor de eerste keer aan om naar Gent te komen en te vergaderen met Edward III die ondertussen met andere problemen te kampen krijgt. De diplomatieke activiteiten van de Engelsen in Vlaanderen kosten handenvol geld. Edward hoopt die te recupereren door een taks te heffen op de export van de Engelse wol naar Vlaanderen. De taks op 30.000 balen wol die in 1338 naar Dordrecht werden verstuurd, zou in principe moeten zorgen voor voldoende inkomsten om zijn militaire activiteiten van de komende jaren te sponsoren. Maar dat blijkt een misrekening geweest te zijn. De erg ingewikkelde commerciële structuur en de massa's tussenpersonen hebben allemaal zo hun kost en zorgen er voor dat de inkomsten voor de koning ver onder de verwachtingen liggen. En er mag ook wel bij gezegd worden dat Vlaanderen zich, in ruil voor zijn pro-Engelse steun, rijkelijk laat betalen. Het lijkt wel een bodemloos vat.

De intresten van de Lombardische bankiers lopen op

Hij kan natuurlijk rekenen op de rijke Lombardische bankiers, maar de normale rentevoeten liggen in vreedetijd op minstens 25% en kunnen in tijden van oorlog stijgen tot 100%. Ook Jacoppe Artevelde helpt zijn vriend meerdere keren uit de nood met persoonlijke leningen. Eind 1340 zit koning Edward met zijn gat vol schulden. Hij kan zelfs zijn eigen paarden niet meer voederen. In Gent wordt de grond stilaan te warm onder zijn voeten. Hij muist er stilletjes van onder om te ontkomen aan zijn schuldeisers. Waar is de aureool van zijn onoverwinnelijkheid naar toe? Het volk heeft voor hem geknield en de zoom van zijn kleed gekust. En nu gaat die toverprins, ooit in volle praal en pracht gelanceerd, nu tot op het hemd uitgekleed als een voortvluchtige misdadiger aan de haal. Niet moeilijk dat het stiller geworden is in Gent. Voortaan zal de Frans-Engelse koning de Vlamingen vanuit Engeland besturen en zal het Engelse manna minder uit de hemel vallen. Het

imagoverlies en het vertrek van Edward III betekenen een zware tegenslag voor Jacoppe Artevelde die zijn macht uiteindelijk gebaseerd ziet op dat Engelse prestige. Zijn in gebreke blijven, is voor de hoofdmann een tegenvaller van formaat. Tijdens de jaren 1339 en 1340 is zijn persoonlijke populariteit tot ongeziene hoogten gestegen. Nog voor het einde van 1342 is die populariteit stelselmatig aan het dalen. Aanvankelijk is er tijdens 1341 van dit afbraakproces weinig te merken, maar nu zijn geldschietter zelf op zwart zaad zit, verdwijnt ook Artevelde's politieke geloofwaardigheid. Gent moet vanaf heden weer zelfstandig op eigen benen staan. Zoveel is zeker, de Engelse subsidies zijn verleden tijd.

1341: Paus Benedictus vindt de Vlamingen lastposten

Op 24 januari 1341 sluit de Franse koning Filips van Valois een bondgenootschap met de Duitse keizer en drijft daarmee een eerste wig in het anti-Franse blok. In diezelfde periode rijzen er problemen met de paus in Avignon rond de banvloekbelofte van de Franse koning, die maar niet goedgekeurd geraakt in pauselijke middens. Paus Benedictus vindt dat de Vlamingen alleen maar lastposten zijn om altijd maar opnieuw vijandige stappen te ondernemen tegen het koninkrijk Frankrijk. Telkens opnieuw dwingen ze hem om vreselijk moeilijke keuzes te maken. Moest iedereen nu eens hun feodale plichten vervullen en doen wat de kerk voorschrijft, dan zouden er geen problemen zijn. Benedictus laat die stomme Vlamingen nu eens op hun beurt sudderen. Zijn ongeïnteresseerde en negerende houding verstoort enigszins de onderhandelingen over de verlengingen van het bestand dat op 24 juli 1341 zal verstrijken. Na een maandenlange krachtmeting tussen Filips van Valois en de paus, bevestigt de oude paus Benedictus op 20 juni 1341 nog maar eens dat hij de weerspannige Vlamingen niet opnieuw in de schoot van de kerk wil opnemen. Wat een jobstijding voor Artevelde! Het ziet er naar uit dat dit een straatje zonder einde is. Hij kan het toch niet opnemen tegen de paus? Hij moet al evenmin rekenen op de grafelijke entourage want die hij heeft hij in eigen persoon lam gelegd. Slecht heel op het nippertje wordt er een verlenging van de wapenstilstand bedongen. De volgende deadline is nu 29 augustus 1341. Lodewijk van Nevers houdt zich in deze context aanvankelijk heel erg op de achtergrond

en beslist uiteindelijk om zich in juni stilletjes terug te trekken in Frankrijk.

De terugkeer van de Engelse wol heeft een keerzijde

Jacoppe Artevelde staat nu opnieuw alleen. Zonder krachtdadige steun van de Engelsen en met onbetrouwbare bondgenoten. Vlaanderen wordt stilaan woelig. De eerste tekenen van een economische crisis zijn al latent aanwezig. En dan is er nog zijn oude zorgenkind; het herrezen gevaar van de banvloek. De Duitse keizer Lodewijk de Beier profiteert van de Gentse luchtledigheid met de start van een eigen diplomatieke vrijage. Zeer tot ongenoegen van Edward III die het spel van zijn voormalige bondgenoot niet graag ziet gebeuren en vreest dat die zijn onderhandelingspositie ten opzichte van de Fransen aanzienlijk zal hypothekeren. De onmiddellijke toekomst ziet er voor Vlaanderen, Brabant en Henegouwen redelijk duister uit. De vrees voor een aanval van de Franse hoofdmacht hangt als een zwaard van Damocles boven de hoofden van de mensen. Tijdens de zomer van 1341 wordt er in alle Vlaamse steden druk overleg gepleegd. De afwezigheid van de graaf is opvallend en stelt Artevelde voor juridische problemen. Er valt een zware druk van de schouders als het nieuws binnenloopt dat de partijen het eens geworden zijn om het bestand van Esplechin te verlengen tot de 24ste juni 1342. Het is nu hoog tijd om aandacht te besteden aan de binnenlandse problemen. De terugkeer van de Engelse wol was een zegen voor het land. Maar de keerzijde van de medaille is natuurlijk ook wel het kwijtspelen van de aanvoer van Frans graan.

Het verlies van de Franse graanstapel

Het verlies van de Franse graanstapel zorgt voor misnoegdheid bij diegenen die hun brood verdienden met het zuiden. Het Vlaanderen van de 14de eeuw is hoe dan ook een woelig land. Er is geen stad of plaats in de regio waar er geen rellen en troebelen uitbreken maar het lijkt er op dat Artevelde, nog voor het invallen van de herfst, de toestand meester wordt. Artevelde weet verdraaid goed dat hij Vlaanderen alleen op de been kan houden door elke tegenstand onmiddellijk in de kiem te smoren. Tijdens de winter

De Burgers van Kales

‘Les Bourgeois de Calais’ van 1890

In oktober 1890 verscheen er in Parijs een historische roman met de titel ‘Les Bourgeois de Calais’. Een klepper van 284 bladzijden van de hand van de Franse schrijfster Henriette Guizot de Witt. Een intrigerende roman die zich afspeelt in Calais tussen 1330 en 1350 en het verhaal vertelt van het begin van de honderdjarige oorlog tussen Frankrijk en Engeland. Het boek uit 1890 geeft veel prijs over wat er zich in Vlaanderen en de Westhoek afspeelt tijdens die middeleeuwse jaren. Deze keer worden Artevelde, Lodewijk van Nevers, Zannekin en de Vlamingen beschreven vanuit de Franse context van die tijd. Geschiedenis beleven, is variaties aan waarheden ondergaan, om er dan zelf de nodige conclusies aan vast te kleven. Plaats van het gebeuren is Calais, ooit Kales in de Pagus Flandrensis en symbolisch nog altijd een stukje Westhoek. Tussen het zeemzoet verhaal van enkele meisjes van Kales, wordt het verhaal van het volk van die tijd verteld op een manier die zeker niet gebruikelijk is, maar die qua invalshoek wel hoogst interessant is om de belevenissen van de oorlog in de 14de eeuw op een andere en verhelderende manier te beleven. Hier gaan we.

‘Hoor je de belleman?’ vraagt Anne d’Aire aan haar zus Myrthe? Ze bevinden zich allebei in de eikenhouten gelambriseerde kamer met openstaande ramen. Myrthe is een pittig ding met donkere ogen. Messire Jean d’Aire, haar steenrijke vader, met landerijen en goederen in en rond Kales en Amiens, was ooit gevallen op de ravissante schoonheid van haar vorig jaar overleden Spaanse moeder. Myrthe herinnert in alles aan haar dode moeder. Anne was toen 10 jaar en Myrthe 9 en nu zorgt tante Agnessa voor de meisjes. Het is een tijd van rouw en van zwarte kant. Ze horen de man daarbuiten omroepen dat monseigneur de koning Philippe de 6de een belangrijke ontmoeting zal hebben en hierbij alle eer zal bewijzen aan monseigneur Edward III, de koning van Engeland.

Philippe van Valois, de gevonden koning

De plechtigheid zal doorgaan in Amiens. De meisjes leggen hun borduurwerk opzij. ‘Papa gaat op diezelfde dag naar Amiens om de

huur van enkele huizen te regelen. Hij zal de jonge Engelse koning van wie we al zoveel over gehoord hebben, in levenden lijve kunnen zien.’ Messire Jean kent één van de kanunniken van de kathedraal van Amiens. Als gegoede burger zal hij een plaatsje krijgen dicht in de buurt van de ‘grands seigneurs’. ‘De Engelse koning mag dan wel jong en knap zijn, maar geen enkele koning is onze eigen Franse koning waard’ zegt Anne ietwat geagiteerd. ‘Goed gesproken Anneken’ zegt messire Jean. Hij houdt er van om zijn dochter Anneken te noemen. Een herinnering aan het rijke land van Vlaanderen waar hij al zo vaak doorheen gereisd is en waarvan hij de taal nog kent. Het is dezelfde taal als die van de Vlaamse schippers die nu nog elke dag met hun ladingen gevuld met laken en textiel ontschepen in de haven van Kales. Philippe van Valois. De Vlamingen noemen hem brutaal ‘een gevonden koning’, nadat ze zwaar op hun bek gegaan zijn tijdens de slag van Cassel. In Frankrijk wordt hij door zijn vazallen op handen gedragen. Hun prestigieuze koning heeft tijdens de slag op de Casselberg grote moed getoond tegen al die Vlaamse sujetten die het aandurfden om te revolteren tegen de graaf van Vlaanderen. Het begon al onmiddellijk bij zijn troonsbestijging. Op 27 mei 1328 was het al duidelijk dat er wat aan het bewegen was. Wanneer de graaf van Vlaanderen aangezocht wordt om persoonlijk het koningszwaard van Frankrijk aan te bieden aan de nieuwe koning, blijft hij onbewogen. Philippe zoekt de ogen van de graaf tussen het grote gevolg van de ridders die hem vergezellen. Tot drie keer toe roepen de herauten: ‘Graaf van Vlaanderen, stap voorwaarts en doe uw taak’. Maar de graaf blijft roerloos staan. De verraste koning buigt zich naar zijn rechterhand messire Robert d’Artois en vraagt hem of er ergens een probleem is met één van zijn belangrijkste leenheren.

De Vlamingen worden verpletterd op de Casselberg

Maar dan komt de graaf dan toch naar de troon toegestapt. Het is muisstil als de graaf met heldere en krachtige stem het woord richt tot Philippe: ‘Monseigneur de koning, uw medewerkers hebben de graaf van Vlaanderen opgeroepen om u het koningszwaard aan te bieden’. ‘Maar hier is er enkel sprake van de aanwezigheid van een zekere Lodewijk van Nevers’. ‘Wat bedoelt u?’ roept de koning uit. ‘Bent u dan niet de graaf van Vlaanderen?’. ‘Ik mag dan wel die

titel dragen, maar ik bezit niet de minste autoriteit in mijn land', repliceert Lodewijk van Nevers. 'De burgers van Brugge, Ieper en Cassel hebben me van mijn land verjaagd. Enkel in Gent mag en kan ik me nog vertonen'. De nieuwe koning gaat recht staan voor zijn troon: 'Geachte neef, ik zweer u plechtig dat ik niet naar Parijs zal terugkeren vooraleer ik u opnieuw in het vreedzame bezit zal hersteld hebben van het graafschap Vlaanderen.' Lodewijk van Vlaanderen is verrukt door de uitspraak van zijn vorst. Wat een aangename verrassing dat de koning zich zo publiekelijk achter zich gaat scharen. De andere baronnen voelen zich minder gelukkig. Ze hadden gedacht de zomer thuis te slijten en nu zullen ze er niet moeten aan denken om voor de herfst naar huis terug te keren. De pairs van Frankrijk zijn trouwens niet allemaal enthousiast over de komst van een Valois aan het hoofd van de Franse monarchie. Maar de nieuwe koning laat het allemaal niet aan zijn hart komen. Hij consulteert zijn militaire adviseur Gauthier de Châtillon, een man die al vaker gevochten heeft in Vlaanderen. 'Sire, wie er met zijn hart klaar voor is om te vechten, zal altijd de juiste timing hebben om ten oorlog te trekken.' De edelen hadden zich aanvankelijk dus noodgedwongen achter de oorlog geplaatst. Maar op 23 augustus 1328 werden de Vlamingen verpletterd door het Franse leger van Philippe van Valois.

De koppigheid en het verzet van de Vlamingen

Hoewel ze er op een bepaald moment wel in slaagden om de Franse koning met een onverwachte uitbraak in grote verlegenheid te brengen. Daar aan de voet van de Casselberg had Philippe enkel het gezelschap van enkele kapelaans wanneer 16.000 Vlamingen zich naar de koninklijke tent haastten en de koning zelfs de hulp nodig had van de geestelijken om zich tijdig in zijn militair pantser te kunnen wurmen. Maar dan vielen de Vlamingen als rijpe vruchten onder de Bordolese zwaarden en de speren van de Franse krijgers. Maar ze vochten en stierven zo resoluut zonder er ooit aan te denken om zich terug te trekken. De dappere Vlamingen sneuvelden één voor één en bleven roerloos liggen, verscholen in één van de drie reusachtige bergen van ontzielde soldatenliken. De koppigheid van het Vlaamse volk en het wanhopig verzet tegen hun graaf zijn opvallend voor Philippe van Valois wanneer hij het land onder de voet loopt. Hij ziet ook wel dat Lodewijk van

Nevers een deel van de schuld van de rebellie bij zichzelf moet zoeken. De goede steden onderwerpen zich nu één voor één aan het gezag van de nieuwe Franse koning. Maar de graaf wordt op het matje geroepen: 'Ik heb me verwaardigd om deze veldslag met uw volk aan te gaan omdat u nagelaten hebt om een fatsoenlijk rechtsapparaat te laten gelden in Vlaanderen.' 'Zorg er deze keer wel voor dat de wetten en de orde gerespecteerd blijven, want als ik nog eens zal moeten terugkeren, zal het voor mijn persoonlijke glorie zijn en tot uw persoonlijke schade en schande.' Graaf Lodewijk laat zich niet pramen. Hij gaat er hard tegenaan. Martelingen en verbanningen vormen de pijlers van de nieuwe gerechtigheid die voortaan zal heersen over zijn land. Al die rebelse Vlamingen moeten noodgedwongen zijn intense haat en wraakgevoelens ondergaan.

De strijd om de Franse kroon

Amiens 6 juni 1329. Koning Philippe biedt zich aan als trotse overwinnaar van de oorlog tegen de Vlamingen. Vergeet ook niet dat hij het pleit rond de troonsopvolging in Frankrijk gewonnen heeft tegen de kleinzoon van zijn illustere voorganger, koning Filips de Schone. Die kleinzoon is op dat moment de 17-jarige Edward III die recent de Engelse troon heeft overgenomen van zijn moeder Isabella van Frankrijk. Philippe heeft blijk gegeven van grote dapperheid en ridderschap. Waarom zou hij zich hier storen aan die vermetele Engelsman die het waagt om misschien hier het koninkrijk Frankrijk op te eisen in de naam van zijn moeder? Het koninklijke escorte van de Engelsman is bepaald indrukwekkend. Dat wel. Er zijn twee dagen voor nodig geweest om het gevolg met de honderden paarden te laten overkomen van Dover naar Wissant. De Franse koning laat zich niet kennen en organiseert een feest dat één week zal aanhouden. De twee koninklijke delegaties ontmoeten elkaar op de middag in de met goud en scharlaken versierde kathedraal van de schone stad Amiens. Messire Jean d'Aire heeft de afspraak niet gemist. Met zijn zwart veloursen pak onderscheidt hij zich amper tussen de tientallen priestersoutanes in het midden van het koorgestoelte. Van hieruit kan hij de hoge gasten perfect gadeslaan. De koningen van Spanje, Bohemen en Mallorca. Alle twaalf de pairs van Frankrijk zitten er plechtig.

‘Toch eigenaardig wat die jonge koning in spe hier komt doen.’ Iedereen denkt hetzelfde.

Amiens 1329: de aflegging van manschap

De plechtigheid is al begonnen. De jongeman en zijn aanhang ogen gespannen. ‘Gaaf die man werkelijk knielen en de eed van onderdanigheid afleggen tegenover onze koning, of is deze hulde de geheime voorbode van een Engelse claim over het hele Franse grondgebied?’ Edward III knielt voor de troon. Hij lijkt wat te vezelen tegen de burggraaf van Melun uit Aquitanië, het gebied dat onder zich ressorteert. De man zit aan zijn zijde en zal de eed voorprevelen die de Engelsman op zijn beurt zal herhalen tijdens zijn eedaflegging tegenover de Franse koning. ‘Ik wil natuurlijk wel alle eerbetuiging afleggen tegenover Philippe van Valois, maar vergeet het dat ik mijn onderdanigheid als leenheer zal afleggen tegenover mijn neef. Ik kan toch geen manschap afleggen tegenover iemand die met zijn oorlogen ingaat tegen de belangen van het Engelse volk?’ De burggraaf van Melun reageert erg alert. ‘Sire, volg me maar in uw eed die u nu gaat afleggen.’ En inderdaad: De jonge Engelsman buigt zich voor de Valois en legt zijn handen in de handen van de Fransman. Hij herhaalt wat de burggraaf hem dicteert. Hij brengt manschap en leenhulde als hertog van Guyana en Aquitanië en als pair van Frankrijk aan de koning van Frankrijk. De leenhulde beperkt zich tot de gebieden op het vasteland, maar Philippe van Valois beseft dat zijn neef nu al ver is moeten gaan met wat hij daarnet gezegd heeft. Hij kust de jonge koning op de mond en helpt hem behoedzaam recht uit zijn nederige positie. Nu schrijden ze zijde aan zijde langsheen een muur van violette bisschoppen en abten. Jean d’Aire kijkt ademloos toe hoe deze ceremonie zich voor zijn ogen afspeelt.

De rupsenplaag van 1329

Edward III keert terug naar Engeland waar hij af te rekenen krijgt met de Schotten van David Bruce, die blijkbaar kind aan huis is aan het Franse hof. De Engelse intimiteit wordt keer op keer blootgelegd bij Philippe van Valois die zich voor de rest van zijn tijd bezig houdt met feesten en toernooien. En met het verspillen

van geld waar hij er al vlug een tekort aan krijgt. Er volgt een muntherschikking om de financiële problemen aan het Franse hof de baas te kunnen. Waar er vroeger een onder- en bovenplafond bestond voor de omwisseling van zilverstukken, zullen de ponden voortaan alleen nog kunnen verhandeld worden aan het bovenplafond. Al dat nieuws komt messire Jean d'Aire te weten bij zijn rondreis door Artesië en Vlaanderen. Als hij terugkeert naar Kales vertelt hij honderduit over de leenhulde die hij meemaakte te Amiens en over het geld dat minder waard aan het worden is. Maar hij houdt hoe dan ook een wrang gevoel over aan het gedrag van die Engelse prins. 'Wordt zijn geliefd koninkrijk Frankrijk bedreigd door de Engelsen?' Hij spreekt er over met messire Eustache van Petresse (Saint-Pierre), een man van aanzien te Kales, een stadje, dat trouwens ontstaan is uit het vissersdorpje met dezelfde naam Petresse. 'Maak je geen zorgen Jean, laat de prinsen en koningen maar ruzie maken. Ondertussen zullen we wel zorgen voor vrede in onze stad Kales'. Maar Jean d'Aire blijft bezorgd. De troebelen tussen de vorsten zullen zich zoals gewoonlijk leiden tot kleine en grote miseries en verwarring bij de gewone mensen.

Augustus. De herfst van het jaar 1329 is in aantocht. De oogst in het noorden en in de streek van Kales ziet er prima uit. Maar er werd geen rekening gehouden met een heuse rupsenplaag die de beloftevolle perzik- en appeloogst in géén tijd verwoest. Net één van de plagen van Egypte. Op drie dagen tijd blijft er geen vermaledijd blad meer over aan de bomen. 'De straf van God' zeggen de mensen. Overal krioelt het van de rupsen. De takken van de perelaars en de appelbomen poseren naakt en verweesd. Precies alsof het nu al kerstmis is. De plaag verspreidt zich als een lopend vuur naar de oogst die op het veld staat te rijpen en naar de tuintjes van de mensen. Een haast diabolische verwoesting is het. Het ziet er naar uit dat de voorraadschuren leeg zullen blijven en dat er geen eten op tafel zal staan komende winter.

Robrecht van Artesië

De kerken vullen zich. Het volk bidt voor God en smeekt hem om die duivelse creaturen te verwijderen. En dan is er plots het grote onweer. Gitzwarte wolken vullen de lucht. De wind zwelt aan. Regen, hagel, verwoestende stormwinden zorgen er voor dat er de

volgende morgen geen sprake meer is van rupsen. Wat er overbleef van de bomen is nu helemaal vernietigd. De schade aan de huisjes is niet te overzien. Er zal heel wat tijd moeten overgaan om al het kwade van de voorbije drie dagen te herstellen.

Er zijn twee jaar voorbij gegaan. 1331. Anne is vijftien geworden. Vader Jean is nog niet van plan om toe te geven aan de verzuchtingen van zijn vriend messire Eustache van Petresse, de rijkste burger van Kales, om zijn dochter uit te huwelijken aan zijn geadopteerde 18-jarige neef Pierre van Petresse, de derde zoon van zijn broer. Anne ziet de intelligente en fijnbesnaarde Pierre wel zitten. En de gevoelens zijn wederzijds. De jongeman heeft zijn hele jeugd door gesukkeld met een zwak gestel. Lange wandelingen en paardrijden langs de uitgebreide stranden en door het vlakke landschap van Artesië helpen hem er stilaan bovenop. Tijdens die tochten krijgt hij gaandeweg interesse in de strijd om het graafschap Artesië. Een zaak die zich al geruime tijd afspeelt tussen Robert d'Artois, de schoonbroer van de Franse koning (de halfbroer van diens vrouw) en gravin Mathilde, de dochter van graaf Robert II die het graafschap erfde via de illustere Filips de Schone. Gravin Mathilde overleed in 1329 en haar oudste dochter en erfgenaam Johanna volgde haar moeder amper één jaar later in het graf. Het graafschap Artesië zou nu normaliter naar Blanche van Bourgondië moeten gaan, de tweede dochter van de overleden gravin. Heel Artesië wordt opgeschrikt als de notoire ridder en edelman Robert d'Artois aanspraak maakt op titel van graaf van Artesië. Hij baseert zijn claim op brieven van zijn voorvader, de voormalige graaf Robert, die vastlegde dat Artesië alleen maar kan toebehoren aan zijn mannelijke nazaten.

De strijd om Artesië

Robert d'Artois beschikt over een ruime aanhang. Zijn vazallen wensen niet liever dan af te hangen van een krachtige edelman uit hun eigen midden dan af te hangen van het graafschap van Bourgondië. Hun graafschap verdient meer dan een ordinair aanhangsel te zijn van Bourgondië. Ook onze Pierre van Petresse is Robert d'Artois zeer genegen in zijn edel doel om Artesië terug te laten keren naar zelfbestuur. Zijn streven voor de goede zaak krijgt een flinke knauw als Anne hem op een dag hem vertelt over de roddels die zich als een lopend vuurtje door het graafschap

verspreiden. ‘Gravin Mathilde en haar dochter Johanna stierven beiden nadat ze vergif kregen toegediend!’ ‘En wie had belang bij hun dood? Niemand minder dan jouw geliefde Robert d’Artois.’ ‘Allemaal roddels’, antwoordt Pierre. ‘Er worden zo veel zaken verteld dat niets nog geloofwaardig overkomt.’ ‘Er wordt zelfs verteld dat die zogezegde brieven over dat mannelijk opvolgerschap vervalst werden door Jeanne de Divion die nog een eitje te pellen had met die familie en de bewuste brieven in het bewuste koffertje liet deponeren door haar nicht Béatrice d’Hirson die kamermeisje was van Mathilde.’ Dezelfde discussie speelt zich niet alleen af tussen Pierre en Anne, maar eveneens aan het Franse hof, waar de roddels natuurlijk ook zijn doorgedrongen. Robert d’Artois mag dan wel zijn schoonbroer zijn, maar er spelen andere belangen. Philippe de Valois is geneigd om de laster te geloven. Hij is getrouwd met de zuster van de hertog van Bourgondië die er natuurlijk alle belangen bij heeft dat Artesië terugkeert naar zijn erfgoed. Er wordt besloten om de zogezegde valsspeelster, Jeanne de Divion, op de rooster te leggen. In die dagen komt dat neer op een persoonlijke folterbehandeling. Tussen het snikken en het schreeuwen en de agonie van de pijn door, roept ze uit dat de brief wel degelijk bestond, maar dat ze die niet kon terugvinden en ze zich verplicht voelde om een nieuw exemplaar tevoorschijn te toveren.

De pairs moeten oordelen over Robert d’Artois

‘Mijnheer Robert had dat document zo nodig om het parlement te overtuigen! Een klerk heeft de brieven voor mij nagemaakt op een oud perkament en voorzien van de authentieke zegels van de oude graaf.’ De zaken zijn nu duidelijk voor Philippe de Valois: d’Artois heeft de boel belazerd. De koning weifelt aanvankelijk. Zijn gewezen rechterhand is tot slot altijd een loyale leenheer geweest. Uiteindelijk verpest d’Artois het voor zichzelf door in een woedende bui te verklaren dat hij persoonlijk Valois tot koning van Frankrijk heeft gemaakt en dat hij er ook op zal toezien dat hij zal worden afgezet. Robert d’Artois wordt nu officieel opgeroepen om in Parijs te Saint-Michel voor zijn (mede) pairs te verschijnen die over hem en over Artesië zullen beslissen. Maar de zelfverklaarde graaf van Artesië weigert om in te gaan op het koninklijk verzoek dat hem herhaaldelijk wordt toegestuurd. In april 1332 is Robert

d'Artois met de noorderzon verdwenen. Enfin, die noorderzon is feitelijk Brussel, waar hij verblijft bij de machtige Jan III, de hertog van Brabant en Limburg. De openbare aanklager in Parijs had gevraagd om zijn lijf en goederen verbeurd te verklaren, maar het parlement heeft het gehouden bij een simpele verbanning. Bij de familie d'Aire in Kales zijn ze er niet goed van. Alle goederen van d'Artois werden door de koning aangeslagen en hun 'gedroomde graaf van Artesië' is gedegradeerd tot een ontheemde bedelaar. De verbannen Robert d'Artois van zijn kant zint op wraak. Hij stuurt huurmoordenaars naar de hertog van Bourgondië en naar de openbare aanklager van het parlement maar die worden ontmaskerd en geëxecuteerd. Maar daarmee is de kous niet af.

De voodoo-praktijken van Robert d'Artois

Messire Eustache hoort over enkele wassen beelden die opgedoken zijn in zijn logement te Brussel wanneer hij samen met de hertog van Brabant op rondreis was. 'Welke wassen beelden?' vraagt Jean zich verwonderd af. Eén van die wassen beelden wordt aangetroffen met een grote naald pardoes in het hart geplant. Het is het exemplaar ziet er uit als een kopie van de koningin, in de ogen van d'Artois de verraadster uit Bourgondië. Voodoo en zwarte magie verraden zijn perverse slechtheid. De reactie van Philippe de Valois laat zich raden. Hij laat de hertog van Brabant weten dat hij alle relaties zal verbreken met het graafschap Brabant als hij asiel blijft geven aan een individu die het op hun leven heeft gemunt. Het geplande huwelijk tussen de koningsdochter Marie en de zoon van Jan van Brabant wordt op de helling gezet en die laatste kan niet anders doen dan toegeven aan de eisen van de Franse koning. Uiteindelijk wordt monseigneur Robert versast naar het kasteel van Namen in Henegouwen dat ook al in hevige vijandschap leeft met het Franse hof. 'Ach', zegt messire Jean d'Aire, die zich nu openlijk distantieert van zijn vroeger idool. 'Robert d'Artois zal nu ongetwijfeld de boel gaan opstoken bij het hof van Edward III van Engeland en via die weg proberen stokken in de Franse wielen te steken!' Hij blijkt het bij het rechte eind te hebben. Na een kort verblijf in Namen, wordt d'Artois hoffelijk en beleefd verwijderd uit het graafschap van Henegouwen. Zijn laatste toevlucht is nu, zoals voorspeld, Engeland, waar koning Edward zich vrolijk maakt om met de gewezen bondgenoot van de

Valois nieuwe plannen te smeden om Frankrijk in zijn macht te krijgen. Het duo houdt de oorlog in Schotland voor bekeken en richt voortaan zijn pijlen op Frankrijk. De plechtige beloftes van Amiens zijn vergeten. De Franse kroon is voortaan het enige wat nog van tel is.

De graaf boycot de Engelsen in Vlaanderen

Graaf Robert mag dan wel ongeduldig zijn, maar koning Edward is niet gehaast om de zaken te forceren. Geduld is een schone zaak en er zijn nog voldoende binnen- en buitenlandse beslommingen om zich mee bezig te houden. Kijk nu maar naar Vlaanderen. Graaf Lodewijk van Nevers heeft alle Engelse wolhandelaars op Vlaams grondgebied laten oppakken op verdenking van het verspreiden van opruiende taal aan zijn adres. De ambachtslieden in Vlaanderen en Engeland zijn verontwaardigd over de vijandelijke en hoogst schadelijke reactie van de graaf. 'Het land van Vlaanderen is gebouwd op de draperie en als er geen wol is, dan kan er niet geweven worden.' Dat vertellen ze althans op de markten van Gent, Ieper en Brugge. De vijandelijke actie vanuit Franse kringen, Lodewijk van Nevers is hoe dan ook een zuivere Fransman en Vlaanderen al eeuwenlang een Frans leengebied, biedt een gedroomd alibi aan Edward III. Hij is al jaren jaloers van het succes van de Vlaamse lakennijverheid die hij liever zou willen zien ontwikkelen in eigen land. De actie van Lodewijk van Nevers laat hem toe van twee walletjes te eten. Hij verbiedt de uitvoer van schapenwol en laat als tegenreactie alle Vlaamse handelaars die zich op dat ogenblik in Engeland bevinden, oppakken. Hij laat hun goederen confisqueren. Een tiental Henegouwse families van wevers worden aangetrokken en geïnstalleerd in Londen. Voor de rest houden de Franse en Engelse koningen hun zagezegde 'goede' relaties onaangeroerd. Philippe de Valois is beducht voor een Engelse inval en houdt de Engelsen liever te vriend en bovendien staat er een kruistocht van drie jaar op de planning. Hij stelt zijn zoon, de hertog van Normandië, aan als tijdelijke regent van Frankrijk. Voor zijn vertrek naar het Heilig Land, stuurt Philippe de Valois een delegatie naar Engeland. Het gezelschap wordt geleid door Raoul, leenheer van het graafschap Eu en Ghisene, een territorium dat ooit ontstond in de Pagus Flandrensis en waar Kales al sinds 997 als versterkte Vlaamse stad deel van uitmaakt.

Enfin, toen was het nog een Vlaamse stad. Ook de bisschop van Beauvais reist mee op zoek naar Edward III om hem aan te porren om samen met de Franse elite mee te trekken op kruistocht.

Haken en ogen in het graafschap Guînes

In het graafschap Guînes moeten er blijkbaar haken en ogen gerezen zijn tussen de Fransen en de Engelsen. De Franse koning blijkt niet al te sterk in het naleven van zijn beloftes aan Edward III en dat ligt duidelijk zwaar op de maag van de Engelsman. ‘Zeg maar aan uw heer dat als hij doet wat hij beloofd heeft te zullen doen, wij onmiddellijk zullen meedoen met zijn heilige kruistochten. Tot dan blijf ik waar ik nu ben!’ Raoul en de bisschop reizen onverrichterzake terug naar het vasteland waar ze inschepen in Kales en de nacht doorbrengen in één van de hotels van de familie van Petresse. Eustache en zijn zoon Pierre worden op de hoogte gebracht van de vreemde reactie van Edward. De jonge Pierre van Petresse die van plan was om mee te trekken op kruistocht met de koning, aarzelt om het in de gegeven omstandigheden, effectief te doen en een weekje later blijkt ook koning Philippe de Valois dezelfde mening toegedaan te zijn. Hij toont alvast geen grote haast meer om af te reizen naar het graf van de Heer. Er zijn andere zaken die zijn geest bezwaren en die hebben waarschijnlijk weinig te maken met enige vorm van zielzaligheid. Edward III acht de tijd gekomen om de banden met Henegouwen aan te halen. Sinds zijn vijftiende is hij getrouwd met de nog jongere Filippa van Henegouwen, dochter van graaf Willem van Henegouwen en Holland. De Franse koning had eerder al tevergeefs geprobeerd in alliantie te gaan met graaf Willem. Was die tenslotte niet getrouwd met Johanna, de zuster van Philippe de Valois? Maar de Valois hebben zijn plannen om Willems dochter Isabelle te laten trouwen met Jan III, de hertog van Brabant, gedwarsboemd en dat ligt nog steeds op de Henegouwse levers. Een hele delegatie Engelsen meldt zich aan in Henegouwen. Willem staat zeker niet afkerig tegenover een alliantie met de Engelsen. Maar er moet meer zijn. Henegouwen is al met al een bescheiden graafschap. Zuiderbuur Frankrijk is andere koek en waar zal Engeland zijn als Frankrijk de spierballen zal laten rollen? Er is zeker steun nodig van andere partijen.

De invloedrijke burger Jacob van Artevelde

‘Hebben de Engelsen zijn Duitse neef, de hertog van Brabant al gepolst? En hoe zit het met zijn schoonbroer de graaf van Gelderland? En de heer van Valkenburg? Zouden we met zijn vier geen interesse kunnen opwekken bij de Duitse keizer Lodewijk de Beier?’ De Engelsen nemen de goede raad van graaf Willem ernstig en het komt inderdaad tot gesprekken met de Duitsers ergens in de buurt van Koblenz. Maar het water tussen de Engelsen en de Duitsers blijkt veel te diep en waarom zou de Beier zijn goede relaties met Frankrijk op het spel zetten? Bij graaf Lodewijk van Nevers moeten ze ook al niet zijn voor enige samenwerking. Die zit ondertussen zelf al niet te gemakkelijk op zijn troon in Vlaanderen. Vlaanderen werd onlangs geëxcommuniceerd uit de kerk en hijzelf kijkt alleen maar door een Franse bril. Hij kan trouwens moeilijk anders na de dreigementen van Philippe de Valois aan zijn adres. Maar het zou Vlaanderen niet zijn als de grote steden niet in onmin zouden leven met hun graaf. Als Edward III avances wil maken dan zal dit moeten gebeuren met de beleidsvoerders van Gent, Brugge of Ieper. Het verschijnen van de invloedrijke burger Jacob van Artevelde aan het Gentse firmament, is ook voor de Engelsen niet onopgemerkt gebleven. Op korte tijd heeft hij zich in Vlaanderen opgewerkt tot een heus cultfiguur, een prestatie die geen enkele graaf, prins of koning hem ooit heeft voorgedaan. Zijn graaf zit er bij en kijkt er naar, maar het is wel Jacob die regeert over Vlaanderen. Overal waar hij gaat of keert, wordt hij geflankeerd door 80 tot op de tanden gewapende lijfwachten waarvan slechts enkelen zijn geheimen kennen en die er op getraind zijn om allen te doden die zich tegen hun hoofdman zouden keren. Blijkbaar hebben enkele invloedrijke personages dat al aan den lijve ondervonden en is er niemand die het nog aandurft om van Artevelde tegen te spreken.

De strategische ligging van Kales

De Gentenaar is een oude bekende van de belangrijkste burgers van Kales. Jacob van Artevelde, een telg van de weversambachten is er vaak geweest en er geleurd met zijn medebrouwsels en zijn lakens. In zijn jeugd eigenlijk een losbol, altijd moeilijk gehad met de noodzakelijke discipline die leerjongens nu eenmaal moeten

aanleren. Uiteindelijk werd de onhandelbare Artevelde weggestuurd naar de bevriende graaf Charles de Valois die hem detacheerde bij zijn oom, de gewezen koning Lodewijk de Woelzieke. Maar de komst van de Vlaming had zo veel irritatie en jaloezie opgeleverd aan het Franse hof, dat Jacob na de dood van de koning teruggestuurd werd naar zijn heimat Gent waar hij binnen de kortste tijd trouwde met de dochter van ridder Zeger van Kortrijk.

We keren even terug naar het Kales van het jaar 1337. Het stadje is sterk gegroeid en welvarend geworden sinds graaf Philippe van Boulogne het heeft laten versterken en ommuren. Kales is ondertussen uitgegroeid tot zowat de veiligste en meest betrouwbare haven van de hele Franse Westkust. Nergens in Vlaanderen of Frankrijk ligt Engeland zo dichtbij. Amper 30 km bedraagt de afstand tussen Dover en Kales. Vooral de zeelieden beschouwen Engeland als een dichte buur. Bij helder weer kunnen de Kalesanen de krijtrotsen van Dover bijna aanraken. Kales en zijn strategisch gelegen haven hebben alles in zich om uit te groeien tot een machtige stad die zich zou kunnen meten met de grote Vlaamse steden die zelf hun magistraten verkiezen en hun eigen boontjes doppen en niet ondergeschikt zijn aan de officieren van de koning zoals dit in Kales nog steeds het geval is. Maar geen enkele vooraanstaande burger van Kales mag het gedroomd hebben om ooit naar de pijpen te moeten dansen van een tirannieke figuur zoals die van Jacob van Artevelde.

De mislukte invasie van Cadzand

Edward III beseft natuurlijk dat het rijk van Artevelde niet zal blijven aanhouden. Maar zo lang het duurt, blijft die man natuurlijk het perfecte aanknopingspunt om met de voeten te spelen van de Franse koning. Talrijke Engelse afgezanten lopen de deur van Jacob plat en informeren hem over de mogelijke allianties en plannen die ze koesteren voor de nabije toekomst. Graaf Lodewijk van Nevers heeft zijn vrouw en zijn oudste zoon teruggestuurd naar Frankrijk uit vrees dat de Vlamingen hem zullen verraden. Hij is onrustig en twijfelt en laat zich vooral niet meer zien in eigen land. Hij beschikt toch nog altijd over zijn eigen aanhang. Trouwe Fransgezinde medewerkers die zich ophouden in diverse kastelen

en burchten. De heer van Hallewyn en zijn manschappen bezetten het kleine eiland van Cadzand ter hoogte van Walcheren en Zeeland. Als Edward III projecten wil beginnen in Vlaanderen moet hij eerst voorbij Cadzand en dat zal hem niet gemakkelijk vallen! Cadzand is een doorn in de voet van Artevelde. Een eerste grootschalige poging van de Engelsen om het bastion in te nemen loopt verkeerd af. Het nieuws van de mislukte invasie van Cadzand komt ter ore van de inwoners van Kales en zorgt er voor grote ongerustheid. Het eerste bloed heeft gevloeid. De trots en de hoogmoed van de Engelsen zijn uitgedraaid op een sisser van formaat. Maar ze betekenen pas de voorbode van meer ellende. Het is nu nog een kwestie van tijd vooraleer de Engelsen definitief de handschoen zullen opnemen tegen het geslacht van de Valois.

Engeland verklaart de oorlog aan Frankrijk

De Kalesanen beseffen als geen ander dat hun stad en hun haven centraal zullen komen te staan in de op komst zijnde oorlog. De animositeit met de Engelse scheepslui met wie ze altijd al een concurrentieslag hebben gestreden, stijgt met de dag. De vijandelijkheden op zee stapelen zich op. Oktober 1337. Het nieuws verspreidt zich als een lopend vuur door de straten en steegjes van Kales. Er is een Engelse ‘Heraut van Wapenen’ gearriveerd in de haven. De boodschapper is onderweg naar koning Philippe de Valois om hem een wapenbrief af te geven. Het is een officiële oorlogsverklaring van de Engelse koning die de brief tot ieders verbijstering ostentatief ondertekend heeft met ‘Edward III, koning van Frankrijk en Engeland’. De publieke verontwaardiging is algemeen. Jean de Vienne, de gouverneur van de stad, heeft de hulp vandoen van enkele rijke burgers om te voorkomen dat het gewone volk de arme boodschapper zou lynchen. Maar de oorlogsverklaring is een realiteit. Het Engelse parlement is samengekomen in Nottingham in het bijzijn van Edward III en de volledige klik van de clerus. De nationale trots en de grandeur van de onderneming zorgen er voor dat de koning een haast onbepaalde vrijheid krijgt om de heilige oorlog tegen de Fransen tot een goed einde te brengen. Extra taken op wol en tienden van de kerkelijke inkomsten worden ingezet om de oorlog te financieren. De leenheren en de ridders worden door hun

koning allemaal opgeroepen om deel te nemen aan de strijd tegen Frankrijk.

De Gentenaars dragen hun Artevelde op handen

In Kales heeft messire Eustache een van zijn voornaamste zeekapiteins uitgenodigd op een etentje. De man is er opnieuw in geslaagd een volledige scheepslading vol Vlaamse lakens en wandtapijten veilig aan wal te krijgen en daar is reder Eustache best gelukkig om. De kapitein, Aldeano, voelt zich wat ongemakkelijk te midden van de luxe van de ietwat decadente woning. Eigenlijk zou hij zich liever op zee bevinden, in zijn eigen vertrouwde omgeving. De man kan amper verbergen dat hij niet de minste tafelmanieren bezit en daar zit hij dan samen met de andere gasten. Ook Jean d'Aire en zijn dochters Anne en Myrthe schuiven mee aan de rijkge vulde en met massief zilverwerk versierde tafel. Het eten is perfect. De ene delicatess e na de andere. Wijn van de Canarische eilanden. De gebruikelijke koetjes en kalfjes leiden het gezelschap naar de figuur van Jacob van Artevelde die ze trouwens onder elkaar 'Jacquemart d'Artevelde' noemen. Kapitein Aldeano vertelt dat hij eind december 1337 in Gent was om er zijn cargo te vervullen. Hij had er kennis gemaakt met het volk van Gent dat massaal optrok naar de patriciërswoning van Artevelde en hij was met hen mee gestapt om, wie weet, eens kennis te maken met de toen nog niet zo bekende man. 'En daar stond hij dan. Geleund tegen de stijl van zijn voordeur. Met een klein meisje dat aan het spelen was aan zijn voeten. Hij verwachtte ons blijkbaar en nam het kind op de armen als de Gentenaars dichterbij kwamen.' Kapitein Aldeano is duidelijk gecharmeerd door Artevelde die zich daar ter plekke erg voluntaristisch opstelde om zijn medeburgers te helpen. De Gentenaars droegen hem op handen. 'Nu de Fransen ons niet willen helpen met onze wol, wat houdt er ons dan eigenlijk tegen om te onderhandelen en zaken te doen met de koning van Engeland?' vraagt Jacob aan zijn medestanders.

'Zijn we niet mans genoeg om nauw samen te werken met die van Brabant, Henegouwen, Holland en Zeeland?' Blijkbaar is Jacob van Artevelde niet die beruchte bullebak zoals die hier in Frankrijk wordt afgeschilderd! Anne is fel onder de indruk van het feit dat Artevelde zijn eigen leven veil heeft voor het welzijn van de

Gentenaars. 'Dat was trouwens nog maar het begin op 28 december, ondertussen hebben de Vlaamse steden beslist om zich op geen enkele manier te bemoeien met de oorlog tussen de koningen van Frankrijk en Engeland. Het volk van Vlaanderen wil zaken doen met Engeland en trekt zich niets aan van de onderlinge vijandschap. Ondertussen heeft de koning van Frankrijk al laten weten aan graaf Lodewijk dat als hij zich niet ontdoet van die van Artevelde, hij er zeker mag van zijn dat hij zijn graafschap zal kwijtspelen. Hij is niet van plan om nog eens hem te hulp te snellen.'

De sergeanten van Artevelde

'Dat Jacob Vlaanderen nu bestuurt en zich nu nog enkel met lijfwachten naar buiten begeeft, heeft alles te maken met die opdracht van onze koning' zegt Myrthe. Als je me vertelt dat de graaf al enkele vergeefse pogingen ondernomen heeft om Artevelde in een hinderlaag te lokken en te laten vermoorden, dan is het niet zo verrassend dat Jacob zich niet meer zonder veiligheidsagenten naar buiten begeeft.' 'Je hebt gelijk', zegt Aldeano. 'Die pogingen om hun leider te vermoorden, zijn in het verkeerde keelgat geschoten bij de Vlaamse mensen en bij de burgers van de grote steden. De mensen waren zo verbolgen op Nevers dat hij halsoverkop moest vluchten en zijn paard moest opjatten om veilig in St.-Omer te geraken. En van daar vluchtte hij naar Saint-Quentin om te gaan uithuilen bij de koning.' Pierre van Petresse is het niet eens met Myrthe. 'Sindsdien heeft Jacquemart overal doorheen Vlaanderen sergeanten geposteed die hij wekelijks vergoedt en die er op getraind zijn om eventuele rebellie in de kiem te smoren, graafsgezinden op te sporen en vooral zijn bevelen nauwgezet op te volgen. De ridders, leenheren, duizenden burgers, arm of rijk, vliegen er buiten en moeten de helft van hun eigendommen afstaan aan van Artevelde. St.-Omer zit nu vol met weggelopen Vlamingen die buiten gebonjourd werden enkel en alleen omdat ze trouw wilden blijven aan hun koning en graaf. Het zijn precies vogels die van hun nest verjaagd zijn'. 'Jaja,' zegt Anne. 'Maar vooral de graaf heeft boter op het hoofd.' Pierre beaamt het. 'Natuurlijk is dat zo. Hoeveel mensen heeft hij niet verbannen? Hoeveel gronden heeft hij niet aangeslagen? Hoeveel koppen heeft hij niet laten rollen? Zo heeft hij de bekendste ridder van

Vlaanderen, Zeger van Kortrijk, in de val gelokt en hem na een lange tijd in de gevangenis toch wel niet laten onthoofden zeker! Vergeet niet dat Zeger de schoonvader was van Jacob van Artevelde!

Vlaanderen is voor Engeland de poort tot Frankrijk

‘En wie is nu het grootste slachtoffer?’ vraagt ze. ‘De gewone mensen worden gemanipuleerd dat het geen naam heeft, hun goederen worden geplunderd, ze weten geen kant meer in noch uit. Hun grauw, miserievol en uitzichtloos bestaan, valt niet te beschrijven.’ ‘En nu moeten die arme Vlamingen nog eens samen met die Engelsman ten strijde trekken tegen onze eigenste koning want iedereen weet dat Vlaanderen voor Edward de sleutel is tot Frankrijk. De Engelse strijdkrachten zijn inderdaad al binnen gevallen op Frans grondgebied. Veertien dorpen worden in brand gestoken, geplunderd en vernield. Maar op het moment dat hij zijn schoonbroer Willem van Henegouwen nodig heeft, laat die hem weten dat hij nog even wil wachten daarmee. De tijd is nog niet rijp. Een eerste schermutseling met de Fransen te Picardië is dan ook met een sisser afgelopen voor Edward III. De Fransen willen nog niet vechten en de macht van het Engelse leger is voorlopig ondermaats. Met de winter in zicht trekken de Franse troepen zich nu terug naar het zuiden, terwijl de Engelsen zich opnieuw gaan posteren in Vlaanderen. Ter hoogte van de Somme zijn de Fransen koortsachtig aan het werk met de uitbouw van een vloot die de Engelsen zal moeten weerstaan. Koning Edward is teruggekeerd naar Engeland en roept het parlement samen te Westminster met de bedoeling om zijn fondsen aan te zuiveren. Hij laat zijn vrouw, de koningin, achter in Gent. Ze is net bevallen van een baby die de naam ‘Lionel van Antwerpen’ heeft gekregen. De graven van Derby, Salisbury en Suffolk staan in voor de nodige bewaking. Jacob van Artevelde zorgt er voor dat Filippa niets te kort komt en waakt over haar. Ook Jacob is trouwens pas vader geworden van de kleine Filip. De geboorte van beide kinderen voelt aan als iets symbolisch. Artevelde wil met hart en ziel werkelijk alles doen om zijn vriend Edward te helpen in zijn oorlog die hij zal ondernemen tegen Frankrijk.

De diefstal van de Kortrijkse veestapel

De graven die instaan voor de veiligheid van de koningin, hebben een mooi leventje in Gent. Eigenlijk zouden ze nu beter haar broer Willem bijstaan die het hard te verduren krijgt in het graafschap Henegouwen. Philippe de Valois heeft ridders en gewapende mannen gestuurd naar het Henegouwse waar ze her en der zware ravages aanrichten. Willem en zijn oom Jean van Henegouwen hebben hun handen vol met de Franse gewelddenaars. En ondertussen zit zijn zuster Filippa in het bijzijn van de Engelse elite-strijdkrachten te verkommeren in een Gents hotel. De verkenner van de Franse koning zijn ondertussen verder doorgedrongen in het Vlaamse platteland en bevinden ze zich nu al op Kortrijks grondgebied. In de graslanden rond de stad treffen ze een voor Vlaanderen erg belangrijke veestapel aan. Wat een slag kunnen de Fransen hier slaan, door die grote kuddes schapen, koeien en varkens weg te leiden naar Frans grondgebied. Het land blijft vreemd en leeg achter als de beesten naar het zuiden verdwijnen. Artevelde is boos en geërgerd om de diefstal van zo veel belangrijk voedsel voor zijn onderdanen. 'Waar waren de Engelsen toen Vlaanderen hen nodig had? Er zijn al lang nieuwe belastingen goedgekeurd in Engeland. Waarom duurt het dan nog zo lang vooraleer er versterking komt? De mannen van koning Philippe hebben in de omgeving van Kortrijk onze kuddes gestolen en iedereen gedood die dat wilde voorkomen.' Jacob van Artevelde wil absoluut een einde maken aan die diefstallen en verzoekt de koningin om met de Engelse manschappen op te trekken richting Oudenaarde. Maar de graven van Salisbury en Suffolk hebben niet gewacht op nieuwe instructies en zijn al op de terugkeer naar Ieper na een strooptocht in Armentières dat ze tot hun verwondering helemaal onverdedigd hebben aangetroffen. De mannen, blijkbaar allemaal crapuul eerste klas, arriveren goedgehumeurd in Ieper, goed voorzien van een buit van gestolen goederen.

Wallart de la Croix, de man van de Westhoek

Ze zijn maar één van hun manschappen kwijtgespeeld. De arme soldaat Hugh werd geraakt door een molensteen, geworpen door een vrouw des huizes. Ze hadden haar woning in brand

gestoken en haar weerloze kinderen gewurgd. De vrouw was op zolder gevlucht en had in een woedende wanhoopspoging de molensteen naar beneden laten donderen op het hoofd van één van de brandstichters. In Ieper krijgen ze de boodschap van Artevelde om zich te vervoegen met de Gentenaars. De volgende morgen zullen ze vertrekken. Hun arrogantie en brutaliteit worden niet overal gesmaakt in Ieper, waar veel inwoners van oudsher toegewijd zijn aan de Franse koning. De muren in de stad hebben blijkbaar Franse oortjes, want nog diezelfde avond vertrekt er vanuit Ieper een boodschapper om de mensen van Rijsel te verwittigen van de manoeuvres van de Engelsen. Wallart de la Croix is een man van de Westhoek en hij zal de Engelsen de weg wijzen om bij Artevelde te geraken die zich aan een ijzeren brug aan de Leie zal bevinden. Onderweg botsen ze op een wegversperring die aangebracht werd door de bevolking van Rijsel in een poging om hun stad te beschermen tegen de Engelsen. Messire Wallart vermoedt dat er zich op en rond de versperring een hinderlaag bevindt en adviseert de Engelsen om terug te keren op hun stappen en via een andere weg op te trekken. En zeker de zaken hier ter plekke niet te willen forceren. Maar de Engelsen zijn slechtgezind en te trots om naar zijn advies te luisteren. 'Het zal toch niet waar zijn dat we onze route zullen verlaten omdat we bang zijn van enkele burgers van Rijsel? We gaan verder en we doen wat Artevelde ons heeft opgedragen!' De Vlaamse ridder Wallart is een moedig man die in zijn leven herhaaldelijk blijk gegeven heeft van moed en zelfopoffering. Hij is niet bang om te vechten.

De Rijselnaars nemen twee Engelse graven gevangen

Maar wat hij wel vreest, is die dreiging van een verschrikkelijke excommunicatie die de paus boven de hoofden van de Vlamingen heeft geplaatst. Geen enkele priester zal nog missen mogen voorgaan in heel Vlaanderen. Hij wil de Engelse pelotons wel gidsen, maar als die in een hinderlaag vallen, zal hij zich onmiddellijk terugtrekken. Hij wil niet dat deze opdracht zijn kop zal kosten. Wallarts woorden zijn amper koud als een omvangrijke bende gewapende Rijselse burgers zich ter hoogte van een klein wegeltje, afgezoomd met een doornhaag en omringd door een sloot, de aanval inzet op de Engelsen. Wallart wendt de teugels van

zijn paard en galoppeert opnieuw de weg op naar Ieper. Hij vertikt het van nog achterom te kijken en ziet zo niet eens meer dat de Engelsen een maatje te klein zijn voor de Rijselnaars. Het is een echte slachting. De ridders die het commando voeren, worden door de Fransen gevangen genomen en vastgeknoopt. Ondanks het vele bloedverlies zijn de mensen van Rijsel zo fier als een gieter als ze met hun twee gevangengenomen en geknevelde Engelse graven de stad binnenkomen. Een escorte brengt hen binnen de kortste tijd naar Parijs waar koning Philippe de Valois in zijn nopjes is met de kostbare prooien die de Rijselnaars hebben buitgemaakt. Die van Rijsel hebben meer gerealiseerd dan het hele godse Franse leger samen.' Het nieuws van de gevangennamen betekent een koude douche voor Jacob van Artevelde. 'Als de Engelse koning zijn handen zal willen liggen op de Franse lelie, dan zal dat zeker niet gaan door rustig te lanterfant in zijn koninkrijk Engeland.' Jean d'Aire en Eustache van Petresse drinken een glas bier in de schaduw van een grote boom in de tuin. In Kales zijn ze gek op Vlaams bier. Hoewel er natuurlijk ook altijd een volle ton Picardische cider in Eustaches kelder staat te wachten. Maar messire Eustache verkiest zelf eigenlijk een goed glas rode Bordeauxwijn. 'Dat hij maar ginder blijft die Edward' antwoordt hij. 'Dan blijft het ten minste rustig in ons land.' 'Let jij maar op met je rode wijn van de Bordeaux en je bier van Vlaanderen.'

De vloot van Kales wordt gemobiliseerd

Vergeet niet dat die druiven in het Engelse Guyana geoogst worden. Als straks de oorlog helemaal uitbreekt dan zou het wel een kunnen gebeuren dat we hier in Kales helemaal geen Vlaams bier en geen wijn meer zullen hebben. Dan zullen we de appelcider in mijn kelder wel moeten aanspreken.' Het ene ogenblik gaat het gesprek tussen de vrienden nog over wijn en bier. En plots hebben ze het over de kloosterorden in hun streek. Jean d'Aire heeft vooral bewondering voor de Franciscanen die onder de naam van de Kordeliers een grote abdij hebben in Kales. Eustache heeft het meer voor de Predikheren die hem erg kunnen bekoren met hun mooie sermoenen die ze plegen af te steken tijdens hun missietochten doorheen het platteland. Pierre van Petresse vervoegt het gezelschap. 'Weet je dat onze koning opdracht gegeven heeft aan onze gouverneur Jean de Vienne om 20 schepen

te laten vertrekken vanuit Kales om de vloot ter hoogte van de Sluis en Cadzand te gaan versterken?’ ‘Blijkbaar is Edward III van plan om terug te keren. Onze koning wil de Engelsman en zijn vloot de pas afsnijden, nog voor ze kwaad kunnen doen op het vasteland.’ Pierre heeft het nieuws gehoord van messire Pierre van Wissant die het op zijn beurt gehoord heeft van zijn oom Jacques van Wissant die deel uitmaakt van het stadsbestuur in Kales. Eustache, door en door patriot, is onmiddellijk bereid om 5 van zijn schepen ter beschikking te stellen van de koning. ‘We moeten er alles aan doen om te verhinderen dat onze schone stad Kales aangevallen zal worden door de vijand.’ Jean d’Aire volgt zijn vriend en biedt 4 van zijn schepen aan, gevolgd door Jacques van Wissant die zich ook niet laat kennen en, dankbaar voor de generositeit van zijn vrienden, er nog 3 vaartuigen aan toevoegt. Pierre van Petresse gaat nog een stapje verder. Hij biedt zijn diensten aan om mee te gaan vechten tegen de Engelsen. Eindelijk kan hij eens zijn trouw aan zijn vaderland bewijzen. Eustache glundert bij de gedachte dat zijn eigenste zoon zal meevaren met het schip van zijn vriend kapitein Aldeano.

Juni 1340: de Franse vloot stoomt op naar Sluis

Juni 1340. De 20 Kalesaanse schepen hebben de koninklijke vloot vervoegd die nu uitgegroeid is tot 200 schepen, volgepropt met 20.000 mariniers. De mannen hebben er nog geen besef van dat zich ondertussen een indrukwekkende Engelse vloot van 260 schepen en 12.000 boogschutters aan het vormen is met de bedoeling om op te stomen richting Sluis en Zeeland. De voorbereidende schermutselingen komen van Franse zijde. Blijkbaar vaart de Franse vloot niet samen in één grote vloot, maar zwermen hele clusters van schepen rond de kust van Engeland in afwachting van de confrontatie met de vijandelijke vloot. Kalesaanse soldaten meren aan in de mondingen van hun achtertuin Dover, in Plymouth, Southampton en Sandwich waar ze regelrechte plundertochten organiseren. Het zijn vuile en smerige wandaden waar Pierre van Petresse zich van distantieert. Kapitein Aldeano doet wel mee en aarzelt niet om enkele gestolen juwelen en diamanten tot de zijne te maken. Zo staat het toch neergeschreven in de roman van 1890. De Kalesanen hebben een reputatie hoog te houden van bekwame en moedige zeerotten. De

admiralen van de koning, Hugues Quiéret en Nicolas Béhuchet geven de Genuese zeerover Barbavera die als kapitein van een aantal galleischepen deelneemt aan de slag, de opdracht om de kleinere schepen uit Kales onder zijn bevel te verenigen. Terwijl de Fransen met hun grote schepen, zoals de Christophe, en andere van dit kaliber, de slag zullen aangaan met de grote Engelse schepen, zullen de schepen onder leiding van de Genuees overgaan tot verspreide speldenprikken te land en ter zee. De Engelse vloot ligt al die tijd voor anker te wachten en moest er al lang geweest zijn. Maar Edward kreeg af te rekenen met geldtekort, moest zich tijdelijk redden met geld van de Lombardische bankiers en van de Joden, die dan weer woekerintresten eisten en voortdurend op zijn huid zaten om terugbetalingen te eisen. Het was lang wachten op een uiteindelijke goedkeuring van nieuwe financiële middelen door het parlement.

De Engelse vloot vaart de haven van Orwell uit

En ondertussen zorgde de Genuese en Kalesaanse terreur voor grote onrust en paniek bij de kustbewoners. Die onrust slaat trouwens over op de weifelende parlamentsleden en de hogere clerus die hun zegen moeten geven voor de expeditie. Een zeer geïrriteerde Edward haalt uiteindelijk zijn gram na een briesende uitval naar dat nest bangeriken, die moeten weten wat ze willen. De Engelse vloot vaart de haven van Orwell uit op 22 juni 1340. Edward zal de expeditie leiden van op zijn schip de Saint Philippe. Hij wordt bijgestaan door admiraal Walter de Manny. De Fransen op de Christophe maken zich klaar voor de confrontatie. Maar de Engelse vloot heeft een eigenaardige strategie. Ze naderen eerst tot op dichte afstand van de Fransen en daarna trekken ze zich terug. ‘Ze durven niet vechten’ zegt Nicolas Béhuchet. Barbavera weet wel beter. ‘Onze Engelse tegenstanders zijn bekwame zeevaarders. Ze manoeuvreren hun schepen om maximaal gebruik te kunnen maken van de wind en om vooral niet de zon in de ogen te krijgen. We zullen het niet gemakkelijk krijgen.’ Barbavera en de Franse admiraals verschillen grondig van mening hoe ze de zeeslag moeten aanpakken. De Genuees wil dat ze allen zo snel mogelijk opstomen naar volle zee. Admiraal Quiéret is dezelfde mening toegedaan maar Nicolas Béhuchet wil liever dicht bij de kust blijven. Het komt tot een hoog oplopende ruzie daar op de

Het schepencollege van de stad heeft aan Jean de Vienne toestemming gegeven om deze onthutsende, bittere, maar noodzakelijke maatregel te treffen. De bevolking van Kales is in shock. Hatelijke emoties regeren de stad. ‘En wie zal nu beslissen wie de oudjes en de zwakken zullen zijn die we ter dood zullen veroordelen?’, vragen Manon en Myrthe aan de oude Eustache. Hun maag krimpt bij de gedachte dat de mensen zich nu al aan het klaar maken zijn om afscheid te nemen van hun geliefden. Eustache heeft zijn antwoord klaar. ‘We kunnen er gewoonweg niet onderuit. Iedereen die niet in staat is om zelf zijn brood te verdienen, om mee te werken aan de bescherming van Kales of op één of andere manier zijn bestaansmiddelen niet kan rechtvaardigen, zal uit de stad verwezen worden.’ ‘Niemand in Kales heeft ooit honger moeten lijden.’ schreeuwt Myrthe. ‘Zijn er dan echt geen andere oplossingen?’

De maatregelen zijn hartverscheurend

Anne neemt het zoals altijd op voor Eustache. ‘Wees er maar gerust dat hij alleen maar beslissingen neemt die goed zijn voor het algemeen belang van onze stad’. Huishoudster Manon sluit zich aan bij de mening van Myrthe. ‘Neem nu mensen zoals Nicolas Fatel en Rose Duran. En de oude Aventurine? Ze zijn allemaal ziek en zwak. We zullen ze zelf moeten dragen om ze buiten de stad te brengen. Binnen de twee dagen zullen ze alle drie dood zijn als ze overgeleverd worden aan de koude van nacht. Kunnen we dan niet zelf een stuk van ons eigen voedsel geven aan die mensen om hen dit huiveringwekkend lot te besparen?’ ‘Luister nu eens goed’, herneemt Jean d’Aire, ‘met de beste wil van de wereld, iedereen zal wel een aantal mensen een tijdje vooruit kunnen helpen, maar ons proviand dat we nu nog hebben, is het enige voedsel wat ons rest. Hoe kunnen we ons trouwens rechthouden in deze moeilijke tijden als we het weinige eten dat we hebben, nog moeten delen met de armen? We moeten er voor zorgen dat de gezonde mensen gezond blijven. Als puntje bij paaltje komt, zullen we moeten vechten tegen die Engelsen. En hoe gaan we dat doen als we zelf niet goed op onze poten staan? Daarom is er die hartverscheurende maatregel noodzakelijk. Of wij en jullie dat nu graag hebben, doet niet ter zake.’ Manon en Myrthe zwijgen. Ze

besluiten onder elkaar om toch maar een stuk brood opzij te leggen.

1700 overbodige monden worden weggestuurd uit Kales

‘De tijd zal komen dat we ééns het laatste brood zullen kunnen gaan kopen’, denkt messire Jean meewarig. ‘Geld in de zakken zal niet meer tellen. Zelf in de weelderigste huizen van de stad zal er geen voedsel meer zijn. Laat ze nu nog maar een stukje brood uitdelen, maar lang zal het niet meer duren!’ De dramatische maatregelen zijn ondertussen al doorgedrongen tot op het Wapenplein voor het stadhuis. Het gehuil en het gesnik van de mensen is hartverscheurend. In elke straat lopen nu stadssergeanten rond met oude, zwakke en zieke mensen aan hun zijde. Soms dragen ze de mensen zelf. Ze hebben allemaal de fatale stempel van ‘onnodige mond’ gekregen. De gouverneur en de magistraten hebben op een speciaal register de namen geschreven van 1.700 inwoners. Allemaal mensen die moeten verdwijnen uit Kales. Het is al vroeg in de namiddag en er is nog heel wat werk om de 1.700 dezelfde dag nog te verbannen. Voor de ongelukkigen is het van belang om zo snel mogelijk te vertrekken, want misschien bezitten ze nog de kracht om op zichzelf een naburige stad te bereiken en zo te ontkomen aan de bezetting en de hongerdood. De Kalesanen weigeren te geloven dat koning Edward zo crapuleus en zo haatdragend zal zijn om hen de doorgang naar een mogelijke redding te weigeren. Walter de Manny en de graaf van Southampton bekijken de trieste processie die zich buiten de stadspoorten van de belegerde stad begeeft. Een bende sukkelaars die hun thuisbastion Kales aan een slakkengangetje verlaat. ‘Daar zijn ze dan’, zegt Walter de Manny. ‘Onze onnodige monden komen naar buiten. Wat een massa volk zeg.’ De man van Southampton gaat verder, ‘ja, onze koning was eerst van plan om ze niet door te laten en ze te laten omkomen door de honger en door de vrieskou, maar hij heeft zich bedacht. De sukkelaars krijgen allemaal twee shilling en vrije doorgang.’ Walter reageert verrast en een stuk opgelucht, ‘ik ben blij dat hij het zo opvat, het verhoogt alleen mijn respect voor mijn majesteit. Ik zal hem dienen zolang het God belieft!’

De Schotse koning krijgt steun van Philippe van Valois

De sleutel tot Frankrijk ligt in Kales. Gouverneur Jean de Vienne en Philippe van Valois zoeken manieren om, ondanks de hachelijke omstandigheden, toch in contact te blijven met elkaar. Over land is er geen doorkomen aan en ook de grote schepen worden door de Engelsen tegengehouden. Hier en daar kan een verwaaide vissersboot of een sloep door de mazen van het net glippen. Pierre van Petresse biedt zich aan om de rol van verbindingsofficier tussen Kales en de koning op zich te nemen. Na de zeeslag in Sluis en het treffen in Crécy, voelt hij zich al weken omkneld door de vier muren van zijn woning. Kales voelt aan als een gevangenis en hij verveelt zich dat het geen naam heeft. Anne heeft al lang opgemerkt dat er iets schort met haar verloofde. 'Ga dan weg', zegt ze vol begrip. 'Maar kom terug voor het einde van de maand.' Maar Eustache van Petresse en Jean d'Aire zien dat anders. 'Onze burgers moeten solidair blijven met mekaar, ze moeten de stad verdedigen en hun lot allemaal samen dragen. En trouwens Pierre, je zou niet eens op tijd terug zijn voor de dag van je huwelijk met Anne. Eén of andere vermetele scheepsman zal de klus wel klaren in jouw plaats.' En zo is Pierre zeer tegen zijn zin in Kales gebleven. De nieuwe verbindingsman is net terug van zijn eerste clandestiene trip en haast zich nu door de straten van Kales om Jean de Vienne verder nieuws te brengen van de koning. De boodschapper heeft de koning niet gezien. Welke arme sterveling kan ooit zijn koning persoonlijk in de ogen kijken? Het schepencollege bestudeert de brief die de koning heeft laten afgeven. De Schotse koning en aartsvijand van Edward heeft maandenlang aan het Franse hof verbleven en is pas recent teruggekeerd naar zijn land. Zullen ze samen oproer stichten in Engeland, zodat Edward niet anders zal kunnen dan zijn leger weg te trekken van Kales om de zaken in zijn thuisland op orde te stellen? Eustache schudt het hoofd. 'De Engelse steden zullen hun plan zelf wel trekken. Edward ziet veel te graag die blauwe lelie van Frankrijk om nu halsoverkop een robbertje te gaan vechten tegen die Schotten in het noorden.'

De Engelse overwinning op Neville's Cross

'Ik zeg je dat koning Edward niet zal vertrekken van Kales vooraleer hij ons op de knieën zal hebben gekregen.' Jean d'Aire zit er somber gezind bij. Hij kreeg de opdracht om een inventaris op te maken van de beschikbare levensmiddelen in de magazijnen en in de privé woningen. De toestand van de proviand is uiterst alarmerend en er dringen zich draconische maatregelen op. Anders zou Kales eens vlugger door die knieën kunnen gaan dan verwacht. De burgers van Kales krijgen allemaal het bevel om alle voedingsmiddelen die ze bewaren in hun kelders en hun zolders binnen te brengen in het stadhuis. De hele bevolking wordt op rantsoen gesteld. Vooral de rijke burgers die meer dan zomaar een appeltje voor de dorst staan hadden, knarsetanden bij de opeising van hun voedsel. De winkels sluiten noodgedwongen hun deuren: de matrozen en de arme en werkloze visverkopers zullen nu mee profiteren van hun kostbaar voedsel. Gramschap, jaloezie, en de typische kleine trekjes van de mensen worden in deze dramatische tijden uitvergroot tot één immense mallemolen van emoties waar niemand nog grip op lijkt te krijgen. Er gaat geen dag voorbij zonder verder ellendig nieuws. Nu horen ze van de grote veldslag in Schotland die de Engelse soldaten onder het bevel van de koningin geleverd uitgevochten heeft. De Schotse koning, hun enige hoop in bange tijden, zit nu gevangen. 'Die Engelsen zijn werkelijk echte duivels', zegt Manon vertwijfeld. Het zijn plezierige tijden voor de Engelsen, maar voor de vrouwen in Kales zijn het verweesde en bittere weken zonder enig perspectief op beterschap.' En de koning lacht. Daar in zijn hotel te Villeneuve-la-Hardie zit de Engelsman te glunderen. Hij bekijkt nog eens de brief die hij binnen heeft gekregen. De eerste berichten over de overwinning van Neville's Cross tegen de Schotten werden bevestigd.

Filippa van Henegouwen; de koningin met pit

Filippa, zijn koningin met pit, schrijft hem dat ze de koning van Schotland in verzekerde hechtenis houdt. Het is messire John Copeland, één van Edwards leenheren, die de vuile Schot op gevaar van eigen leven, gevat heeft en hem heeft overgebracht naar zijn kasteel in Northumberland. John Copeland wil nu van zijn

koning weten wat hij moet doen met zijn gevangene. ‘Die Copeland wil ik hier’, denkt Edward. Hij stuurt enkele boodschappers naar Northumberland met het verzoek om de gevangene over te maken aan Filippa. Mijn vrouw wel zal weten wat ze ermee moet doen. Hij kan de aanwezigheid van een trouwe vazal als Copeland hier in Frankrijk meer dan goed gebruiken. John Copeland staat in een recordtijd bij de koning in Villeneuve-la-Hardie. Zeeziek, dat wel. Edward kan hartelijk lachen om het lijkkleke gezicht van zijn dappere onderdaan. ‘Het is hoogtijd dat die man tot ridder wordt geslagen.’ grinnikt hij. Koningin Filippa komt terug. En met haar ook het plezier en de feesten. Ze komt niet zomaar op bezoek bij haar man en zoon. In haar zog sleept ze een gevolg mee van vrouwen. Moeders, zussen en echtgenotes van een groot aantal baronnen en ridders zodat Villeneuve-la-Hardie in de kortste tijd gaat gelijken aan het hof dat Edward houdt in Windsor of in Westminster. De dames zijn opgesmukt als kerstbomen in hun beste dagen. De ridders hebben zich onledig gehouden met het stofferen van hun houten woningen die nu propvol gevuld zijn met tapijten en meubelen die ze vervreemd hebben in de steden en in de kastelen van de regio. De festijnen volgen elkaar op. Het gezelschap waant zich in hun Londense kastelen. De gewone soldaten logeren tijdelijk in tenten net buiten de nieuwe stad. Ze ontsteken er grote vuren om zich te verwarmen. Torenhoge vlammen verlichten de vestingen van Kales op een vreemde en spookachtige manier. Het is trouwens bijzonder koud. Het zijn de langste nachten van het jaar. Filippa plant te blijven tot na kerstmis.

Guines en Ardres worden door Engelsen geplunderd

Niet alle ridders zijn trouwens aanwezig in het basiskamp. Een aantal onder hen is het moe om met de vingers te draaien en gaat op zoek naar vertier. Hier en daar een oorlogje uitvechten met de lokalen. De verveling slaat toe rond Villeneuve-la-Hardie. Gelukkig is er het werk om hout aan te brengen. De bomen in de regio worden schaarser met de dag en ze moeten steeds verder trekken om hout te vinden. Nu en dan worden ze verrast door bendes landbouwers die ze hardhandig aanpakken en ze dood en verminkt achterlaten in hun vernielde dorpen. De steden in de regio zijn trouwens niet zo gemakkelijk te plunderen als de dorpen. Guines,

Ardres en Marck verdedigen zich hardnekkig. Terwaan houdt ook nog altijd stand, met dank aan de inspanningen van bisschop Raymond Saquet. Maar de bisschopsstad verkeert in groot gevaar. Dat zijn althans de geruchten die hun gang gaan in Kales. Arnold van Audrehen is op bezoek bij zijn gouverneur. 'Terwaan heeft dringend nood aan een honderdtal lansen. Ik stel voor dat wij die smokkelen daar naar toe.' 'Allemaal goed en wel', zegt Jean de Vienne, 'zolang je maar op de terugweg zorgt voor levensmiddelen. Alles wat de vijand niet kapotgemaakt of geplunderd heeft in de dorpen, is welkom. We zitten nu al vier maanden vast en buiten wat we sporadisch toegeleverd krijgen over zee is er hier niets. Onze voorraden zijn onrustwekkend gezakt. Ik pieker hele nachten aan een stuk door hoe we ons hier in hemelsnaam zullen doorheen worstelen.' Pierre van Petresse is er als de kippen bij om deel te nemen aan de militaire opdracht. 'Heb ik niet opgevangen dat je binnenkort gaat trouwen?' vraagt Arnold wat schertsend aan de jongeman. 'Laat je verloofde je zomaar met mij vertrekken?' Pierre loopt rood aan. 'Haar vader en mijn stiefvader schuiven de trouwdatum telkens vooruit tot dat de perfecte tijd om te trouwen zal zijn aangebroken. Hopelijk zal onze koning ons komen bevrijden en zullen we pas dan in het huwelijk treden. En misschien kan ik van de gelegenheid vragen om te vragen of de bisschop ons huwelijk niet persoonlijk wil komen inzegenen!'

Door de sneeuw van Kales naar Terwaan

Pierre meent het trouwens. Wat een perfect alibi is deze trip naar Terwaan. Eindelijk even verdwijnen uit de benauwdheid van Kales. De trouwdatum wordt alsnog vastgelegd. Pierre van Petresse zal, als hij daartoe de kans krijgt, vragen of de bisschop hem en zijn Anne in de echt wil verbinden. Anne en Myrthe weten niet goed wat te denken over de nieuwe datum en het trouwfeest op zich. Hier in Kales bestaan er niet veel redenen om te feesten. Maar ze laten Pierre zijn gang gaan. Wat kunnen ze anders? En zo is Pierre voor enkele dagen vertrokken met de expeditie naar Terwaan. In de vroege van een koude morgen zijn ze langs de achterbuurten van Villeneuve-la-Hardie geglipt. Boven hun wapenuitrusting droegen ze witte hemden zodat de Engelsen hen niet konden opmerken in het besneeuwde landschap. Ze hebben die truuk geleerd van de jagers die op die manier de wilde ganzen in de

moerassen rond Kales konden verschalken. Het idee kwam van Pierre zelf. Eén na één lopen ze op enige afstand van elkaar weg uit Kales. Ze kijken er voorzichtig op toe dat hun wapens niet tegen elkaar klikken. Het zijn alleen de burgers van Kales zelf die de witte mensentrein zien wegglijpen voorlangs het Engelse bastion. 'Le chemin n'était pas bien long jusqu'à Théroutenne', schrijft de Franse auteur in 1890. Mijn pc geeft aan dat het 50 km is. Een zo goed als rechte weg van Kales tot Terwaan. Door de sneeuw. Messire Arnold zet tempo bij zijn klein detachement. De bisschop is in gevaar. Uiteindelijk beklimmen ze de laatste helling die hen scheidt van Terwaan.

De poorten van Terwaan staan wagenwijd open

Op de witte vlakte die hen scheidt van hun doel, ontwaren de soldaten een processie die zich traag voortbeweegt. Met priemende ogen zoeken ze details. De soutanes van een flinke groep priesters worden zichtbaar. Ze zijn in het gezelschap van enkele gewapende burgers. En nu zien ze ook de bisschop. 'Ze verlaten Terwaan', roepen de soldaten in koor. 'De poorten van Terwaan staan wagenwijd open', wijst Arnold naar Pierre. 'Het is misschien een ideaal moment om een aanval uit te voeren. Maar jij mag je bisschop niet uit het oog verliezen Pierre. Vooraleer we eens aan de boom gaan schudden in de stad, ga jij op zoek onze man. We hebben hem nodig in Kales. Vertel hem dat de ongelukkige en belegerde bevolking zwaar behoefte heeft aan zijn pastorale steun.' Pierre van Petresse gaat er naar toe en slaagt in zijn opzet. De imposante bisschop begeeft zich vrijwillig naar Arnold die als in een reflex een kruisteken maakt bij het zien van diens episcopaal gewaad. 'We zijn op weg naar de resten van een door de Engelsen verwoest kasteel waar we zullen onderhandelen met de Engelsen betreffende de overgave van Terwaan'. 'Wij gaan nu binnen in de stad een raid uitvoeren om zoveel mogelijk inwoners te bevrijden uit de handen van de Engelsen', bevestigt Arnold aan de geestelijken die de ruïnes van het kasteel hebben bereikt en van hier uit een mooi overzicht hebben over de stad Terwaan. Hun blinkende zwaarden verraden de witte silhouetten op weg naar de stad. De geestelijken zien geharrewar in en rond de toegangspoort.

Arnold van Audrehen wordt gewond in Terwaan

Arnold en de zijnen glippen binnen maar kunnen onmogelijk vermoeden dat precies op dat moment een grote groep Engelse ruiters zich aanbiedt in de stad. 'Onze kerken staan in brand'. Bisschop Raymond Saquet wijst naar de lucht boven Terwaan. De poorten van de stad openen zich. Enkele burgers verlaten de stad. Van messire Arnold en zijn team zien ze niets. De vlammen reiken ondertussen tot aan de hemel. 'Onze kerken, onze kerken', krijst de kapelaan. Plots horen ze het getrappel van paarden in de sneeuw. De avond valt en werpt een sinister licht over het brandende Terwaan. Een groep Kalesaanse ruiters, onder leiding van Pierre van Petresse, is kunnen ontkomen uit de bisschopsstad. De Engelsen hadden zo hun besognes met hun plunderingen en hadden niet in de gaten dat de Fransen paarden konden buit maken en zich spoorsslags een weg uit de stad konden banen. De Kalesanen zijn somber. Hun dappere kapitein Arnold van Audrehen werd gewond tijdens de militaire actie en werd gegrepen door de Engelsen. De Fransen hebben nochtans een flink robbertje gevochten. Vooraleer de Engelsen doorhadden dat die van Kales waren binnengedrongen in de stad, waren er al een flink deel gesneuveld. Zo ook hun leider, de graaf van Southampton met wie Pierre het aan de stok kreeg. Die van Southampton moest het onderspit delven en werd gedood onder de slagen van zijn zwaard. Zijn gouden halsketting hangt nu aan de hals van Pierre. 'Ik heb Anne de halsketting van een Engelse ridder beloofd', denkt Pierre. 'Belofte maakt schuld!' 'En straks kom ik terug naar Kales met de bisschop. Alleen spijtig dat mijn vriend Arnold er niet meer bij zal zijn.'

Terugkeer door de sneeuw

Het konvooi moet dringend terug naar Kales. Geen van allen hebben de voorbije dagen al eten gehad. De honger knaagt en wat ze op de plank zullen krijgen na aankomst, zal ook al niet om over naar huis te schrijven zijn. De sfeer is niet bepaald goed te noemen bij de geestelijken en bij de soldaten die nu zij aan zij en begeleid door enkele ruiters terugstappen naar de kust. Door de nevel van de avond zien ze plots een kleine groep Engelsen die een kudde koeien, varkens en schapen voor zich uit leiden. Een geschenk uit

de hemel. ‘Ten aanval’ roept Pierre van Petresse. Als briesende leeuwen storten ze zich op de minderheid van Engelsen die snel en snedig worden afgeslacht door de hongerige Kalesanen. De soldaten zijn fier als pauwen met hun buitgemaakte veestapel die ze, als volleerde smokkelaars en zo stil als mogelijk in het duister van de nacht voorbij Villeneuve-la-Hardie kunnen loodsen. Als de dochters van messire Jean D’Aire de volgende morgen wakker worden, vertelt hun vader dat Pierre gezorgd heeft voor flink wat nieuwe proviand en dat hij de bisschop van Terwaan meegebracht heeft om hun huwelijk in te zegenen. De dag van de bruiloft is aangebroken. Eindelijk. De families van Eustache van Petresse en van Jean d’Aire zijn druk in de weer. Op vraag van de bruid is er een sobere maaltijd voorzien en het zilvergeld dat ze hiermee uitsparen, zal dienen voor een avondmaal voor de armen van de stad van wie het aantal opnieuw onrustbarend aan het toenemen is. ‘Niet de schooiers die van deur naar deur gaan bedelen of zij die staan te wachten aan de kerkuitgangen in de hoop van een aalmoes te krijgen’, zegt Anne met een groot hart, ‘maar gewone mensen die van ’s morgens tot ’s avonds moeten werken met hun handen, of de kleine winkeliers die niets meer hebben om te verkopen.’

Een nieuw Engels fort aan de mond van Kales

In de stad gonst het trouwens van de geruchten dat de koning van Frankrijk oproepingsbevelen heeft uitgestuurd naar zijn leenheren en van plan is om binnenkort zijn goede stad Kales te komen bevrijden. Een sprankel hoop in bange dagen. Anne heeft haar hemelsblauwe trouwjurk eigenhandig geborduurd en ziet er perfect stralend uit op haar grote dag. ‘Ooit zullen jullie mijn fortuin erven en zullen jullie de rijkste mensen van de stad zijn’, zegt Eustache aan Pierre. ‘Zorg er voor, zoals ik dat altijd gedaan heb, dat je het nodige doet om de mensen van Kales die in de ellende zitten, vooruit te helpen.’ Een deel van het buitgemaakte runds- en schapenvlees staat geurend klaar voor het feestmaal. Met dank aan de magistraten. De vissers van Abbeville hebben een massa verse vis binnengesmokkeld via de haven van Marant. Die wordt nu, perfect gebakken, rondgedeeld in de straten van de belegerde stad. Net zoals het gebrad dat klaar stond voor het feestmaal. Na de inzegening van het huwelijk in de kerk van Notre-Dame, gaan de genodigden allemaal aan tafel voor een karige maaltijd. ‘Het zal wel

de laatste keer geweest zijn dat we vis konden binnensmokkelen in Kales', verklaart Eustache aan tafel. 'Onze Engelse vrienden zijn begonnen met de bouw van een fort ter hoogte van de monding van onze haven. Wees er maar zeker van dat ze onze haven nu ook in tijden van vloed zullen afsluiten. En ook rond Villeneuve-la-Hardie bouwen ze al enkele dagen mobiele houten torens. En graven ze onderaardse gangen richting Kales. Het zal moeilijk worden om nog eens uit te breken zoals jullie dat onlangs deden. We zullen nog meer de broeksriemen mogen aanhalen.'

Lodewijk moet trouwen met de Engelse Isabelle

Er valt een ongemakkelijke stilte bij de genodigden. Jacques Wissant verandert doelbewust het gespreksonderwerp. 'Jullie zijn niet de enigen die hun kinderen uithuwelijken beste Eustache en Jean. Een van die vissers die de lading vis aan wal brachten gisteren, wist me te vertellen dat de Vlamingen hun nieuwe jonge graaf Lodewijk willen laten trouwen met de dochter van de koning van Engeland. De jongen is 16 en protesteert hevig tegen de wil van de Vlamingen. Zijn vader Lodewijk van Nevers heeft het leven gelaten tijdens de strijd van Crécy vorig jaar toen hij samen met onze Pierre en zo veel van onze stad het onderspit moesten delven tegen de Engelse overmacht. En nu zou hij moeten trouwen met de dochter van de man die zijn vader vermoordde.' 'Maar ja', gaat hij verder 'de Vlaamse steden houden hun graaf op de meest hoffelijke manier gevangen. Ze verliezen hem geen moment uit het oog. Daar zorgen tientallen wachters en waakzame opzichters wel voor.' Myrthe richt zich op. 'Ik zou dan nog liever gevangen zitten tussen vier muren.' De tafelgenoten kunnen best lachen om de naïeve uitspraak van het meisje. 'Het is zoals ze rondbazuinen in Gent, Ieper en Brugge', reageert messire Jean. 'Moest zijn vader Lodewijk van Nevers zich niet zo vastgeklampt hebben aan de Fransen en zich wat meer loyaal moest getoond hebben met de Raad van Vlaanderen, zou hij nu opnieuw Rijsel, Douai, Orchies en Béthune bij Vlaanderen gevoegd hebben. En zou hij nog in leven zijn?' De bisschop van Terwaan staat recht; 'Moeder Maria zal ten gepaste tijde al de slechte Fransen straffen. Zij die vechten en roven en hun eigen land bezoedelen met wraak en haat.'

De stenen ballen vliegen over de muren van Kales

Anne d'Aire woont nu in het hotel van messire Eustache. Tussen de oude huishoudster Manon en Anne gaat het prima. Manon is het gewoon om de scepter te zwaaien in de keuken en in de huishouding. Maar de nieuwe dame des huizes heeft niet de minste intenties om haar taak over te nemen. En dat vindt Manon best fijn. Ze heeft Pierre, het adoptiekind van Eustache, van kinds af aan opgevoed en ze heeft altijd een grote vrijheid ondervonden in de woning van de Petresses. Anne focust zich op het hier en daar bedelen van brood aan de armen en laat de huishouding over aan de huishoudster. Op het hoogste niveau is Edward III verre van tevreden. Het beleg blijft maar aanslepen. 'Koppige mensen', denkt hij. 'We gaan de kanonnen eens moeten laten spreken'. Dagen aan een stuk vuren 20 kanonnen nu stenen kogels af in een poging om de wallen te doorbreken. Maar het resultaat is bedroevend. Naar de buitenwereld toe geeft Kales geen krimp. Maar binnen in de stad is de ellende schrijnend. Ondanks de inspanningen en de liefdadigheid van de rijke burgers en de broeders van de kloosters, blijft de ellende in de belegerde stad zienderogen groeien. Tijdens de winter van 1346-1347 werd er zo goed als niets aangevoerd vanuit het binnenland. De voedselvoorraden in het stadhuis zakken met de dag. De porties die uitgedeeld worden aan het Wapenplein zijn petieterig geworden. De blokkade rond Kales is nu compleet. Een Engelse vloot van 120 schepen verhindert elke toegang van over zee. Vanuit Marant en Mestriel is er een poging gekomen om de stad te bevrijden, maar de Engelsen hebben hun schepen onderschept en de bevrijding is een flop. Hoog boven de toren van Guet hebben de Kalesanen gezien hoe de dappere kapiteins van Abbeville in de tang genomen werden door de Engelse vloot. De ijzeren ringen rond de haven van Kales bleven intact en de Engelsen hebben de Franse vloot resoluut verdreven. De enige overgebleven hoop rust nu bij Philippe van Valois. Zal hij Kales met zijn nieuw veldleger komen bevrijden?

Kales zit aan de limieten van het mogelijke

Het arme volk van Kales heeft de limieten van het mogelijke bereikt. De mensen vragen zich af of hun koning wel beseft hoe wanhopig ze met zijn allen wel zijn. Sinds het huwelijk van Anne,

is er niets meer binnengekomen in de stad. ‘Moest Philippe maar onze gezichten kunnen zien’, mijmert gouverneur Jean de Vienne. Overall waar hij kijkt, ziet hij magere lijven in fladderende en veel te grote kleren. De gouverneur kan zelf amper schrijven, maar de brief die hij door zijn klerk zal laten neerpennen, en die hij zal proberen te verzenden naar de koning, kan hij zo voor de geest halen. Zo vaak heeft hij die in zijn gedachten geschreven en overgeschreven. Het hele schepencollege staat als een vat van emoties in een kring rond hun gouverneur en luistert verveest naar wat ze voor een allerlaatste keer zullen toesturen naar koning Philippe van Valois. ‘Moest u de toestand zien in de welke Kales zich bevindt Sire. Wees er maar van overtuigd dat we u willen dienen en willen eren. We zijn nog allemaal gezond maar dat zal nu niet zo lang niet meer blijven. Er is hier niets meer dan nog niet is opgegeten: de honden, de katten en de koeien. In heel de stad is er nu geen voedsel meer te vinden. Of moeten we nu mensen beginnen op te peuzelen? Als u ons binnen de kortste tijd niet uit deze netelige positie komt redden, zullen we niet anders kunnen dan zelf uit te breken en het gevecht aan te gaan met de Engelsen. Een confrontatie op leven en dood. Want majesteit; we zouden veel liever op een eerbare manier sterven op het slagveld dan dat wij onze medemensen zouden moeten opeten....’

De noodkreet van de Kalesanen wordt onderschept

De brief werd 14 dagen geleden door twee dappere zeelieden buiten gesmokkeld. Ze kozen het zeegat in de duisternis van de nacht en hoopten met hun onooglijk roeiboortje door de Engelse barrière te kunnen geraken. Veertien eindeloze dagen moet dat nu al geleden zijn En sindsdien is de toestand alleen maar slechter en slechter geworden. Nergens in de straten of op de vestingen is er nog een sprietje gras te zien. Hier en daar eten de mensen ratten uit pure noodzaak. Wanhoop regeert over Kales. De burgers zijn niet meer met mooie woorden te paaien. Het rommelt in de stad, de bewoners roeren zich en worden opstandig. Jean de Vienne en zijn bestuursteam zitten met de handen in het haar. Wat ze in Kales onmogelijk kunnen beseffen, is dat ze, vorige week al, enkele honderden meter verwijderd van de stad een vondst hebben gedaan. Walter de Manny en de graaf van Derby maakten een wandeling op het strand. Keuvelend over de toestand in

Vlaanderen en op zee. Het was een prachtige lentemorgen en de zon kwam al beloftevol haar opwachting maken, daar boven de zeespiegel. Op het strand ontdekken ze een aangespoelde bijl. Roestig en aangetast door het zout van de zee. En met een stuk doorweekt perkament gewikkeld rond de steel. Walter de Manny bekijkt het perkament zorgvuldig en met meer nieuwsgierigheid dan hem lief is. 'Als ik me niet vergis komt die brief vanuit Kales'. Hij kan met moeite de uitgelopen zinnen ontcijferen. Binnen het uur belandt de ultieme wanhoopskreet van de stad Kales op de tafel van Edward III. De onverbloemde waarheid ligt nu naakt en zonder franjes bij de vijand. 'Het moment is bijna aangebroken', fronst Edward. 'Als ze alleen maar mensen hebben om nog op te eten, dan hebben we die Kalesanen eindelijk waar we ze willen hebben. We gaan niet veel langer wachten om de vesting aan te vallen en om ons de toegang tot Kales te verschaffen.'

De verloving van Lodewijk van Male

'Maar eerst gaan we nog die verloving regelen van mijn dochter met de graaf van Vlaanderen. De koningin zou best terugkeren uit Engeland en mijn dochter Isabelle met zich meebrengen aar Villeneuve-la-Hardie. De Vlamingen vertellen me dat de graaf heel vervelend begint te doen omdat hij door hen gechaperonneerd wordt en haast als een gevangene wordt behandeld. Het wordt dringend tijd om die zaak af te werken. Hoe vlugger Lodewijk officieel verloofd is met onze oudste dochter Isabelle, hoe liever ik het zal hebben.' Het contrast tussen Villeneuve-la-Hardie en Kales kan niet groter zijn. 'Her majesty the queen is coming back to town.' Er kondigen zich grote festiviteiten aan. De jonge prinses zal zich verloven met de graaf van Vlaanderen. Het zijn prikkelende en boeiende tijden voor al wat Engels is en zich in de houten stad ophoudt. En dat zien ze natuurlijk ook daar op de muren van Kales waar de ellende troef is. Runderen en schapen draaien aan reusachtige spitten. De geuren van vet, vlees en kruiden dringen ongegeneerd doorheen de hongerige neusgaten van de verbijsterde Kalesanen. Kan het eigenlijk nog bitterder worden?

Jean d'Aire kan best raden waarom de Engelsen daar aan de overkant aan het feesten geslagen zijn. De vlaggen van Engeland

en Vlaanderen hebben de komst van de graaf van Vlaanderen verraden. Hij weet goed genoeg waarom de jonge Lodewijk naar hier op komst is. ‘Zijn vader had een groot hart voor de Franse monarchie en is gestorven op het slagveld van Crécy omdat hij niet wilde ingaan op de voorstellen van de Engelse koning. Hoe kan zijn enige zoon in hemelsnaam nu de hand willen van de dochter van de moordenaar van zijn eigen vader?’ De jonge graaf van Vlaanderen is inderdaad op komst naar Kales. Veel bewegingsvrijheid heeft hij nog niet gekregen. De belangrijkste burgers van de Raad van Vlaanderen hebben hem naar Sint-Winoksbergen begeleid, waar het paar zich officieel zal verloven. Edward en Filippa maken hun opwachting. De Vlamingen van hun kant, hebben kosten noch moeite gespaard.

Lodewijk denkt er het zijne van en zwijgt

De prinses, blijkbaar een extraverte zotte doos, krijgt de prachtigste handgeknoopte tapijten en kostbare juwelen als verlovingsgeschenk. Het is prachtig om zien. Koning Edward heeft zich wat stilletjes geëxcuseerd om wat er met de vader van de jonge graaf overkomen was daar in Crécy. Hij vertelt dat ook hij triest en in rouw is geweest met het nieuws van zijn dood, maar dat hij tijdens de strijd niet eens wist dat Lodewijk van Nevers tegenover hem stond. De jonge Lodewijk van Male denkt er het zijne van. Maar het is beter om al die Engelse prietpraat en mooie woorden over zich heen te laten gaan. Het buigt zich galant neer voor zijn aanstaande vrouw. Tot grote tevredenheid van zijn Vlaamse raadgevers. De volgende morgen staan Lodewijk en Isabelle fit en monter klaar om zich te verloven in de kerk van Sint-Winoksbergen om daarna naar Villeneuve-la-Hardie af te reizen en de aftrap te geven voor de grote festiviteiten. De contracten en de overeenkomsten waar de Vlamingen en de Engelsen samen zo lang aan gewerkt en voorbereid hebben, worden plechtig ondertekend en verzegeld. Jacob van Artevelde zou, moest hij nog leven, een tevreden man geweest zijn. Deze alliantie op het hoogste niveau, tussen Vlaanderen en Engeland heeft al bij al veel te lang op zich laten wachten. Lodewijk heeft zich met hand en tand verzet tegen het gearrangeerde huwelijk en de alliantie. Eindelijk lijkt hij nu bereid om toe te geven aan de verzuchtingen van de Vlamingen. ‘Me verloven met Isabelle, ja dat kan nog wel’ denkt Lodewijk.

‘Maar ze moeten niet denken dat ik zo maar ga trouwen met de dochter van mijn aartsvijand’. Het is kwestie van tijd te kunnen winnen. Hij ligt nog altijd aan de ketting bij de gouverneurs van de Vlaamse steden.

Lodewijk van Male gaat op jacht

‘We zouden graag trouwen als de situatie in Kales geregeld is’, suggereert Lodewijk aan zijn toekomstige schoonvader.’ Edward kan niet anders dan het verzoek van de jonge graaf in te willigen. Dat kan geen probleem meer zijn, de sukkels zijn nu al het vel over het been. Hoe dan ook, de blijde terugkomst in Villeneuve-la-Hardie is er eentje in mineur. Lodewijk wil de inname van Kales afwachten en galoppeert vierklauwens terug naar Vlaanderen. De prinses is nu officieel verloofd met de graaf van Vlaanderen. Maar koningin Filippa heeft zo haar bedenkingen: ‘Hij zal u nooit de dood van zijn vader vergeven. Vergeet niet dat zijn hart klopt voor Frankrijk en dat hij hier geboren en getogen is te midden van al dat blauwe leliebloed.’ Edward kijkt haar indringend aan. Misschien moet hij toch maar eens die alliantie met de Vlaamse steden herbekijken. Het voorgevoel van Filippa was niet verkeerd. De jonge graaf van Vlaanderen is nu al een maand teruggekeerd naar zijn land. De Vlamingen denken dat ze hun slag hebben thuisgehaald en laten de jongeman nu meer met rust. Op een dag roept hij één van zijn schildknapen bij zich. ‘Laat de valkeniers maar komen’, gebiedt hij, ‘we gaan eens naar de waterkant.’ Zijn entourage is blij om eindelijk eens op stap te gaan met hun jonge graaf. Sinds zijn terugkeer uit Sint-Winoksbergen is hij stil en somber. Hij koestert amper interesse voor jachtpartijen of voor muziek waar hij anders zo dol op is. Maar vandaag is hij opgewekt en vrolijk en zelfs ietwat aan de luidruchtige kant. Straks zal hij de reigers verjagen nog voor de valken hun werk kunnen doen. De graaf heeft de gewoonte om zelf de jacht te leiden. Ook vandaag galoppeert hij uitbundig voor de bende valkeniers. De watervogels vliegen verschrikt op. Een grote reiger valt dood neer. Een prachtexemplaar. De jacht gaat prima. ‘Waar is de graaf?’, roepen enkele schildknapen, ‘we zijn hem uit ons zicht verloren.’ Lodewijk van Male hijgt van de inspanning. Urenlang heeft zijn vlucht geduurd. Hij heeft zijn paard aangespoord en aangepord om hem binnen de kortste tijd over de grens met Frankrijk te brengen. En

nu is hij eindelijk terug in Frankrijk. Hij laat zich in het gras neerploffen. Moe en bezweet na de lange rit. ‘Als mijn volk denkt dat ik ga trouwen met die Engelse juffrouw, dan hebben ze het verkeerd voor.’ Hij staart naar de blauwe hemel. ‘Het wordt tijd dat ik de puntjes op de ‘i’ ga plaatsen in mijn graafschap.’

De Franse Oriflamme wordt bovengehaald

Een Engelse lakenhandelaar komt het nieuws van de grafelijke vlucht te weten tijdens zijn trip die hem eerst in Vlaanderen brengt en daarna in Villeneuve-la-Hardie. Als de Vlamingen zich aanbieden bij Edward en Filippa zijn die al lang op de hoogte dat hun aanstaande schoonzoon de plaat heeft gepoetst. Die van Vlaanderen weten zich geen houding aan te meten. Ze voelen zich teleurgesteld, kwaad, gegeneerd en zwaar mistevreden dat die gedroomde alliantie tussen Vlaanderen en Engeland is afgesprongen door de kwaadwil van die jonge koppige graaf. Het lijkt er op dat Edward de Vlamingen die mislukking niet te veel wil aanwrijven. De Engelsman heeft zo zijn redenen om de Vlamingen niet te veel te jennen. De achterban van Philippe van Valois heeft verzamelen geblazen in Amiens. De Vlamingen kunnen zich nu beter concentreren op hun grenzen want de Engelsen zullen nu andere katten te geselen krijgen. De fiere Franse oriflamme is van onder het stof gehaald. Tijdens een eredienst in Parijs, smeken duizenden blootsvoetse Parijzenaars om de bevrijding van Kales. Het zal wel de wind zijn die het bericht van het nieuwe Franse leger en het nieuws van de vlucht van de graaf van Vlaanderen doet binnensijpelen in het gepijnigde Kales. Eindelijk wat hoop. Maar Jean de Vienne die samen met zijn mannen de muren van de stad verdedigt, is sceptisch. Het zal verre van gemakkelijk zijn voor de Fransen om zelfs maar in de buurt van hun stad te komen. De honger slaat wreed en gevoelloos om zich heen. De mortaliteit van de oude mensen en van de kleine kinderen stijgt zienderogen. Bijna elk gezin krijgt te maken met de dood van geliefden. Vooral bij de mensen die het nog nooit breed hebben gehad, vallen hele bosjes slachtoffers. De kinderen die het gewoon waren om nog om wat melk te komen bedelen bij Anne, blijven weg. ‘Ze zijn allemaal dood’, zegt ze met tranen in de ogen. ‘Waarom moeten we dan nog die uitgemergelde koe laten leven’ voor die vier druppels melk die we nu toch niet meer kunnen

wegschenken', vraagt de oude Manon. 'We hebben trouwens niks meer om het beest te voederen. Geen stro. Geen gras.'

Dierenhuiden zijn het enig overgebleven voedsel

Ze moet geslacht worden en misschien kunnen we hier en daar nog wat vlees uitdelen aan de mensen die sterven van de honger en door de straten moeten dolen op zoek naar één of andere achtergebleven rat en die een stuk uit hun schoenen moeten bijten om toch maar iets binnen te hebben.' De nood is zo extreem dat dierenhuiden nu het enig overgebleven voedsel geworden zijn voor de hongerende inwoners. De hele stad gaat bij de leerlooiers op zoek naar grote stukken huiden van varkens en koeien om die te laten koken in water om dan achteraf vertwijfeld op zoek te gaan naar achtergebleven resten van vlees. In elk geval geen eten voor de grijsaards die het zonder tanden moeten stellen en zo een vogel voor de kat zijn. Een rat verkoopt zich voor zijn gewicht in goud. Messire Jean heeft er al verscheidene opgekocht voor tante Agnessa, de vrouw die al die jaren zo goed gezorgd heeft voor de opvoeding van Myrthe en Anne. Hier, in het huis van messire Jean, blijven ze de moed hoog houden. In de woning van Eustache is het precies andersom. Ze zijn er van overtuigd dat de overgave aan de Engelsen alleen een kwestie van tijd is en dat de Franse koning net op tijd zal zijn om zijn trouwe aanhang in Kales te redden van de ondergang. Anne zelf treurt en spendeert hele dagen in de kerk. Myrthe kan er niet bij dat haar zus zich zo laat gaan: 'zelfs als onze harten aan het breken zijn, moeten we blijven lachen', zegt ze verwijtend. 'Is het daarom dat jij de hele dag zo vrolijk bent', reageert Anne. Ze is jaloers op de manier waarop haar zus de zorgen van zich wegjaagt. Waarom is zijzelf daartoe niet in staat? Het genadeloze beleg van de Engelsen zorgt er voor dat er voor dat niet het minste nieuws van de buitenwereld nog kan binnendringen in Kales. Het gebrek aan informatie zorgt, zonder dat de Kalesanen het zelf beseffen, voor grote neerslachtigheid. Zij die het gewoon waren om te leven tussen de vissers en de handelaars van de bloeiende haven, horen nu niets meer. 'We sterven zowel van de verveling als van de honger', zegt Manon triest. 'Waar is de tijd dat alles hier bruiste en leefde?' 'Moest de wereld vergaan, we zouden het potverdorie zelfs niet weten in dit verloren gat.' En toch slaagt een jonge visser uit Abbeville, zich

voor dood houdend op een oude schuit, de Engelsen te verschalken en binnen te dringen in het haventje. Hij brengt eindelijk wat nieuws van de buitenwereld. Het eerst nieuws in één maand. Op het Wapenplein wordt hij omzwermd door de burgers. 'De koning verzamelt zijn leger inderdaad te Amiens. Het zal in elk geval groter en krachtiger zijn dan dat bij de rampzalige veldslag te Crécy.' De zeeman bekijkt de wanhopige levende skeletten rondom zich. De wanhoop op hun gezichten spreekt boekdelen.

De Franse koning is op komst naar Sangattes

Zomer in Kales. De mensen houden elkaar recht met peptalk. Verzonnen verhalen over de bevrijding die op komst is. Verhalen die ze tegen beter weten in geloven en opschroeven tot waargebeurde gebeurtenissen. Alsof de bevrijding al achter de rug is. Geen graankorrel is er nog te vinden tussen het stof van de zolders. Er wordt jacht gemaakt op de allerlaatste ratten. Vrijdag 1 augustus 1347. De vrome dames van Kales hebben zich nog maar eens afgezonderd in de kerk waar ze bidden aan de voeten van de heer Jezus die er nog altijd onverstoord hangt aan zijn kruis. Zijn genagelde voeten op gezichtsafstand. Er is niets meer te koken of klaar te maken. De kinderen huilen van de honger. Ook de priesters zijn uitgehongerd en net zo mager als hun diepgelovige schapen. Hier aan de stenen voeten van de Heer, horen ze het gerucht: 'de koning, de koning, onze majesteit is op komst naar de heuvel van Sangattes'. Myrthe is niet te houden en loopt de kerk buiten. De straten vullen zich binnen de kortste tijd met druk gesticulerende mensen. Eindelijk de bevrijding. 'De koning is nu al op Cap Blanc-Nez, nog geen 10 km van hier'. De meisjes snellen naar de versterkingen om er de mannen op de hoogte te brengen van het heuglijke nieuws. Ze willen kijken daar boven op de toren van Guet. 'Zien ze het grote Franse leger al naderen?'

De Doornikzanen vallen het Engelse fort aan

Messire Pierre van Petresse denkt er het zijne van. Hij laat Anne in de waan dat hij erg sceptisch is in verband met dat goede nieuws dat hier zomaar is komen aanwaaien. 'De Fransen kunnen alleen maar Kales benaderen vanuit het noorden en dat zullen de

Vlamingen niet zo maar laten gebeuren. Waarom zouden ze zich nu ter hoogte van Sangattes en Cap Blanc-Nez, zomaar ten zuiden van Kales bevinden?’ Daar in de verte ziet Pierre enkel de schamele tenten van een Franse wachtpost die Kales en Villeneuve-la-Hardie bespiedt. Maar verder op de heuvelrug van Sangattes, komt er stilaan meer beweging. De belangrijkste Franse edelen en adviseurs verzamelen zich rond hun koning. Brigadiers geven er de nodige bevelen om het kamp op te trekken. De maarschalken van Beaujeu en van Saint-Venant, vergezeld door hun mannen en enkele boeren, verkennen de heuvels en blokkeren de toegang tot het kamp. Ze wachten op het echte leger dat op komst is. In de verte zien de uitgelaten Kalesanen de flikkering van zwaarden en de lansen in de zon. ‘Is dit de lang verwachte bevrijding?’ Een militie afkomstig van Doornik, 1500 gewone burgers en ambachtslieden, nadert het versterkt kasteeltje, een bouwwerk dat enkele maanden geleden uit hout en steen opgetrokken werd. Het gebouw ligt dicht bij de duinen en dient om de toegang tot de zee in de gaten te houden en te blokkeren. De Engelse boogschutters stellen zich op. Bovenop de kantelen van Kales weerklinken al vreugdekreten. De soldaten van Doornik stappen resoluut toe naar de Engelsen. De Doornikzanen zijn net als de Vlamingen gewend om veldslagen te openen als een hechte en aaneengesloten groep van manschappen. De schouder-aan-schouder-tactiek heeft al vaak vruchten opgeleverd, maar voor geoefende boogschutters zijn ze natuurlijk ideale doelwitten, waar ze naar hartenlust op kunnen schieten en waar het verlies van pijlen minimaal is.

Het succes van de Doornikzanen wekt jaloezie op

De eerste Engelse pijlen worden gelanceerd op die van Doornik. In Kales zien ze al de eerste soldaten in bosjes neervallen voor de voeten van hun kameraden. Er moet toch wat moed voor nodig zijn om zich daar als pijlenvlees aan te bieden. Achter het voetvolk rukken de Doornikse ruiters nu op tot aan de voet van de uitkijkpost. In Kales, daar op de stadsmuren, lacht niemand meer. Voor hun ogen speelt zich een gevecht af op leven en dood. Ondanks de pijlenregen zijn er toch mannen doorgedrongen tot aan de torengmacht en wordt er nu gehakt en geslagen met pieken, lansen, zwaarden, ja zelfs met schoppen en houwelen die een

aantal Doornikse smeden en timmerlieden met zich hebben meegezeuld. Koning Edward had in de verste verte niet kunnen dromen dat zijn kasteel in de duinen ooit in gevaar kon worden gebracht en had er niet de minste versterkingen voorzien. Het hulpgeroep van de Engelsen dringt door tot in Villeneuve-la-Hardie waar ze de aanval met ontzetting gadeslaan. Maar hun geschreeuw wordt met de minuut zwakker. De Doornikzanen gaan met bruto geweld verder tot ze de poort van het kasteel drier hebben opengebroken. Wie zou die trouwens nog verdedigen? Er is niet één Engelsman die de raid heeft overleefd. De milities van Doornik hangen de vlag van hun stad triomfantelijk aan de toren. Maar erg lang kunnen ze er niet van genieten. Het laag tij zal snel aanbreken en ze krijgen het bevel van de maarschalken om zo snel mogelijk het kanaal, dat het kasteel scheidt van Villeneuve-la-Hardie, over te steken en alles te vernielen wat ze op hun weg vinden. Onder luidruchtig gejoel van die van Kales, slaan de Doornikzanen alles wat Engels is kort en klein. In de verte, op de kleine weg die komt van Wissant, zien ze het grote leger van de koning van Frankrijk oprukken. Als de grote heren de ravage zien die de Doornikzanen hebben aangericht, zijn ze zowaar jaloers. Al die dode en afgeslachte Engelsen. De eerste slag om de bevrijding van Kales werd gewonnen door burgers. 'Morgen is het hun beurt', denken de baronnen.

De naïviteit van Philippe van Valois

De twee veldmaarschalken zijn sceptisch in hun advies aan Philippe van Valois. 'Sire, we zouden u sterk afraden om de brug van Nieulay aan te vallen en ook via de moerassige strook zal je al even moeilijk doorbreken. De graaf van Derby staat er gepositioneerd met zo'n overvloed aan zwaar bewapend voetvolk en goed getrainde boogschutters. En ook via de duinen zal er geen doorkomen aan zijn, want wat verder liggen honderden schepen en boten van koning Edward, en die van Doornik hebben trouwens de houten brug vernield. Eigenlijk zien we geen manieren hoe we op een mogelijk succesvolle manier de strijd te kunnen aangaan met de Engelsen!' De Franse koning is resoluut. De idiote en naïeve kloot. 'We zullen onze tegenstrevers uitdagen om het gevecht aan te gaan op open terrein. Edward zal zo'n gevecht niet weigeren. Ik ken hem. Hij, ridder in hart en nieren, zal zich zeker

en vast op dat veld van eer willen bewijzen.’ Zowat de hele bevolking bevindt zich bij dageraad bovenaan de versterkingen van Kales. Zullen ze vandaag de lang verwachte bevrijding meemaken? ‘D-Day avant la lettre’, maar die term zal geheel toevallig trouwens in diezelfde streek pas 600 jaar later bekend worden. De Engelsen van 1347 zitten zowat op dezelfde positie van de Duitsers in 1944. Het is lang wachten. Het lijkt er op dat het Franse kamp nog aan het dommelen is. ‘Zal het dan toch weer niet voor vandaag zijn’, vragen de Kalesanen zich vertwijfeld af. De vrouwen zetten het opnieuw op een huilen. De zon zit al hoog aan de hemel. In de verte zien ze plots ruiters opduiken. Vier Franse baronnen die vergezeld zijn van enkele soldaten. Ze komen uit het Franse kamp van Sangattes. Ze bevinden zich nu op de wegen van Noires-Mottes op de flanken van Cap Blanc-Nez. Van daar gaat het naar de brug van Nieulay waar ze vrije doorgang krijgen van de graaf van Derby. De inwoners van Kales kijken gespannen toe hoe de delegatie nu vlak onder de muren van hun stad voorbij trekt, en Villeneuve-la-Hardie binnenstapt.

Edward lacht de voorstellen van Philippe van Valois weg

De Franse onderhandelaars houden halt bij het hotel van de koning van Engeland. Het is lang wachten daar op de stadswallen van Kales. Ik voel echt medelijden. Konden ze maar door die houten muren heen kijken die daar nu al 11 maand staan opgebouwd? ‘Wat zou monseigneur Eustache de Ribaumont, de leider van de Franse delegatie, nu aan het zeggen zijn aan Edward III? Zijn tong is net zo scherp als zijn zwaard’. ‘Sire’, zegt hij, ‘Sire, we worden naar u toe gestuurd door onze koning. Hij bevindt zich op de berg van Sangattes en wil het gevecht aangaan met uw leger maar ziet niet in hoe hij u kan bereiken. Onze koning wil zijn goede stad Kales ontzetten uit de wurggreep die u nu al de hele tijd hebt aangehouden. Philippe van Valois vraagt uw advies. Op welke plek kunnen onze legers het best de confrontatie met elkaar aangaan?’ Koning Edward heeft goed geluisterd. Hij bekijkt de Franse onderhandelaars onbewogen toe. ‘Sukkels’, moet hij ongetwijfeld denken. Enkel een monkellachje verradt nu en dan enige emotie. ‘Heren, als ik het goed begrijp, wil Philippe van Valois, de man die me van mijn rechtmatig erfdeel Frankrijk

afhoudt, een nieuwe omgeving om te vechten? Ik heb al heel wat tijd, inspanningen en zilvergeld geïnvesteerd om meester te worden van Kales, en ik kan niet wachten om dat doel te realiseren. Denk je nu heus dat ik het jullie nu gemakkelijk zal maken om de confrontatie aan te gaan op een open terrein naar jullie smaak en fantasie? Als jullie ons willen bekampen, zal u het zelf moeten bekijken hoe u bij ons kan geraken. Zeg dat maar aan jullie Valois dat hij de wegen moet kiezen die er voorhanden zijn.’ De Franse baronnen weten natuurlijk ook wel dat ze met een dwaze koninklijke opdracht naar Villeneuve-la-Hardie zijn gegaan. Ze hebben eigenlijk geen ander antwoord verwacht en trekken zich zonder veel verder aandringen terug uit het hotel van de Engelse koning.

Praten zal de honger niet wegnemen

Philippe van Valois is diep ontgoocheld. ‘Mijn goede stad Kales is nu definitief verloren’, roept hij vertwijfeld uit aan zijn zwijgzame edelen. De burgers op de muren van de stad kijken vol onbegrip naar wat er zich op de heuvels van Sangattes afspeelt. Ze verwachten oprukkende soldaten en schallende trompetten. Maar buiten de komst van de paus die al een tijdje logeerde in St-Omer, gebeurt er niets. Drie eindeloze dagen gaan voorbij. De burgers van Kales hebben honger en willen dat laten weten aan hun koning. Drie nachten na elkaar laten ze de trompetten schallen in de verlaten straten van de stad. Hulpkreten in de nacht. Op de wegen tussen Sangattes en Villeneuve-la-Hardie zien de Kalesanen enkel de witte muilezels van twee geestelijken. Een of andere bisschop en een kardinaal, die willen onderhandelen over vrede. Maar wat hebben ze daar nog aan in Kales? Praten zal de honger niet wegnemen. Alleen de Franse zwaarden kunnen dat. ‘Waar wacht onze koning eigenlijk nog op? Hij heeft toch volk genoeg?’ Hier in de stad zijn de limieten van het haalbare al weken overschreden. Ze weten al lang zelf niet meer waar ze de moed vandaan halen om hun thuis af te houden van de Engelsen. De hoop dat ze eindelijk zouden worden gered, is als sneeuw voor de zon gesmolten. Moeten ze nu stilaan niet beginnen denken aan overgave?

Het Franse leger druipt af. Kales is verloren!

‘Daar zijn ze, daar zijn ze. Ze stappen nu voor de koning’, gillen enkele kinderen. De mannen op de vestingen bekijken wat zich aan de heuvel van Sangatte aan het afspelen is. ‘Zijn dit de laatste voorbereidselen van die ultieme strijd op leven en dood?’ ‘Of niet...?’ Neen, het kan niet waar zijn. ‘Ze trekken zich terug, ze geven zich over’, roepen de wachten met overslaande stem. Het voelt aan alsof de bodem onder hun voeten wegzinkt. De Franse koning trekt zich met zijn leger terug en levert nu zijn stad, die hem tot op het laatste moment trouw gebleven is, als een hond, over aan de wreedste revanchegevoelens van de vijand. Kales kan nu enkel nog sterven. Het klinkt nu uit alle monden: ‘ze vertrekken, ze laten ons in de steek’. Iedereen is er ziek van. ‘De koning laat ons in de steek. We zijn vervloekt!’ Jean d’Aire is er net als de anderen niet goed van. Ze staan nu helemaal alleen tegenover de Engelsen. De ultieme limieten van het geduld en de moed zijn overschreden. En dan spreken ze nog niet over hun trouw aan de koning. Hun laatste illusie om geholpen te worden, verdwijnt ginds aan de heuvelkam, samen met de koninklijke banieren en vlaggen die wapperend uit het zicht verdwijnen. Flauw. Er is nu niks meer in de stad. Geen levensmiddelen meer voor de lichamen. Geen hoopvolle perspectieven meer voor de geesten. Gouverneur Jean de Vienne roept zijn schepencollege samen in het stadhuis. ‘Wat willen jullie van me’, vraagt hij aan de meute van burgers, die is komen afgezakt. De raad is fel gekrompen. Net zoals in zowat alle woningen, heeft ook hier de dood fel toegeslagen. Veel oudere schepenen, wijs door de jaren ervaring en ervaren door het leven, hebben het beleg niet overleefd. Hier en daar worden ze opgevolgd door hun zonen. Waar ze het gewoon waren om uit één mond te spreken, zijn de meningen nu opvallend verdeeld bij de bestuurders van Kales.

Sterven is het enige wat de Kalesanen nog kunnen doen

‘Er schiet niet veel anders meer over dan ons over te leveren aan de willekeur van de koning van Engeland. Misschien zal hij ons barmhartig en met medelijden behandelen’, antwoordt Jean de Vienne in tranen. Ook hij is nog de schim van de krachtdadige

man die hij ooit geweest is. 'Ik ga mijn best doen, maar houd er rekening mee dat de Engelsen wreedaardig kunnen zijn en dat Edward al lang zit te hunkeren naar deze dag.' Enkele raadsleden begeven zich samen met Jean de Vienne naar de kantelen van de stad. Eustache van Petresse stapt mee aan de zijde van de gouverneur. Jean d'Aire voelt zich moedeloos om deze onderhandelingen mee te maken, waarvan hij de uitkomst al bij voorbaat weet. Aan de overzijde. In Villeneuve-la-Hardie kunnen de Engelse baronnen natuurlijk wel vermoeden hoe wanhopig de mensen daar in de stad van Kales wel zullen zijn. Hier en daar duikt er zelf een zweem van sympathie en medelijden op met de bevolking die het zwaar te verduren heeft gehad. Walter de Manny is één van hen. De vertrouweling van de Engelse koning heeft in zijn verleden meermaals het genoegen gehad om zaken te doen met de pittige Kalesanen. Samen met andere edelen, ziet hij de delegatie met Jean de Vienne op zich afkomen. De gouverneur neemt het woord. 'Mijne heren' zegt hij met de nodige moeite. Hij kijkt de Engelse ridders recht in de ogen. 'We moeten er geen tekening rond maken. Onze koning was voor ons de enige redding. We beseffen nu ook wel dat zijn vertrek voor ons het einde van ons verzet betekent. U bent er in geslaagd om ons vele maanden zonder voeding te zetten. Nu zijn we uitgehongerd. U bent geslaagd in uw opzet. Eigenlijk is sterven zowat het enige dat we nu nog kunnen doen.'

Het medelijden van Walter de Manny

'Of misschien wil uw koning wat mededogen tonen voor ons, arme burgers, en zullen we als vrije mensen naar andere oorden mogen vertrekken? Wil u aan uw koning meedelen dat hij vrijuit kan binnen komen in Kales. De stad, de straten, de toren, de haven, de huizen en hun inboedels. Alles is nu van hem.' Walter de Manny voelt het medelijden in zich opborrelen. Hij kijkt Jean de Vienne onbewogen aan. 'Messire Jean, we zijn natuurlijk voor een groot deel op de hoogte van de plannen die onze koning Edward voor u in petto heeft. U zal ongetwijfeld de stad niet mogen verlaten zoals u vraagt. Ik denk dat u zich best met zijn allen absoluut onderdanig opstelt tegenover wat hij allemaal van u zal eisen. Als hij dat wenst, zal hij u doden en terechtstellen waar en wanneer hij wil. U, Kalesanen, hebben met uw hardnekkigheid,

onze koning veel last en ongemakken bezorgd. Een heel deel van zijn mensen hebben hier in Frankrijk, hebben het leven gelaten en heel het avontuur hier heeft al een bom geld gekost. U kan dus niet verwachten dat onze vorst veel medelijden zal tonen.’ Jean de Vienne leunt verder tegen de borstwering. ‘Onze ridders en schildknapen zijn de hele tijd loyaal gebleven ten opzichte van onze koning, zoals u ridders hebt gedaan voor uw koning. We hebben in eer en geweten gedaan wat we dachten van te moeten doen. Maar nu zijn we ten einde raad en durven wij uw koning om zijn medelijden te verzoeken. Wil u onze boodschap van totale onderwerping aan zijn macht overmaken?’ Walter de Manny haast zich naar zijn koning. De heer van Bassett vergezelt hem. Eigenlijk zouden ze nu blij moeten zijn. Hun doel is bereikt. Ze brengen alleen maar goed nieuws naar Edward. Maar het beeld van Jean de Vienne spookt door zijn geest. Een verwoeste verwilderde man met gebroken ogen en vermagerde handen.

Zes prominenten bieden zich aan bij koning Edward

De koning wacht vol ongeduld. ‘Wat hebben die van Kales gezegd?’ Walter de Manny en de heer van Bassett lezen het ongeduld in zijn zenuwachtige blikken. Ze krijgen amper de tijd om hem op een fatsoenlijke manier te groeten. Walter vertelt wat er gezegd en gevraagd werd. ‘Medelijden?’ roept Edward verbolgen uit. ‘En wat hebt u daarop geantwoord?’ Walter de Manny loopt wat rood aan. Hij voelt de priemende ogen van de koning op zich gericht. ‘Sire, in de naam van God, ik heb hen verteld dat hun leven en dood van u en van u alleen afhangt.’ Het uitgebreide gevolg van ridders en edelen mompelt instemmend als hun koning bevestigt dat hij Kales zal binnentrekken en er als opperste heer zal beschikken over die Kalesanen die hem het leven zo zuur hebben gemaakt. Het perspectief van een gegarandeerd bloedbad, kondigt zich aan. De heer van Hennuyer, een dappere ridder uit de entourage van de koning, zet een pas voorwaarts. Hij vraagt en krijgt toestemming om te spreken. ‘Sire, als we de burgers van Kales doden, kunnen we aanzienlijke problemen ondervinden in de steden van Aquitanië. Waar gaan we nog burgers vinden die vrijwillig met ons willen meewerken? Niemand zal nog het risico willen nemen om voor ons te werken als ze in het besef leven dat ze wel eens hetzelfde lot van de mensen van Kales zullen

1296, IN MAERTE. Eduard de 4de, koning van Engeland en Gui, graaf van Vlaanderen, gaan een verdrag aan inhoudende, onder ander, vrijgeleide voor het invoeren van wol en dergelijke waren, gekocht in Engeland, Ierland, Schotland, enz, om naar Vlaanderen gebracht te worden.

1296, DEN MAENDAG IN DE GOEDE WEEK. Te Gent worden negen en dertig nieuwe schepenen aangesteld.

1296, VOOR SINT-ANDRIESDAG. De stad Ieper schenkt, uit beleefdheid, aan de graaf Gui, een som van twintig duizend ponden tournois.

Moedwilligheden en bloedstortingen

1296, IN JUNY. Philips de 4de, koning van Frankrijk, bekrachtigt de voorrechten, keuren en vrijdommen van welke de schepenen en inwoners van Ieper in genot zijn.

1296, IN DECEMBER. Philips de 4de, koning van Frankrijk, verklaart dat de betaling gedaan voor de ingezetenen van het grondgebied der Tempeliers, nevens Ieper, in een bede hem toegestaan, geen gevolg zal hebben in de toekomstige tijden.

1297, VOOR O.L. VROUW BOODSCHAP. Gui van Dampierre, graaf van Vlaanderen, te Ieper zijnde, verklaart dat, aangezien hij besloten heeft binnen deze stad geld te doen slaan, dit aan de voogd en de schepenen geen hinder zal veroorzaken en niet in gevolg trekken. Deze graaf gaf, het jaar daar na, volgens brieven gedagtekend te Peteghem, een dergelijke verklaring aan de Ieperlingen.

1297, Er gebeuren moedwilligheden en bloedstortingen in de kerk en op het kerkhof van Brielen, in de voorstad van Ieper: de oorzaak en de gevolgen van deze buitensporigheden zijn niet bekend.

1299, IN MAERTE. Robert, oudste zoon van Gui van Dampierre, geeft aan Wouter, heer van Enghien, ter gelegenheid van zijn huwelijk met Jolente van Vlaanderen, vijf honderd ponden (livrées)

in landen alle jaren, in betaling van de sommen die Robert hem schuldig was.

1301, DONDERDAG NA LICHTMIS. Philips de 4de, gezegd de Schonen, koning van Frankrijk, stemt toe dat al degenen die weerspanning zijn geweest en tegen hem ten oorlog trokken, te Ieper vrij zijn van beslag.

1301: afstand van de rechten in de wijk Kastrata

1301, IN SEPTEMBER. Philips de 4de, koning van Frankrijk, doet genade aan de Ieperlingen die tegen Gui van Dampierre oproerig waren. In erkenning van deze gunst stapt de stad af van haar rechtsgebied in de wijk 'Kastrata' geheten, en hetwelk zij verkregen had van het klooster van Sint-Maarten.

1301, IN SEPTEMBER. Philips de 4de, koning van Frankrijk, bevestigt de vrijdom van tol te Nieuwpoort, aan de Ieperlingen gegeven door de gravin Margriete en haar zoon Gui in mei 1275. Hij bevestigt het voorrecht, ten jare 1166 aan de Ieperlingen gegeven door Philips van Elzatie, van een tol te mogen heffen op de schepen varende tussen Dixmude en Schipstaele.

De Ieperlingen mogen vissen in de stadsgrachten

1301, IN SEPTEMBER. Philips de 4de, koning van Frankrijk, bevestigt de gift door de graven Ferrand en Joanna, ten jare 1227, aan de inwoners van Ieper gedaan, van de visserij en het water van de grachten rondom de stad, ter uitzondering van degene tussen de Meessenpoort en de Tempelpoort.

1301, NA ALLERHEILIGENDAG. Philips de 4de, koning van Frankrijk, belast zijn drossaert van Vermandois te verklaren dat de inwoners van Ieper vrij zijn van tol te Bapaumes en te doen terug geven de waren die men aldaar in beslag had genomen.

1302, DONDERDAG NA SINKSEN. Gui, zoon van de graaf, bevestigt de voorrechten in verleden tijden aan die van Ieper verleend, en staat toe aan de wethouders de stad te versterken en belastingen in te vorderen.

1302, DEN VRIJDAG NA SINT-KATHELIJNE. Jan, graaf van Namen, zoon van Gui van Dampierre, belooft aan de schepenen van Ieper, zich onmiddellijk naar die stad te begeven, om de grachten te doen delven en de voorsteden met wallen te omringen.

1303, 15de JANUARY. Philips, graaf van Thiette, zoon van Gui van Dampierre, zich te Gent bevindende, geeft een verordening uit tot een beter bestuur van Vlaanderen.

1303, IN FEBRUARY. Philips, graaf van Thiette, geeft brieven aan de inwoners van Ieper, bij de welke hij hen verzekert dat de optocht die zij gewapend met hem gedaan hebben naar zijn leger in Henegouwen, in geen gevolg zal trekken, noch hen enigszins hinderen in het toekomende. De dinsdag, na beloken pasen van hetzelfde jaar, gaf deze prins aan de Ieperlingen een dergelijke verzekering om hun heervaart naar Zeeland.

1304: de vervanging van de vermoorde schepenen

1303, MAENDAG NA St. NICOLAISDAG IN DECEMBER. Philips, graaf van Thiette, verleent aan de Ieperlingen vrijgeleide, in weerwil van de moord van enige schepenen, raden en andere goede lieden, Sint-Andriesavond van dit jaar door de gemeente bedreven. Dit bescheed houdt ook in borgtocht ten voordele van dertig personen, die om deze moord aanvatteijk waren in lijf en goed.

1304, IN APRIL. Philips, graaf van Thiette, stelt te Ieper aan een voogd en zeven schepenen, om te vervangen de wethouders die gestorven waren sedert Heilige Bartolomeusdag in Augustus 1303 en bevestigt te zelfde tijd de voorrechten van de Ieperlingen.

1304, ZONDAG NA QUASIMODO. Philips, graaf van Thiette, verklaart dat, in geval van onenigheid tussen de graaf en een van de vijf goede steden, Gent, Brugge, Ieper, Rijssel en Douay, de kennis en het vonnis van deze onenigheid aan de vier andere steden zullen toebehoren.

1304, MAENDAG NA O.H. HEMELVAERTSDAG. De gevolmachtigden van Gent, Brugge, Rijssel en Douay, veroordelen

degenen die plichtig waren aan de moord van enige schepenen, raden en andere goede lieden van Ieper.

De abdis van het klooster Sint-Clare te Langemark

1304, VOOR SINT-PIETERS EN SINT-PAULUSDAG. Philips, graaf van Thiette, verklaart, dat niettegenstaande de navorsingen gedaan te Ieper om te ontdekken de kwaaddoeners en degenen die beschuldigd waren gebruik te maken van valse munte, de vrijdommen en voorrechten van de inwoners in stand blijven.

1304, NA SINT-LUCASDAG. Philips, graaf van Thiette, herroept het bevel door hem gegeven aan Jan van Hutkerke, ridder, en Wouter le Foulon, om te doen straffen degenen onder de inwoners van Ieper, die zich bij het leger, opgetrokken tegen de koning van Frankrijk, niet vervoegd hadden.

1304, DEN WOENSDAG VOOR CHRISTMESSE. De wethouders van Ieper geven volmacht aan Jan, heere van Kuyck, Gerard, heer van Sottenghien, en andere, om in hun naam te staan over de vrede aan te gaan tussen de koning van Frankrijk en de graaf van Vlaanderen.

1305, 5de DAG NA DE ZONDAG ALS MEN ZONG DEUS OMNIUM. De deken van het klooster van Sint-Maarten te Ieper, verleent zijn videmus van een bulle van de paus Alexander de 4de van het jaar 1257, bij welke aan de abdis van het klooster van Sint-Clare, te Langemark, toegestaan werd, wanneer het land in de kerkelijke ban was, dienst te doen met gesloten deuren en de klok te luiden.

1305, 8ste MEI. Robert de 3de, graaf van Vlaanderen en Jan, graaf van Namen, beloven hun wederzijdse landen te beschermen en de vrede met Frankrijk te onderhouden.

1307: een boete van 8.100 Parijse ponden

1306, SINKSENAVOND. Robert de 3de, graaf van Vlaanderen, verklaart dat de inwoners van het grondgebied van de Tempel,

nevens Ieper, met de Ieperlingen zullen helpen afdragen de onkosten voor het gemeen welzijn gedaan.

1307, 2de FEBRUARY. Eduard de 4de, koning van Engeland, verleent vrijgeleide aan de poorters en kooplieden van Ieper, gaande met hun goederen naar Engeland.

1307, ZATERDAG NA SINT-LAURENSDAG. De Ieperlingen moeten 8.100 ponden Parijse munt opbrengen, voor hun aandeel in de 100.000 ponden welke Robert de 3de, ten gevolge van de vrede gesloten met Frankrijk (in juni 1305), moest betalen.

1307, DEN VRIJDAG NA SINT-MAARTEN. Philips de 4de, koning van Frankrijk, doet in vrijheid stellen vier poorters van Ieper, die te Bapaumus, om gebrek van betaling van de tol, gevangen waren.

1309, 10de MEI. De vrede wordt gesloten, te Parijs, tussen Philips de 4de, koning van Frankrijk en Robert van Bethune, graaf van Vlaanderen, met hem gevoegd zijn kinderen, broeders en bondgenoten. Philips maakt nieuwe verordeningen voor zijn parlement.

1309, 19de NOVEMBER. Philips de Schone, koning van Frankrijk, verleent aan de kooplieden van Ieper, vrijdom van beslag in Champagne.

1310, 1ste ZONDAG IN DE VASTEN. Robert de 3de, graaf van Vlaanderen, geeft aan zijn ambtenaars last te vangen al diegenen die gevlucht waren als handdadig in de moord te Ieper, bedreven Sint-Andries avond 1303.

1311: een cadeau van de Engelse koning

1310, IN JUNY. Pieter Paelding en Nicolais de Beer, poorters van Ieper, stellen zich borg voor een som van twee duizend ponden tournois die de graaf, Robrecht de Bethune, schuldig was aan Gerard Allodier, van Florentien.

1311, DEN MAENDAG NA H.H. DRIE KONINGEN. Robert van Bethune, graaf van Vlaanderen, beveelt dat de abdis van Meessen zal wederom geven het recht van doortocht dat zij heeft doen betalen door enige poorters van Ieper, met hun goederen en koopmanschappen komende van Waasten.

1311, MEIAVOND. Gedurende zijn verblijf te Kortrijk, vergunt Robert de 3de, graaf van Vlaanderen, aan de Ieperlingen rechten te stellen op de doortocht van de schepen varende op de Yperleed.

1311, 10de SEPTEMBER. Philips de 4de, koning van Frankrijk, verleent aan de wethouders van Ieper, een uitstel om ten gevolge van de vrede tussen hem en de graaf van Vlaanderen, met zijn broeders, edelen en goede steden gesloten, de sterkten en wallen van hun stad af te breken.

1311, 16de SEPTEMBER. Eduard de 5de, koning van Engeland, staat vrijgeleide toe aan de Ieperlingen, koophandel drijvende en met hun goederen gaande om ze aldaar te verkopen.

1312, 19de JULY. Philips de Schone, koning van Frankrijk, ontheft de wethouders en de gemeente van de stad en van de Kasselrij van Ieper, van de straffen aan welke zij zich, door het niet onderhouden van de vrede, plichtig hadden gemaakt.

1313: de kapelaan van Sint-Maarten

1313, DEN DAG NA SINT-JANS ONTHOOFDING. Robert de 3de, graaf van Vlaanderen, beveelt dat het Ieperleed zal verdiept worden en verbreed en de tol van de goederen te schepe daarop varende bepaald worden.

1313, LAETSTEN AUGUSTUS. Robert de 3de, graaf van Vlaanderen, brengt in dode hand, ten voordele van een van de kapellanijen in Sint-Maartenskerk, te Ieper, zekere landen in Boezinge bij het Ieperleed en omtrent de Schaeks-overdracht.

1314, DEN 4de DAG VOOR PALMZONDAG. Rainaldus de Villers, overste van het hospitaal van Sint-Jan, te Jerusalem, verleent brieven medebrengende dat de Tempeliers, in de voorstad

van Ieper, uit hoofde van hun goederen, met de poorters van deze stad, hun aandeel moeten afdragen in de belastingen gesteld op de onroerende eigendommen.

1315, 3de JUNY. Robert de 3de, graaf van Vlaanderen, vergunt aan de inwoners van Ieper, een watergang in de stad te maken, en lopende door het leen toebehorende aan Marie, weduwe van Nicolais van Loo.

1316, IN MAERTE. Robert van Bethune, graaf van Vlaanderen, belooft te betalen zekere bepaalde sommen in afkoop van de penningen door hem en Willem van Nivelles, zijn stedehouder in Vlaanderen, te voren van het magistraat van Ieper in lening ontvangen.

1316, 1ste SEPTEMBER. De vrede wordt gesloten te Compiègne, tussen Philips de 4de, koning van Frankrijk, en Robert van Bethune, graaf van Vlaanderen.

1319: de herstelling van de brug bij Steenstraete

1318. Robert de 3de, graaf van Vlaanderen, verdeelt tussen Lodewijk van Nevers en Robert van Cassel, zijn kinderen, de goederen voortkomende van Jolente van Bourgondië, hun moeder, en bepaalt elk deel in degene welke hij zal achterlaten.

1318, DEN DAG VOOR H.H. JACOB EN CHRISTOPHORUS. Ingelram de Crequi, bisschop van Therenburg (Terwaan), beveelt aan zijn beampten de gronden van de proosdij en van de kerk van Sint-Maarten, te Ieper, af te palen.

1319, NA SINT-ANDRIESDAG. Robert de 3de, graaf van Vlaanderen, belooft aan de wethouders van Ieper te geven de tol welke voor de doorvaart van de schepen te Steenstraete zal moeten betaald worden. Hij beveelt aan de baljuw (hoogbaljuw) van Ieper, Nicolaus Billekin, en aan Jan Prudomme, te onderzoeken ten wiens laste moeten vallen de onkosten van de herstelling aan de brug bij Steenstraete, in Zuidschote.

1319, DEN DAG NA ST. NICOLAIS, IN DEN WINTER. Robert de 3de, graaf van Vlaanderen, geeft aan de schepenen van

Ieper een erkentenis voor de drie duizend ponden Parijse punt, die hij van hen in lening had ontvangen, en tot verzekering van welke penningen hij hen in pand laat verscheidene dierbare juwelen en gewaad van zijn kapel in het Zaelhof.

1320, 18de FEBRUARY. Robert de 3de, graaf van Vlaanderen, vergunt, gedurende zijn verblijf te Ardenburg, aan de wethouders van de stad en van de Kasselrij van Ieper, een tolboom (barriere) te stellen aan de kapel van Sint-Eloi, een halve mijl van Ieper en tussen de twee wegen leidende naar Waesten en naar Meessen.

1320: de vijver van Dikkebus mag gegraven worden

1320, 22de JUNY. Philips de 5de, koning van Frankrijk, geeft aan het land van Vlaanderen een uitstel voor de betaling van zijn deel in de huwelijksgift toegestaan aan Margriete, dochter van deze vorst, en aan haar aanstaande echtgenoot, Lodewijk, zoon van de graaf van Nevers.

1320, DEN DAG NA H. MAGDALENA. Robert de 3de, graaf van Vlaanderen, alsdan op zijn kasteel te Ieper zijnde, verleent aan de wethouders zijn toestemming om de vijver van Dikkebus, een mijl van de stad te delven, en door middel van onderaardse loden pijpen, de stad in alle tijden water te bezorgen.

1320. Lodewijk, graaf van Nevers, die in de ongenade van de koning van Frankrijk was geraakt, onderwerpt zich aan zijn vader, Robert de 3de, om aldus uit de gevangenis, in de welke hij was opgesloten, verlost te worden.

1322, IN OCTOBRE. Lodewijk de 1ste, graaf van Vlaanderen, zich met zijn raad te Ieper bevindend, verklaart dat niemand mag landen noch zijn schuiten leggen langs de zomen van den Dyser en van het Ypreleed, zonder zijn toestemming en degene van de voogd, de schepenen en de raden van Ieper.

1323, DINSDAG VOOR O.L. VROUW, IN MAERTE. Robert van Vlaanderen, heer van Cassel, wordt door de graaf Lodewijk de 1ste, en door de steden Gent, Brugge en Ieper, aangesteld om te

vonnissen over zekere oproer, ten jare 1322, ontstaan onder de inwoners van Veurne, Nieuwpoort en Lombardzijde.

Het huis van Willem van der Bernecouter brandt af
1324, 7de FEBRUARY. Lodewijk de 1ste, graaf van Vlaanderen, om de lakenweverij van Ieper te begunstigen, verbiedt het weven van lakenen binnen de drie mijlen van de stad. Deze vorst had reeds twee jaren te voren, te weten St. Simons- en St. Judesdag 1322, een dergelijk verbod uitgegeven.

1324, IN OCTOBER, ZONDAG NA St.-MATHEUS. De wethouders van Gent en van Ieper gaan, met toestemming van de graaf, een verbond aan ter gelegenheid van de oproer ontstaan onder de Bruggelingen en die van het Vrije.

1325, 9de JUNY. Lodewijk de 1ste, graaf van Vlaanderen, te Ieper gekomen zijnde, noemt voor zijn raden Jan van Vlaanderen, heer van Neele en Dendermonde, Robert, heer van Nevele, kastelein van Kortrijk, Willem d'Auxonne en Jan de Verrieres.

1326, 8ste FEBRUARY. De vrede wordt (te Arkes) gesloten tussen Lodewijk de 1ste, graaf van Vlaanderen, en zijn onderdanen.

1326, 19de APRIL. Karel de 4de, koning van Frankrijk, maakt vrede met de steden van Vlaanderen die voorafgaandelijk tegen hem oproerig hadden geweest.

1327, 9de MEI. Lodewijk de 1ste, graaf van Vlaanderen en van Nevers, neemt de inwoners van Poperinge onder zijn bescherming, en verklaart dat zij voor hem te rechte staan.

1327, SINT-BAEFSAVOND. De Ieperlingen verbranden enige huizen toebehorende aan Willem van der Bernecouter en Jan Van der Maembeke.

1328: eindelijk vergiffenis voor de Ieperlingen

1327, 13de OCTOBER. Eduard de 6de, koning van Engeland, verkoopt aan de inwoners van Brugge en Ieper, 5.500 zakken wol, in zijn rijk gesponnen.

1327. De twee schatbewaarders van Ieper, Marten de Rasse en Jacob Willay, geven kennis aan het magistraat van de sommen door hen voorgeschoten aan de inwoners van deze stad, die de heervvaart te Langenyaede, omtrent Barrizeele en Houtkerke, bijwoonden, en deel hadden gemaakt van het leger van de graaf als hij lag te Dixmude, in hetzelfde jaar 1327.

1328, 24ste JANUARY. Philips de 6de, koning van Frankrijk, vergunt aan de ziekgeworden Ieperlingen, die als pandsmannen dienden voor de uitvoering van de vrede, in 1326 gesloten, naar hun woonst wederom te keren.

1328, 21ste MAERTE. Lodewijk de 1ste, graaf van Vlaanderen, vergeeft de Ieperlingen de moorderijen, dieften en huisbraak die zij gewapenderhand te Poperinge, Langemark en elders bedreven hadden, uit afgunst om dat de lakenwevers in die plaatsen werden uitgeoefend.

1328, DEN DAG NA SINT-JANS ONTHOOFDING. Philips de 6de, Koning van Frankrijk, doet genade aan de Ieperlingen, die overtuigd waren van weerspannigheid tegen hem, als opperleenheer en tegen hun graaf.

1328, 27ste AUGUSTUS. Philips de 6de, koning van Frankrijk, voor Cassel liggende, met opzet om de weerspannige Vlamingen te onderwerpen, gedooft dat de Ieperlingen naar zijn leger zenden de proost van Sint-Maarten en twintig personen van de stad, om hem te verzekeren van hun onderwerping.

297 bannelingen mogen terugkeren van de Somme

1328, 10de SEPTEMBER. Vijf honderd lakenwevers en vijf honderd vullers van Ieper, worden door de koning van Frankrijk, om hun opstand tegen de graaf Lodewijk, voor drie jaar uit Vlaanderen verbannen.

1328, 17de SEPTEMBER. Philips de 6de, koning van Frankrijk, verleent hen twee honderd zeven en negentig lakenwevers en vullers van Ieper, en deel makende van de duizend welke om hun muiterijen gezonden waren over de rivier de Somme, verlof om

naar hun moederstad weer te keren. De volgende maand werd deze gunst ook toegestaan aan twee honderd drie en vijftig andere Ieperlingen, doch slechts voor drie jaren.

1329, DEN MAENDAG VOOR H. LUCAS. Die van Ieper verzoenen zich met de bloedvrienden van Jacob Schabaille, welke door enige inwoners van die stad, te Comen, het hoofd was afgeslagen geweest.

1329, 5de MEI. Philips de 6de, koning van Frankrijk, doet om hun onderwerping, in vrijheid stellen alle de Vlamingen die als pandsmannen in zijn rijk opgesloten waren. Van deze gunst worden nochtans uitgesloten die van Ieper en Kortrijk welke hardnekkig bleven.

1329, 18de MEI. Er wordt in de naam van Philips de 6de, koning van Frankrijk, bevolen dat de nieuwe vestingswerken van Ieper, zullen afgebroken worden om de oproeren aan welke de voogd en de schepenen, de raden en de gemeente zich hadden plichtig gemaakt.

1329, 26de SEPTEMBER. Philips de 6de, koning van Frankrijk, vergunt aan de Ieperlingen een uitstel om de vestingswerken van de stad af te breken, gelijk het hem door hem bevolen had geweest de 18de Mei van dit jaar, om de beweegredenen onder deze datum bijgebracht.

1335: eigen begraafplaatsen voor de Ieperse godshuizen

1331, IN SEPTEMBER. In een erkenning van Olivier Fierton, bevelhebber van de Tempeliers van Sint-Jan te Jeruzalem, ziet men dat er een klooster van de Tempeliers was te Elverdinge, en dat hij over dit klooster en hetgene in de voorstad van Ieper, het opzicht had.

1332, 24ste FEBRUARY. Philips de 6de, koning van Frankrijk, staat toe aan de Ieperlingen, de oude poorten van de stad, die de gemeente had afgebroken, te herbouwen, en ook de wallen en sterkten, aan deze poorten houdende, in goede staat te brengen.

1332, 12de OCTOBER. Verscheidene pelgrims, te Brugge en in het land van de Vrije, veroordeeld als pandsmannen te dienen bij de koning van Frankrijk, worden door afkoop vrijgesteld, en de stad Meessen belast haar deel te betalen in deze afkoop.

1332, 27ste NOVEMBER. De Minderbroeders (Recolletten) van Ieper, bekennen dat zij aan de wallen, vestingswerken en sterkten, houdende aan hun hof, geen recht van eigendom noch bezit hebben.

1335, 13de OCTOBER. Raimond (Sacquet), bisschop van Theerenburg, stemt toe aan de wethouders van Ieper, begraafplaatsen te maken in de godshuizen binnen de stad en onder het schependom.

1336, SINT-JANS GEBOORTE. Die van Nieuwpoort vormen het ontwerp om een nieuwe haven te maken in plaats van de oude die vervallen was en verklaren dat de goederen van de kooplieden en poorters van Ieper vrij zullen zijn van tol in- en uitgaan van deze haven.

1338: tol op de vaart tussen Ieper en Nieuwpoort

1336. Philips de 6de, koning van Frankrijk, verleent vrijgeleide aan alle personen gaande naar de omgang van de Heiligkruisverheffing, te Doornyk.

1336, IN MEI. Philips van Kemmele, verklaart dat de wethouders en poorters van Ieper, vrij zijn van tol op zijn heerlijkheid in Vlamertinge, Elverdinge en Dikkebus.

1338, IN JANUARY. Philips de 6de, koning van Frankrijk, ontvangt de weerspannige Vlamingen in genade.

1338, 19de JUNY. Lodewijk de 1ste, graaf van Vlaanderen, stelt een tol op de schepen en goederen trekkende door de vaart van Ieper naar Nieuwpoort.

1338, DEN MAENDAG NA St. JANS ONTHOOFDING. Eduard de 6de, koning van Engeland, en Lodewijk de 1ste, graaf van

Vlaanderen, treffen een overeenkomst bij welke de vrije koophandel tussen hun wederzijdse onderdanen vastgesteld en verzekerd wordt.

1339, 3de DECEMBER. Jan de 3de, hertog van Brabant, met hem gevoegd Loven, Brussel, Antwerpen, 's Hertogenbosch, Nevele, Tienen, Leeuwe en de andere steden van dit hertogdom, aan de ene zijde, en Lodewijk de 1ste, graaf van Vlaanderen, met Gent, Brugge, Ieper, Kortrijk, Audenaarde, Aalst, Gerardsberge en alle de andere voorname steden van deze provincie, gaan een verbond aan bij hetwelk zij zich een wederzijdse bescherming beloven; tegen elkander geen oorlog te voeren, dezelfde landen en steden te houden in goede vrede en koophandel; en dat de ene vorst op de andere nooit geen wraak zal nemen, enz.

1340, Eduard de 6de, koning van Engeland, verleent verscheidene vrijdommen aan de Vlamingen, koophandel drijvende in zijn rijk.

De aankoop van 3500 zakken Engelse wol

1340, 25ste SEPTEMBER. De vrede wordt te Doornik gesloten, tussen de koning van Frankrijk en het land van Vlaanderen.

1340, 7de OCTOBER. Lodewijk de 1ste, graaf van Vlaanderen, te Kortrijk gekomen zijnde, doet genade aan die van Gent, Brugge en Ieper, en aan het gemeen land van Vlaanderen, welke zijn gezag miskend en zich aan moedwilligheden overgegeven hadden.

1340, 13de OCTOBER. Eduward de 6de, koning van Engeland, verkoopt aan Jan de Cokelaere, burgemeester, en Pieter de Sencte, raad van Brugge, Jan van Houtkerke, schepen en meester Jan Berenger, klerk van Ieper, drie duizend vijf honderd zakken Engelse wol ten dienste van de lakenweverij.

1342, 15de MAERTE. Die van Poperinge geven het geschil tussen hun en de Ieperlingen opgerezen, in het gezag van de uitoefening der lakenweverij, over aan de uitspraak van de drie leden van Vlaanderen, Gent, Brugge en het Vrije.

1342, 3de OCTOBER. Lodewijk de 1ste, graaf van Vlaanderen, verbiedt het weven van lakenen te Langemark en in de andere prochien gelegen binnen de drie mijlen van Ieper, ten bewijze van de genegenheid welke hem bezielde voor het welzijn van de lakenwevers van deze stad.

1345, IN MAERTE. De steden Rijssel en Ieper vernieuwen de hanse tussen hen in de vorige tijden aangegaan op de vrijdom van beslag der poorters van deze twee steden en van hun goederen.

1345. Jan de 3de, hertog van Brabant, bemiddelt de vrede tussen de steden van Vlaanderen en de inwoners van Dendermonde.

1348: samenzweringen en beroerten in Ieper

1346, 1ste JANUARY. Raimond (Sacquet), bisschop van Theerenburg, op verzoek van de voogd en de schepenen en raden van Ieper, stemt toe dat de kapelle van de Heilige Geest, staande tussen de halle en de kerk van Sint-Marten, en een altaar of meer aldaar gewijd worden: hij verleent aflaten aan degenen die deze kapel zullen bezoeken.

1348. Verhaal van de samenzweringen en beroerten te Ieper ontstaan in 1348, en daarna, immers ten tijde van Jacob van Artevelde, en van het vervolg gedaan ten laste van Pieter de Vroede, Claeis de Ketelaere, Alard Lodebuc, Jan Pinc, en hun medeplichtigen, voor de gezworen mannen van Doornik.

1348, 13de DECEMBER. Lodewijk de 2de, graaf van Vlaanderen, doet genade aan de Gentenaars en Ieperlingen, welke tegen hem en zijn voorzaten weerspannig hadden geweest. Hij bevestigt hun voorrechten en vrijdommen en beveelt dat er in die steden mannen zullen aangesteld worden om onder de inwoners de vrede in stand te houden.

1351, 7de SEPTEMBER. Lodewijk de 2de, graaf van Vlaanderen, vergunt aan de Ieperlingen een dam te mogen maken beneden de Hoge brugge, bij Dixmude, met een opening, om de schepen daar door te kunnen leiden en allerhande goederen naar Ieper te brengen.

1353, DONDERDAG VOOR H. BARTHOLOMEUS. De voogden, opperjonkvrouw, broeders en zusters van het Bellegodshuis geven dagelijks twaalf stopen biers aan de O.L. Vrouwbroeders, om ook elke dag een mis te lezen te Sint-Marten, voor Adelin de Witte en Kateline van den Ackere, zijn wijf.

1354, 13de JANUARY. Lambert de Vleneque (of de Vleninck) verkoopt aan de stad Ieper, zijn leen en heerlijkheid, gezegd Vlinck of Vlenink ambacht.

1359: de inwoners van Comen

1355 of 1356. De paus Innocentius de 6de verleent een bulle bij welke hij toestemt in de stichting van twee kapelanijen in het Bellegodshuis, te Ieper, en dat men aldaar in 't kerkhof zal mogen begraven. (Dergelijke bulle rust ook onder de archieven van dit gesticht).

1356, 7de JANUARY. De graaf Lodewijk de 2de, verklaart dat geen lakenwevers, wonende binnen de drie mijlen van Ieper, lakenen zullen mogen weven op de maniere gelijk het te Ieper gedaan wordt, maar wel en alleenlijk op de wijze in deze verklaring uitgedrukt.

1357, 2de OCTOBER. Innocentius de 6de, paus van Rome, verleent een bulle, medebrengende toestemming in de stichting van twee kapellen voor de gebroeders van Sint-Nicolais gilde, in het hospitaal van Sint-Eloi, te Ieper.

1359, 29ste SEPTEMBER. De inwoners van Comen verkrijgen van Hellin, heer van Wazieres, Comen en Hendincourt, te mogen gebruik maken van een werkklok (voorrecht van hetwelk maar in bezit waren de plaatsen die tot een gemeente (commune) verheven werden).

1360. Jacob Morin en Willem Ghiselin, schatbewaarders van Ieper, geven rekenschap van de onkosten door hen betaald ter gelegenheid van de uitrusting en wapening van 1117 Ieperlingen, genomen uit de burgers, de vier ambachten, de wevers, vullers en

gemene nering, die met de graaf opgetrokken naar Aalst, en alle in dit bescheid zijn genoemd.

1361, DEN ZONDAG VOOR LICHTMISSE. De voogden van 't godshuis van den H. Geest te Ieper, ontvangen van de broeders Bogaerden, vier ponden groot tournois, zo veel Jan Pertrise, geboren te Aalst, en poorter van Ieper, aan deze kloosterlingen had behandigd om te geven aan de persoon die ten eerste kruisvaart over zee zou trekken, tot lafenis van de zielen van de zelfde Pertrise en zijn voorouders.

1361: nog maar eens genade voor de Ieperlingen

1361, LAETSTEN AUGUSTUS. Lodewijk de 2de, graaf van Vlaanderen, ontvangt de Ieperlingen in genade, en ontslaat hen van de straffen welke zij verdiend hadden om hun wederspannigheid en andere misdaden. Zij worden tevens hersteld in het genot van hun voorrechten.

1362, IN MEI. Jan de 2de, koning van Frankrijk, vergunt aan die van Comen de voortduring van hun voorrecht van lakenen te weven van dertien vierendelen breed, op de lengte van 40 ellen, en die te zegelen met de stempel van Comen.

1364, IN AUGUSTUS. Hellin, ridder, heere van Wazieres en Comen, vergunt aan de inwoners van deze laatste stad verscheidene voorrechten, en onder andere dat zij onder geen andere rechters te wette staan dan degene van hun woonplaats.

1368, 27ste MAERT. Margriete van Vlaanderen, hertogin van Bourgondien, verklaart dat, indien Rijssel, Douay en Orchies haar zullen toebehoren, zij deze steden met het graafschap van Vlaanderen zal vervoegen.

1369, 25ste APRIL. Karel de 5de, koning van Frankrijk, stapt af ten voordele van Lodewijk van Maele, graaf van Vlaanderen, en om door hem in leen gehouden te worden, de steden, kastelen en Kasselrijen van Rijssel, Douay, Orchies, Sint-Omars, Hesdin, Bethune en Arien.

Opgesteld door

JAN-JACQUES LAMBIN, Archivist van de Regering der zelfde stad Ypre. Ypre den 10 July 1829.

leperse Jaarboeken 1324-1380

Lodewijk van Nevers vertrekt in 1324 naar Parijs

Even ter informatie: net zoals bij de vorige episode van de Ieperse Jaarboeken, verkies ik er opnieuw voor om de oude zindswendingen niet te vervangen door hedendaags Nederlands. De oude ziel van deze teksten heeft ook zijn rechten. Veel onderwerpen zijn trouwens al enkele keren de revue gepasseerd. Deze keer echter bekijken we de geschiedenis met een Ieperse bril op. Het geheel levert ons weer verfrissende perspectieven op. Hier en daar verrassen deze jaarboeken met schitterende details over onze geschiedenis tussen 1324 en 1380.

Anno 1324 vertrok de graaf Lodewijk van Nevers naar Parijs naast Matheus van Lorreyne, heer van St.-Auban, welke ook pretendeerde deel te hebben aan het graafschap van Vlaanderen van wegen zijn huisvrouw. Daar gebeurden veel twisten en bezwaarlijke toestanden, waardoor de beslissing uiteindelijk door de gedeputeerden van Frankrijk moest worden genomen dat Lodewijk toch de graaf zou worden. Daarna deed de graaf Lodewijk, graaf van Vlaanderen en van Nevers, zijn manschap aan zijn koning en is hij teruggekeerd naar Brugge. Bij hem is gekomen zijn andere oom, de graaf Jan van Namen, heer van de stad Sluis. Hij verzocht van zijn neef Lodewijk die nog jong was aan de ouderdom van 20 jaren, het baljuwschap van de wateren en dat het zelf mocht een aanhangsel zijn van de sluizen, welke hem toegestaan werd door middel van verzegelde brieven. Daardoor zijn er grote beroerten en verwoestingen voorgevallen tussen die van Brugge en die van Sluis. De graaf van Namen domineerde zijn neef de graaf en bestuurde al 25 jaar zijn stad Sluis naar persoonlijk believen. Hij stelde een nieuwe waterschout aan en gaf de functie aan een inwoner van Sluis, ingaande tegen de privileges van Brugge, want het moest altijd een inwoner van Brugge wezen.

Die van Brugge waren zeer gestoord op Jan van Namen

Daarom waren die van Brugge zeer gestoord en wilden ze hem afzetten. De graaf van Namen, nergens naar luisterende, zegde dat hij met zijn goed mocht doen wat hij wilde en deed daar een kraan (een grue) opstellen om goederen te laden en te lossen uit de

schepen. Hierom waren die van Brugge en Damme uiterst verstoord, gingen naar de graaf Lodewijk met de vraag om die beslissing omtrent het baljuwschap over de wateren te herroepen omdat die in het nadeel en in het verderf waren van zijn steden van Vlaanderen en voornamelijk van zijn hoofdstad van Brugge die de stapelplaats van alle koopmanschappen van het land was. De graaf Lodewijk sloeg er geen acht op, jong, liberaal en licht te overhalen, maar de graaf van Namen, dit wat beter ziende, trok naar Sluis en ontbood stillekens iedereen uit Gelderland die wapens kon dragen om te kunnen weerstaan aan een oploop van die van Brugge. Die van Brugge ziende dagelijks hierdoor hun privileges en koopmanschap te niet gaan, resolveerden tezamen om dit met lijf en goed te beletten, trekkende met een grote macht van volk naar Sluis waar ze hun tenten en paviljoenen optrokken. De graaf van Namen, gouverneur van Sluis, afkomende met veel Duitse soldaten, begon te slaan op die van Brugge, de welke dit ziende, zouden terstond een expresse naar Brugge met de vraag dat al wat wapen kon dragen zou kunnen komen naar Sluis. De graaf Lodewijk dit verstaande kwam dadelijk mee met die van Brugge maar meer om zijn oom te beschermen als om die van Brugge te helpen.

De graaf Lodewijk verteert meer als zijn inkomen

De graaf van Namen, verstaande de komst van de Bruggelingen, kwam met alle macht en begon vreselijk op hen in te houwen en te kerven, maar hij zag voorders nog veel volk aankomen met de graaf Lodewijk, begon wat terug te wijken, het secours gewaar te worden. Die van Brugge hebben hem vervolgd en er zijn veel Duitsers verdronken en verslagen. De gevangenen werden in een schip naar Brugge gevoerd. Daar werden veel van zijn edelen verslagen, tot 20 ridders. De graaf Lodewijk deed grote devoiren om zijn oom te verlossen, maar het mocht allemaal niet helpen. Die van Brugge begeerden dat hij afstand zou doen van zijn brieven met de zegels en er aan zou renonceren. Waarop de graaf zei: 'Alhoewel ik gevangen ben, zo zou ik dat nooit doen' en dat die rechten bestemd waren voor zijn nakomelingen. Op deze weigering trokken die van Brugge weer naar Sluis en sloegen ze al dood die zich verweerde, plunderden de koopmanschappen en vernietigden de nieuwe kraan die daar gemaakt was. Ze staken het

vuur in de stad die helemaal verwoest werd en zo zijn ze met alle buit teruggekeerd. De graaf bleef lange tijd gevangen op het Steen tot dat hij ten leste door behendigheid en met de hulp van de heer Jean van Dooren bij nacht uit het Steen geraakte. Ze trokken allebei met de morgenstond via de Bouveriepoorte uit de stad en naar Parijs en daarna naar Namen waar hij het hele jaar zou verblijven. De graaf Lodewijk, zeer jong en courageus zijnde, verteerde meer als zijn inkomen en verzocht aan de 3 steden van Vlaanderen dat zij hem enige penningen zouden avanceren en hij trok naar zijn land van Nevers, latende zijn ontvanger, de heer van Aspremont als gouverneur van Vlaanderen, de welke een Fransman was. Door de grote en mateloze schattingen van tolleren en lasten die hij deed opbrengen, kwam de haat van het gemeen zodat er een grote oorlog en onenigheid oprees tegen de heren pointers van het Brugse Vrije tot Gent en tot Ieper.

Zannekin deed de poorten van de stad Ieper afbreken

Ja, daar waren zo'n grote troebelen en verwoestingen als ooit in Vlaanderen te zien zijn geworden. De graaf Lodewijk dit vernemende, keerde terstond terug, hoorde de klachten van de gemeenten, heeft alles in vrede gesteld en trok weer naar Nevers. Anno 1325, de 8ste mei was er in de stad van Ieper en in de andere steden van Vlaanderen een grote murmuratie onder het gemeen tegen de handelswijze van de graaf van Nevers omdat hij van de gemeenten van het land veel geld had gelegd die ze schuldig waren aan de koning van Frankrijk volgens de artikelen van het laatste vredesverdrag. De graaf kon echter niet aantonen dat hij dezelfde penningen zou doorbetaald hebben aan de koning, die verzocht om dat geld te krijgen, wat de graaf beloofde om te doen. Op Sint-Pieters en Sint-Paulusdag kwam Nikolaas Zannekin, kapitein van Brugge, met een grote menigte van gepeupel binnen de stad Ieper. Hij werd van de gemeente eerlijk ontvangen, maar de magistraat en enkele burgers die de kant kozen van de graaf, sloegen op de vlucht. Het oproer en de afkeer tegen de graaf was er gekomen door de grote tolleren en lasten die door de Franse gouverneur het jaar te voren opgesteld waren. Deze Zannekin deed de poorten van de stad afbreken en de vier voorsteden bij de stad voegen. De werken gebeurden met instemming van de inwoners die nu ook kwamen te wonen binnen de gordel van de stad. De vier

voorsteden werden nu omringd door nieuwe muren, hoge wallen en negen poorten, te weten de Antwerppoorte, de Steendampoorte, de Mesenpoorte, de Tempelpoorte, de Boterpoorte, de Elverdingepoorte, de Boezingepoorte, de Diksmuidepoorte en de Torhoutpoorte.

Waar de stadspoorten ooit stonden, staan nu de kruisen

Waar de poorten ooit stonden, staan nu de kruisen. Zo heeft Zannekin de stad Ieper vergroot, versterkt en merkkelijk versierd, want het was zeer aangenaam om zien een grote stad, rond als een kleine wereld, met schone poorten, hoge wallen en daarboven verheven torens. Maar de graaf Lodewijk al deze onenigheden verstaande, is naar Ieper gekomen en deed sommigen van hun bed afhalen. Enkelen werden opgehangen of heimelijk om het leven gebracht waardoor het gemeen zo verbitterd was op de graaf dat er een inlandse oorlog ontstond, met de inname van steden, kastelen en dorpen. De ene tegen de andere, de ene hield het met de graaf en de andere was tegen Lodewijk. Zo was het één en al moord, desolatie en bloedverlies door heel Vlaanderen.

Brandstichting in de voorgeborchten van Kortrijk

De namen van de schepenen die in deze troebele tijden de stad bestuurden waren Boudewijn van Dixmuide, Jan Baerdonck, Pieter Peper, Ludovicus Paeldink, Philippus van Acker, Jan Ricaseys, Gillis van Goudtlandt, Hinderijck de Reuse, Jan Vergens, Willem Blijde, Paulus Vander Stichele en Jan de Groote. Tijdens dezelfde maand deed graaf Lodewijk alle gedeputeerden van de steden binnen Kortrijk vergaderen om hetzelfde te aanhoren, maar de graaf werd in het ongelijk gesteld en resolveerde dat door op dezelfde dag de gedeputeerde heren te doden en hij gaf orders om de voorgeborchten van de stad Kortrijk in brand te steken. Als dit geschiedde, heeft een straffe wind de brand in de stad gebracht. De inwoners dit ziende, hebben de wapens opgenomen tegen het volk van de graaf waarvan er veel werden gedood. De graaf die dit vernam, ontvluchtte de stad met nog omtrent 400 ruiters. Kort daarna zijn er wederom nog meerdere troebelen gerezen zo dat de

De Gentse jaren van Veurnambacht

De Jaerboeken van Veurne en Veurnambacht

We hebben het al eerder gehad over de wondermooie ‘Jaerboeken van Veurne en Veurnambacht’ die Pauwel Heinderycx en de Roesbrugse pastoor Van der Meulen voor ons hebben nagelaten en die dank zij Edmond Ronse halfweg de 19de eeuw uitgegeven worden. De kronieken vormen een prachtige inspiratiebron om terug te keren naar 1335. We beleven die dagen vanuit het perspectief en de taal van de Veurnenaars. Hun taal en hun herinneringen proberen we anno 2013 te onderwerpen aan een ‘make over’ waarbij geen pogingen gespaard worden om de charme van onze vroegere Vlaamse taal te verstoppert voor de moderne mens van vandaag.

Ten jare 1335 begon er een schromelijke oorlog te rijzen tussen Philippe van Valois, koning van Frankrijk en Edward de koning van Engeland. Edward maakt aanspraak op de kroon van Frankrijk omdat zijn moeder de dochter is van Philippe Le Bel, beter bekend bij ons als Filips de Schone. Philippe van Valois baseert zich op de Salische wet die vrouwen en hun erfgenamen uitsluit van het bezit van de heerlijkheid Frankrijk en daar gaat Edward natuurlijk niet mee akkoord. De graaf van Vlaanderen blijft als oprechte vazal aan de kant staan van de koning van Frankrijk die zijn soevereine heer is. Allebei de koningen doen verwoede pogingen om de ‘staten ende ‘tgemeente van Vlaanderen’ aan hun kant te krijgen en beloven hen daarbij de hemel op aarde.

De mensen lopen nerveus rond

De graaf van zijn kant, probeert de steden aan de zijde van de Franse koning te houden, maar de mensen hier hebben een grote haat gekweekt tegenover de Fransen. Ze zijn al zo lang gekweld en gepest geworden door oorlogen en door vernielingen. Allemaal door die smerige vuile Franse koningen. Dus waarom zouden ze ingaan op de wensen van de graaf? En waarom zouden ze trouwens de vriendschap met de Engelsen op het spel zetten? De wol die voor werk en welvaart zorgt in de Vlaamse contreien, komt allemaal uit Engeland. De mensen lopen allemaal erg nerveus rond door de op komst zijnde oorlog. Dat is vooral het geval in West-

Vlaanderen waar de inwoners zo goed als mogelijk hun steden versterken in de hoop zo aan het vijandelijk geweld te kunnen weerstaan. Er komt heel wat lobbywerk bij kijken om de stadsbesturen te laten overeenkomen met de graaf en met diens Franse opperleerheer. Er is sprake van wederzijdse verplichtingen. Maar natuurlijk hebben de bewoners in deze gesprekken weinig of niets in de pap te brokken. De bocht van de Vlaamse steden maakt de Engelsen kregelig. 'Ten jare 1336' komen ze met een flinke krijgsmacht en met veel schepen naar Vlaanderen en vallen ze binnen in het land van Cadzand. De graaf van Vlaanderen gaat er met een pak volk naartoe maar krijgt een nederlaag aan zijn broek gesmeerd. Na de overwinning op het graafsgezinde leger, roven en branden de Engelsen naar hartenlust in de streek van Cadzand. Tot zover de graaf die nu wel uitgespeeld lijkt. De drie goede steden van Vlaanderen, dus zeer afhankelijk van de Engelse wol, reppen zich via hun gezanten naar de koning van Engeland en slagen er in om met hem een verbond te maken.

Jacob van Artevelde wordt de nieuwe gouverneur

Jacob van Artevelde wordt aangesteld als opperste veldheer en gouverneur. Die Jacob is een telg van een invloedrijke Gentse familie en is als een komeet naar boven geschoten nadat hij door de Gentse ambachten als deken naar voor werd geschoven. Van Artevelde is een kloekmoedig en bekwaam man die met veel gezond verstand zijn functie uitoefent en die een groot gezag uitstraalt over het volk van Vlaanderen, door de kroniekschrijver vaak omschreven als 'het gemeente'. De gouverneur stuurt binnen de kortste tijd zijn onderbevelhebbers naar de Vlaamse steden en Kasselrijen die elk moeten instaan voor een deugdelijk bestuur. Die van Veurne en van Veurnambacht accepteren de nieuwe bevelhebbers. Maar eigenlijk is dat met lange tanden en zeker niet uit liefde en met overtuiging. De hele grensstreek met Frankrijk voelt zich nog altijd nauw verbonden met 'hunlieder grave'. Elke dissidentie tegenover de graaf levert toch alleen maar Franse oorlogen en de daarmee gepaard gaande verwoestingen op die de mensen uit de streek altijd als eerste moeten ondergaan. We leven al in 1337 als de graaf van Vlaanderen naar Frankrijk vertrekt om er zich te beklagen over het feit dat de Vlamingen een alliantie zijn aangegaan met de Engelsen en dat zij hem simpelweg van de

macht verdreven hebben door die Jacob van Artevelde aan te stellen als opper-gouverneur van Vlaanderen. Het laat zich raden dat de Franse koning bijzonder geïrriteerd is met dit nieuws. Hij doet zijn beklag bij zijn vriend, paus Benedictus XII. 'Of hij de Vlamingen voor hun weerspannigheid in de ban van de kerk zou willen slaan?' In geen tijd wordt de excommunicatie werkelijkheid als de bisschop van Senlis en de abt van St.-Denis, de vermaledijde Vlamingen in de ban van de kerk slaan. Het nieuws zorgt voor grote beroering bij de goede en godvrezende mensen. Hoe kunnen ze nu nog naar de mis gaan? Wat zal er nu gebeuren nu de heilige sacramenten niet meer kunnen toegediend worden?

Op 25 april 1338 staat Lodewijk van Nevers in Veurne

De graaf geeft het niet zo maar op. Hij moet kost wat kost de Vlamingen ervan overtuigen om hun overeenkomst met de Engelse koning op te schorten. Hij komt in 1338 naar Brugge. Een charmeoffensief. 'Hy sprack alsdan de Vlamingen seer minnelick toe, ende om te beter te geraecken tot sijn voornemen, gaf hy weer aen die van het Vrije ende andere landen, de privilegien die hy hun ten jare 1328 in de voorgaende wederspannichheyt afgenomen hadde'. En er kan ook een einde gemaakt worden aan de excommunicatie. Op 25 april 1338 staat Lodewijk van Nevers in Veurne. Hoe staat het hier met de houding van de magistraten en de meest notabele personen van de stad en van de Kasselrij? De graaf neemt geen risico's. Voor alle zekerheid krijgt Veurne zijn privileges en zijn vrijheden terug die ze net zoals de Bruggelingen tien jaar geleden waren kwijtgespeeld. De grafelijke truc slaat aan bij de bevolking. Door deze goedertierenheid overtuigt hij veel Vlamingen om opnieuw aan zijn kant te komen staan. 'De mannen die van Artevelde geposteerd heeft in Veurne en in de Westhoek zijn verwaande nesten.' Die van Veurnambacht kunnen ze niet uitstaan en ze besluiten de wapens op te nemen en hen te bestrijden. Ook in Sint-Winoksbergen hebben de mensen dezelfde mening: 'die van Bergen vouchden hun dadelick met die van Veurne, ende alsdan hebben sy gesamenlick die gouverneurs ende oversten vervolcht.' Het gaat er niet bepaald zachtzinnig aan toe. De confrontatie tussen het gewapende volk van Bergen en Veurne met de bevelvoerders van Artevelde vindt plaats in de buurt van

Sint-Winoksbergen, de stad die we nu kennen als Bergues. De Veurnenaars trekken aan het langste eind.

De graaf krijgt niet eens de tijd om zich aan te kleden

Het team van Jacob wordt op de vlucht gejaagd en moet vijftientig doden ter plekke achterlaten. Het zal nog een tijd duren voor de bevelhebbers van Artevelde zich opnieuw zullen wagen op het grondgebied van Veurne en van de Westhoek. De edelen van de streek voelen zich door het voorval gesterkt in hun Fransgezinde overtuiging en nodigen de graaf uit om langs te komen in Diksmuide om er de delicate situatie van de Westhoek te bespreken. 'Diksmuide zal wel een veilige plek zijn', denken ze. 'Ook hier zullen de poorters toegewijd zijn aan de graaf'. En zo komt de graaf afgezakt, met in zijn spoor de ridders en edelen die natuurlijk aan zijn zijde blijven staan. Ook de blauwe bloedgenoten van Veurne en Veurnambacht zijn van de partij. De gezagsdragers van Diksmuide ontvangen het hoog gezelschap met alle 'uutwendige teekens van blijdschap' maar houden er een verborgen agenda op na. 'De graaf, zijn adeldom en zijn huisgezin logeren in Diksmuide', laten ze weten aan die van Brugge. Het moment lijkt aangebroken om het gezelschap op te pakken. De een of andere onverlaat brengt graaf Lodewijk midden in de nacht op de hoogte dat er verraad in het spel zit en dat de Bruggelingen elk moment kunnen opduiken in Diksmuide. Hij krijgt de tijd niet om zich volledig aan te kleden. Het is best grappig wat de handschriften van die dagen ons toevertrouwen: 'Den grave, van dit verraedt verwitticht zijnde, ende verstaende dat die van Brugge ontrent de stadt waren om desen aenslach uut te wercken, dies heeft hy by nachte, half gecleedt zijnde, uut sijn huys geloopen, ende de poorten der stadt hebbende doen open breecken, is hy met alle vlijtichheyt van daer gevlucht naer St.-Omaers, door de groote haeste achterlatende sijn segel ende al sijne bagagie, by soo verre, dat hy aldaer aencommende, terstont moeste doen laecken coopen om hem ende sijn volck dat hem gevolcht hadde, te cleeden'.

Die van Veurne zijn weer eens de pineut

Veel marge heeft de graaf niet gehad. Zijn bed is nog warm als de Bruggelingen de stad Diksmuide met groot gedruis binnenvallen. De graaf is er van onder, maar zijn huisgenoten en veel edelen hebben de tijd niet gehad om te ontkomen en worden nu opgepakt. Onder hen bevindt zich onder andere een zekere Mattheus Van der Burch, een edelman uit Veurnambacht. West-Vlaanderen staat nu weer integraal onder het bewind van Jacob van Artevelde. Veurne en omgeving krijgen nieuwe bevelhebbers die meteen op zoek gaan naar allen die te maken hadden met het oproer tegen het regime. Ze worden gevangen gezet. De goederen van de opstokers worden geplunderd, hun huizen in brand gestoken. Er worden 'grootte ruynen bedreven in de Casselrien van Veurne ende Bergen'. De modale Westhoekers beseffen als geen ander dat zij de eersten zijn die elke mogelijke obstructie tegen de Franse monarchie aan den lijve zullen ondervinden. En ook deze keer zijn ze de pineut. In 1339 valt de koning van Engeland Frankrijk binnen. Jacob van Artevelde en zijn 60.000 Vlamingen doen naarstig mee met de vernielingen en de brandstichtingen doorheen het Franse land. Maar veel resultaat heeft hun inval niet. De Fransen hebben elke confrontatie met de Engelsen en de Vlamingen op een handige manier ontweken en staan binnen de kortste tijd in de Westhoek 'ende bedreven aldaer alle soorten van vyandtschappen, soo met rooven als met branden, immers soo veel als dat eenen vyandt soude connen doen'. Een koekje van eigen deeg dus. Philippe van Valois, de Franse koning, vindt het ergerlijk dat de Vlamingen zo hardnekkig blijven in hun weerspannigheid tegenover hun Franse leenheer. 'Beseffen ze in Vlaanderen dan niet dat Vlaanderen van oudsher Frans grondgebied is?' Onbegrijpelijk toch dat ze niet ingaan op alle voordelen die Frankrijk hen te bieden heeft en zich inlaten met dat Engels verbond. Hij waagt zich aan een nieuw diplomatiek offensief in de hoop om de graaf weer binnen te kunnen loodsen in Vlaanderen.

De bulle van 1340 slaat ze in de ban van de kerk

De traditionele drukkingsmiddelen komen weer op tafel, 'een bulle om hun weer in den ban te stellen', een maatregel die in 1340 effectief afgekondigd wordt door de bisschoppen van Terwaan,

Doornik en Kamerijk. Opschorting van misvieringen en sermoenen. Gedaan met het toedienen van de sacramenten. Het volk op den buiten is er niet goed van. In de grote steden laten ze niet na om toch de klokken te luiden en worden de priesters met verbanning afgedreigd om toch maar hun godsdienst oefeningen uit te voeren. Maar velen verlaten liever het land dan de bevelen van hun paus te negeren. De Engelse koning snapt dat de diepchristelijke Vlamingen wel eens van kant zouden kunnen veranderen als ze hun godsdienst niet kunnen uitoefenen en laat Engelse priesters afzakken naar Vlaanderen. Ze vertellen aan de eenvoudige mensen dat de paus helemaal niet de bevoegdheid heeft om die banvloek uit te spreken in opdracht van zijn Franse vriendjes. 'Desen ban moeste niet meer geacht wesen als den bijtebau, waermede men de onnoosele menschen de vervaertheyt aenjaecht'. De gemoederen worden in elk geval een stuk gekalmeerd. In Veurne is er sprake van twee Engelse priesters die het mistroostig volk komen opkikkeren.

Robrecht van Artesië maakt de Veurnenaars wat wijs

De hele tijd door is er sprake van een belegering van Doornik door de Engelse legers die de steun krijgen van de zowat 40.000 Oost-Vlamingen van Jacob van Artevelde. De West-Vlamingen worden onder leiding van Robrecht van Artesië, die de kant van de Engelsen heeft gekozen, naar Artesië gestuurd om daar oorlog te voeren en dat doen ze flink tegen hun zin. Ze vragen zich af waarom ze gewoonweg niet hun eigen grenzen mogen bewaken en beschermen in plaats van in een ander land binnen te vallen. De delegaties van Veurne en Veurnambacht weigeren zelfs om de Nieuwe Dijk over te steken. Want wie zal dan de streek verdedigen als de Fransen hier met een groot leger binnenvallen? Die Robrecht van Artesië is trouwens de schoonbroer van Philippe van Valois, de Franse koning bij wie hij enige tijd geleden in ongenade is gevallen waarna hij zijn heil is gaan zoeken aan het Engelse hof. Dat heeft de frauduleuze graaf van Artesië trouwens ruim aan zichzelf te danken. Hij is helemaal niet bang om hier en daar de waarheid wat geweld aan te doen en zo het gelijk aan zijn kant te halen. En ook nu kan hij het niet laten. Zo zwaait hij naar de West-Vlamingen met brieven die verstuurd werden vanuit St.-Omer. 'De inwoners van de stad willen zich overgeven aan de Vlamingen.' Hij

vraagt hen om in alle haast te vertrekken naar St.-Omer en de mannen laten zich vangen door de geruststellende berichten en rukken op naar Frankrijk. Oorlog voeren gaat in die dagen altijd gepaard met roven, plunderen en brandstichten. Zo gebeurt dat ook in Arques. ‘Te Arcke commende, hebben de Vlamingen dese plaets gerooft ende gebrant, ende van daer leyden de bevelhebbers hun leger naer St.-Omaers’. De stad is potdicht. De aanval breekt in alle hevigheid los, de projectielen vliegen tegen en over de stadsmuren. De stadsmuren trillen onder het geweld van de grote ramshoofden. Plots is er het nieuws dat de hertog van Bourgondië en de graaf van Armagnac op komst zijn met een groot leger van Fransen en Vlamingen die wel de zijde hebben gekozen van de graaf van Vlaanderen.

De Ieperlingen zijn geen partij voor de Fransen

De slagorde wordt aangepast. De schrijvers van de Jaerboeken van Veurne verwonderen er zich zelfs niet over dat de Vlamingen die zogezegd tegen hun zin oorlog aan het voeren zijn in en tegen Frankrijk nu plots oog in oog komen te staan met landgenoten die het opnemen tegen de Engelsen. Nee. Ze schrijven over de reorganisatie bij de legers die St.-Omer in de tang houden. De soldaten van Brugge en van het Vrije worden in de voorste linies gepositioneerd. Daarna volgen die van Sint-Winoksbergen en van Veurne. De legers van Ieper worden belast om de heuvel van Arques te vrijwaren terwijl die van Belle, Cassel en Poperinge het slot houden op St.-Omer zodat de Fransen er geen volk kunnen binnen sturen zodat het beleg naar de vaantjes zou kunnen gaan. De ambities zijn duidelijk: de Fransen verslaan en St.-Omer in de tang blijven houden. Ondertussen hebben de Franse en Vlaamse legers zich van elkaar afgescheiden en valt een flinke Franse cavalerie onder leiding van de graaf van Armagnac op de nek van de Ieperlingen te Arques. Die van Ieper zijn geen partij voor de Fransen en delven het onderspit. Het is nu kwestie van lopen voor je leven. En nu gaan de Fransen de confrontatie aan met de soldaten van het Brugse Vrije, Veurne en Bergen, ‘alwaer datter uutmeneende sterck gevochten wiert met verlies van veele volck van wederzijden maer de Vlamingen moesten eyndelinghe het veld ruymen’.

Het gaat er ongemeen fel aan toe

Robrecht van Artesië en zijn Vlamingen komen nu tegenover de troepen van de hertog van Bourgondië te staan. Er wordt verschrikkelijk hard gevochten. Deze keer in het nadeel van de Fransen. Het gaat er zo ongemeen fel aan toe dat de hertog op een bepaald moment in groot gevaar verkeert om zelf afgemaakt te worden. Pas met het vallen van de avond stoppen de gevechten. De Fransen trekken zich terug in St.-Omer en Robrecht van Artesië probeert zijn mannen te laten infiltreren bij de vijand en zo ook binnenin de stadsmuren te geraken. Maar deze poging mislukt. Ondertussen gaan de teruggekeerde legers van de graaf van Armagnac zich moeien in de strijd om St.-Omer. Ze hebben de soldaten van Veurne, Ieper, Bergen en het Vrije verslagen en storten zich met grote overgave in de clash. Er wordt weer volle bak gestreden. Het wordt donker en de soldaten zijn meer dan moe. Iedereen gaat tot het uiterste van zijn kunnen. ‘Veele Vlamingen der gone die de zijde vanden coninck van Vranckrijk hielden, wierdender alsdan noch gevangen ofte gedoodt, by soo verre, dat de Franschen moesten vluchten, het gene sy lichtelick conden doen ter oorsaecke vanden nacht die aenquam’. De graaf van Artesië en zijn Engelsgezinde Vlamingen hebben het gehaald.

De Westhoekers zijn woest op Robrecht van Artesië

Pas nu komen we te weten dat de soldaten van de Westhoek zich moeten hebben gedistantieerd van de veldslag bij St.-Omer. Als graaf Robrecht bij hun legerkamp aankomt, stelt hij vast dat de Westhoekers gevlucht zijn en zelfs niet de tijd en de moeite genomen hebben om hun legeruitrusting en hun bagage mee te nemen. Ze blijken gevlucht naar Cassel en Robrecht gaat er achteraan. De gevluchte Vlamingen nemen het Robrecht van Artesië bijzonder kwalijk dat heel dat beleg van St.-Omer opgezet spel was van zijn kant. ‘Waarom hebt u ons die valse brieven getoond?’ Waarom heeft de graaf hen voorgelogen dat de poorters van St.-Omer zich zouden overgeven? ‘Ende ten schilde niet veel of hy wiert vande Vlamingen gedoodt.’ De graaf vindt het wijselijk om te vertrekken uit Cassel. Hij reist naar Ieper waar de koning van Engeland verblijft. Wie heeft er nu eigenlijk gewonnen daar in St.-Omer op de vijfentwintigste dag van de maand juli 1340? De

geschiedenisschrijvers laten het in het midden. Ze zijn het er wel over eens dat de gevechten ‘schrickelick’ waren ‘ende datter veele volck van beyde de zijden doot gebleven is.’

1342: Van der Pale ruziet met het stadsbestuur

De Westhoeksoldaten, de kroniekschrijvers blijven hen hardnekkig ‘die van West-Vlaenderen’ noemen, gaan nu over tot maatregelen om hun eigen land te beschermen. Ze stellen zich met man en macht op langs het kanaal, de ‘Nieuwe Dijk’, in de hoop een inval van de Fransen te verijdelen. Artevelde heeft een bevelhebber gestuurd om hen te ondersteunen en dat zorgt al direct voor tweedracht bij de manschappen. Velen weigeren bevelen te ontvangen van de Gentenaars. Het valt dus niet te verwonderen dat de Fransen de Nieuwe Dijk met een grote krijgsmacht passeren. Een groot deel van Cassel wordt in brand gestoken en de hele kasselrij wordt weer eens onder de voet gelopen. Jacob van Artevelde neemt maatregelen om de tweespalt in de Westhoek te laten ophouden. Hij stelt de bekwame edelman Nicasius van Cokelaere aan als bevelhebber over de streek en nu blijkt dat de orde beter gerespecteerd wordt. In de septembermaand maakt een wapenstilstand van een jaar of twee een einde aan het beleg van Doornik dat 11 weken heeft aangesleept. En ook de pauselijke ban vliegt van de agenda. Er ontstaat in het jaar 1342 een ruzie tussen Theodoor Van der Pale, de abt van het klooster van Sint-Niklaas en de magistratuur van Veurne. Het geschil draait rond de kapel van Oostuut. Van der Pale wil kost wat kost vermijden dat er in de Oostuut missen of sermoenen en godsdienstige oefeningen zouden plaatsvinden voor de Veurnenaars. Het staat aanvankelijk niet met zoveel woorden geschreven, maar gewoonlijk draaien zulke geschillen altijd over de controle van het offergeld. Het probleem moet wel ernstig zijn want het zijn de drie goede steden van Vlaanderen die gevraagd worden om uitsluitsel te geven rond het conflict. Ieper, Brugge en Gent als scheidsrechters.

Veurnambacht en de Vlaamse lakenweverij

De steden besluiten dat Veurne de kapel mag blijven gebruiken voor misvieringen, maar de abt van Sint-Niklaas krijgt het voor elkaar dat er geen diensten zullen doorgaan wanneer er

misvieringen zijn in de parochiekerk van Sint-Niklaas. En ‘verders dat de abten van St.Nicolaes alles der rechten souden genieten die het patroonschap medebrengen conde ten voordeele der prochiepapen, als offerhanden ende andere saecken die aen sulcke instellingen toebehooren.’ Het gaat dus inderdaad om geld en invloed. De lakenweverij in Vlaanderen is rond 1344 nog altijd erg winstgevend. De hele regio geniet, dank zij de textielnijverheid, nog altijd van een behoorlijke welstand en is daardoor vrij dichtbevolkt. Vooral Poperinge is als kool gegroeid en ‘wasser oock soo groote weverie als oyt van te vooren geweest was’. Nogal wat wevers uit de kasselrij van Veurne brengen hun vers geproduceerde lakens naar Poperinge om die daar van een kwaliteitslabel, loodjes, te laten voorzien. Dat is absoluut niet naar de zin van de Ieperse wevers. De lakennijverheid is bij uitstek hun domein en de ongebreidelde groei van Poperinge stuit hen tegen de borst. Hun eigen kwaliteitseisen zijn erg hoog waardoor vrij veel Ieperlingen naar de streek van Poperinge verhuizen waar er minder bemoeienis is in verband met de kwaliteit. Ieper is woedend dat die van Poperinge hun textiel nabootsen en onder de prijs verkopen en zo ontstaat er een regelrechte oorlog tussen beide buursteden.

In de meimaand van het jaar 1344

De uitgever van de ‘Jaerboeken’ nuanceert de situatie enigszins. De Ieperlingen zijn al eeuwen in het bezit van een grafelijk monopolie voor wat betreft de lakenweverij in een straal van zowat 25km rond de stad. In de meimaand van 1344 staat het Ieperse stadsbestuur aan de kant van de Gentenaars en in Poperinge is het graaf Lodewijk van Nevers die er de Fransgezinde lokale bevolking ophitst om niet langer onderdanig te zijn van die van Ieper. Het komt zo ver dat Poperinge zich gaat wapenen en een zekere Jacob Bets als aanvoerder aanstelt. Een bende gewapende Ieperlingen trekken onder het bevel van Jan van Houtkerke naar Poperinge. De compleet verraste Poperingenaars doen wat ze kunnen om zich te verweren maar ze zijn geen partij voor de aanvallers. Er vallen enkele doden en ook Bets sneuvelt. Poperinge wordt ingenomen en de notabelen vliegen in de gevangenis. De wraakoefening is nog niet voorbij. Nu richten de mannen van Jan van Houtkerke hun pijlen op de bevolking van Reningelst, Oostvleteren, Westvleteren, Krombeke, Proven, Loker en alle gemeentes in het omliggende.

Overall worden de wevers en de drapiers weggejaagd. De mensen van Reningelst die het aandurfdn om de wapens op te nemen tegen de aanvallers ondergaan nu de woede van de Ieperlingen die nu het hele dorp in brand steken.

‘Anno 1345. De Franschen ende de Engelschen herbeginnen den oorlogh’, lezen we. Gedaan met de wapenstilstand. De koningen van Frankrijk en Engeland hengelen weer als vanouds naar de gunsten van de Vlamingen. De graaf van Vlaanderen doet ononderbroken het nodige lobbywerk voor zijn Franse baas maar de mensen hebben een voorkeur voor de Engelsman die er voor zorgt dat er wol is.

24 juli 1345: de dood van de gouverneur

Gouverneur Jacob van Artevelde verspreidt volop het gerucht dat hij alleen verder wil met de Engelsen en dat de zoon van de Engelse koning Lodewijk van Nevers moet vervangen als graaf van Vlaanderen. Maar het liedje van Jacob is vooral in eigen stad uitgezongen. ‘Een groot gedeelte van het Gentsche gemeente ende onder desen namentlich die van ’t ambacht der wevers, onder het beleet van Geeraert Denys, hunlieder deecken, wierden jegens den voornoemden Artevelde oproerich, ende niet willende aen hunlieder grave sijn erfoget laten ontnemen, hebben sy hem met vele engelschen die hy in sijn huys verborgen hielt, op den 24 Julii 1345 gedoodt, naer dat hy meer dan negen jaren Vlaanderen gestiert hadde.’ De dood van de gouverneur veroorzaakt grote beroering in de Westhoek. De ene wil aan de kant blijven staan van de Engelsen en de andere aan de zijde van Fransen. De adel is van oudsher Fransgezind en vooral ridder Lambrecht van Schore profileert zich als een voorstander van de Franse koning en de graaf van Vlaanderen voor wie hij trouwens ooit nog heeft gediend. Blijkbaar heeft Lambrecht van Schore nogal wat invloed in Veurne, want hij slaagt er in om de poorters op te hitsen en te doen ageren tegen de mannetjes van Artevelde die nog altijd het bevel voeren over de stad en de kasselrij. De poorters reageren bits als de Gentse bevelhebber de opstand van Veurne wil neerslaan en dat zal Boudewijn Speliaert geweten hebben. Hij wordt door de woedende Veurnenaars dood geslagen. De overblijvende Gentenaars worden uit de stad gejaagd.

De wraakoefening in Veurne brengt weinig baat

Maar al bij al brengt de wraakoefening van Veurne 'luttel bate by aen den grave'. Gezanten van Brugge, Ieper en de andere steden van Vlaanderen sturen hun afgezanten naar de koning van Engeland om het Engels-Vlaams verbond te vernieuwen. Ze beloven aan Edward dat ze Lodewijk van Nevers niet zullen erkennen als hun legitieme graaf zolang hij geen manschap doet aan het graafschap van Vlaanderen en aan Edward als rechtmatige koning van Frankrijk. Ook Veurne ondergaat noodgedwongen de wil van de rest van Vlaanderen en krijgt nieuwe bevelhebbers toegestuurd. Terwijl de Engelsen en de Fransen het in 1346 met elkaar aan de stok krijgen in Normandië, vechten de Vlamingen aan de Leie waar ze stadjes zoals St.Venant, (la) Gorgue en Steegher (Estaires) opnieuw inlijven bij Vlaanderen nadat de Fransen die eerder 'vanden Vlamingen genomen hadden.' De schermutselingen aan de Leie zorgen er alleszins voor dat de Fransen niet langer de regio rond de IJzer aflopen en ambeteren. De Vlamingen durven het zelfs aan om de stad Bethune te belegeren maar na drie weken geven ze hun beleg voor bekeken wegens te grote weerstand. 'Den 26 Ougst 1346' worden de Fransen ter hoogte van Crécy in de pan gehakt door het Engelse leger. De slag betekent onder andere de zwanenzang voor de omstreden graaf Lodewijk van Nevers. 'Lowys, geseyt Van Male, sone vanden gesneuvelden Lodewijck van Crécy, oud seventhien jaren, wiert dadelick vanden coninck als grave van Vlaenderen verclaert'. De overleden graaf was al jaren 'persona non grata' in zijn eigen graafschap maar zijn zoon Lodewijk van Male is een onbeschreven blad. Voldoende reden voor de Vlamingen om hem op zijn minst toe te laten in Vlaanderen.

De jonge Lodewijk van Male poetst de plaat

Na Crécy begint Edward aan het beleg van Cales. De Vlamingen sturen een grote krijgsmacht 'onder het beleet van Heindrijck van Vlaendren naer Artois, het gene aldaer groote ruynen met rooven ende branden aenrechte'. Ze willen absoluut beletten dat de Fransen de Westhoek zullen binnenvallen. De beste manier om dat

te doen is om St.-Omer in de tang te houden. En zo sturen die van Veurne en Veurnambacht en de andere steden van de Westhoek hun mensen naar het beleg. Maar de Westhoekers krijgen af te rekenen met een langdurige periode van regenweer. Ze worden genoodzaakt om het verzopen beleg op te breken en zich de hele winter door te verschansen ter hoogte van de Nieuwe Dijk om daar de mogelijke doorgang van de Fransen te blokkeren. Het beleg van Cales gaat tijdens de bijzonder strenge winter van 1346-1347 gewoon door. Dat de jonge graaf toegelaten wordt in Vlaanderen heeft alles te maken met het feit dat hij akkoord is gegaan met de deal die de Vlamingen gesloten hebben met Edward, de koning van Engeland. Een huwelijk tussen Lodewijk van Male en de dochter van Edward lijkt een ideale uitweg uit de crisis. In 1347 lopen de zaken enigszins anders. Na zijn officiële verloving is de jonge graaf teruggekeerd naar Male, waar hij intens gechaperonneerd wordt door Vlaamse lijfwachten. Op een bepaalde dag weet de jongeman zich heimelijk uit de voeten te maken en slaat hij op de vlucht richting koning van Frankrijk.

Abt Lambrecht heeft de graaf geholpen bij zijn vlucht

De Staten van Vlaanderen zijn bijzonder verstoord door de verdwijning van Lodewijk en vooral door het feit dat hij zich niet aan zijn belofte houdt. Het hek is nu helemaal van de dam. De oorlog tegen Frankrijk en tegen de graaf wordt nu nog verder opgedreven. Oorlog voeren, de soldij van de manschappen en voortdurend nieuwe wapens, tuigen en paarden, is natuurlijk een dure bedoening. ‘Om hun ontwerp ten uitvoer te connen brengen, belasten sy grootelicx door ’t uutsenden van sware pointingen hunlieder gemeente’. Oorlogstaksen, en deze keer worden de kloosters en de geestelijken niet vrijgesteld. Het klooster van Ter Duinen krijgt een aanslagbiljet van 200 Vlaamse ponden, ‘eene uutmennende groote somme voor dien tijdt’. Veel heeft te maken met het feit dat abt Lambrecht adviseur was van de jonge graaf en dat hij nu beticht wordt van een samenzwering om Lodewijk van Male te laten vluchten naar Frankrijk en niet te laten trouwen met die Engelse prinses. De monniken van Ter Duinen proberen zich te onttrekken aan de hoge schattingen. ‘Veel te veel’, zeggen ze en bovendien zijn ze niet in staat om het bedrag op te hoesten. Ze vragen uitstel van betaling, maar de Gentenaars die zich genaaid

voelen door abt Lambrecht, houden voet bij stuk. ‘Op den eersten Junii 1347 zijn ze uutgetrocken met vijf duysent mannen naer de casselrie van Hulst, ende aldaer hebben ze de goederen vande geseyde abdye, de welke lagen onder Sande, Lepe ende Noorthove, alwaer een deel meuninghen woonden die dese benooten ende gebruyckten, berooft. Naer dat ze die uitgeplundert hadden, hebben ze met den molen van Heimsdijck alles wat vernielbaar was, verbrant.’ De jaerboeken van Veurne hebben het over dure tijden voor de mensen. De oorlogen en de oproeren maken voedsel zo goed als onbetaalbaar en dat laat zich zien door sterfte en het uitbreken van pest.

De clash aan de Steenstraetebrug bij Zuidschote

De koning van Frankrijk wil kost voor kost een einde maken aan het beleg van Cales waar de burgers al maanden uitgehongerd zijn. In een eerste troepenbeweging wordt gevisieerd op Artesië waar een leger van 40.000 manschappen onder leiding van Jan, de hertog van Normandië en de zoon van de koning naar toe trekt. Het leger trekt de Nieuwe Dijk over als een fluitje van een cent, en gaat nu Cassel belegeren. De Vlamingen hebben kosten noch moeite gespaard om de stad te versterken en van het nodige volk te voorzien. Van op de Casselberg hebben de Vlamingen een uitstekend zicht op de omliggende streek en dus kunnen ze zien dat de Fransen zich vergrijpen aan brandstichtingen en verwoestingen in de buitengebieden van Cassel. Hun doel is duidelijk: de Vlamingen schrik aan jagen en hen tot een uitbraak verleiden. Het zullen wel geen 40.000 man geweest zijn daar in Cassel, want dan zal het volgende wel met een korrel zout genomen moeten worden: ‘de vlamingen, dit vreet bedrijf aensiende, zijn uut Cassel getrocken ende sy zijn soo fellick op het fransche leger gevallen, dat sy het geheel verslagen ende gejogen hebben over den Nieuwen Dijck, van waer het gecommen was. De hertog van Normandië is woedend om de flauwe prestatie van zijn mannen, scharrelt ze opnieuw bijeen en trekt opnieuw over de verdedigingslinie van de Nieuwe Dijk. De Fransen viseren het kwartier van Ieper waar ze alles ‘te vier en te sweerde’ stellen. De hertog profiteert van de afwezigheid van Vlaamse verdedigers want die halen op dat eigenste moment hun hart op met rooftochten in

de streek van Artesië. Vooral de regio van Bethune wordt geteisterd door de Vlaamse roof- en brandpartijen.

De Ieperlingen zien met lede ogen toe hoe de Fransen huis houden in hun buitengebieden en besluiten om een uitval te wagen om de Fransen te stoppen. Ze gaan de Fransen tegemoet onder leiding van hun kapitein Jan van Houtkerke en vallen die op de huid ‘ter Steenstratebrugge op de prochie van Zuytschoote, in de Casselrie van Veurne’. Het gevecht is hevig daar in Zuidschote. Het krioelt van de grachten en de wegen zijn smal zodat de Franse cavalerie het moeilijk heeft om iets deftig uit te richten. De Ieperlingen vallen in alle hevigheid aan en het Franse voetvolk slaat in paniek op de vlucht. ‘Waar zijn die verdomde ruiters toch?’ Die van Ieper zitten de vluchtende Fransen achterna tot op het open veld waar ze hopen om hier de genadeslag uit te delen, maar deze keer leent het landschap zich wel uitstekend voor de Franse ruiters die nu op hun beurt de Ieperlingen op gruwelijke manier aanvallen en verminken. Hoe kan je op een zinnige manier dergelijk bloedbad omschrijven? Wie kan vluchten, probeert dat zo goed als zo kwaad mogelijk te doen, maar de Fransen jagen hen op tot in Ieper, Cassel en de andere steden waar ze zich in veiligheid willen brengen. De hele zomer lang blijven de militaire confrontaties tussen de Fransen en de Vlamingen aanslepen. Met wisselend succes voor beide partijen. Te veel om allemaal op te noemen, zeggen de kroniekschrijvers. Ze stippen wel aan dat de kapiteins van Veurne en Veurnambacht met hun manschappen actief deelnemen aan de gevechten.

1349: discussies rond de Veurnse pointingen

Na een beleg van 11 maanden plooiën de inwoners van Cales. De uitgemergelde Calesanen overhandigen in augustus van het jaar 1347 de sleutels van hun stad aan koning Edward van Engeland die nu met de havenstad Cales een perfect pied-à-terre heeft in Frankrijk. De moe gevochten Fransen en de Engelsen sluiten een wapenstilstand. In 1348 krijgt graaf Lodewijk van Male de toestemming van de Franse koning om een afzonderlijk akkoord af te sluiten met de Engelsen die nog altijd in alliantie zijn met de Vlamingen. Vlaanderen zal zich voortaan buiten de oorlog houden die de Fransen uitvechten met de Engelsen. Het vredesverbond tussen Vlaanderen en Engeland krijgt de goedkeuring van de

Fransen op voorwaarde dat de Vlamingen de koning van Frankrijk als hun koning beschouwen en dat ze hem als graaf zullen respecteren. Zo geschiedt het dus dat de graaf met grote blijdschap en in volle pracht in de armen van Vlaanderen gesloten wordt. De magistraten zweren trouw aan de nieuwe graaf en die herbevestigt de rechten en de privileges van de steden. Ook in de kasselrij van Veurne worden de stedelijke privileges herbevestigd. Nu er geen oorlog meer is, kunnen de lokale frustraties zich weer manifesteren.

Anno 1349 zijn er al direct geschillen tussen de stad en de kasselrij van Veurne. 'Hoe moeten de poorters belast worden als ze winsten genereren in de landelijke gebieden rond de stad?' De Veurnenaars willen hun landen vrij houden van alle 'pointingen ende settingen', maar dat is niet naar de zin van de autoriteiten van Veurnambacht die zwaaien met akkoorden uit het verleden. De meningsverschillen tussen die van de stad en die van den buiten stapelen zich op en leiden hier en daar al tot geweld. Graaf Lodewijk acht de tijd rijp om in te grijpen. Hij stuurt zijn raadsleden Hendrik Sporkin en Lauwers Zorinck, Frans Steven en Denys Stattine als bemiddelaars naar Veurne, waar ze zich aansluiten bij Jan Vanekine, de hoogbaljuw van Veurne. Alle partijen krijgen de kans om hun mening te ventileren en daarna komen de bemiddelaars tot een besluit. Alle personen die poorter zijn in Veurne en dat willen blijven, moeten met vrouw en kinderen hun hoofdverblijfplaats hebben binnen de muren van de stad. Wie dat nog niet geregeld heeft, krijgt tijd tot Sinksen. Ook de inwoners die zich willen laten ontpoorteren uit Veurne, krijgen tot die dag de kans om dat zonder het betalen van issurechten te doen.

1351: een probleem tussen Veurne en Bergen

De poorters die land gebruiken in de kasselrij mogen daar aanwezig zijn in de zaai- en de oogstperiode. Ze krijgen telkens 40 dagen de tijd om hun land te bezaaien en te bewerken en om er de vruchten te oogsten. De ordonnantie is een waslijst lang en die wordt op 3 maart 1349 ondertekend door de geestelijke en wereldlijke autoriteiten van de stad en de kasselrij. Vanwege de stad zijn dat burgemeester Jan Joye en de schepenen Aernout Alouds, Jacob Verlanenzone, Jan Hofiser en Willem Meinaerd en

nog een reeks poorters. De kasselrij wordt vertegenwoordigd door de schepenen Christiaan Blandelin, Christiaan Eglin, Jan Mannin, Jan De Langhe en Jan Pieterssone, gevolgd door een reeks keurbroeders. De overeenkomst wordt door de graaf bevestigd op 15 april van het jaar 1350. Tegen die tijd zijn er weer al nieuwe beslommingen. Een geschil tussen Veurnambacht en die der stede van Nieuwpoort. Eigenlijk gaat het over dezelfde problematiek. Inwoners van Nieuwpoort zijn zogezegd poorter van de stad maar verblijven in werkelijkheid op het gronden in Veurnambacht en dus bestaan er discussies wie nu belastingen en heffingen moet betalen aan wie. Er worden opnieuw bemiddelaars aangesteld en die dagvaarden de partijen om op 3 april 1350 te verschijnen in de abdij van Ter Duinen. Het zijn opnieuw dezelfde figuren die verschijnen op de nieuwe zitting. Nieuwpoort wordt vertegenwoordigd door burgemeester Claes Vaerdebout en de schepenen Jan Carin, Jacob Hughe en Jan Langhemerie. Ook de raadsleden Michiel Danin en Willem Van der Broucke zetten hun krabbel onder de akte. In 1351 duikt er een probleem op tussen Sint-Winoksbergen en het magistrat van Veurne. Blijkbaar hebben beide steden een uitspraak gedaan over éénzelfde zaak en moet het magistrat van Brugge nu de knoop doorhakken wie nu het gelijk aan zijn kant heeft en hoe dergelijke geschillen in de toekomst kunnen vermeden worden. Bergen moet zich uiteindelijk schikken naar Veurne voor wat betreft toekomstige hoofdvonnissen.

1346: bloedstorting in de prochie van Vlamertinge

De Jaerboeken van Veurne en Veurnambacht maken nu een sprong terug in de tijd. Naar het jaar 1346 waar er sprake is van 'eene groote bloedstorting op de prochie van Vlamertinghe'. Wat is er aan de hand daar in Vlamertinge? De Ieperse wevers blijken in opstand gekomen te zijn tegen hun schepenen. Thomas Zemale, de deken van de wevers, rept zich met een massa wevers naar de lakenhalle, meer speciaal naar het schepenhuis waar de magistraten in vergadering zitten. 'Sy hebben aldaer de schepenen besprongen, ter vensteren uitgeworpen, ende op sulcker wijze den hals gebroocken.' En nu zijn de moorddadige wevers weggevlucht uit de stad. De graaf van Vlaanderen roept zijn bastaardbroer Rufelaert op om met een zwerm Ieperlingen de achtervolging in te zetten. In de parochie van Vlamertinge hebben ze de

oproermakers te pakken. 'Naer datter daer seer sterckelick gevochten hadt geweest, met groote bloedstortingge, hebben de wevers, te cranck zijnde, moeten wijcken'. Ze zijn er aan voor de moeite. Velen verliezen het leven. Alle overlevende wevers en volders die zich achter Thomas Zemale hadden geschaard, mogen zich nu verwachten aan een vonnis van de vierschaar en worden verbannen. Weg van Vlaanderen. Er volgt een interessante voetnoot van uitgever Edmond Ronse. De passage van de moord en de vlucht naar Vlamertinge worden in de kronieken voorafgegaan door een blanco bladzijde. Wat heeft Pauwel Heinderycx, toevallig of niet toevallig, niet neergeschreven in zijn kronieken? Ronse wil meer weten en vindt het antwoord in 'Histoires de Flandre' van de geschiedschrijver Kervyn de Lettenhove. Het is godverdomme weer de graaf zelf die achter de rellen zit! De macht van de ambachten is te groot en de gemeenten hebben veel te veel te zeggen. Hij wil zelf een coherent beleid voeren over Vlaanderen, maar dan moet hij eerst wel de macht van die lokale hiërarchie breken. En daar zijn alle middelen goed voor.

De verdeel-en-heers-strategie van Lodewijk van Male

Lodewijk van Male en zijn overleden vader Lodewijk van Nevers hebben de Vlaamse koophandel al beduidende schade toegebracht met hun anti-Engelse maatregelen en dito houding. En nu richten ze hun vizier op de vrijheden van de gemeenten. De privileges van de goede steden zijn zowat hun allerbelangrijkste bezit en daar zal nu van grafelijke zijde in worden gesnoeid. Het is een verdeel-en-heersstrategie die leidt tot gemor en tot rellen in de dichtbevolkte steden van Vlaanderen. En de graaf is zich heel bewust van de onrust die hij opzettelijk laat broeden en bloeien en cultiveert. De climax komt er als graaf Lodewijk zich dochter Margaretha in Oudenaarde laat trouwen met de hertog van Bourgondië. De goede steden Gent, Brugge en Ieper zien het met lede ogen gebeuren. Het doelbewust negeren van hun status zou in het verleden nooit maar dan ook nooit het geval geweest zijn. Oudenaarde 'of all places, parbleu!' De Lettenhove is formeel: 'uit dat gemor sproot de opstand. Korts daer na sloeg het volk te Ypre aen 't muiten; de balliu des graven, Jan de Pruysenaere genoemd, viel de eerste ten offer van die reeds langverduerde grieven'. We begeben ons opnieuw naar Veurne. 5 december van het jaar 1346.

Sint-Niklaasavond. Mijnheer Jan van Rijssel, de hoogbaljuw van Sint-Winoksbergen die ook al in Veurne aan de slag geweest is in diezelfde functie, meldt zich aan in de stad. Hij is in het gezelschap van een knecht die de nacht zal doorbrengen bij de paarden in de stal. Tijdens die nacht valt een brandende kaars in het hooi en stro van de paardenstal die binnen de kortste tijd in lichterlaaie staat en waardoor er ‘aenstonts soo eenen grooten brandt opgeresen is, dat men dien maer meester wiert, naer datter meer als de helft der Stadt afgebrant was’.

Veurne zit verveeld met die twee pausen

De ‘jaerboeken’ maken nu een flinke sprong voorwaarts in de tijd. De acht parochies van Veurnambacht dienen, bij Lodewijk van Male, klacht in tegen de stad Veurne. De nieuwe keure zorgt er voor dat de mensen uit het buitengebied meer moeten betalen dan wat ze gewoon waren en daar kunnen ze niet mee leven. De Raad van Vlaanderen wordt er bij gehaald, beide partijen worden gehoord en finaal besluit de raad dat de acht parochies gelijk hebben. De keure moet worden aangepast en de graaf maakt van de gelegenheid gebruik om er een oorlogsbelasting van ‘seven-entwintich ponden grooten tien schellingen van ider der hondert gelijcke ponden’ te heffen op de totaliteit van de hele kasselrij en dat de acht parochies daar hun representatief deel moeten aan bijdragen.

Anno 1377 vertellen de kronieken over de scheuring van de kerk in Urbanisten en Clementijnen die de oorzaak zal zijn voor voldoende oorlogen, moordpartijen en vernielingen. Ook het land van Vlaanderen, de stad en de Kasselrij van Veurne zullen er onder lijden. Frankrijk en Spanje en nog enkele andere landen houden het bij paus Clemens van Avignon, terwijl Engeland en Vlaanderen Urbanus van Rome als rechtmatige paus beschouwen. Veurne zit in een moeilijke positie want de streek valt onder de kerkelijke autoriteit van het bisdom van Terwaan die enkel Clemens als paus erkent. In het Veurnse lopen er nogal wat priesters rond die gewijd werden door de paus van Avignon en die worden nu door de Urbanisten in de ban van de kerk geslagen omdat ze aanzien worden als ‘ongeloovige ende vermaledijde menschen’. De haat van beide partijen tegenover elkaar is zo fel dat het hele

christendom op zijn grondvesten beeft. In 1376 wordt Johannes Maes verkozen tot abt van Ter Duinen. Een jaar later gaat hij, samen met de abt van Clairvaux, op bezoek bij paus Gregorius de 11de die hen in hun waardigheid bevestigt en de autoriteit geeft om voortaan een mijter te dragen. Ze krijgen het recht om voortaan altaren, kerkelijke gewaden en kelken te wijden. In het kort: er wordt een bom gelegd onder de autoriteit van de bisschop van Terwaan.

De graaf houdt wel van de vrouwtjes

Het derde kapittel van de 'Jaerboeken van Veurne en Veurnambacht' heeft het over 'den opstant ende beroerte in Vlaenderen tijdens Lowys van Male, tot aan den vrede van Doornijcke. De periode tussen 1379 en 1385. Graaf Lodewijk heeft blijkbaar een stevige reputatie van een rokkenjager, een 'ladies man', die zich dag-in-dag-uit bevindt in een gezelschap van lichte vrouwen, 'comedianten', toneelspelers en zangers. Kortom: mensen die al even verdorven zijn als hijzelf. Ze leven 'met de verderfvenisse der princen'. Zijn hofhouding is decadent te noemen en de graaf is in de fleur van zijn leven. Nooit voordien heeft een graaf van Vlaenderen zich zo te goed gedaan aan het liederlijke leven. 'De zinnelijkheden van Lodewijk hebben natuurlijk hun prijskaartje.' Maar dat kan geen probleem zijn in het rijke Vlaenderen, dat onderworpen wordt aan nieuwe schattingen. Denkt hij. Zijn mannetjes gaan daarvoor geen baldadigheden uit de weg. De Raad van Vlaenderen oordeelt dat de graaf momenteel geen dergelijke kosten kan hebben omdat we niet leven in een tijd van oorlog. Vlaenderen weigert te betalen voor de wulpsheden van zijn graaf. Vooral de Gentenaars distantiëren zich van Lodewijk van Male en aarzelen helemaal niet om de wapens hiervoor op te nemen. Maar nog hetzelfde jaar wordt er uiteindelijk een regeling uitgedokterd en wordt er in Oudenaarde opnieuw vrede gemaakt.

1380: de hinderlaag van Woumen

In 1380 is het alweer bingo. Er zijn er nogal wat van Ieper die meeheulen met de Gentenaars en dat komt de graaf ter ore. Hij stuurt een divisie soldaten naar Ieper om de stad te belegeren. De Veurnenaars en de Veurnambachters die van oudsher erg aan hun

graaf gehecht zijn, rukken met een meute gewapend volk naar Ieper om mee te helpen met het beleg. De Gentenaars van hun kant, zien zich verplicht om hun kompanen in de Westhoek te helpen en ze sturen een eigen leger naar Ieper om de troepen van de graaf neer te slaan en het beleg op te breken. Blijkbaar wordt Lodewijk goed op de hoogte gehouden van de komst van die van Gent. Hij geeft opdracht aan een peloton Veurnse soldaten om zich verdekt op te stellen in de parochie van Woumen want hier zullen de Gentenaars voorbij komen op hun tocht naar Ieper. ‘Dese hebben hun daer stil gehouden ende ’t goede uer afgewacht, ende al op eens zijn sy de Gentenaers op ’t lijf gevallen ende hebben hun soodanich geslegen dat sy teruch moesten keeren met verlies van vele volck.’ De Veurnenaars en hun bevelhebber, hoogbaljuw Jacob Van Belle, oogsten alle lof voor hun overwinning. Ieper kan niet anders dan zich over te geven. De reactie van de graaf is barbaars en buiten proportie. Hij laat 500 Ieperlingen doden, een ongeziene wreedheid die hem later zuur zal opbreken. Na de massamoord in Ieper gaan de graafsgezinden nu naar Gent, ook nu weer in het gezelschap van het volk van Veurne en Veurnambacht. Maar al bij al blijkt het leger van Lodewijk onvoldoende groot om de operatie ‘Gent’ succesvol te kunnen aanpakken. Hij laat een bevel uitsturen naar alle hoeken van Vlaanderen waarbij hij 12.000 man opeist om zich bij zijn leger te komen vervoegen. Wie niet komt, zal in gebreke worden gesteld en zwaar gestraft.

1500 Veurnse jongens trekken mee met de graaf

Ook de stad en de Kasselrij van Veurne krijgen het grafelijk bevel toegestuurd: ‘Lodewijk, grave van Vlaenderen, enz.. , onsen geminden vrienden, de goede vrienden van onse stede van Veurne ende Veurnambacht, salut: weet dat wy geordonneert hebben om het behoudt van ons, van u ende van onsen gemeenen lande van Vlaenderen ende om te wederstaen de rebellen die ons contrarie zijn, dat gy ons senden sult ten onsen dienste seven hondert sergeanten, daerof datter moeten hondert schotters wesen. 700 extra mannen dus, in surplus boven de mannen die zich nu al voor Gent bevinden. En er moeten 100 boogschutters bij zitten. De verordening dateert van 1 oktober 1380. De zevenhonderd mannen hebben precies 8 dagen de tijd om zich te melden in

Oudenaarde. Maak er maar 6 van. De magistraten van Veurne en van de Kasselrij krabben zich in het haar als ze vaststellen dat de brief al twee dagen geleden werd geschreven. Hoe kunnen ze in godsnaam tijdig 700 weerbare mannen vinden op een dergelijke korte tijd? Ze kwijten zich in alle vlijtigheid van hun taak. Er zal wel niet echt aan te ontkomen zijn voor die van Veurne en het zullen wel Chinese vrijwilligers zijn die zich precies op tijd aanmelden in Oudenaarde om het grafelijk leger te verwoegen. Veurne heeft nu 1.500 man die actief zijn bij de graaf en zich schikken onder hun bevelhebber Jacob van Belle. En zo heeft Lodewijk weer eens de beschikking over een flink leger. Eindelijk kan hij Gent aanpakken. Maar zijn plannen lopen niet zoals gewenst. Zijn leger ‘creeg dagelickx meer nadeel als voordeel’. Het moet maar een sukkelachtig gedoe zijn wat ze daar met hun beleg uitspoken, want die van Gent lopen onophoudelijk in en uit hun stad om de landen van de graaf te verwoesten, te beroven en in brand te steken. Dendermonde en Geraardsbergen worden daarbij ingenomen door die Gentenaars. De graaf zijn frank valt blijkbaar traag als hij in de late herfst gaat beseffen dat zijn leger onvoldoende slagkracht heeft om Gent met succes aan te pakken. Met de winter in zicht stuurt hij iedereen naar huis.

1382: de reus van Veurnambacht

Na de winter trekt Lodewijk nog maar eens het veld op om Gent te belegeren. Met meer mankracht dan verleden jaar. Deze keer zal die dekselse stad er moeten aan geloven. Vanuit het Veurnse vertrekt weer een massa volk om de Gentenaars te bedwingen. Jacob van Belle wordt in zijn taak bijgestaan door burgemeester Willem van Stavele. Maar de resultaten in 1381 zijn precies dezelfde als die in 1380. Op het einde van het zomerseizoen worden de mannen opnieuw naar hun respectieve kwartieren terug gestuurd.

Geschiedschrijver Oudegherst vertelt dat er in het jaar 1382 een reus van een man woonachtig is in Veurnambacht. ‘Die reuse hadde wonderlicke macht ende was seer vreet van gesichte.’ Zijn ouders behoorden tot de volksklasse. Onze kroniekschrijver heeft het over de vondst van een geraamte bij de toren in de kerk van Sint-Niklaas dat aan onze reus zou hebben toebehoord. Nu

Met zijn 'Kronieken van de Westhoek' gaat schrijver Ivan Vanherpe op zoek naar het verleden van zijn eigen streek en dat van Vlaanderen met wie de Westhoek voortdurend wel en wee deelt. Een empathische zoektocht naar lang vervlogen gebeurtenissen. De auteur rekent onderweg af met de saaiheid en het theoretisch karakter van de geschiedenislessen uit zijn jeugd. Geschiedenis hoef je niet te memoriseren maar moet je zelf beleven. Enkel zo kan je werkelijk grip krijgen op wat voorbij is.

De bibliotheekrekken staan gevuld met geschiedenisboeken van alle soort en slag.

En toch hebben de meesten onder ons geen flauw vermoeden hoe het er werkelijk aan toe is gegaan in het verleden. Pak dus je koffers beste lezer, de schrijver gaat op reis in de geschiedenis. Ga met hem mee!

Als toeristen in één of ander onbekend land, proeven we wat de mensen ooit allemaal over hun hoofden heen kregen en observeren we samen de hemel van ons verleden. Precies diezelfde hemel waaronder wij met zijn allen in onze menselijke overmoed en onwetendheid ook enkele jaren mogen doorbrengen.

De auteur is leperling, goed op weg om zestiger te worden. Gehuwd, vader van twee dochters, opa van vier kleinzonen en al sinds zijn jeugd gefascineerd door de schoonheid van de Vlaamse taal van bijvoorbeeld Guido Gezelle, Herman De Coninck en Jef Geeraerts.